

Les Bibliothèques Virtuelles Humanistes

Extrait de la convention établie avec les établissements partenaires :

- ces établissements autorisent la numérisation des ouvrages dont ils sont dépositaires (fonds d'Etat ou autres) sous réserve du respect des conditions de conservation et de manipulation des documents anciens ou fragiles. Ils en conservent la propriété et le copyright, et les images résultant de la numérisation seront dûment référencées.
- le travail effectué par les laboratoires étant considéré comme une « œuvre » (numérisation, traitement des images, description des ouvrages, constitution de la base de données, gestion technique et administrative du serveur), il relève aussi du droit de la propriété intellectuelle et toute utilisation ou reproduction est soumise à autorisation.
- toute utilisation commerciale restera soumise à autorisation particulière demandée par l'éditeur aux établissements détenteurs des droits (que ce soit pour un ouvrage édité sur papier ou une autre base de données).
- les bases de données sont déposées auprès des services juridiques compétents.

Copyright - © Bibliothèques Virtuelles Humanistes

A page from a medieval manuscript featuring two columns of Latin text in a Gothic script. The parchment is a warm, yellowish-brown color, showing signs of age and wear. The text is arranged in two columns, with some headings or larger words written in a slightly larger or bolder font. The script is dense and fluid, typical of late medieval or early modern printed books. The overall appearance is that of a well-preserved historical document.

~~21~~
22

DP
32

(0.0.2.1.)

2
2
2

Bundes, IX, 174

Si my fauoir gaigne le courroux
De mes p'smi & mes p'smi freres sunt amis.

versus ab. 2. de bello Cimic.

S'imeus, haec Iuri cuncta catena
Vita fuit sanguine modus, fineq; tribus,
Machinis pugni, pugnacq; spaudere vitam,
Mercede, sed holi genitum pugnare mundum.

32

9378.
9379
9380

IOANNIS CORA-
SII TOLOSATIS, IV-
RISCONSVLTI CLARISSI-

MI, IN NOBILISSIMVM TITVLVM

PANDECTARVM, DE VERBOR.

OBLIGATIONIBVS,

SCHOLIA,

~~Int̄roduct̄~~

Ad grauissimum, sanctissimumq; Senatum Tolosanum.

Superadditæ sunt h̄ic Scholijs, eiusdem authoris enarrationes quædam,
longè doctissimæ, in aliquot constitutiones
Codicis Iustiniani.

Horum omnium nomenclaturam pagella quarta demonstrabit.

CVM LOC VPLETISSIMO LEGVM,
rerum, & verborum indice.

Lugduni,

APVD GVLIELMVM ROVILLIVM,

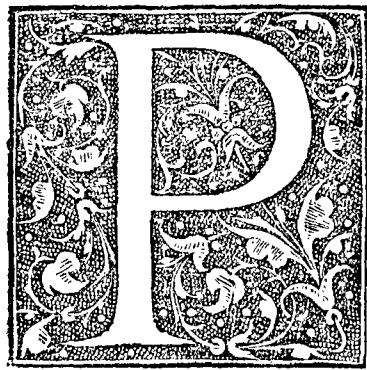
SVB SCVTO VENETO,

1550.

Cum Priuilegio Regis.

*Fons dignissimorum iuris
canonicorum*

E X T R A I C T D V
P R I V I L E G E
D V R O Y.

AR GRACE, ET P R I-
uilegedu Roy, est permis à Guil-
laume Rouille, libraire de Lyon,
d'imprimer , ou faire imprimer
vne foys,ou plusieurs, vn liure in-
titulé *Scholia Ioannis Corasi doct. To-
losat.in titulum Pandectarum, De Ver-
borum obligationibus, & de Iure Em-
phyteutico*. Et faict defences de par
ledict Seigneur, à tous autres libraires,imprimeurs, & per-
sonnes quelconques,de non imprimer, ne faire imprimer , vendre
ne distribuer,en ses pays terres & seigneuries, autres que ceux
qu'aura imprimés , ou faict imprimer ledict Rouille:sur les pei-
nes contenues esdites lettres : & ce iusques au temps & terme
de cinq ans,à compter du iour & datte qu'ilz feront parache-
ués d'imprimer : comme plus à plein est contenu par les lettres
patentes sur ce données à Paris le neuviiesme de Iuillet , L'an de
grace,mil cinq cens quarante neuf,

*Par le Roy,Maistre Francoys de Connan ,mai-
stre des requestes ordinaire de l'hostel
present:*

*Et sealé du grand seau, en cire iaulne
à simple queüe,*

G R A V I S S I M O; S A N C T I S-
S I M O' Q V E S E N A T V I T O L O S A N O,
I O A N N E S C O R A S I V S I V R E C O N o
S V L T V S, P E R P E T V A M F O E-
L I C I T A T E M.

TA TVERAM iampridem Patres amplissimi, si quid
 vñquam in ciuili disciplina laude dignum perficerem, id to-
 tum dicare vobis, & consecrare: qui de me, & simul omnes,
 & quiq; separatim, tam bene, quam qui optime meriti estis.
 Sed cum necdum occurreret quicquam, quod satis dignum am-
 plitudine vestra existimarem, hac re supersedere in animum
 induxeram: nisi cessando veritus essem, exigitus crimen
 apud vos subire. Malui igitur cum tam luci munere vobis pa-
 rum prudens, quam immemor prorsus, & officij, & beneficij vidcri. Cum itaq; Scholia in
 Pandectas, simulq; Enarrationes in celebriora Iuris vniuersi responsa, iamdiu multa cu-
 ra parturirem, quæ non minimo, vt spero, Reipublicæ bono, aliquando pariam: placuit
 interim ijsce scriptis nostris (quæ se vobis amplissimi viri adoptanda præbent, vel po-
 tius arroganda) tantæ reifortunam tentare, ac periclitari. Ut si successisset incóptum
 ex sententia, ad reliqua adornanda pergerem alacrior: sin minus, frangerem ipse nauem,
 & temerario incópto absisterem. Hoc autem ne contingat, faciet splendor ordinis ve-
 stri, qui sicuti spes est, magnam mihi fælicitatem afflabit, si præsertim hunc meum labo-
 rem exorrecta & hilari fronte suscepitis. Nec deerunt scio vituperones, obrefta-
 toresq; qui consilium nostrum criminentur (nam nec superos quidem Momus inculpatos
 reliquit) Cæterum id genus hominum, qui non vi literis, sed abuti meritissimò di-
 cuntur, meo iure floccipendo, neque satis dignos iudicò, quorum memoria,
 & imago nobis proponatur. Quanuis non dubitem, sapientissimi
 viri, si meam hanc operam albo calculo dignati fueritis,
 quin omni ex parte bene res habeat, autoritateq;
 vestra à detrahendi consilio deterrean-
 tur, qui verè iudicare, aut propter
 imperitiam non possunt,
 aut propter li-
 uorem,
 malevolentiam impediuntur. Valete prudentissimi, & quissimiq;
 Indices, sub quibus opto in dies magis, ac magis, re-
 gnet, floreatq; iustitia. Valentia Allobro-
 gum, quinto Calendas Junij,

1548.

‡ 2

IOANNIS CORASII, TO-
LOSATIS IVRECONSULTI INTER-
PRETATIONES, HOC VO-
LVMINE CONTENTAE.

SCHOLIA lucidissima in titulum Digestorum, de verborum obligationibus,
ad amplissimum Senatum Tolosanum.

ENARRATIONES in Rubricam, & tres constitutiones Codicis Iustiniani, de iure Emphyteutico, longè doctissimæ, ad Dominum Ioannem Corasium patrem authoris.

COMMENTARIOVS in legem ultimam, Codice de posthumis heredibus instituendis, cui subjicitur veteris illius questionis tractatus, Quando prouisio facta in unum casum, ad omnium protractionem.

ENARRATIONES in legem quoties, Codice de rei vindicatione, utilitate commendabiles, ad Auditores Tolosanos.

INDEX COPIOSISSIMVS

RERVM HVIVS TRACTATVS SCI.

T V D I G N A R V M.

B SENS non contrahit sti pulationem	3	Alternatiua vnum habet in solutione	59
Absurditas legis Scire de- bemus, in quo veretur	77	Alternatiuus debitor vnius pcremptione an liberetur	60
Acceptilatio est donatio	21	Amatorum in puellas imposturæ	40
Acceptilatio correum liberat	149	Ambigua verba à quo interpretentur	109
Accessoriū vires à principali sumit	94	Ambiguum,obscrum,apertum	185
Accessoriū quandoque non ruit principa- li destructo	94	Amphibologica oratio ambigua	185
Actio duplex ex stipulation. 2. & 4. &	171	Amphora & capitolina amphora	172
Actio quando mobilis vel immobilis indice- tur	14	Annuens an consentiat	6
Actio mandati	113	Annuere propriè quid	6
Actus indicatur secundum naturam rei de- ductæ	163	Ante & post dictio	56
Actus ut valeat interpretari debet	185	Ante diem quādo possit ad factum agi	167
Actus impertinens non vitiat	156	Arbiter qui	43
Ad promissor	41	Arbitratu Lucij verba in conditione resol- luntur	119
Aedes	113	Arbitrij & voluntatis verba	62
Aes quomodo inauretur	68	Arbitrio alterius cōtrac.remitti potest	119
Aestimatio à quo tempore fiat	152	Arbitratu Lucij verba ius notant	119
Aestimatio à quo tempore ducatur	151	Arbitrium personam non egreditur	120
Aes genus metalli	68	Argum.de contrac.ad vlt.voluntates	67
Affectio cadit in speciebus	55	Argumentum à cōtrac.ad testamētum	183
Agī potest interdum ante tempus	58	Argum.de stipulatione ad locationem	114
Agī non potest ante diem	51	Artifex an per alium explicit	111
Alius, dictionis natura	66	Arræ sponſalitiae duplicandæ	64
Alteratur quandoque ex hæredum perso- na obligatio	17	Aureorum verbo qui aurei veniant	171
Alteri per alterum non queritur	106	Aureus	156
Alteri per alterum nullo contractu queri- tur	111	Auricalcum	68
Alternans incertum exprimit	177	Autem dictio	35
Alternatio quando vitiet aut noceat	177	B eneficium quādo confertur in iniui- tum	153
Alternatiua an vtrunque habeat in obliga- tione	55	Bis idem promittens quando obligatur	71
		Brandij astutum responsum	84
		C alendarium	126
		Calendæ	7
		Campania	182
		Causa bonorum	74

I N D E X.

<i>Cautio iudicialis</i>	37	<i>Contractus principium quando attenden-</i>
<i>Cautio damni infecti</i>	37	<i>dum</i> 82
<i>Causa celerior consumit</i>	154	<i>Contractus post mortem collati</i> 122
<i>Causa bonorum</i>	137	<i>Contractus qui consensu fermentur</i> 88
<i>Certum per se & per relationem</i>	174	<i>Contrauentum ex proposito quando sit ne-</i>
<i>Certum per se, & per relationem idem</i>	171	<i>cesse</i> 133
<i>Chasma</i>	188	<i>Controversia de facto</i> 96
<i>Clausula dolum malum abesse</i>	26. & 103	<i>Credita pecunia</i> 49
<i>Clausula doli mali</i>	68	<i>Creditor parte recipiens an sibi noceat</i> 14
<i>Cohæres an ex cohæredis facto teneatur</i>	23	<i>Cui bono</i> 85
<i>Collectiua dictiōnis natura</i>	76	<i>Cum dictiōnis natura</i> 125
<i>Comes Palatinus quando legitimet</i>	12	D Amni infecti stipulatio 34
<i>Commentarij verbosi, studiosorum perniciēs</i>	2	<i>Dare</i> 178
<i>Commercium</i>	84	<i>Dare qui tenetur, an transferre debeat do-</i>
<i>Commerciorum duplex ratio</i>	84	<i>minium</i> 178
<i>Comparatiua natura</i>	173	<i>Dari verbum executiūm</i> 158
<i>Complacentiæ in stipulatione virtus</i>	8	<i>Debitor quot modis quis definat</i> 65
<i>Compromissum quando finiatur</i>	43	<i>Debitor perempta specie liberatur</i> 135
<i>Conditiō non ex verbis sed ex mente</i>	230	<i>Debitor speciei quando liberatur</i> 69
<i>Conditiō certi, vna tantum</i>	2	<i>Debitor quantitatis & speciei</i> 92
<i>Conditiō impossibilis cur non obstat in testamētis</i>	43	<i>Debitor quando diem præueniat</i> 105
<i>Conditiō impossibilis negatiua</i>	48	<i>Debitor soluere potest quod maioris est</i>
<i>Conditiō certi quando pro mutuo detur</i>	173	<i>pretij</i> 173
<i>Conditionem de facto satis est impleri</i>	51	<i>Debitor quantitatis quando liberetur</i> 170
<i>Conditiō facit actum individualium</i>	13	<i>Decipere se se quando contrahentibus per-</i>
<i>Conditiō omnino exitura</i>	125	<i>missum</i> 91
<i>Conditiō impossibilis quando contractum vitiet</i>	47	<i>Dena dictio, quid notet</i> 110
<i>Conditiō perplexa</i>	47	<i>Denarius</i> 156
<i>Conditiō quæcunque impedit nativitatē actionis</i>	168	<i>Dicta in præfationibus, quando repetita</i>
<i>Conciliatio noua l. in illa. cum l. hoc iure</i>	51	<i>censeantur</i> 89
<i>Conditiō retrotrahitur</i>	148	<i>Diē non adiecta, res præsentī die debe-</i>
<i>Conditiō pro qualitate</i>	103	<i>tur</i> 116
<i>Conditiō ad quod tempus retrotrahatur</i>	155	<i>Diei lapsu, mora contrahitur</i> 83
<i>Conditiones excuentur</i>	230	<i>Dies quando impedit aortum actionis</i> 168
<i>Conditiō furtiæ natura</i>	79	<i>Dies adiecta censetur gratia debitoris</i> 57
<i>Conditionalis stipulatio an transmittatur</i>	130	<i>Dies quando censetur repetita</i> 49
<i>Consensus præsumptus non parit naturalem</i>	6	<i>Difficultas præstationis, in quo versetur</i> 19
<i>Constitutum cur actionem pariat</i>	42	<i>Difficultas an excusat</i> 182
		<i>Dignitatis nomen facit actum transitōrium</i> 141
		<i>Dilatationis causa cessante, dilatio cessat</i> 50
		<i>Diploma felix</i> 52
		<i>Discessus solus stipulationem non vitiat</i> 5
		<i>Disunētua positā inter personas</i> 143
		<i>Dispos</i>

I N D E X.

<i>Dispositio ex qualitate personæ interpre-</i>		<i>Factum an præcisè fieri debeat</i>	140
<i>tanda</i>	99	<i>Factum alienum quandoq; promittitur</i>	113
<i>Dispositio supponit cns in quo fundetur</i>	123	<i>Factum quando reddat stipulationem in-</i>	
<i>Distrahere</i>	95	<i>certam</i>	178
<i>Diuersitas summarum an stipulationem</i>		<i>Factum alienum non potest promitti</i>	93
<i>vitiæ</i>	8	<i>Falsa causa quando vitiat</i>	67
<i>Diuersitas idiomatiū stipulationē vitiat</i>	10	<i>Familiae erciscundæ iudicium quando post</i>	
<i>Diuiduum oblig.petitione & solutione</i>	13	<i>divisionem detur</i>	18
<i>Doctorum insignis error</i>	48	<i>Familiae erciscundæ iudicium, quando lo-</i>	
<i>Doctor celebrior doctiſ. præsumitur</i>	173	<i>cum habeat</i>	23
<i>Doli præsumptio vitanda</i>	89	<i>Fauor publicæ vtilitatis</i>	113
<i>Doli clausula ad quæ pertineat</i>	137	<i>Fiat vt petitur</i>	102
<i>Dolum quando res habeat in ſe</i>	91	<i>Fictio idem operatur quod veritas</i>	55
<i>Dolus cadens in fortē virum</i>	91	<i>Fideiſſor factum rei promittens</i>	132
<i>Dolus quomodo purgetur</i>	91	<i>Fideiſſor impediens reum an teneatur</i>	132
<i>Dolus dupliciter interuenit in cōtractu</i>	90	<i>Fideiſſor verbis tantum obligatur</i>	42
<i>Dolus quando vitiet contractum</i>	90	<i>Fideiſſor non accedit obligationi facili</i>	58
<i>Dominium quando transferri dicatur</i>	13	<i>Filio quando queratur actio ex ſtupul.</i>	182
<i>Dominium quandoque ſine facto noſtro</i>		<i>Filio quando queratur commodum contra-</i>	
<i>transfertur</i>	43	<i>Etus</i>	183
<i>Donatio coniugalis morte confirmatur</i>	66	<i>Filius fam.an poſſit habere licere</i>	99
<i>Duodecimo anno & in annos xij. differen-</i>		<i>Filius fam.ex omni contractu obligatur</i>	99
<i>tia</i>	118	<i>Filius ſtipulando quando patri querat</i>	121
<i>Dupla quid</i>	33	<i>Filius quando patri ceneatur ſtipulari</i>	126
<i>Dupla ſtipulatio quando committatur</i>	33	<i>Finalis cauſa, contractus viilitas</i>	82
E lectio quando in ſcriuum cadat	179	<i>Finis quid</i>	52
<i>Electio non migrat de persona in per-</i>		<i>Fortuiti cauſus cuius periculo contingant</i>	59
<i>ſonam</i>	179	<i>Fruetaria cautio</i>	34
<i>Emancipatus patrinon querit</i>	122	<i>Fruetus pendentes an pars fundi</i>	183
<i>Error quando vitiet</i>	83	<i>Fruetus qui ceneatur promiſſi</i>	183
<i>Error qui contraētum vitiet</i>	68	<i>Fundus quid</i>	183
<i>Error nominis proprij</i>	83	<i>Fundi verbo, quid veniat</i>	147
<i>Et copulativa</i>	141	<i>Fures quatuor actionibus tenentur</i>	78
<i>Exceptio tua non intereft</i>	25	<i>Fur quomodo moram purget</i>	80
<i>Expromiſſor</i>	41	<i>Fur quando conditione liberetur</i>	80
<i>Extrinſeca ſolennitas</i>	81	G enus non perit	69
F acta cur incerta	176	G enus idē quod ſpecies operatur	77
F acta non egrediuntur personam	141	<i>Genus</i>	138
<i>Facta cur indiuidua</i>	30	H abere quando non liceat	97
<i>Facta diuidua</i>	30	H abere liccre ſtipulatio	92
<i>Facti verbo non factum venit</i>	11	<i>Haeres vnus diſſolui potest obligatione</i>	143
<i>Facti verbo non factum continetur</i>	176	<i>Haeres ius electionis non habet</i>	180
<i>Factum nudum</i>	136	<i>Haeres quomodo defunctum repræſentet</i>	
<i>Factum quandoque petitur pro parte</i>	34	<i>142</i>	

I N D E X.

<i>Hæres quanuis ignorans, de facto defuncti tenetur</i>	133	<i>Intrinseca solennitas</i>	81
<i>Hæres eadem persona cum defuncto</i>	93	<i>Interuum magnum et modicum</i>	5
<i>Hæres ex collegæ sui culpa an teneatur</i>	29	<i>Ipsò iure</i>	63
<i>Hærede uno prohibete, an cæteri teneantur.</i>	25	<i>Iter facere</i>	30
<i>Hærede uno prohibito, an cæteri prohibiti censeantur</i>	24	<i>Iter fieri seruitus</i>	30
<i>Hæredem viuens non habet</i>	104	<i>Iudicariæ et prætoriæ differentia</i>	39
<i>Hæredes quādō uno cōtrafaciēte teneantur.</i>	28	<i>Iudicium à contestatione litis incipit</i>	53
<i>Hæredes quando in solidō teneantur</i>	18	<i>Iudicium accipere</i>	53
<i>Hæredi quando non subueniatur</i>	182	<i>Iuramentum roborat stipula.</i>	107
<i>Hæredis persona quando mutet obligat.</i>	17	<i>Iurisdictio</i>	38
<i>Hæredis persona semper continetur</i>	22	<i>Iusta causa excusat à mora</i>	188
<i>Hoc, dictio</i>	155	<i>Justinianus reprehenditur</i>	9
<i>Hodie, dictio</i>	117	<i>Ius futurum quando veniat in iudicijs</i>	181
<i>Hypocentaurus</i>	86	L Atinè qui actus confici debeant	11
I Dus, Iduare	7	<i>Lecticā, lecticarius</i>	78
<i>Ignorantia in factō proprio et alieno</i>	17	<i>Legata an tot quot res legatae</i>	77
<i>Ignorantiam leges non puniunt</i>	133	<i>Legis, & ideo. sensus</i>	121
<i>Ignorans non donat</i>	71	<i>L. per fundum. declarata</i>	18
<i>Illico</i>	8	<i>Lex cuius utilitatis habeat rationem</i>	107
<i>Impedimentū perpetuū et temporariū</i>	87	<i>Lex non aperit viam delictis</i>	98
<i>Impersonalitas nullum vitiat actum</i>	102	<i>Lex parat remedia i casibus necessarijs</i>	62
<i>Impersonalitas an vitiat stipulationem</i>	158	<i>Lex nihil frustra inducit</i>	56
<i>Impersonalitas an vitiat stipulat.</i>	102	<i>Lex de indubitabili</i>	184
<i>Impossibilis conditio</i>	47	<i>Lex Aelia Sentia</i>	157
<i>Impossibilitas excusat à pœna</i>	160	<i>Licet, dictio</i>	124
<i>In, dictio</i>	119	<i>Lingua sermonum differentiam notat</i>	10
<i>Incendi periculum ad quem spectat</i>	59	<i>Locus tacitum tempus habet</i>	152
<i>Incertitudo quos actus vitiet</i>	27	<i>Lucratiæ causæ quando concurrant</i>	59
<i>In diebus præmittere</i>	116	M Agis, dictio	229
<i>In diebus illis stipulari</i>	116	<i>Maior, minoris verbo nō contin.</i>	157
<i>Infans quando stipuletur</i>	3	<i>Maior summa, minorem continet</i>	9
<i>Inopia casus</i>	66	<i>Mandatum solutionis recipienda, quando</i>	
<i>Intellectus §. sicut</i>	97	<i>reuocatum</i>	143
<i>Interesse est incertum</i>	159	<i>Manumissio similis morti</i>	135
<i>Interesse quandoq; individualium</i>	165	<i>Meretrix an turpiter faciat accipiendo</i>	73
<i>Interdicere bonis</i>	44	<i>Merum imperium, ius, et factum</i>	36
<i>Interpellatio duplex</i>	70	<i>Minor quā rem alienare prohibeatur</i>	157
<i>Interpellatio incongrua</i>	84	<i>Minus promissum intelligitur</i>	55
<i>Interpretatio propria, in pœnis locum habet</i>	11	<i>Mixtum sub simplicibus continetur</i>	11
<i>Interrogatio in stipulatione præcedere verisimile est</i>	81	<i>Modius</i>	172
		<i>Mora non cōtrahitur eo momento quo obli-</i>	
		<i>gatio</i>	152
		<i>Mora posterior nocet</i>	120
		<i>Moralapsu diei contrahitur</i>	181
		Mora	

I N D E X.

<i>Mora nulla, vbi nulla petitio</i>	148	<i>Obligatio rem restituiri, individualia</i>	164
<i>Mora perpetuat obligationem</i>	145	<i>Obligatio dandi, dividua</i>	165
<i>Moræ effectus</i>	188	<i>Obligatio quando suspendatur</i>	15
<i>Moriens quando mori dicatur</i>	123	<i>Obligatio dandi quantitatem, dividua</i>	12
<i>Mox, dictio</i>	5	<i>Obligatio dandi quæcunque dividua est</i>	13
<i>Mutus quis</i>	3	<i>Obligatio ad tempus non constituitur</i>	145
N atura & lege dividuum, & individualia	13	<i>Obligatio facti an præcisa</i>	165
<i>Naturalis obligatio, an ex stipulatio alterius facta oriatur</i>	107	<i>Obligationes alternatiæ, & generis æquarantur</i>	15
<i>Negot. gest. actio, in quo à famili. er ciscund.</i>	18	<i>Obligationis generis, & alternatiæ, natura</i>	16
<i>differat</i>		<i>Obscuritatis affectatio taxatur</i>	155
<i>Nemo experitur sine actione</i>	53	<i>Obscurus sermo in stipul. quomodo inter-</i>	
<i>Neque, dictio, natura</i>	52	<i>pretetur</i>	115
<i>Nomina numeralia distributiva</i>	110	<i>Occidens seruum quando liberetur</i>	70
<i>Nomina unde imponantur</i>	85	<i>Occupare quis dicatur</i>	54
<i>Nonæ</i>	7	<i>Officij necessitas</i>	135
<i>Notæ, literæ non sunt, neque verba</i>	3	<i>Operæ officiales, & fabriles</i>	139
<i>Noua interpretatio §. si tamen</i>	20	<i>Operæ pars deberi, & peti potest</i>	139
<i>Nouatio quando inducatur</i>	148	<i>Oportet, verbum</i>	181
<i>Nouatio quando fiat</i>	146	P acti de non petendo vis	15
<i>Nouatio non præsumitur</i>	66	P actum conuentum	142
<i>Nouatio quando inducatur</i>	76	P actum futuræ successionis	153
<i>Nouatio quando inducatur</i>	228	§. si is qui duplam. nouè explicatus	35
<i>Nouatio quando nouæ personæ interuenientur non inducatur</i>	150	<i>Pars facti non deducitur in contractum</i>	163
<i>Nouatio primæ obligationis non fit per secundum minus continentem</i>	150	<i>Pater stipulando filio, quam actionem querat</i>	124
<i>Nouatio non fit nisi exprimatur</i>	151	<i>Pater & dominus, quomodo de peculio obligentur</i>	131
<i>Numerus pluralis pro singulari</i>	65	<i>Pater filio, ut hæredi stipulatur</i>	124
<i>Nunciatio noui operis</i>	34	<i>Pater morosus actione conueniri potest</i>	131
O blatio operæ	140	<i>Pater si pro se, & descendantibus feudum capiat</i>	124
<i>Obligatio notat quædoq; contractū</i>	73	<i>Pater adop. suis successor iuris</i>	104
<i>Obligatio facti in id quod interest</i>	186	<i>Pater filio stipulatur</i>	114
<i>Obligatio quandoq; mutatur ex hæredum persona</i>	32	<i>Pater stipulando filio an sibi querat</i>	115
<i>Obligatio pura ex rei natura differtur</i>	117	<i>Patris & fidei successoris similitudines, ac differentiae</i>	131
<i>Obligationes duæ quando concurrunt</i>	63	<i>Partem operis præstans non liberatur</i>	58
<i>Obligatio principalis, & secundaria</i>	27	<i>Partem soluens an liberetur</i>	14
<i>Obligatio generis non admittit particula-</i>		<i>Partes quotæ, & discretæ</i>	138
<i>rem solutionem</i>	21	<i>Patri quando stipulando filius querat</i>	54
<i>Obligatio l. xij. tab. dividitur inter hære-</i>		<i>Pecunia in arca debetur, ut species</i>	91
<i>des</i>	22	<i>Pecunia verbum latissime patet</i>	28
<i>Obligatio generis, est obligatio dandi</i>	14	Pecu	

I N D E X.

Pecuniae verbum generale	134	rat	184
Perplexitas quando vitiet actum	53	Prodigus an obligetur delinquendo	45
Personale beneficium cum persona extin-		Prodigus an obligetur natura	46
guitur	17	Prodigus quis	45
Personae an varientur	124	Prodigus et furiosus quādo assimiletur	46
Petitio partis an inducat diuisionem	20	Prodigus an administret ante interdictio-	
Petri Perticensis ratio improbata	96	nem	46
Pœna adiecta in fraudem usurarum	181	Prodigus alium sibi obligat	45
Pœna quando debeatur ex contractu	28	Promissio præsumitur erranter facta	67
Pœna quando committatur	31	Promissio refertur ad primum actum	116
Pœna nō respicit id quod interest	24. & 26	Promissio localis tempus tacitu habet	117
Pœna adiecta in usurarum fraudem	159	Promissor quando soluere cogatur ante	
Pœna adiecta promissioni facti	93	diem	106
Pœna legis debemus esse contenti	64	Promissor quando liberetur dando expro-	
Pœna quandoq; pro parte committitur	44	misseorem	158
Pœna diuertentium	64	Promittens mutuare factum promittit	159
Pœna ex contractu nullo non debetur	160	Pupillo quandoq; non subuenitur	133
Pœna quando pro parte recte offeratur	44	Pupillus quis	70
Pœna quando ante diem committatur	50	Pupillus quando potest interpellari	70
Pœna an exigi posse ex cōtractu nullo	108	Purgatio moræ ad quod usq; tempus fiat	170
Pœna non petitur ante diem	50	Q Vadriga	78
Pœna in fraudem usurarum quando adie-		Q Qualitas personæ dispositionem in-	
cta	42	terpretatur	100
Pœna reddit obligationem individuam	42	Qualitates in sequenti obligatione repetitæ	
Pœna, nec nuptijs, nec diuortijs irrogan-		creduntur	228
dæ	64	Qualitates non cōntis nullæ sunt	121
Pœna adiūcere cōtractui cōmodissimū	162	Quanti eares est	187
Pœnalis stipulatio quomodo concipiēda	162	Quanti eares est	94
Popularis qui	161	Quanti eares erit	166
Possessio naturalis	100	Quantitatis periculum ad quem spectet	69
Possessionis effectus	95	Quanuis, dictio	175
Possessionis civilis effectus	101	Quasi, dictio	66
Præmij spe licet inuitare testantem	153	Questionem mouere	78
Præscriptio triennalis l. vii. iorum inco-		Quibus bonis interdicatur	44
gnita	65	Quidni, & cur non	6
Prætoriæ stipulationes	136	R Atū an pro parte dominus habeat	32
Prætor solus prætoriæ interpretatur	136	Recedi nō potest ab arbitrii persona	121
Premium quando loco rei succedit	187	Receptio partis quādo præiudicet cred.	20
Procuratoris dolus dominum obligat	131	Reddendi verbum	129
Procurator censetur nomine domini age-		Religious locus, & sacer	113
re	186	Rem propriā quandoq; quis stipulatur	78
Procurator an domino stipuletur	113	Res cuius deest, recte petitur	147
Procuratori quomodo stipulemur	112	Res propria quæ dicatur	146
Procurator quando actionem domino que-		Res quarum habemus commercium	84
		Res	

I N D E X.

<i>Res propria quando in stipulatione deducatur</i>	82	<i>Stipulatio ipso iure operatur</i>	71
<i>Responsionis diuersitas stipul. vitiat</i>	7	<i>Stipulatio cōptæ hæreditatis</i>	134
<i>Restitui peculiaris significatio</i>	35	<i>Stipulatio secunda idem continens quandoque valet</i>	228
<i>Reus</i>	38	<i>Stipulatio quinque desiderat</i>	2
S atisfacere, & satisfare	41	<i>Stipulatio nuptiarum</i>	87
S sensus nouus ad §. si in locando	88	<i>Stipulatio turpis</i>	73
<i>Sententia quandoque difformis libello</i>	166	<i>Stipulatio an propriè contractus</i>	38
<i>Scruī stipulatio, habere licere</i>	100	<i>Stipulatio cur sic dicta</i>	3
<i>Serui acceptilatione cur non liberetur do.</i>	4	<i>Stipulatio inutilis, an in vim pacti valeat</i>	9
<i>Serui capacitas, quando à domino pēdeat</i>	4	<i>Stipulatio sequēs quādo nouet priorē</i>	150
<i>Seruitus ad tempus non imponitur</i>	145	<i>Stipulatio rei propriæ an valeat</i>	146
<i>Seruitutes iura prædiorum</i>	95	<i>Stipulatio pura in diem, & sub conditione</i>	126
<i>Seruitutes individuae</i>	14	<i>Stipulatio collata in arbitriū promissoris</i>	62
<i>Seruus non potest esse in iudicio</i>	186	<i>Stipulatio inutilis obligationem nouat</i>	161
<i>Seruus ex omni causa domino acquirit</i>	153	<i>Stipulatio facti, in id quod interest committitur</i>	24
<i>Seruus domino captiuo, an reēte stipuletur</i>		<i>Stipulatio annua vna</i>	61
169		<i>Stipulatio incerta</i>	61
<i>Si, & cum, non differunt</i>	125	<i>Stipulatio habere licere, an dividua</i>	25
<i>Si, & cum, dictiones</i>	106	<i>Stipulatio habere licere, & per te non fieri</i>	
<i>Sibi dictio, hæredem non excludit</i>	101	<i>an similes</i>	25
<i>Simplex, simpliciter, simplicitas</i>	7	<i>Stipulatio pura</i>	168
<i>Singulos verbum distributuum</i>	61	<i>Stipulatio dandi, dominij translationē continet</i>	
<i>Sive, dictio</i>	154	<i>Stipulatio, quando in dando, faciendo ve-</i>	
<i>Socium fallere, turpe</i>	90	<i>• consistat</i>	11
<i>Socius quando re communi vtatur inuicto</i>		<i>Stipulatio habere licere, an in facto consi-</i>	
<i>socio</i>	43	<i>stat</i>	22
<i>Solennitas intrinseca, & extrinseca</i>	81	<i>Stipul.dolū malū an trāseat in hæredes</i>	26
<i>Solennitas quæ præsumatur</i>	81	<i>Stipulatio habere licere, quādo committatur</i>	
<i>Solutio in diem dilata</i>	50	<i>98</i>	
<i>Species quid</i>	138	<i>Stipulatio quando in parte valeat</i>	110
<i>Spondeo verbum, stipulationem notat</i>	130	<i>Stipulatio rei alienæ</i>	96
<i>Spurina Augur</i>	117	<i>Stipulatio quando transeat in hæredes</i>	102
<i>Stipulamur quandoque alteri</i>	111	<i>Stipulatio incerta</i>	174
<i>Stipulatio quid</i>	40	<i>Stipulatio cur sic appellata</i>	1
<i>Stipulatio sibi, aut alteri disiunctiue</i>	143	<i>Stipulatio vñrarum incerta</i>	177
<i>Stipulatio secunda quando obliget</i>	72	<i>Stipulatio fossam fodi, cur incerta</i>	176
<i>Stipulatio rei propriæ an valeat</i>	187	<i>Stipul.secunda cōtinens idem cur nulla</i>	63
<i>Stipul.facti, quādo trāscat ad hærcdes</i>	126	<i>Stipulatio operis duo requirit</i>	57
<i>Stipul.no cōfertur arbitrio promissoris</i>	127	<i>Stipulatio Calendis, & ante Calendas</i>	56
<i>Stipulatio ex quo tempore vires capit</i>	55	<i>Stipulatio in annos singulos, vna</i>	60
<i>Stipulatio an committatur per contestatio-</i>		<i>Stipulatio collata in arbitriū stipulato. 62</i>	
<i>nem</i>	53	<i>Stipul</i>	
<i>Stipulatio communis</i>	39		

I N D E X.

<i>Stipulatio pœnalis quando contrahatur</i>	27	<i>Tutoris mora quando pupillo noceat</i>	71
<i>Stipulatio vſusfructus quando certa, vel incerta</i>	174	V acua posſeſſio	136
<i>Stipulationes mixtæ</i>	11	<i>Vacuam posſeſſionem quis tradere dicatur</i>	75
<i>Stipulationes tot, quot res</i>	75	<i>Variatio an vitiet stipulationem</i>	157
<i>Stipulationes conuentionales</i>	136	<i>Vel, dictionis natura</i>	105
<i>Stipulationes turpes</i>	72	<i>Venditio plurium rerum vna</i>	75
<i>Stipulationes iudiciales</i>	36	<i>Verba futuri temporis</i>	104
<i>Stipulationes ædilitiæ</i>	38	<i>Verba notitia annuam præstatione</i>	144
<i>Stipulationis conditionalis effectus</i>	149	<i>Verborum multiplicatio quandoq; neceſſa- ria</i>	137
<i>Stipulationis habere licere, origo</i>	25	<i>Verborum ſolemmia fulblata</i>	1
<i>Stipulationis habere licere, natura</i>	97	<i>Verborū obligatio quomodo contrahatur</i>	1
<i>Stipulationis si volueris, & cum volueris differentia</i>	227	<i>Verborum obligatio quæ</i>	40
<i>Stipulationum ſpecies</i>	36	<i>Verbum omne ambiguum</i>	185
<i>Stipulari ſororem nupturam</i>	87	<i>Veriſimile accipiendum</i>	109
<i>Stipulationum variae formulæ</i>	1	<i>Victoria quando proſit cohæredibus</i>	19
<i>Successores qui</i>	94	<i>Vlpianus Christianorum perſecutor</i>	85
<i>Successor quis</i>	97	<i>Vltimum temporis momentū ſpectandū</i>	74
<i>Summum ius, ſumma iniuria</i>	89	<i>Vna decem</i>	141
<i>Surdus cur non ſtipuletur</i>	3	<i>Vniuersale, generale, numerale</i>	78
T emporis initium, aut finis quando ſpe- ctetur	118	<i>Vniuersalis dictionis reſtrictio</i>	122
<i>Tempus differēde oblig. gratia adieſtū</i>	118	<i>Voluntas morte finitur</i>	127
<i>Tempus in ſtipulatione quod ſpectandum</i>	82. & 96	<i>Voluntatis declaratio non transmittitur</i>	17
<i>Tempus cuius gratia dilatum</i>	105	<i>Vſuræ centesimæ</i>	126
<i>Tempus præſens, futurū nō cōprehēdit</i>	180	<i>Vſura vice pœnæ ſubiicitur</i>	13
<i>Tempus in ſtipulationibus tacitè inefſt</i>	58	<i>Vſuræ, in calendis ſolitæ ſtipulari</i>	7
<i>Tempus debitorimodicum datur</i>	160	<i>Vſurarum nomina quæ veniant</i>	177
<i>Tempus præſens, & futurum quando in- ſpiciendum</i>	87	<i>Vſurarum ſtipulationi modus adiiciendus</i>	
<i>Testandi libertas non conſtringitur</i>	152	<i>Vſus cur indiuiduus</i>	163
<i>Tradere, & præſtare</i>	74	<i>Vſusfructus nouus in hærede</i>	103
<i>Transactio ſuper re aliena</i>	96	<i>Vſusfructus, non eſt pars fundi</i>	150
<i>Triticum Apricum</i>	172	<i>Vſusfructus cur diuiduſ</i>	163
<i>Tunc, diction</i>	168	<i>Vtile per inutile an vitietur</i>	10
<i>Turpitudo ex cuius parte cōſideranda</i>	72	<i>Vtilitas quid in iure</i>	35
<i>Tutor quomodo pupillo ſtipuletur</i>	111	<i>Vtilitas significatio</i>	186
		<i>Vtique</i>	6
		<i>Vxores olim ſpondebantur</i>	86

FINIS INDICIS.

IOANNIS CORASII TOLOSATIS IVRISCONSULTI,

IN TITVLVM PANDECTARVM,

DE VERBORVM OBLI.

GATIONIBVS.

**

*

De verborum obligationibus.

- 1 Verborum obligatio.
- 2 Stipulatio cur sic appellata.
- 3 Formulæ stipulationum.
- 4 Verborum solennia sublata.
- 5 Stipulatio quid.
- 6 Actio duplex ex stipulatione.
- 7 Condictio certi, vna tantum.
- 8 Stipulatio quinque desiderat.
- 9 Commentarij verboſi, studioſorū pernicies.

BLIGATIO
nes ex cōtractu,
inquit Iul. Paul.
aut re cōtrahun-
tur , aut verbis,
aut consensu. l.j.
ff.de act. & obli.

Verborum
obligatio.stipula-
tio.

- 1 addit Iustinia.aut literis. §.fi. de obli-
gatio.† Verbis obligatio(vt interim
cæteras, nihil ad rem pertinētes, mis-
fas faciam)contrahitur,ex interroga-
tione,& respōfione : cūm quod dari,
scribē,nobis stipulamur. d.l.j. §.ver-
bis.veluti,promittis:C.promitto. §.j.
eo.tit.†quod obligationis genus ve-
teres stipulationem dixerunt, à ver-
bo,stipulum,vt Iustinia.putat. §.j.eo.
titul. quod est firmum. Qui etymus
Iulij Pauli tit.vij.lib.v.fententiarum
fuisse videtur obligationum firman-
darum gratia stipulationes inductas,
docēs : quæ quadam,inquit,verborū
solennitate cōcipiuntur. Et ita appel-
latæ sunt,quod per eas stipulationū
firmitas cōstringatur,stipulum enim
veteres firmum dixerūt. Alij verò,vt
Marcus Varro,j.de ling.lat. à stipe,
idest,pecunia stipulationē appellatā
- 2
- 3
- 4

putant : quod pecuniam frequentius
contingeret in eum cōtractum dedu-
ci,vt alibi diximus lib.j.Misella.cap.
xxv. Sic enim collatitiā stipem Am-
mianus Marcellinus vocat,minutam
pecuniam,qua passim erogata,viſti-
tant inopes. Subtili tamē interpreta-
tione, stipulatio à verborum obliga-
tione distinguitur , vt causa ab effe-
ctu:etenim stipulatio,contractus est.
l.v. §. stipulatio.qui verborū obliga-
tionem parit. §.j.de verb.obli.in Inst.
Cuius, quanta fuerit olim apud Ro-
manos, vis, & potestas, ostendit Cic.
pro Cæcinna. Si quis , inquit, quod
spopōdit,qua in re vno se verbo obli-
gauit is non facit,maturo iudicio,sine
vlla religione,condēnatur*. Eiūsque
contractus fatetur Cic.in Top.infinita
fuisse formulas,humiliores tamē,
vt alibi idem Cic.j.de leg. ait,quām,
vt à viro graui,pluribus explicandæ
veniant. Illud ex Iustiniano didici-
mus, ita olim fuisse cōcepta verba, vt
eodem quis verbo respondere coge-
retur,quo esset interrogatus. §.in hac
re,de verb.oblig.*quæ vana verborū
solennia,posterioribus constitutioni-
bus sublata sunt. d.l.omnes.disto §.
in hac. Cūm & Vlpianus vtilem esse
stipulationē censuerit, si quis interro-
get dabis: & alter respōdeat,quid ni-
aut Latine roget, & Græcè, aut alia
língua,cōgruenter respōdeatur.l.j. §.
si quis ita.& §.fi.præcipue tamen per
Leonē principem , sublata fuit vetus
illa, & scrupulosa verborū solēnitās.
omnes omnino stipulationes , qui-
buscunque verbis,cōfensi cōtrahen-

Stipes col-
latitia.stipulatio
num va-
ria formu
la.Verborum
solennia
sublata.

stipulatio 5 quid.

tium cōpositas, suis vīribus nīti, conſtituens. l. omnes. C. de cōtra. stipula. ¶ Est itaque stipulatio, Pomponio ſi nitore, verborum cōceptio, quibus is qui interrogatur, daturū, facturū, veſe, id quod interrogatus eſt, respōdet. l. v. §. stipulatio; quam propter alias obligationes, & ad illarū confirmationem, magis quam propter ſe prodīta, Superiora Iulij Pauli verba in v. Ient.

Artio du 6 plex ex ſi pulatione.

palam faciunt. ¶ Sanè ex ea, duæ proſificiuntur actiones, cōdictio certi, & ex stipulatu. §. j. Condiſio ſiquidem certum eſt, quod in stipulationē deducitur. l. ſi quis certum. ff. de reb. credit. §. j. eod. tit. Neque enim cōpetit certi condictio, niſi ex obligatione, ex qua certum petitur. l. certi condictio. ff. de de reb. cre. quod si incertū ſit, quod in obligatione deductum eſt: nascetur actio ex stipulatu. d. §. j. quam, eo caſu quo certum petitur, lex dari noluit, cum certi condictio ſufficeret. l. hæc stipulatio. §. fin. ff. vt leg. no. caue. & nō ſoleant leges, niſi in caſib⁹ necelſariis, ſua adhibere remedia. l. j. §. ex hoc reſcripto. ff. de ven. inſpi. neque illis ſubſcribimus, qui cōmīſcuntur hoc caſu, certi condictioſe p[ro]p[ri]alem cōpetere: cum de ea nusquam verbū in ſure. Sed vnā certi cōdictio[n]em, perpetuò dīcim⁹, que generaliter ad omne certū, ex qua cūque caſa com[petit]. d. l. certi cōdictio. Qued & pluriſbus oſtēdi in rubrica ff. de reb. cred. Cum autem ex stipulatu, ad certū agi nonūquām legimus: l. ſi quis in graui. §. ſi ex stipulatu. ff. ad ſyllania. l. iij. §. ſi quis rem. ff. de leg. iij. cum ſimili bus; credendum non eſt, actionis no[n] men exprimi: ſed contractum ipsum ſtipulationis, ſicut alibi Iurisconsul. dicens ad exhibendum eum cogi, qui ſe exhibiturū quempiam apud acta promiſit: l. eum pro quo. ff. de in ius voc. non actionē ad exhibendum, ſed merū exhibitionis factum exprimīt. vt illic Accurs. recte interpretatur, & nos alibi plenius attigimus, in commentariis ad l. j. in princ. col. pen. hoc tit. *Demonstrat autē Pompo. ſtipulationis finitionē tractans, d. l. v. §. ſti-

pulatio. v. potissimum necessaria ad stipulationē: primum, vt verba interueniant. Licet enim cæteri actus, ad minicula verborum non desiderent: l. j. C. ſi quis alt. ſtipulatio tamen, non niſi vtroque loquente, confici potest. l. j. Ideoque verborū obligatio appellata. l. j. §. verbis. ff. de act. & obligat. Deinde vt verba certo ordine proſrantur, eo ſcilicet, quem iusta natura līſque ratio ſermonis dictat: precedente, videlicet, interrogatione, & ſequente incontinenti r[es]p[on]ſione. l. j. C. de viſur. & ea quidem congrua. l. obligamus. §. verbis. ff. de act. & oblig. Tertiō, vt ſuum, nō alienum factum quis promittat. l. eum qui. §. Julianus. ff. de conſt. pecu. l. ſtipulatio iſta. in princ. hoc tit. Quartō, vt ad futurū tēpus reſeratur ſtipulatio. d. l. v. §. ſtipulatio. ibi, daturū, facturū. Neque enim, rata eſt ſtipulatio, in preſens tēpus collata: niſi ſenſus verborum futurū tēpus respiceret. vt cum venditor ſeruum ſurem nō eſſe, emptori ſpondet. l. ſi ita quis. ff. de euictio. l. quoties quis. hoc tit. Denique, vt non de alio respōdeatur, quam interrogatū ſit. l. j.

9 §. ſi quis ſimpliciter. Posſemus hīc multa cōmentari, quæ à doctoribus, vt anxiè, ita otioſe diſputātur, in quibus etiam temporī ſeruēdo, animū nostrū quandoque occupare placuit, quæ nunc consultō, velut ab inſtituta methodo prorsus aliena, prætereunda duximus; nam & hæc ad tituli in introductionem nobis ſufficere videntur, qui in ea ſumus hæresi, vt magno Reipubl. malo, perplexis illis, & ipi nolis diſceptationibus, ſtudiola iuuentus inuoluntur.

Adoleſcē
tum perni
cies ver
boſi com
mentary.

IOAN. CORAS. VAL. IX.
SEPTEMBER. 1546.

L. Prima.

1 Stipulatio cur ſic dicta.

2 Notæ, literæ non ſunt.

3 Surdus quis propriè,

4 Infans quando ſtipuletur,

5 Absens non contrahit ſtipulationem.

6 Servi capacitas, quando à domino pendeat.

7 Acceptilatione cur dominus non liberetur.

Stipu

Certi cōdi 7 Etio una tantum.

Necessaria ad ſtipulationem. 8

in ſure. Sed vnā certi cōdictio[n]em, perpetuò dīcim⁹, que generaliter ad omne certū, ex qua cūque caſa com[petit]. d. l. certi cōdictio. Qued & pluriſbus oſtēdi in rubrica ff. de reb. cred. Cum autem ex ſtipulatu, ad certū agi nonūquām legimus: l. ſi quis in graui. §. ſi ex ſtipulatu. ff. ad ſyllania. l. iij. §. ſi quis rem. ff. de leg. iij. cum ſimili bus; credendum non eſt, actionis no[n] men exprimi: ſed contractum ipsum ſtipulationis, ſicut alibi Iurisconsul. dicens ad exhibendum eum cogi, qui ſe exhibiturū quempiam apud acta promiſit: l. eum pro quo. ff. de in ius voc. non actionē ad exhibendum, ſed merū exhibitionis factum exprimīt. vt illic Accurs. recte interpretatur, & nos alibi plenius attigimus, in commentariis ad l. j. in princ. col. pen. hoc tit. *Demonstrat autē Pompo. ſtipulationis finitionē tractans, d. l. v. §. ſti-

TIPVLATIO. Eam obligationem, quæ non sat proprio nomine, verborū dicebatur, veteres arciori

stipulū. 1. **appellatione**, * stipulationē vocarū,

quod stipulū, vē
tustas firmum di
ceret. §.j. de verb.
obli. aut, vt Mar
cus Varro libro j.
de ling. lat. tradit,
à stipe, hoc est, pe
cunia: vt in rubr.
& Miscella. cap.
xxv. exposui.

Verba qui con. b **GVTROQVE**
loquente. Singulare est in stipula
tione, vt vtrinque

verba proferri oporteat, vt hīc: tam
etsi alij contractus, qui non tam ver
bis, quām consensu confirmantur. l.
si stipulatio. §.fina. verborum admī
nīcula non desiderent. l.j.C. si min. ab
hāred. nec minus valeat, quod scri
ptura, quām quod vocibus lingua fi
guratis, significatur. l. non figura. ff.
2. de act. & obligat. * Quoniam igitur,

notæ, nec literæ sunt, neq; verba: l. sed
cum patrono. ff. de bono. pos. notis sti
pulatio induci nō potest: puta, si aga
mus, vt, a, significet, promittis mihi
centum: &, b, promitto. Accurs. in §.
sed hāc solennia. de verb. obli. in In
stit. sed nec satis est in stipulatione, v
trunque loqui, nīl id legitimo ordīne
fiat: vt interrogationē videlicet, sub
sequatur commoda responsio. l.j.C.
de vſur. l. obligamur. §.j. ff. de act. &
obligat.

Mutus quis. c **GNEQVE MVTVS.** Quia mu
tus loqui non potest: ad verborum ob
ligationem eum nihil pertinere Iul.
Paul. dicit. l.j. §.fin. ff. de act. & oblig.
si quis itaque licet imperfectè loqua
tur: quia non satis expeditum linguae
plectrum habeat: vt Balbus, Blæsus,
& Atypus, stipulationem contrahe
re non prohibetur: cùm is nec mutus,
sit, nec morbosus. l. mutum, & l. Item
offilius, §.fin. ff. de ædil. edict.

surdus cur non si puletur. d **GNEQVE SVRDVS.** Quoniam

& is qui stipulatur, verba promitten
tis, & is, qui promittit, verba stipulan
tis audire debet: receptū est, surdum,
qui tametsi loqui possit, non tamē ex
audit: vt pote, aurium meatus obtu

sos habens: neque
stipulari, neque
promittere posse.
vt hīc, & §.mutū,
de inutil. stipulat.
* Hinc autē appa
ret, non de eo sur
do Iurisconsultos
agere, qui tardius
exaudit, sed qui
omnino nō audit.
l.j. §.fin. ff. de act.
& oblig. d. §. pu
pillus pindéque

quibusdā videtur surdum, nō omni
no à stipulatione repellit: cùm ex Celsi
sententia, dicat Iustinia. nullum esse,
qui penitus nō exaudiat, si quis supra
cerebrum eius loquatur. l. discretis, §.
si enim, C. qui test. face. pos. Sed certè
aliud est, sermones & colloquia tar
dius exaudire, & aliud, exaudire que
magna voce supra cerebrum pronun
tiantur.

e **GNEQVE INFANS.** Quoniam *infans.*

4. * infans, quo verbo, propriè minores
septennio demonstrantur. l.j. §. suffi
cit, ff. de admī. tutorū, fari, id est, loqui
non potest. l. seruo. §. si pupillo. ff. ad
trebel. l. cùm quasi. §. si plures. ff. de fi
deicom. liberta. stipulationem con
trahere nequit: vt hīc, & l. mulier. hoc
tit. Qui igitur supra septimum ætatis
annum sunt, tametsi infantiae proxim
i, quia fari possunt, recteque loqui
incipiunt: vtiliter sibi stipulantur. l.
seruum. ff. rem pupil. sal. fo. §. pupil
lus. de inutil. stipul.

f **GNECABENS.** Possunt * ceteri
cocontractus, inter absentes confici. l.j.
§.fin. ff. de contra. empt. l. consensu. ff.
de actio. & obli. adeoquidem, vt spon
salia, nuptiæque, inter absentes legi
timè contrahantur. l. sufficit. ff. de
sponsal. l. denique. ff. de it. nupt. Sola
verborum obligatio, inter absentes
concepta, inutilis est: vt hīc, & §. item

*cocontractus
qui inter
absentes
contrahan
tur.*

verborum, de inutil. stipul. quoniam oportet in ea, ut diximus, ex contrahentibus alterū, alterius verba exaudiēre. d.l.j. §. fin. ff. de act. & oblī. atqui absentes, se inuicem exaudire nequeunt; vt hīc.

Neç obstat, quod Vlpi. scribit, sponsalia à spōdendo dicta esse, quod solerēt veteres stipulari, & spōdere sibi uxores futuras. l. iij. ff. de spōsal. quæ tamē in-

ter absentes, iure contrahuntur. d. l. sufficit, & d.l. denique. Tametsi enim in more veterum fuerit, per stipulationes contrahere sponsalia: nudum tamen consensum, ad ea constitueda sufficere, postea receptum est. d.l. i sufficit, & l. fin. de sponsal. Licet autē non possit per internuntium, aut epistolam confici stipulatio; vt hīc, & d. §. item verborū, iure tamen cōtracta, potest per epistolā, & literas probari. l. ea quæ ff. de dona, int. vir. & uxori.

G E X H I S. Personis quas stipulationē contrahere nō posse diximus: velut, mutum, surdum, infantem, & absentem.

H **S** P E R S E R V V M. Negotiū facere videtur regula, † quæ vult eius actus incapacem esse seruum, quem explicare dominus prohibetur. l. si mihi, & tibi. §. regula. ff. de leg. j. atque ideo eum, qui suo nomine usucapere nequit, nequidem per seruum posse. l. labeo. ff. de usucapio. Quæ præsttim obtinere debet, in stipulatione, quæ iuris citr'lis est. l. ea quæ ff. de acquir. re. domi. §. de cōstituta, de actio. Cū enim respectu eorum, quæ iuris ciuilis sunt, serui pro mortuis habentur: l. quod attinet. ff. de reg. iur. l. persona domini necessariō spectanda venit. l. non minus. ff. de hæred. insti. Vbi dominus itaque stipulari nō potest, videretur ex iam dicta regula, necquidem per seruum stipulationem cōtrahere posse, d. §. regula. & d.l. nō minus. sed cōsiderandum est, domini

personam, ad hoc tantum inspici, vt acquisitionis capax sit. l. debitor. §. seruo. ff. de leg. iij. Ideoque ex persona serui, tum vires accipiet dispositio, cūm dominus defectu naturæ simili,

li, actum cōcipere prohibetur, effec̄tus eius nempe acquisitionis nihil iominus capax. l. Antistius. §. si. ff. de acquir. hæred. & hīc, licet vbi dominus deportatus est, aut simili

ratione incapax, ne quidē per seruum, acquirere possit. l. si deportati seruo. ff. de leg. iij. & d.l. nō minus. ne, quod vna via prohibitū est, per obliquum permittatur.

T E X S T I P U L A T V A C T I O nem. Directam scilicet. l. quoties. ff. de admī. tuto. Ex verborū porrò obligatione duas actiones proficisci constat; conditionem certi, si in stipulationem certū deductum est. l. si quis certū. ff. de reb. cred. si vero incertum, ex stipulatu. §. j. de verbo. oblig. & in rubrica plenius exposui.

G O B L I G A R I. Hoc ad infantē referri nō potest, qui cūm farī nequeat: l. j. §. sufficit. ff. de admī. tuto. l. seruo. §. si pupillo. ff. ad treb. Volūtatemque furiosi exēplo, nullam habeat. §. pupillus. de vtil. stipulatio. nec sine tutoris authoritate obligetur. l. pupillus, & l. obligari. ff. de autho. tut. iubendo nō potest obstringi, nisi tute authō re iussit. l. j. §. si pupillus. ff. quod iussu. Quocirca vel tutoria authoritas exaudienda est: quod nō facile credi derim. l. quæcunq. §. fin. ff. de publica. vel hæc verba ad infantem referri minime debent: quod verius puto.

G I V B E A T. Iubebit surdus verbis, mutus vero absens, scripto, aut per nuntium. l. j. §. fin. ff. quod iussu.

M **G Q V O D I V S S V O B L I G A** tus. Si seruus iubentem dominū obligat, vt hīc, † cur non & eum acceptatione liberat. l. penul. ff. de acceptila. cūm ad liberationē propensiōres esse debeant.

Actio duplex ex stipulatione.

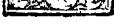
serui acceptatione, cur non liberetur dominus.

debeamus¹. Arrianus. ff. de actio. & oblig. Difficile est profecto differentiæ rationem proferre, nisi dicas, serum iussu domini, acceptum quoque facere posse, si precedat stipulatio, animo nouandi, aliter non. d.l. penul. vbi

Acc

Accurs. Sic enim in tutoribus, & curatoribus, furiosorū, prodigorumve, Vlpia. respōdit, ne his quidē acceptū fieri, ceterū nouatione facta, posse eos liberari per acceptilationem. l. & per iusurādū. §. tutor. ff. de acceptatio.

Mox. a O X. hæc † dictio mox, in veteribus, & castigatis codicibus, non habetur.

b G I N V T I L E M E F sicit stipulationem. Cūm non sit ad interrogata respōsum, aut si responsum est, sequuta est responsio, stipulatore absente: cūm tamē vtrum que & in interrogatione, & respōsione, præsentem esse oporteat: vt hinc pspicue probatur.

c G R E V E R S O . Mox, id est, statim. Accurs. in l. momentariæ. C. vnd. vi. Et ita melius multò congrueret huic loco, dictio Mox, à nescio quibus ex antiquis, temere principio textus iniecta. vt sic hæc verba legeremus. 3 Annuerere propriè quid. Et mox reuerso. Ne-

Interuallū magnū et modicum.

que enim sufficit eo reuerso, responsum esse; nisi incontinenti stipulator redierit. l. continuus, in princip. hoc tit. & l. duo. §. fin. ff. de duob. reis. Eo nanque ex interuallo reuerso, si præfertim ad alia negotia sit discessum, vitiat stipulatio. d.l. continuus, & d.l. duo. §. fina. l. si ex duobus. ff. de duo. reb. vnde, & eorum sententiam, veram hic aliquando probauimus, qui longum temporis interuallum, vitiare stipulationem censem.

d G I N T E R V A L L U M E N I M mediū

mediū temporis modicum. Veteres 2 Codices habent † Interuallum enim medium. Sed cur à vulgata litera recedamus, non video: cūm in non absimili specie scripserit alibi Iurisconsul. modicum temporis interuallū, reorum cōstitutionem nō impedire. l. duo. §. fina. ff. de duobus reis. Sanè magnū temporis interuallum, Doctor. cōmuniter, vnius diei intercapendi nem putat. l. cōtinuus, in prin. hoc tit. & l. si ex duobus. ff. de duob. reis. Nec tamen desunt, qui aliter atque aliter sentiat. Nos verò in commentariis nostris, quia distinctio hæc temporis, à l. præscripta, nō est, rem totam iudicis arbitrio dirimendam censimus: qui ex re in

stipulationem deducta, ex persona rūmque qualitate, ac congrua verborum significatione, aestimabit, quod modicū, longūmve interuallum, dicī debeat. l.j. ff. de iur. delib. l. si ita quis. §. Seia, hoc tit.

e G N O N V I T I A V I T O B L I gationē. Solus † itaque discessus, cūm stipulationem non vitiet, non censem extraneus actus, ad obligationē. l. continuus, in princip. hoc titul. l. duos. §. final. & l. si ex duobus. ff. de duob. reis.

a 3

6

quidni. a

VID NI? Id est, *Cur non? Cuiusmodi locutiones, planè demonstrant eū, qui respondet, consentire interrogatoriū. I. testamento. ff. de ali. & cib. leg.

vriue. b

G V T I Q V E. Id est, * certe: quod tametsi leuc, non celsi prætereundum, ne quis Accursij expositio ne deceptus, hanc voculā implicare putet. Vult igitur Vlpianus ratam esse stipulationē, si quis interrogauerit, Dabis? & alter responderet,

Quid nū? Quo pālam fit ante cōstitionē Leonis. I.

omnes. C. de cōst. stip. quæ veteres

illas verborū formulas, Spondes, spōdeo, Promit-

tis? promitto, & alias id genus à

Iustiniano memo ratas. §. in hac re, de verb. obli. no-

minatim antiqua uit hanc verborū

superstitiosam obseruationem aliqua saltem ex parte remissam fuisse: cum sati habuerit Vlpianus hīc si constet vt cumque de contrahentium consensu qualibuscumque verbis. Ad quæ notandum Impp. frequenter se eorum authores prædicare, quæ veteres antea Iurccōsulti prodiderāt. Cuius rei rationem differui lib. v. Miscel. xvij.

Annu-

re.

3 pīte. * Sic enim propriè annuere dicimur, cum nutu, hoc est, capitīs sīgno, aliquid affirmamus; vnde & annuere, pro cōcedere usurpatum. Virgil. lib. x.

Annuit his Iuno, & mentem latata reforfit.

G N O N T A N T V M A V T E M ciuiliter. Non sat puritati Vlpiani congruit hæc verborum collocatio. Quocirca cum emendationibus codicibus legendum, non tantum enim non ciuiliter.

G S E D N E C naturaliter. De ciuili obligatione, res extra omnem erat cōtrouersiā, eam videlicet nō nasci, cūm deficerent ex parte promissorū verba, si ne quibus stipulatio confici non potest. hac l. in princip. & l. i. §. verbis. l. obligatur. §. verbis. ff. de actio. & oblig.

4 * Cæterū natūralem ortā videbatur, cūm eam pariat consensus. l. stichum. §. naturalis. ff. de solutio. & receptum sit, eū consentire, qui interrogatus annuit. Accurs. §. quia verò ut spōs. larg. col. ix. Sed ipse nusquā, nisi

apud Accurs. legi, eum, qui annuit, consentire. * Et si quis consensus ex nutu colligi potest, is non verus, sed præsumptus est, & figuratus, qui ad productionem naturalis obligationis non sufficit. l. i. §. voluntatem. ff. solu. matrim.

G E T I D E O. Quia cōstat eum, qui annuit, nec ciuiliter, nec naturaliter obligari.

G N E F I D E I V S S O R E M quidcm. Fideiussor enim ei nō obligatur, cui reus promittēdi nullo iure obstrictus est. l. fideiussor obligari. in princ. ff. de fideiutto. quanvis soli naturali obligationi, fideiussor accedat. l. j. & l. Marcellus. ff. illo tit.

SIM

simplici- a

I M P L I C I T E R. Id est,
† purè, & apertè, sine vlla
quantitatib; aut conditio-
nis admistione; vt, promit-

simplex.

tis centum. Simplex enim dicitur pu-
rus & apertus, nū

simplici-
tas.

hil tectum, aut si-
mulatum habēs;
à quo simpliciter,
purè, & apertè, &
simplicitas, quæ
puritatem ipsam,
omni simulatio-
ne carentem, no-
tat.

*Vitam quæ faciunt
beatiorem,
Incundiſime Mar-
tialis, haec sunt:
Res non parta labo-
re, sed relicta.*

*Non ingratuſ ager, focus perenniſ,
Prudens simplicitas, pares amici.*

b G S V B C O N D I T I O N E. Quæ
re ipsa non insit. l. interdū hoc tit: cùm
enim expressa cōditio, quæ tacitè in-
est, actum conditionalē non faciat:
l. iij. de leg. j. non vitaretur stipulatio,
si purè interroganti, responderetur
sub conditione, quæ tacitè inest: velu-
ti si simpliciter stipulanti fructus na-
scituros, responderim, promitto, si na-
scantur. l. j. §. fin. ff. de cond. & demon.
d. l. interdum.

c G N O N O B L I G A R I E V M
constat. Licet enim responderit, non
tamen sic, vt interrogatus est. §. pupil-
lus: de inutil. stip. & hoc §. vnde inu-
tilis est stipulatio, cùm interrogatio-
nem non sequatur congrua respon-
sio. l. obligamur. §. j. ff. de act. & obli.

Calenda
quinta.

d G I N T R A C A L. Q V I N T A S,
hoc est, intra quinque menses, vt &
apud Celsum, * intra tertias Cal. id
est, intra tres menses. l. liber homo. §.
si ita scriptum. ff. de hæred. inst. Qui
loquēdi modus, ductus est à foenera-
torum consuetudine, qui in singulas
Calendas, vſuras solebant stipulari. l.
lecta. ff. de reb. cred. Vnde Horat.
Hac vbi loquutus, foenerator Alphius,

*Omnem relegit adibus pecuniam,
Querit Calendis ponere.*

e G I D I B V S. Diversi sunt à veterib; menses, in Calendas, Nonas, & Idus.

tres ita singulis mensib; dies con-

stituentes: quos

sacros, solēnes, &
festos, haberent,

tanquam dies su-

peris dicatos. * Ca-

lendæ initia sunt

4 mēsium. † Nonæ

quatuor illi dies
vocantur, qui Ca-

lendas sequuntur,
prēterquā in Mar-

tio, Maio, Iulio,
& Octobri: in

quibus sex dies

prīmū sequentes,

Nonæ appellan-

Calenda.

Nonæ.

Idus.

Iduare.

5 tur. * Idus verò sic dictæ sunt, quod
mēsem partiantur, & diuidāt. Iduare
nanq; apud Hetruscos, diuidere est.
Eoque die, qui mensem diuidit elas-
po, numerū dierum supp̄putamus,
quatenus à Calendis sequentibus di-
stant: veluti, quinto, & sexto Calen-
das Ianuarii dieimus, pro die quinto,
& sexto ante Calendas Ianuarij mēsis.

f G A E Q V E, id est, similiter, & sicut
superiore casu.

g G V T I N T E R R O G A T V S
est. Hincque dīci solet, † ex diuersi-
tate interrogationis, & responsionis,
stipulationem vitiari: si tamen ea di-
uersitas sit in qualitate, aut substanc-
ia obligationis: vt hīc, & §. præterea,
de inutil. stipul. Nam si in quantitate,
cùm respectu minoris summæ, vni-
formis sit consensus: l. inter stipulan-
tem. §. si stipulante, hoc tit. & l. diem.
§. inde queritur. ff. de arbitr. securis di-
cendum esset, si stipulati huius. l. Sin-
gulare quoque putant, in duorū reo-
rum cōstitutione, vt per diuersitatem
responsionis, non vitiatur obligatio,
idque ex Florentini responso, l. ex
duobus, ff. de duob. re. In cuius inter-
pretatione plerosque omnes fœdissi-
mè lapsos ostendi: cùm illic duo rei,

Reſponſio-
nis diuer-
ſitas ſtip-
vitat.

non uno structu sermonis, sed singuli separati, & diverso modo, interrogati fuissent, unus pure, & alter in die, vel sub conditione. Nam si pure simul interrogati, diverso modo respondeat alter pure, vide licet, alter in die, aut sub conditione, corrumpere tur dubio procul stipulatio; vthīc, & d. §. præterea, & ita duorum reorum constitutio, quæ sine stipulatione cōfici non potest. §. j. de duo. re.

h **T R E S P O N D E R I T P V R E.** Si modo scilicet aperte, id exprimat, quia stipulatori in diem, vel sub conditione, interroganti se præsenti die daturum spopoderit. Nam si hoc solum responderet, promitto, videretur in eandem diem, vel conditionem, qua interrogatus est, spopodisse: hoc enim verbum promitto, refertur ad omnia, quæ in interrogatione continentur. §. præterea, de inutil. stipulatio.

i **G O B L I G A T I O N I.** Ideft, interrogationi, præparanti causam obligationis, respectu tamen qualitatis, aut substantiae: nam si de quantitate concepta sit stipulatio, & adiiciatur aliquid, vel detrahatur in respondeo, contracta tamen est obligatio, in minori summa, in qua vtrinque consensum est. §. seq. & paulo ante dixi.

k **G V I T I A T A M E S S E O B L I** gationem. Hec verba aperte demon strant, hinc duci falso argumentum:

vbi

Diversitas summa rum an stipul. vi stet.

N ISI IN decem. Cum in illis tantum vtrinque sit consensum. I. die. §. inde queritur. ff. de arbit. I. inter stipulante. §. si stipulante. hoc titu. 1. * sed videtur nec respectu minoris sum

vbi aliquid additur, vel detrahitur, primæ dispositioni, nouā creari, tam et si enim id altero Vlpiani responso, iuuari possit: l. ius ciuile. ff. de iusti. & iur. ex hoc loco tamē suaderi nequit: cūm in specie hu

Noua dispositio quā do creetur.

ditione, respondebit pure, dicendum erit eum non obligari. Cum adiicitur aliiquid, vel detrahitur obligationi semper probandum est, 1 uitiata esse obligationem: nisi stipulatori diversitas responsionis, illico placuerit: tunc enim alia stipulatio cōtracta esse uidetur".

grāmatici dicunt, tēporis breuitatem notat: de cuius significatione quædā dixi l. cū quidā. col. iiiij. C. de impub.

m **G P L A C V E R I T.** facit hæc stipulatoris complacentia, vt responsionis diversitas, stipulationem non corrūpat.

n **G V I D E T V R.** Obstat †, quia non contrahi stipulationem diximus, nisi verba hoc ordine proferantur, vt responsionem præcedat interrogatio. I. obligamus. §. verbis. ff. de actio. & oblig. l. j. C. de usur. Atqui vbi ex eo stipulatio cōtracta videtur, quod diversitas responsionis stipulatori illico placuit, interrogationem contra iustum rerum ordinem, responsio præcessit. Tu dīc præcessisse verē interrogationē, quæ tamē sequita respondei diversitate, omnino vitiata esset, nisi placuisse illico interroganti diversitas. Cæterum cōplacentia eiusmodi efficit vt interrogatio de eo facta censeatur, in qd posteriorē placito consensum est.

§. Si stipulanti.

1 *Diversitas in summa cur stip. non vitiet.*

2 *Iustiniani lapsus.*

3 *Maior summa minorem continet.*

S I stipulati mihi dece, tu uiginti spodeas, non esse cōtractam obligationem, nisi in dece cōstat. Ecōtrario quoque, si me xx. interrogante tu dece respondeas, obligatio nisi indece,

summae, vtiliter contrahi stipulationem, cūm dixerit Iustinia. inutilem esse stipulationem, si quis ad interrogationem cōgruerter non respondeat. Veluti (inquit) si dicā, dece aureos mihi dare spondes? & tu dixeris, quin

Iustinia-
nus repre-
henditur.

quincq; aureos dabo, aut si ego quinque stipulatus sim, & tu decem promittas. §. præterea de inutil. stipula.

2 * Dormitasse profecto illic Iustinianum video, qui hoc exemplo tam in eptè sit usus, ad

uersus iuris ciuii ratione, & VI piano responsum. Ex quo tamē regula à se tractatā desumpsit, quem

ne omni excusationis colore prorsus spoliarem, quandoque cum cōmuni intellexi, vt stipulationem quatenus interrogatio, & respōsio non cōcurrit, vitiari velit, & ita respectu maioris summae, in qua dissensum est, non etiam respectu minoris in quam partes utrinque consenserunt; vt hīc. §. si stipulanti.

b **C O N G R V E R E S V M M A M.** Promissam cum ea de qua facta est interrogatio d. §. præterea.

In maiori summa minor in-
eſt.

c **S E T D E C E M I N E S S E.** Et generaliter in quacūque maiore summa minorē. l. diem. §. inde queritur. ff. de arbit. Unde videtur in summis, quod minus est, in stipulationē utrinque deductum. l. inter stipulantem. §. si stipulante. Hinc autem, illud

3 Brocaldum vulgo iactatur * In maiori

ri summa, minor inest. l. iij. §. si plus. ff. de statulib. & d. §. inde queritur, non temere quidē, cūm maior summa consideretur: veluti totum numerale, ut explicauimus, in l. iij. ff. de seruituti.

& in toto partem esse, iuris sit certissimi. l. si quis cū totū. ff. de except. rei iud. l. in toto. ff. de regulis iur. Quinimo & ma-

iori parti minor inest. l. qui concubinam. §. j. ff. de legat. iij. Velut in semisse, quadrans. l. quoties. §. sed si maiore. ff. de haered. instit. l. qui quartam. ff. de legat. j. Recte igitur apud Vlpia. Julianus respondit, si ex tribus arbitris unus in xv. alius in x. & alius in v. condemnet, v. ex compromisso praestāda esse, quia in hanc summam omnes consenserunt. l. diem. §. si plures, in f. ff. de arbit. Et Alphenus, cum testator certam summā in funere erogari mandat, non licere minus expendere, plus verò, haeredes consumere posse; quando in maiore summa, minor etiam continetur. l. cūm in testamento. ff. de verb. signi. Quod tandem doctores aliter, atque aliter declarant, & nos multa in cōmentarijs diximus.

*stipulatio a
inutilis, an
in vim pa
eti valeat.*

R O S V P E R V A C V O. Ergo in Sticho adiecto, + nec quidem pactio nuda inducetur: cūm pacti nudi effectus sit multiplex. l. iuris genit. tur nuda, vbido eto. ff. de pact. &

hic tex. stichi adiectio pro super vacuo habendam dicat. Nec obstat quod ex simultaneo duorum consensus pactum descendat: l. j. ff. de pact. Et in specie adiecta, promisor expressè con sen-

senserit, & stipulator tacite, cūm in his, quae utilia nobis sunt, tacentes consentire videamus. l. qui patitur. ff. mandati. Nam respondeo, promissori stipulatione obligari voluisse, nō tantum respectu speciei, de qua interrogatus fuit, verum etiā eius quā adiecit. vt æqualis utriusque copulati fiat determinatio. l. iā hoc iure. ff. de vulga. Quare cūm adiectio speciei, in vim stipulationis non cōsistat; non con-

§. Sed si mihi.

1 *Stipulatio inutilis, an valeat in vim pacti.*

2 *Vtile per inutile an vitietur.*

E D E T S I mihi Paphilum stipulanti, tu Pamphilū & Stichum spoponderis:

Stichi adiectio pro supervacuo habēdam puto. nā si tot sunt stipulationes, quot

consistet etiam, vt pactum nudum: cùm stipulandi, non pasciscendi animo, factū sit. l.j. §. eum qui ff. de constitut. pecu.

b **Q** U O T S V N T C O R P O R A.
Sic & alibi idem
Vlpia. tot stipula-
tiones, quot spe-
cies stipulatione
comprehēsas, es-
se dixit. l. scire de-
bemus ubi plenē
scrispi.

c **G** V N A V T I L I S. De Pamphilo.
d **G** A L I A I N V T I L I S. De Sticho,
à promissore adiecto, ad quem
interrogatus non fuit.

*Ptile per
inutile an-
nuntetur.*

e **G** P E R H A N C I N V T I L E M.
2 Actus legítimus per inutilem non
corrūpitur, vt hinc tradi solet. Quod
in his, quæ sectionem, & divisionem
recipiūt, vtrinque verum sit. l. vsuras.
& l. placuit. ff. de

vsu. l. siue genera-
lis. ff. de iure dot.
& sic in aliis, quæ
inseparabilia vo-
cant, nequaquam
obtinet. l. si spon-

sus. §. generaliter. ff. de dona. inter vi-
rum & vxo. l.j. §. item queritur. &
§. Trebatius. ff. de aqua quotid. &
æsti. quod extēsius, in nostris ad huc
locum cōmentariis, tractauimus.

PER

Lingua. 2 **L** I A L I N G V A. Lin-
guathic, idiomatum, & ser-
monum differētiam notat:
yt cùm Cic. in Tuscu. dixit,
vberiorem esse, & copiosiorem mul-
tò Græcā linguā,
quām Latinam:

magis tamē pro-
priè notā oris par-
ticulam designat,
à ligando cibo, vt
Varro putat, sic
dīctam; ea enim
obtritos dentibus
cibos colligit, vī-
que sua cōgloba-
tos, ad ventrem
transmittit.

b **G** R E S P O N/
deatur ei Græcē.
Quia cùm Latī-
nē me interrogas-
ses, promittis, ego
responderem *is* *as*.

c **G** I D E M P E R
cōtrarium. Si vi-
delicet Græcē fiat
interrogatio, &
responsio Latīnē,
quia dixeris *is* *as*. & responde-
rim, promitto.

d **G** O M N I S S E R M O. Hæc verba,
satis indicant, ante Leoninam consti-
tutionem, l. omnes. C. de contrah. sti-
pul. de vetere illa conceptorum ver-
borum formula, decepsum fuisse, qua-

potissimum indu-
ctū erat, vt iisdem
verbis respōdere-
tur, quibus inter-
rogatus quisesset,
vt spondes, spon-
deo. §. in hac re,
de verb. oblig. sa-
tis enim lex ha-
buit, si cōgruēter
responderetur. l.
obligamur. §. ver-
bis. ff. de actio. &
oblig. quocunque
sermone id fieret,
modo tamen, vt
subiicit Vlpia. al-
ter alterius lingua
intelligat. Quo-
cīrca verū est, *so-

*idiomatu
dinerfas.*

§. Eadem.

1 *Lingua.*
2 Diversitas idiomatum, stip. viciat.
3 Latinē, qui actus confici debeant.

A L D E M autem, an
alia lingua responsa
deatur, nihil inter-
est. Proinde si quis
Latinē interrogaue-
rit & respōdeatur ei græcē, dum-
modo congruenter respōdeatur:
obligatio constituta est, idem per
cōtrarium. Sed utrum hoc usque
ad Græcum sermonē tantum pro-
trahimus an uero, & ad aliū, Pœ-
num fortē, uel Assiriū, uel cuius-
uis alterius linguæ: dubitari po-
test, ex scriptura Sabini. Sed uerū
puto, ut omnis sermo contineat
uerorū obligationē, ita tamē, ut
uterque alterius linguam intelli-
git, siue per se, siue per uerum in-
terpretem.

O M N

2 *Idiomatu
dinerfas.*

gua proferri potest. I. iudices. C. de sentent. † Quod enim Triphoninus scribit, Decreta à prætoribus Latine interponenda, l. decreta. ff. de re iudic. alios terminos, aliamque rationem habet: neque enim de sententiis, sed de Decretis prætorum loquitur. Quæ cùm generalia sint, neque tam ad certas personas, quām ad vniuersos de populo referantur. Latinè hoc est clare, & aperte, communè sermone, lex interponi voluit, vt de plano ab omnibus legantur, & intelligantur.

a **N D A N D O.** Ut stipula^{tio} decem, aut fundum Tusculanum dari, & his similes. §. & harum, quæ hoc continent, ut dominiū stipulato^r, quoquomo^do efficiatur. l. v. bī autem. §. fin.

b **I N F A C I E N** do. Veluti insu^mdo. Iam fieri, domum ædificari, fossam fodi, vacuam posse. 4 Stipulatio, quando in dando, faciendo, re

Facti Verbo non factum venit.

Propria interpretatio in factis.

L. Stipulationum.

1 Stipulatio dandi dominij translationem continet.

2 Facti verbo, non factum venit.

3 Interpretatio propria, in pœnis locū habet. 4 Stipulatio, quando in dando, faciendo, re

sessionē tradi, &

aliae id genus. d. l. 5 Stipulationes mixte.

vbi autem. §. qui 6 Mixtum sub simplicibus continentur.

id quod, etiam in 7 Comes Palatinus quando legitimet.

non faciendo con

sistentes. §. item si

in facto; † cùm fa

cti verbo, non fa

ctum etiam cōti

neatur. §. si vxor,

de nupt. Idcōque

alibi iuris cōs. scri

bit, in fraudem fa

cere videri, etiam eum qui non facit

quod debet facere. l. in fraudē. ff. quæ

in fraud. credi. & qui non facit quod

facere debet, videtur facere aduersus

ea quæ non facit. l. qui non facit. ff. de

reg. iur. Quod & de proprietate ser

monis obtinet. l. facere. ff. de verb. sig.

Proinde etiam † in pœnis, ille dicitur

cōtra pacta facere, qui ea nō implet. l.

si quis maior. C. de transactio. cum in

tractatu pœnali, & odioso, interpre

tatio

tur. l. sed & si. §. proscribere. ff. de ins^tito. Quia pariter ratione Iustinianus Constantinopolis existēs se in cōdendis legibus, testatur paterna voce ut noluisse, sed Græca, quæ tunc tēporis, omnibus penè nationibus, erat notissima; quod magis leges promulgatae, facilem recipierent interpretationem. §. alienationis, de nō alienan. re. eccl. col. j. §. sed nostra in princip. de success. liber.

IOAN. CORAS. VALENT.
XII. SEPTEMBRIS. 1546.

tatio quæ ex proprio significatu descendit, locum habeat. l. cùm lege. ff. 4 de testam. † Et intellige stipulationes in dando, aut faciendo consistere, respectu materiæ, circa quam contrah

hūtūr: nam respettu formæ, nec in datione, nec in facto, sed in ordinatione, hoc est, interrogatio ne præcedente, & subsequente responsione, consistunt. l. v. §. stipulatio, hoc titul. & l. j. §. verbis. ff. de act. & oblig. l. j. C. de usur.

c **G C O N S I** stunt. Et quedam mixtæ, ex dando, & faciendo inueniuntur. l. veteris. C. de contrahen. & cōmit. stipul.

† qualis est stipulatio, rationes reddi, quæ ex mixtura quadam dationis, & facti, consistit. l. cum seruus. §. j. ff. de cond. & demonst. & hæc est veritas, quicquid Besut. in contrarium dicat: cuius argumētis abunde Iason satis

6 facit. † Porrò nō necessum habuit iurisconsul. stipulationem mixtam ex primere, cùm simplices protulisset, & satis sub simplicibus, mixtum continetur. l. si ita scriptum. ff. de liber. & posth.

Mixtum sub simplicibus continetur.

I I. I V L. P A V L.

lib. xxvij. ad edictum.

T I P V L A T I O num, quædam in dando, quædam in faciendo, consistunt^c.

posthui. l. clemens. ff. de hæred. insti^t. etiam in materia odiosa. l. is qui in pū teum. §. hoc interdictum. ff. quod vi aut clam. Si non ex vi & proprietate verborum, ex legis saltem sententia. l. quid ergo. §. quod ait prætor. ff. de iis qui not. infam. Sic scriptū legimus, actionum genera duo esse: in rem, & in personam. l. actionum. ff. de act. & oblig. §. omnium. de actio. in Inst. & tamen quasdam actiones mixtam na turam habere, expressit alibi Imperator. §. quædam, de act. in Inst. At ve ro doctrinæ facilitatis gratia, mixtam speciem exprimit quādoque legisla tor

tor. l. j. §. hoc interdictum. ff. de inter dict. ¶ Hæc cùm vera sint, rectissimè Bart. & alii censuerunt, vt si Comiti Palatino, summus pontifex concesse rit, potestatem restituendi natalibus, seu, vt dicūt, legitimandi procreatos ex adulterio facultatēmque legitimā di, ex incestu natos: editum ex in cestu simul, & adulterio, Comes legitimare poterit, nam positiones ca suum simplicium (vt dixi) mixtum casum comprehendunt. Et hæc con cessio beneficiū est principiis, idēq; latissimè interpretanda. l. fi. ff. de constit. principi.

Palatini
Comitis
potestas.

a

T H A R V M omnium stipulationum scilicet, quæ vel in dando, vel in facien do consistunt.

b

G D E C E M D A R I S T I P V

lamur. Obligatio

Obligatio
dandi di
vidua.

* ergo dādi quan titatē, omnino di uidua est: cōtra

ctu, obligatione, petitione, & solu tione: vt h̄c, & l. in executione. §. j. Quocirca partē soluere potest debitor, nolente etiā creditore: vt h̄c text. contra doc̄. apertissimè pro bat, quē sine into leribili calumnia, intelligere nō pos sumus in sponte recipiēte. Alioqui dicendum, obligatiōne generis, di uiduā, in qua cō stat, solutionē par tis vnius ex spe ciebus, volēti cre ditoris factam, de bitorem liberare: ex quo aliud pro alio consentiente creditore, solui po test

§. Etharum.

- 1 Obligatio dandi quantitatē, diuidua.
- 2 Vſura vice poenæ subiicitur.
- 3 Conditiō, actum facit indiuiduum.
- 4 Obligatio dandi quæcumque, diuidua est.
- 5 Dominium, quando transferri dicatur.
- 6 Natura & lege diuiduum.
- 7 Diuiduum obligatione petitione & solu tione.
- 8 Seruitutes cur indiuiduae.
- 9 Actio, quando mobilis vel immobilis iu dicetur.
- 10 Obligatio generis est dandi.
- 11 Creditor partem recipiens, an sibi noceat.
- 12 Alternativa & generis obligatio equi parantur.
- 13 Obligatio generis an species in obligatio ne habeat.
- 14 Improbata communis sententia.
- 15 Paeti de non petendo virtus.

T H A R V M omniū^a, quædam partium præ stationem recipiūt: ue luti cùm decem dari stipulamur^b. Quædam non reci

An inui to credito re.

tardari totius debiti usurarum præstationem, si cum creditor paratus esset totū suscipere, debitor qui in exsolutione totius cessabat, solā partem depositū. l. tutor. §. Lucius. ff. de usur. illuc enim de usur.

*Uſura vi-
ce pœna.*

2 ra agitur, * quam vice pœnæ subiici certum est. l. qui sine. ff. de nego.

gest. vnde sicut pœna obligationem facit indiuiduam. l. v. §. fin. & l. in executione. §. pen. vtrunque enim & pœna, & usur, sub conditione promittitur, si fors præscripta die soluta non

*Cōditio fa-
cit actum
indiui-
duum.*

3 sit: l. lecta. ff. si cert. pet. * conditio autem, actum indiuiduum reddit. l. cui fundus. ff. de conditio. & demon. l. si ita fuerit, in princ. ff. de manu testa.

Porrò quæadmodum stipulatio quantum partis præstationem recipit: vt h̄c, ita stipulatio certæ speciei. l. si ita

*omnis o-
bligatio
dandi di-
vidua.*

4 stipulatus. §. qui decē. ff. de solut. * & generaliter quamcunque obligationē dandi, certam tamen, & simplicem, siue quantitatis, siue speciei, cuiuscunquæ corporis, divisionem admittere. d. §. qui decem. Qui enim promittit dare, dominium transferre promittit. l. vbi autem. §. fin. hoc tit. §. sic ita

5 que, de actione. * Dominium autem etiam transfert, qui non in totum, sed in partem, alterum dominum facit. l. j. §. domini. ff. ad Syllania. l. pupillus. §. fin. ff. de verb. significa. quare. si sim obligatus tibi dare fundum, equū, aut hominem, certam partem fundi, equū, aut hominis, soluendo, me à parte liberabo. Quod respectu fundi, de qua pars accipiedum est, siue pro diuisio, siue pro indiuisio, respectu vero hominis, aut equi, de parte indiuisio, quæ in intellectu consistit: nam huiusmodi corpora, diuisione actuali interimuntur, & corrumptuntur.

*Diuiduū c
& indi-
viduum.*

6 G N A T V R A D I V I S I O N E M non admittunt. Diuiduum, * & in diuiduum, vel natura, vellege, dicitur. l. non amplius. §. cum bonorum. ff. de legat. j. Natura id diuiduum dicitur, quod in partes discretas, hominis facto, secari potest: vt lignum, vestis, &

res quæcunque corporales. Quæ verò res nec videri, nec tangi possunt, vt iura, actiones, & seruitutes, l. j. §. ff. de re. diuis. Natura dicuntur indiuidua: vt h̄c. Lege indiuiduum est, cu

*Natura.
Lege.*

ius sine damno diuisio fieri nequit. Et ita quod commodè diuidi possit, lege diuiduntur,

dici debet. d. l. non amplius. §. cum bonorum. Qua consideratione, iura & actiones, inter hæredes, & actiū & passiū, pro rata, per legem diuiduntur. l. pacto successorum. C. de pact. ea quæ. C. famil. erciscunt. l. j. C. si cert. petat. non enim tam ius ipsum, quam iuris ipsius effectum, & commoditatem lex attendit: qua spectata, diuisionem merito à lege recipiunt. l. pro hæreditariis. C. de hæred. actio. l. j. C. de exceptio. licet in seruitutibus, contra. l. hæredes. §. an ea. ff. famil. erciscunt nec respectu iuris, nec respectu usus diuidantur. l. usus pars. ff. de usu

7 & habi. * Rursus in hac salebrosa materia, considerantur tria. Obligatio, petitio, & solutio. Sunt enim res quædam, quæ horum omnium respectu diuinduae sunt: possunt quippe pro parte in obligationē deduci, pro parte peti, & pro parte solui: vt causa pecunia certæ, seu quantitatis. l. in executione. §. prima species. Cōtra, quædam indiuiduae, vt scrutates. l. via. ff. de seruitu. l. hæredes. §. an ea. ff. famili. ercisc. Et h̄c, huius item generis, sunt opera. l. libertus qui. ff. de ope. liber. licet numero, & estimatione, opera quandoq; diuisionem recipiat. l. in stipulationibus. §. operarum. hoc tit. vbi plenius dico. l. si quando. ff. de oper. liber. Quædam vero res, licet obligatione diuisionē admittat, quia pro parte in contractum deduci possunt: peti tamen pro parte nequeunt, nec solui, nisi in totum: vt facta d. l. stipulationes, vers. idē puto, & l. in executione. §. secunda, hoc tit. l. j. §. præterea. ff. de aqua pluia. l. locus. ff. de acquir. pos. Aliæ deniq; sunt, quæ cum obligatione, & petitione, diuisionem

*Obligatio,
petitio, & so-
lutio.*

b

recipiant: pro parte tamen præstari non possunt: ut promissio generis, & alternativa, hoc s. ne contingat, in diuersis rebus fieri solutionem, & ita creditorem quod stipulatus est, non cōsequi. d.l. in execu-

cutione. §. pro parte. Sunt postremo res quædam, non obligatione modò, sed solutio ne diuiduae; partis quippe solutio, affert libera-

tionē. Cæterū p. titiōe indiuiduae, cùm non nisi in solidum agi posset;

veluti, cùm de euictione, aduersus plures hæredes venditoris agendum est. d.l. in executione. §. in solidum.

Servitutes indiuiduae.

d. **G V I A M , I T E R , A C T V M .** Vía, iter, actus aquæductus, cæterę q̄y

s. seruitutes, & indiuiduae sunt. d.l. stipulationes, & natura. l. vīæ. ff. de seruit. & lege. l. hæredes. §. an ca. ff. fam. erciss. neque enim parte seruitutis, vt i com-

modè possumus. l. vsus pars. ff. de vsu & habita. l. si quis duas. §. si quis par-

tem. ff. commu. præd. vt merito scri-

pserit Pompo. vsus seruitutum indi-

uisum, idéoq; eas, pro parte, in obli-

gationē deducí non posse. l. vīæ alleg.

A' seruitutibus autē excipitur vsus fructus. l. j. §. si vsusfructus. ff. ad leg.

Falc. qui licet seruitus sit: l. j. ff. de ser-

uitu. diuisionē tamē admittit. l. vsus fructus ab initio. ff. de vsusfructu:

cuius rei rationē, in d.l. stipulationes exutio. ergo stipulationes earum re-

rum nō diuiduntur, d.l. hæredes. §. an ea, & d.l. stipulationes, actus nanque diuidius, vel indiuidius iudicatur ex natura rei in eum deductæ: vt hīc,

§. l. iiiij. §. Cato. * quemadmodum & actio m̄cibilis, vel immobilis, secun-

dum rem in eam deductā. §. j. de non alie. col. ij.

e. **T N A T V R A S V I R E C I P I U N T .** Quia corporales res in stipula-

tionem deductæ sunt, quæ cùm fa-

cto, & opera hominis seccari possint,

Actio mo-
bilis &
immobi-
lis.

10. * Diuiduae naturâ dicuntur: vt præ- docuimus & quia obligatio generis, est obligatio dandi, quæ per naturam diuidua est: etiam si non quætitas, sed species promissa sit. l. si stipulatus. §. j. ff. de solutio.

f. **G S A T I S N O N /** fit. Etiam pro parte soluta, in qua etiam stipulationis libe- ratio, nō nascitur: vt nunc subiicit iuriscons. alioquā in diuersis rebus, recte partes sol- ueretur: & ita nō cōsequeretur cre- ditor, quod stipu-

latus esset. d.l. in executione. §. pro parte. Qui partem igitur soluit, nō li- beratur. d.l. si stipulatus. §. j. sed in pē- denti est, inquit Iulius Paulus, donec aliis detur: si enim debitor generis, qui iam partem soluit, residuum in ea- dem specie præstet, aut debitor alter- nativus, qui decē, vel Stichum debe- bat, quique iam quinque exsoluerat, alia quinque præstiterit, liberatū eum dicimus, alioquā secus. l. si nō sortem. §. si decem. ff. de cond. indeb.

g. **G L I B E R A T I O N A T A E S T .** Huiusdoctrine rationē, iamiam pro- didimus. verū obstat, * quia cum cre- ditor, prioris partis solutionem spōtē receperit, respectu eius liberatio con- tingere debet: sicuti dicimus, cùm vo- lenti creditor, aliud pro alio soluitur. l. j. §. mutui. ff. de rebus cred. sed dīc, eum, qui partem rei in genere, aut sub alternatione debitæ suscipit, accipere ea lege censeri, si reliquā in eadem re præstetur: vnde quādiū residuum in illa ipsa re non datur, non contingit liberatio. l. cedere dīc. ff. de verb. sig. At verò dixerit quispiam, quatenus hoc dictum ad obligationē alternati- uam refertur, vt solutio partis, vnius ex rebus alternatis, in parte soluta, nō inducat liberationē, repugnare vide- ri. l. qui hominē. ff. de acceptilatio. vbi per acceptilationē, facta partis solu- tio, ex rebus alternatiue debitis, libe- rat

Parte sol- uens, an liberetur.

Creditor
parte reci- piens: an
sibi præ- dicet.

rat in ea parte debitorem. Tu breuiter dic, in acceptilatione diuersum, cum non possit in diuersis rebus solutio contingere. d. §. pro parte, licet solutionis exemplo, acceptilatio libertet. l. non solum. j. §. j. ff. de lib. leg. l. in diē. ff. de acceptila. §. item per acceptilationem. quibus mod. tol. oblig.

h GREPETI POTEST. Per conditionem indebiti, sequuta tamē posteriore solutione, quae comprobabit, an prīmō solutum, debitē, vel indebitē, præstitum sit. l. si non sorteū. §. si decem. ff. de condic. inde.

obligatio i quando sū p̄detur.

i IN PENDENTI EST. Qui partem rei in genere, aut sub alternatione debitæ, soluit, in pendentī est, an liberetur: & ita vtrū possit sequi repetitio, quæ exerceri nō potest, donec alia res detur. Declarabit igitur posterior solutio, vtrum prior, iure, vel indebitē facta sit. d. §. si decem: & ita, an debitor liberetur. l. si stipulatus. in si. ff. de solutio. licet substātia obligatiōnis primæ, nō sit in pendentī. Neque enim respectu substantiæ, suspēditur obligatio. l. cūm hic statūs. §. siue autem. ff. de donat. inter virum & vxo. quanuis effectus nōnunquam cesseat, & pendeat. l. pecuniam. ff. de reb. cre. l. qui res. §. aream. ff. de solutio.

obligatio k nes alterna- tiviæ, et generis a- quipara- ta.

k GEIVS DEM CONDITIO- nis. Aequiparantur † à lege, obligatio generis, & alternatiua: vt hīc, & l. cum quis. §. fin. ff. de condic. indeb. non tamen per omnia, inquiūt doct. nam in alternatiua vtrunque est in obligatione, electiū licet, & disiun- † quiā vno per soluto, extincta est in alio obligatio. l. nō vtiqz, ad princi. ff. de eo quod cer. lo. l. si ex toto. §. j. ff. de leg. j. l. si illud, aut illud. ff. de leg. ij. & l. illud, aut illud. ff. de consti. pec. In obligatione verò generis, nullam speciem in obligatione esse volunt, licet omnem in solutione esse fateantur. cūm ex omnibus species solutio fieri possit. l. cūm incer-

tus. ff. de leg. j. Accurs. in l. Meuius. §. duobus. ff. de leg. ij. & in d. l. cum is. §. 14 fin. At ego pari iure nos vtī, in vtra que obligatione, hac etiā in re, firmiter existimo: cūm dicat hīc Iulius

Paulus, eiusdem cōditionis esse alternatiua, cum generis obligatio ne. Verius est itaque, vt quemadmodum vtraque

species, in alternatiua, est in obligatione, sub disiuncto tamen, hoc est, salua eligēdi facultate. l. si in emptione. §. penult. ff. de contra. emp. In obligatione quoque generis, omnes species in obligatione esse dicamus. Ceterum electiū. d. l. cum incertus. Et quoniam, dicit Papinīa. in legato aut promissione hominis, orationis comprehendio, singulos homines contineri. d. §. duobus, & legato genere, singulas species generis, sub conditione legatas videri, Caius scripsit. l. si optio. ff. qui & à quib. Inest porrò conditio vtrique promissioni: vt si vnu non detur, præstetur alius, & si vnu nō detur, ne reus in ceteris teneatur. Censeo igitur eorum sententiam veram esse, qui illam duntaxat differentiam cōstituunt, quod in alternatiua specierum, obligatio expressa sit, patens, & aperta, atque ideo non modicam credūtur habuisse affectionem, contrahentes erga species declaratas, in obligatione verò generis, species coniecta sunt, & latentes: cūm nulla sit facta eorum expressio, sed tantum generis, sub quo infinitæ species comprehenduntur: in quas ideo parum affecti, contrahentes suisse videntur.

15 **l HINC PATET** † cur pactum de non petendo, vnam ex rebus alternatiue debitis, reū in vniuersum, eximat tota obligatione, licet in obligatione generis fecus. l. si vnu. §. sed si stipulatus. ff. de pactis: & cur in hac obligatione, promissor, dādo specie vnam, quæ erat stipulatoris tempore contractus, vi ipsa liberetur, in illa verò, nō item. l. qui decem. §. Stichum aut Pamphi-

*Comunis
sententia
improba-
ta.*

*Pacti de
non peten-
do vni.*

Ium. ff. de solutio. Nam quia expressae fuerūt in alternatiua obligatione species, illas considerauit stipulator ab initio, erga quas se pariter affectum præmonstravit, ideo si alterā promiserit non petere, liberabitur reus. d. §. sed si stipulatus. alioqui absurdē dicēdum pactum de nō petendo, quod in gratiam rei factum est, efficacius cum obligare, dissentiūtiam obligationem, puram reddens, cōtra l. quod fauore. ff. de legib. Quod in obligatione generis dici non potest: quanvis enim hominem stipulatus, Stichum nō petere pactus sim, nō idco reddetur preçisa, aut pura obligatio in vno. Eadē quoque ratione, qui Stichū aut Pamphilum promisit, nō liberabitur dando Pamphilum, qui tempore cōtractus stipulatoris fuit, licet eius esse dec̄sir. d. §. Stichū; cum enim erga hos duos

duos seruos, stipulator semper affectionē habuerit, nec potuerit in Pamphilo consistere stipulatio: quod rem suā nemo sibi dari vtiliter stipuletur: l. nemo, & l. existim. Stichum solum sibi dari, dominus Pamphili stipulatus intelligitur: cuius mens propter expressionem specierum, ad tempus cōtractus est refrenda. In obligatio ne generis, secus, ex quo enim nominatim species designatae non sunt, in nullam potest dici affectus fuisse stipulator, tempore contractus: sed vim totam conuentionis, ad tempus solutionis retulisse. Qui igitur promisit hominem Pamphilum, qui stipulatoris erat contractus tempore, solvere poterit, cum, & rem nostram, nobis dari, stipulari possimus, quo casu amplius nostra non sit dicta. l. existim.

TIPV

lationi-
bus ge-
neris,
scilicet, & alterna-
tiua.

b GNE H A E R E,

c G L I B E R A R I

Natura
obligatio-
nis gene-
ris, &
al-
ternati-
ua.

§. Ex his.

1 Obligationis generis, & alternatiue, na-
tura.

2 Hæredis persona, nō immutat obligationē.

3 Personale beneficium, cum persona extin-

guitur.

4 Alteratur quandoque ex hæredum perso-

na obligatio.

5 Ignorantia facti proprij, & alieni.

6 Hæredes, cur ad solidum, in individuiste-

neantur.

7 Familiae exercunde iudicium, an post di-

& alternatiua, vt

tamen tñ pro parte

8 Declarata l. perfundum.

9 Neg. gest. actio, in quo à famil. exercun-

differat.

10 Victoria quando proficit cohæredibus.

11 Difficultas præstationis, in quo veretur.

X HIS 1G1TVR
stipulationibus^a,
ne hæredes quidē^b,
pro parte soluedo,
liberari possunt^c,

quādiu non eandē rem omnes de-
derint^d. Non enim ex persona hære-
dum, cōditio obligationis immutatur^e:

facilitatē. l. item si
vnus. §. principa-
liter. ff. de recep-
arbit. vt non mi-
xū, si quēadmodū
in promissore, in
hæredibus quoq;
cōstitutum sit, ne
partem soluendo
liberentur.

d G O M N E S
dederint. Et sice est
in præcedentī, an
liberetur cohæres,
qui pro parte sol-
uit: nam si reli-
quas partes, alijs
hæredes in eadem
re dederint, retro
vsque à principio
intelligetur libe-
ratus. alioqui nō.
l. si nō sortem. §. si
decē. ff. de cōdic.
indebiti, & dixi
§. præcedenti.

e G I M M V T A
tur. Quoniā no-
stris vīsum est le-
gibus,

Heredis
persona,
quādo mu-
tet obliga-
tionem.

2 gibus, * vnam quodāmodo esse per-
sonam hæredis, & defuncti, qui in eū
transmisit hæreditatem: §.j. de iure
iur. à morien. præstito. col. v. parem
quoque habendam esse fortunam v/
triusq; voluerūt.

l. ij. in fine. C. de
fruct. & lit. expē.
eiusdem potesta/
tis, iurisque cuius
fuit defunctus, facientes hæredem. l.
hæredem. ff. de reg. iur. nihil de defun-
cti obligatione, ex hæredum persona
immutatē: vt h̄c, & l. si necessariās.
§. de vendendo. ff. de pign. act. l. præ/
toriæ. j. §. incertam. ff. de præto. stipu/
lat. sed omnem numerum hæredum,
pro singulari persona habentes. l. cui
fundus, in fin. ff. de condit. & demon.
Quæ omnia procedūt, vbi subest ea/
dem, vel maior ratio, in persona hæ/
redum. Alioqui suadente noua ra/
tione, nouum non est, vt aliud in hæ/
rede, quām in defuncti persona, con/
stitutamus, veluti, in iurib; * & be/
neficiis personalib; quæ cùm perso/
næ cohæreant, & cum ea extinguān/
tur: hæredi non sunt præstanda. l. ma/
ritum, cum l. seq. ff. sol. matr. l. non so/
lum. §. tale. ff. de libera. leg. l. vnica. C.

Personā-
lia benefi-
cia.

vſusfru-
ctus.

Aetio pœ/
nalis.

voluntatis
declaratio
non trans/
mittitur.

3 de priuile. dot. * Hac ratione vſusfru/
ctus, vſusfructuarij morte finitus, in
hæredem nō transfertur. l. sicut in an/
nos. §. fi. ff. qui. mod. vſusfruct. amit.
§. finitur, de vſusfruct. in Instit. & a/
ctiones pœnales, nedum contestatae,
neque hæredi, neque in hæredem dā/
tur. l. iniuriarum aetio, in princ. ff. de
iure iurani. l. vnica. C. ex delict. defun/
cto. Similiter quæ facti sunt, ad hære/
des nequaquam transeunt. l. idem Iu/
lianus. §. si quis. ff. de leg. j. l. cum hæ/
redes. ff. de acquir. pos. Vnde cū ani/
mus sit facti. l. pro hærede. ff. de acquir.
hæred. l. bonæ fidei. ff. de acquir. rer.
dom. Hæredis voluntas non exqui/
ritur. l. iij. ff. de ser. expor. cuius ideo
declaratio, ad eum non transfertur,
Accurs. in l. idem Pompo. §. fin. ff. de
rei vendica. Eo fit, vt assertio ingratia/
tudinis, non ad hæredem pertineat. l.
omnīmodo. C. de inoffic. testam. l. fin.

C. de reuo. dona. c. fin. illo tit. Ex con/
trario, in his, quæ nō ex defuncto, sed
ex propria persona hæres consequi/
tur, plus habet ipse securitatis. l. fin. C.
de euictio. Quemadmodum etiā ra/
tione ignorantiae,

quā in facto pro/
prio defunctus
prætendere nō po/
tuit. l. plurimum.
ff. de iur. & fact. ignor. l. cum falsum.

5 ff. de acquir. hæred. * Cùm tamen in
alieno sit tolerabilis. l. fin. ff. pro suo.
atque ideo hæres, qui in alterius locū
successit, iustam habeat causam igno/
rantiae. l. qui in alterius. ff. de reg. iur.
Obligatio quoque de persona defun/
cti, in hæredes transfusa, suadente di/
uersa ratione, alteratur. l. legatarius in
princip. ff. de leg. j. vbi tametsi non li/
cuerit defuncto legatario, pro parte
legatum acquirere, & pro parte repu/
diare: quod absurdum sit in partē iu/
diciū testantis comprobare, & in
partem euertere. l. nam absurdum. ff.
de bon. liber. l. quidam elogio. C. de
iur. delib. hæredes tamē eius possunt,
ita, vt eorum alter partem suam quæ/
rat, alter repudiet: non enim sicut in
principali, in plurimum hæredum per/
sona, eadem est obligatio: cùm inter
eos lex xij. tabularum obligationem
diuiserit. l. ea quæ. C. famil. ercisc. l. j.
C. Si cert. pet. Ex quib; si alter eorū
repudiet, approbare pro parte defun/
cti iudiciū non videtur. ex quo agno/
scendo, non amplius consequi potest.
Hac quoque ratione in §. Cato, in fi.
traditum est, promissionem facti diui/
dui, factum pro parte explicantem,
totius pœnae commissionem non ef/
fugere: licet hæres, pro parte sua im/
plens, pœnam evitet.

f G V E L V T I V I A. Viā, iter actū,
aquæductum, cæterāsque seruitutes,
præter vſumfructum, indiuiduas es/
se notius est, quām vt pluribus opor/
teat probari, hac l. §. & harum, & l. sti/
pulationes non diuiduntur, hoc tit. l.
viæ. ff. de seruitu. l. fideicomissa. §.
penul. ff. de leg. iij. Qua autem ratio/
ne lex vſumfructum dicat diuiduū. l.

b 3

*Ignorātia
in facto
proprio et
alieno.*

j. q. si vñus fructus. ff. ad legem Falcid. dico. in d. l. stipulationes.

Hæredes g
quando in-
solidum te-
meantur.

G I N S O L I D V M T E N E N
tur. Quæ t enim in partes diuidi non possunt, solida à singulis hæredibus debetur. l. ea quæ.

ff. de regu. iur. vt, via, cæteræ q ser- uitutes. l. viq. ff. de seruitu. id quod statuere lex neces sum habuit, cum res huiusmodi di- uisionem nō reci-

pian, atque ideo per l. xij. tab. non sit diuisa. l. hæredes. §. an ea. ff. fam. ercif. Sed cur non saltem lex constituit, vt collectum omnes hæredes, insolidum, non etiam singuli, tenerentur e cum hæredes omnes collectivè defunctū representent, singuli autem non, nisi pro portionibus hæreditarijs. l. cum à matre. C. de rei vendica. l. si ab eo. C. de nego. gest. Alcia. non ineleganter rationem putat, vt quisquis hæredum nactus sit ex diuisione fundū, in quo defunctus seruitutē promiserat, conueniri posse, & compelli seruitutem ipsam præstare, constitueréque; quod nisi stipulator eum insolidum habe- ret obligatum, fieri non posset.

G I N S O L I D V M P R A E S T I T E
rit. Totam, puta, viæ seruitutē, quam stipulator petierat ab eo solo, quod fortasse ex diuisione extra iudicij fa-

Familia
erciscundæ
iudicium
quando post
diuisione
detur.

ta fundus in quo promissa erat ser- uitus, ad eum peruererat. + Nec tu- multuetur quispiam ex eo, quod dici solet, iudicij familiæ erciscundæ, post diuisionē non cōpetere. l. si filia. §. fin. ff. fam. ercif. nam hoc obtinet, vbi di- uisio iudicialiter facta esset, nō etiam si extra iudicij. l. j. vbi Accurs. & reli- qui. C. illo tit. Alioqui fundo existēte cōmuni, vnum ex hæredibus serui- tute constituere non posse, sed omnium cōsensum desiderari, notissimum est. l. ij. ff. de seruitu. l. per fundum. ff. de serui. rusti. l. fi. ff. cōmu. prædio. Q'io casu hæc verba, Solidum præstiterit. ad litis estimationē, necessarij sunt re- ferenda. l. hæredes. §. an ea. ff. fam. ercif.

Sunt tamen, qui non insubtiliter pu- tent, vñ ex cohæredibus, etiam ante diuisionem conuentū, in fundo com- munī, seruitutem recte constituere, vt liberetur. l. is consequenter. §. fina. ff.

fam. ercif. quem- admodū fideiūs & for cōdemnatus, rem debitoris tra- dit, eiūsque domi niū trāfert, quod tamē nō habet. l. si procuratorē. §. si ignorantēs. ff.

manda. nam & eorum, quæ pro parte expediri non possunt, quilibet hære- dum, dicitur habere insolidum admi- nistrationē. l. si cum vno. ff. si ex nox- cau. aga. l. hæredes. §. si vñus. ff. famil. ercif. + Nec obstat l. per fundum. & si miles, quæ non procedunt in specie huius. §. cum vñus tantum fuit debit- tor, cui hæredes plures successerunt; tunc enim sicut in favorem credito- ris lex multiplicat obligationes, quod est maius: permittit quoque vñ ex hæredibus cōstituere seruitutē, quod minus est: nec cohæredibus fit iniuria, cum non nisi verè debitum solua- tur, & disponat hæres de re cōmuni, ad vsum in quem fuit à testante desti- nata, quod etiam inuitis sociis, facere posse videtur. l. in tantum. §. pen. ff. de re. diu. l. si cōmunes. ff. cōmu. diuid.

G A C O H A E R E D E. Vnde alibi idē Iul. Paulus, *Igitur (inquit) quia sin- guli hæredes insolidum tenentur, officio iudi- cis cautiones interponi debent, vt si quis ex his cōuentus, litis estimationem præstiterit,* id pro parte cæteris cōsequatur. d. l. hære- des. §. an ea. ff. fam. ercif.

G F A M I L I A E E R C I S C V N
dæ iudicio. Quoniam vellet, nollet, vt ostendimus, solidum præstare co- actus est: + & ita pro parte negotium nō potuit expedire, iudicium familiæ erciscundæ ad repetitionem habet. d. l. hæredes. §. si vñus. & l. si quis putās. §. j. ff. cōmu. diuid. nam si non co- gente necessitate fecisset, actioni neg- gest. fuisset locus. l. si communes. ff. de neg. gest. l. ij. C. illo tit.

Declarata
l. per fun-
dum.

Negotio-
rum gest.
actio.

I G E X Q V O Q V I D E M. Quia hæ redes promissoris viæ, singuli insolu dum tenentur.

M G I N S O L I D V M H A B E A N T actionem. Quam si vñus proposue rit, & in ea obtinuerit, non proderit eius victoria aliis; actū quippe duntaxat fuit actione persona li, ad constitutio nem seruitutis. Se cus igitur, si pro seruitute iam constituta, confessoriā intendisset. Lloci. §. si fundus.

10 ff. si serui. vendi. † Sed an saltē in spe cie nostra, qui vicerit, sibi ipsi proderit, vt possit vti seruitute? & quantum ad ius seruitutis, nequaquam: cùm fundo communī sine sociorū cohæredum voluntate, non possit seruitutem acquirere. l. si vñus. ff. de serui. rusticō. prædio. l. fin. ff. cōmu. prædio. Respectu verò commoditatis eiusdē, quia victus vītorem prohibere non poterit, vti seruitute proderit. l. per fundum in fin. ff. de seruit. rusticō.

n G P V T A N T. Et malè. Ratio autē qua adducebātur, statim explicatur.

o G Q V I A P E R S I N G V L O S. Arguta erat eorum ratio, qui putabant, mortuo stipulatore, qui plures hærcdes reliquerat, stipulationē extingui: vñus enim ex sociis seruitutem stipulari, aut alio modo acquirere non potest: l. si vñus. ff. de serui. rusticō. quia pro parte domini nō qualiter seruitus. l. pro parte. ff. de seruitu. Cūm itaque mortuo testatore, cuius fundo promissa fuerat seruitus, fundus ille communis omnium hæredum efficiatur: vñosq; ex eis insoludum agente, incidit obligatio in eum casum, à quo non poterat incipere, idēq; debet vitiari. l. pluribus. §. & si placeat.

p G S E D N O N F A C I T. Hic argumēto proposito argutissimè respondet, sed difficulter, arguebat quippe

Juriscons. de impossibilitate ex parte acquirentis, quia (inquit) *Persingulos acquiri seruitus non potest.* Et hīc respondēs, de difficultate ex parte promissoris loquitur, vt euīdens facit vltimum illud verbum, *Præstationis:*

quod nisi ad debitorē referri non potest.

q G D I F F I C U L T A præstationis.

† Quoniam non de acquirenda noua seruitute, sed de quæsita confirmanda tractatur, l. pluribus. §.

Difficultas præstationis.

& si placeat. Interpretantur autem communiter scriptores difficultatem præstationis huiusmodi, in consensu creditorum consistere, eos quippe omnes cōsentire oportet: aliás inutilis est constitutio. l. fin. ff. commu. præd. Est autem naturalis hominum, ad dif

sentendum facilis. l. item si vñus. §. principaliter ff. de recept. arbit. Quæ interpretatione nec verbis, nec sensu Pauli conuenit. Quocirca probabilior est eorum sententia, qui literæ fideliū subseruientes, existimant difficultatem præstationis versari in aestimatione, in qua venit id, quod interest eius, qui experitur. l. loci. §. si fundus. ff. si serui. vendit. cuius probationem, plerunque difficilem Venuleius scripsit. l. fin. ff. de præto. stipul. Itaque respondens Iulius Paulus obiectiōnē propositae, stipulationem respectu seruitutis in eum casum incidere, à quo non poterat incipere, summo iure fatetur: ex quo per singulos seruitus acquiri non potest. At quoniam iniquum esset quodammodo ob hanc iuris subtilitatem, agendi potestate singulos hæredes priuari, constituit lex aestimationem, seu id quod interest, vni ex hæredibus agenti (cui soli seruitus præstari non potuit) exsolui. d. l. loci. §. si fundus. Præstatio igitur, & si respectu seruitutis sit impossibilis, respectu tamen eius,

quod interest, est possibilis, licet diffi-
cilius. d.l.fina. Et ita vtilis tandem fit,
etiam in solius agentis persona, stipu-
lat

latio, l. si vnuis, in fi. ff. de ser. rusti. tan-
tum abest, vt difficultas præstationis,
eius quod interest, eam vitiet.

*Nova in-
terpreta-
tio huic
§.*

a **I** T A M E N. Hunc text.
cōmētatores peruersē acci-
piunt, intelligentes eū velle
absoluto vno ex hēredib⁹
promissoris generis, qui à creditore
cōuentus fuit, re-
liquos cohāredes
liberari, soluendo
partē; in eadē ta-
mē specie pro por-
tionibus hēredita-
riis: neq; enim, in-
quiūt, tūc timetur
deueniri ad absur-
dum. §. pro parte:
vt diuersæ partes
soluātur, cūm ab
solutus nihil præ-
stiterit. Qua ra-
tione idem à iu-
re consensu responde-
ri putant, si vni ex cohāredib⁹ in ea-
dem generis obligatione partem cō-
tingentem creditor accepto tulisset.
Et diuersum, si conuentus hēres fui-
set condemnatus, esset tunc quippe
periculū, ne diuersæ partes solueren-
tur, ideo verbum, egero, & succubue-
ro exponēdum necessariō autumant.

1. Sed hæc expositio diuīnatoria est,
quò sit; vt licet hic sensus verus sit, nō
tamē verbis iurecōs. conueniat, quem
si sequamur, sententiam & eam qui-
dem iniuste latam insolēter nimis di-
uīnamus. l. Herennius. §. Caia. ff. de
euictio. c. sicut. de re iudica. Nec veri-
simile est, creditorē imparatū & pro-
bationibus defecitum litem instruxis-
se, cūm in sua potestate habuerit, quā-
do suo iure vteretur l. purē. §. fin. ff. de
excep. do. Congruentius igitur est, &
verius, vt hunc text. plane, & ad lite-
ram, vt iacet, intelligamus velle mor-
tu⁹ promissore generis si creditor cō-
tra vnum ex hēredib⁹ ad partē hæ-
reditariam egerit, sequita maximē
litiscōtestatione sibi præjudicare, cen-
seri

serique inter omnes cohāredes (qui
ante non nisi totum in eadem specie
soluendo liberari poterant) per partes
diuīsse solutionem. Præsenserunt
hunc intellectū Ias. & posteriores; cui
duo implacabili-
ter obstare dicūt,

2. & in primis † qđ
quoniam sola pe-
titione inter duos
reos debendi, non
cēsetur facta diuī-
sio. l. reos. C. de fi-
deiu. deinde quo-
niā in obligatio-
ne generis, qua de
agimus, creditor
partem ab vno ex
sociis recipiendo,
non inducīt diuī-
sionē solutionis,

nec quoquomodo sibi præiudicat. §.
& harum, & §. p̄cedenti, & l. si non
sortem. §. si decem. ff. de cond. indebi.
multominus igitur simplici petitione
l. si creditores. C. de pac. Sed neutrum
me de mea demouet sententia; nam
quđ ex pluribus reis, nullus electio-
ne liberetur, ideo est: quia hi omnino
insolidum sunt obligati petitione sci-
licet, & solutione. l. si ex toto. §. i. ff. de
legat. j. proinde difficilis eximuntur
obligatione scilicet simplici petitiō-
ne; quā hāredes promissoris, qui obli-
gatione diuīda tenētur, pro portio-
nib⁹que suis duntaxat obstringun-
tur, licet solutio sectionem nō admit-
tat, illa consideratione, ne in diuersis
rebus solutionem fieri cōtingat. d.l.in
executione. §. pro parte. † Minus me
mouerit quod de receptione partis
objectum est: vt, si ea diuīsionem non
inducit, nec creditori præiudicat, mi-
nus multo solutio, consequens enim
propter ingentem rationē differētiæ,
fortiter nego. l. i. j. C. de pactis, iunctis
not. per Bart. in l. solutionem. col. i. j. ff.
de

I T A M E N.

§. Si tamen.

Acceptatio, est donatio.
Obligatio proportionibus
hēreditarijs diuidi-
tur.

I T A M E N² ho-

*Petitio
partis, an
inducat di-
uīsionem.*

*Receptio
partis
quando
præiudi-
cet.*

de solutio. ideo enim receptio partis creditori nō præiudicat, quia ad eam cogi potuit, cùm quælibet obligatio dādi, vt in §. & harum diximus, obligatio petitione, & solutione, etiam

d **G V T E X S O L V I.** Et sequuta eius partis solutione ceteri liberentur stipulationique satisfiat, contra natu- ram obligacionis generis. §. & harum in resp. Mirabilis igitur est effectus

actionis proposi-
te à stipulatore ge-
neris, cōtra vnum
ex heredibus pro-
missoris, pro rata,
vt inducat diui-
sionē inter omnes
cohæredes : qui
tametsi ante om-
nes simul ad solu-
tionē totius vrge-
ri poterant, nunc
partem suā, in ea-

*obligatio
generis nō
admittit
particula-
rem solu-
tionem.*

4 minem b stipulatus cum uno ex heredibus promissoris egero : pars dūtaxat cæterorum obligatiōni supererit, ut ex solui possit^d. Idēmque est, si uni ex heredibus accepto latum sit^e. Idēmque est in ipso promissore, & in fideiussoribus eius, quod diximus in heredibus.

ratio statum sc̄ qui possit, quandiu non eandem rem omnes dederint. §. ex his in princ. At quin possit vñus ex heredibus par tem sibi contingentem creditori, vel in uito solucre, leges non negant. l. si stipulatus. §. j. ff. de solut. Quare cùm recipiendo non sua sponte, sed coa ctus recepisse videatur, ex eo actu nihil in fauorem debitorum induxit se censebitur. l. rem legatam. ff. de adit. leg. Sed quando agit contra vñū, hoc facit voluntariè nulla adactus necessitate. l. vñica. C. vt nemo inui. ager. vel accusa. cog. Quare facile interpre tatur lex, eum censeri his, quæ pro se introducta sunt renunciare. l. si fide iussor. §. si necessaria. ff. qui satisd. co gan. Quia ratione adducitur mox iu recon. vt in acceptilatione (quæ cùm sit donatio, à mera voluntate & libe ralitate creditoris pendet) idem con stitutat.

b **G H O M I N E M.** In genere promis sum.

c **G E G E R O.** Simpliciter sequita præsertim cōtestatione. l. ex duobus. ff. de duo. rc. l. si reus. ff. de fideiu. neq; enim cum Accursi subaudire placet, & obtinuero, partemque accepero, neque cum cōmuni insolentius diui nādo, & succubuero : vim siquidem, vt familiariter exposui in simplici, & sola petitione actionisque proposi tione facio.

dem tamen specie soluendo non con siderata parte, eius contra quæ actum est, liberetur : qui sensus cæteris post positis ad hunc. §. verissimus est.

e **G A C C E P T O L A T V M S I T.** Pro parte sua, secus si simpliciter vni totum debitū accepto latū sit. l. si pluri bus. ff. de acceptila. Ergo, si vñū ex heredibus promissoris, pro parte hereditaria stipulator per acceptilatio nem liberauerit, cæteri cohæredes si militer pro parte remanent obligati, sicuti superiore casu. Eadem quippe est ratio, cùm ad acceptilationē nulla adactus necessitate creditor processerit. * Est enim acceptilatio, donatio & ita mera liberalitas, quæ nullo iure debetur. l. j. ff. de donat. ad quem ideo vrgeri nemo potest. l. nec emere. C. de iure delib. Eum actum igitur voluntariū faciēs, creditor debiti diuisio nem inducere, atque his, quæ pro se introducta sunt, renuntiare videtur. d. §. si necessaria.

f **G I D E M'Q V E E S T I N I P S O** promissore. Vult breuiter hic text. quod dīctū est in promissore, & eius heredibus, esse quoque recipiendum in promissore, & eius fideiussoribus: sicut enim, si cōtra vnum ex heredibus promissoris generis actū sit sola petitione, inducitur diuisio debiti in ter eos, qui cùm antea non nisi totum soluendo liberarentur : nunc ob pro posū

*Accepti-
latio est do
natio.*

positam ad partem actionem contra
vnū partis duntaxat præstatione one/
rantur, sic si contra vnum ex fideiis/
soribus ad partem actum sit, licet hi
mero iure insolidū obligati sint, effi/
cit illa partis petitio, vt cæteri in par/
tem solummodo teneantur, eandem/
que præstanto liberentur.† Nam &
quem

quemadmodum lex xij. tabul. inter
hæredes diuidit obligationem, pro
portionibus hæreditarijs. I. ea quæ.
C.famil. erciscun. I. pro hæreditarijs.
C.de hæred.actio.I.j.C.si certum pet.
ita & inter fideiissores epistola diui
Adriani. §. si plures. de fideiislo. in
Institut.

*Obligatio
l. xy. tab.
diuiditur
inter hæ
redes.*

a **T E M S I I N F A**
cto. Hactenus tractauit iu/
recōs. primum membrum
diuisionis; hoc est, stipula/
tiones, quæ in dando cōsistūt.† Qua/
re nunc opportu/
nè, de consistenti/
bus in faciendo age
re incipit. Sed hīc
à fronte ingerit se
scripulus, nā in/
fra Iulius Pau. ad
fert exemplum sti/
pulationis habere
licere, in quo, non
factū, sed ius ver/
titur. I. stipulatio
ista. §. hi qui. solu.
in facto consistit
proculdubio hæc
stipulatio, quate/
nus factū opponi
mus dationi, qui
enim habere lice/
re promittit, non
dationē; hoc est,
domini transla/
tionē promittit,
sed factum. Quatenus verò factum
iuri opposimus, ius ipsum in eiusmo
di stipulatione, non factum vertitur:
hoc est, nō de facto habere licere, sed
de iure promissum intelligi debet, sti/
pulatori, & suis hæredibus cōtrouer/
siam non fieri.

b **G P E R T E N O N F I E R I.** Sen/
tit hic tex. aperte, quod initio huius I.
verū docuimus, sub facto non factum
contineri: tractaturū nanque se polli/
cetur Iul. Pau. de stipulationibus quæ
in facto consistunt, statimque exeni/
plum proponit stipulationis in nō fa/
ciendo

ciendo cōsistentis, per te nō fieri, &c.
c **G P E R H A E R E D E M T V V M.**
Sed nōne hæc hæredis expressio otio/
sa est, & superflua: † cùm & sine ea
hæres comprehēdatur. I. veteris. C.de

*Hæredis
persona,
semper
contine-
tur.*

cōtra. & cōmit. sti/
pul. Nec modò in
stipulationibus,
sed & in aliis qui/
buscūque disposi/
tionibus. I. si pa/
ctū. ff. de proba. I.
si necessariās. §. de
vēdendo. ff. de pi/
gno. act. I. postulā
te, in princip. ff. ad
Trcb. ratione il/
la expedita, quod
vñā cū defuncto
legis interpreta/
tione persona in/
telligatur. §. j. de
iure iur. à morien.
præsti. col. v. Re/
spondeo hæc vera
esse, præterquam
in pac̄is in perso/
nā cōceptis, quæ

cum personalia sint, ad hæredes non
extendūt. I. iuris gentiū. §. pactorū.
ff. de pactis. I. quia tale. ff. solu. matri.
Cuiusmodi est conuentio, per te non
fieri, quominus mihi ire agere liceat,
quæ simplex factū personale cōtinet:
vt hīc, & propterea ad hæredem non
extēditur; nisi eius specialis mētio fiat
I. stipulatio ista. §. si quis ita. Idēmque
in promissione factū cohærētis perso/
næ, cuius industria est electa. I. vni. §.
ne autē. C. de cad. tol. Magna quippe
solet esse inter artifices differentia. I.
inter artifices. ff. de solu.

IRE

*stipulatio
habere li-
cere, an fa/
ctū sit.*

d. GIRE AGERE. Solet hæc stipulatio pro seruitutis iam constitutæ conservatione interponi; velut, cum constituta mihi à te seruitute eundi aequali per fundum tuum ad fundū meū, conuentionē prestandæ patientiæ adiicimus. Quia stipulatione solenni mihi promittis, neque per te, neque per hæredem tuū fieri quominus mihi ire agere liceat. Ex quo eidens est, stipulationē hanc nō ius seruitutis, sed simplex, & merum factum personale continere, atque ideo ad id solidam obligationem personalem competere.

*Coheres e
quando ex
alteriusfa
Elle, tenea-
tur.*

G E T C O H A E R E D E S E I V S. Pro portionibus tamen hæreditariis. 1.ijj. §. Cato. nō autem in solidum, vt iuniores existimant. * Alioqui non cohæredibus omnibus, sed vni tantum in solidum conuento damnum farciendum esset: cum tamen §. item si in facto, & l. in executione. §. quod si stipulatus, cohæredes omnes habitueros familiæ ericundæ iudicium dicant, vt repeatant. Nec pugnat. l. hæredes. §. in illa. ff. famil. ericis. quando nō sit nouum, vt ea verba in solidum teneri, ad hæredes relata, vnumqueq; hæredem significent, pro ea tantum parte, qua hæres est, cōuenit. l. ad ca. ff. de reg. iur. Tenentur autem ex vnius contrauentione cæteri cohæredes, quoniam ex defuncti contractu descendit obligatio. l. in commodato. §. si ex facto. ff. commoda. & tantum præiudicij affert vnius prohibitio, quantum si omnes prohiberent. Vnde non potest, nisi in solidū peccari. l. iijj. §. Cato, & l. in executione. §. quod si stipulatus. Vno itaque prohibente, perinde est, atq; si defunctus ipse prohibuerit. Quod casu in solidum commissa fuisset stipulatio, contra cum: transfuſaque in hæredes pro portio-

nibus hæreditariis. Eo factum est, vt si non prouinciat ad defunctos stipulatio, solus tencatur, qui deliquerit, neque noceat alterius factum ei, qui nihil fecisset. l. de pupillo. §. si plurimi. ff. de no. ope. nun ciat. Et tametsi ex contractu defuncti descendat obli gatio, si tamē non damnificetur cre ditor, vno ex hæredibus delinquē te, respectu cæterorum solus delin quens conueniatur: veluti in ac tione depositi, in

qua si vnuis hæredum dolum cōmitat, ipse solus in solidum conuenitur nec aduersus cohæredes eius, qui do lo carent actio competit. l. in depositi, cum l. seq. ff. depos. Neque enim in ea specie præiudicatur creditori respectu cohæredum, aduersus quos salua est depositi actio, ad rem restituendam.

f. FAMILIAE ERICIS CVN dæ iudicio. * Sed contra hæredes, vt vulgo traditum est, pro portionibus tantum hæreditariis tenetur: vnuis igitur ex eis si soluat totum, non cogente necessitate; sed voluntariè facit, ergo famil. ericund. iudicio locus non est. l. hæredes. §. si vnuis. ff. famil. ericis. l. si quis putans. §. j. ff. commu. diuid. sed potius negotiorum gestorū. l. ij. C. de neg. gest. fatigantur hoc contra rio Areti. & alij multi, nec quicquam boni ad eius dissolutionem scribunt, cum veritas sit in aperto. Etenim, vt dixi, hæc stipulatio in solidum committitur, vno prohibete. d. l. hæredes. §. idem iuris. Sed & communī interpretatione defensa, nō oberit hæc ratio, non enim hic text. dicit, hæredem conuentum pro omnibus soluisse, sed tantū pro parte sua. Planè quod præstítit reperit, non quidem ab omnibus cohæredibus, quod tamen faceret, si pro omnibus soluisse. §. ex his, sed ab eo, qui prohibuit, ex cuius facto nor

*Fam. eric.
actio.*

non item ex proprio delicto conuenit est. Aequissimum est autem, ei sic curri, qui alienam culpam praestat, ut, quod eius causa praestiterit, à delinquentे repeatat. l.v. §. fin.

pulatoris, vel hæredis nomine itineris commodo vteretur prohibitus sit, stipulatio proculdubio committitur. l. si stipulatus fuero per te. Inde Bart. & alii tradunt, quod si unus ex hæredibus, cum iret ad fundum communem hæreditariū, prohibitus sit, quoniam tunc ceterorū quoque nomine ire agere videtur, omnes prohibitos censerit dicta. l. si stipulatus. Quod nos verum non putamus, ut verbis texti nostri repugnās: qui eo nominatim casu loquitur, quoprohibitus est, qui ad fundum communē ibat, nam paucilo ante ad repetitionē familiæ exercitū dari dicit, quod post factam inter hæredes diuisiō nem cessat. l. si filia. §. fin. ff. famil. erescunt. Et quoniam verisimilis est eūtem, sui, non item aliorum causa, ad fundum communem ire. l. & magis ff. de soli.

g. S P R O H I

beatur. Ire agere.

h. S I N S O L I

dū cōmittetur stipulatio. Ad utilitatem omnium hæreditatorū, qui omnem actionem ad poenam habent, pro hæreditaria tamē portione, ut doc. satis dure profecto interpretantur.

Pœna non resipicit, id quod in- terest.

Hærede 5, uno prohibito, an o- ppnesc:

S V B M O V E buntur. Dolo malo quippe faciunt hæredes nō prohibiti: qui cū nihil dāni perpessi sunt, de pœna nihilominus certat.

* Quocirca agentes dolii exceptio-

ne, summa equitate repelluntur; nam & exēplo iniqui-

sum est, pœnam ei committi, qui lex non est, cuiusque non interest. l. aduersus ff. de recep. arbit. Nec tumulueris, quod alibi traditum sit cōmiti pœnam ei, cuius nihil interest, pœnam enim, inquit Vlpia. cum stipulatur quis, non illud inspicitur, quid interest eius, sed quae sit conditio stipulationis. l. stipulatio ista. §. alteri. Nam hoc verum, ubi recta quis laetus esset, unde, & in hoc. §. qui prohibitus fuit, tametsi nihil eius interesset, pœnam consequeretur. l. cum pœna. ff. de recep. arbit. ceteris verò nō prohibitis, quia nec offensi sunt, nec eorum interest, in effectu, pœna nunquam committitur, ut hic. * In ea dem porrò stipulatione per te non fieri, si cum procurator aut aliis sti-

agere licere, & unus ex hæredibus eius prohibeat: interesse dicimus, utrum in solidum stipulatio cōmittatur: an pro parte eius, qui prohibitus est. Nam si pœna stipulatiō adiecta sit: in solidum committetur^b. Sed qui non sunt prohibiti: dolii exceptione submouebunturⁱ. Si uero pœna nulla adposita sit: tūc pro parte eius tantum, qui prohibitus est, committetur stipulatio^k.

L. Idem Iuris.

1. *Herede uno prohibente, an ceteri tenentur.*
2. *Stipp. habere licere, & perte non fieri, an similes.*
3. *Stipulatio habere licere, an dividua.*
4. *Stipulationis habere licere, origo.*
5. *Exceptio tua non interest.*
6. *Pœna, an id quod interest respiciat.*

stipulatio facti, in id quod interest, cōmitt.

g. C O M M I T T E T V R S T I pulatio. Quia cum * hæc stipulatio sit facti, in id quod interest committitur. l. stipulationes non diuiduntur, vers. Celsus, redigiturque cōdemnatione ad estimationem in pecunia numerata. l. si quis ab alio. §. fin. ff. de re iudic. eius autem qui prohibitus est, non amplius interest, quam pro parte sua, pro qua ideo tantum obstruetus erit. l. si duo. ff. depos. l. si procurator. ff. rem ra. habe.

**IOAN. CORAS. VALEN-
TIAE, DIE X VII.
S E P T E M B.**

1546.

IDEM

Hærede a
vno prohibe-
bente, an-
omnes.

D E M I V R I S. Quod iuris diximus, in stipulatione per te hæredemque tuum non fieri, * ut vno ex hærediibus promissoris prohibete, ceterico hæredes nihilominus teneatur, cum intersit prohibiti à nemine prohibiri, & vno ex hæredibus stipulatis prohibito, vbi poena stipulatio ni adiecta est, in solidum mero iure committi stipulationem: etiam ad utilitatem non prohibitorum, cum in poenis non quæramus, an inter-

fit; licet de æquitate dolii exceptione repellatur. Si vero nulla poena inserta est pro parte tantum eius, qui prohibitus est, committi stipulationem: cum ea, in id quod interest detur, nec amplius eius intersit. * Hoc idem iuris esse dicit Vlpia. in stipulatione nihil hæredique meo habere licere, & ita æquiparat has duas stipulationes habere licere, & per te non fieri; cum tam alibi idem Vlpia dicat eas contrariam habere naturam, in hac quippe non ius, sed factum versari dicit, in ilia vero, non factum sed ius verti. l. stipulatio ista. §. hi qui, quod magis autem difficultatem, quando hic Iurecon. tradat stipulationem illam habere licere, in facto consistere. Adde quod cum stipulatio habere licere, cotineat non moueri de iure controvensionem. l. stipulatio ista. §. si quis forte, & ita idem fermè, quod stipulatio amplius non agi, quæ diuisionem recipit. l. iiiij. §. Cato. ad instar huius diuidua dici debet, non exemplo stipulationis per te non fieri, indiuidea: cum non habeat cum ea affinitatem aliquam, aut modicam. Tanta difficultate & subtilitate rei attonitus Placentinus, cui ius verba usurpat hic Accurs. velut per admirationem dicere solebat, mi-

randa nouitas, subtilis subtilitas, quis eam raminabitur? Sciendū igitur hæc stipulationem habere licere, diuisionem regulariter non recipere, propter ea quod, ut plurimum accedat venditioni, cuius indiuisa est natura. l. cum ex causa. Quocirca si rei diuiduae accederet, in eam sententiam itum est, ut diuidua cœatur. Cur autem dixerit Vlpia. in hac stipulatione non factū, sed ius versari ad prin. §. itē si in facto, ex posuimus.

I I I. V L P I A N V S L I B.
X V I I I. ad Sabinum.

D E M iuris est, & in illa stipulatione, mibi hæredique meo habere licere? Sed hæc differentia illam habet rationē, quod ubi unus ex hæredibus prohibetur, non potest cohæres ex stipulatu agere cuius nihil interest, nisi poena subiecta b

teres ad contractus gesti, sed præsumtim emptionis conseruationem, in 4 terponere stipulationem hanc, * Misihi hæredique meo habere licere. l. emptorem. §. fin. ff. de actio. empt. l. stipulatio ista. §. si quis forte, hoc tit. qua il lud continebatur, ut nemo controvensionem faceret, hoc est, neque ipse reus, neque successores eius. l. stipulatio ista, in princ. & §. sed quatenus, & ita licet emptori, seu alteri stipulatori res sine interpellatione, & controvensione obtinere. l. habere licere. ff. de euictio. l. habere duobus. ff. de verb. sig. pérque reum, neque per hæredem ceterosve successores suos fieri, quominus stipulatori eam rem habere liceat. d. l. stipulatio ista, in princip.

G H A E C D I F F E R E N T I A. Scripta in §. item si in facto, inter hæredes promissoris, & stipulatoris, ut vno ex hæredibus stipulatoris prohibito, si stipulatio poena subiecta erat, ex stipulatu omnes agant, alioqui non. Vno vero ex hæredibus promissoris prohibete, cohæredes etiam qui non prohibuerunt, teneantur.

G C V I V S N I H I L I N T E R. est. Non agit, cuius nihil interest; quo optimè confirmatur practica vulgaris aduocatorum, & quod vulgo dici

stipulatio
habere li-
cere, indi-
vidua.

stipulatio
nus habe-
re licere,
origo.

Exceptio
tua non in-
terest.

- pena non respicit id quod interest.*
- 5 solet * (Exceptionem) tua non inter-
est agentem repellere. I. si patroni. §.
qui fideicommissariam. ff. ad Trebel.
I. sed nec legatarius. ff. de condic. furt.
G C V I S I N T E R S I T. Simile
est quod idem Ju-
recons. alibi scri-
psit. † Poenam e-
nīm cūm stipula-
tur quis, nō inspi-
citur illud, quid
intersit eius, sed
quæ sit quātitas,
quæque conditio
stipulationis I. sti-
pulatio ista. §. alte-
ri. Ergo poena committitur, etiam si
non intersit. I. cūm poena. ff. de recep.
arbit. Si tamen contra stipulationem
directo delinquitur. d. §. alteri. Vide
tur quippe tunc fides cōtemni, nam si
per obliquum contra fieret, non com-
mitte
- 6 mitteretur: nisi interesset. I. aduersus.
ff. de recep. arbit. In effectu saltē oppo-
sita dolii exceptione. §. præcedenti. Si
poena præterea nuda dūtaxat pactio-
ne promissa sit, non petetur; nisi inter-
sit. I. seruus ea le-
ge. ff. de seruis ex-
portā. In iudiciis
quoque, & præto-
riis stipulationi-
bus non debetur
poena ei, cuius nō
interest. I. h. §. si. ff.
si quis in ius voc.
hæc enim ab equi-
tate reguntur. I.
quod si ephesi. ff. de eo quod certo lo.
Iniquū est autē, eū, qui nihil malū pas-
sus est, de poena certare. d. I. aduersus.

IOAN. CORAS. VALEN.

XVIII. SEPTEMBER.

1546.

clausula dolii malū abesse.

a **I**C E M V S. Quæ dixi-
mus in stipulatione, per te
non fieri, & in stipulatione
habere licere.

b **G**A B E S S E. Solebant yeteres in cō-
tractibus adiice-
re hæc clausulam,

1 * **dolum malum ab-**
esse ab futurū que. I.
si id quod aurū. I.

doli. I. ex ea parte,
in princ. qua pro-
missor non tantū
factum suū, sed &
hæredū promitte-
re videbatur. I. no-
uissima. ff. iudica.

sol. Sed & am-
plius subdita pœ-
nali stipulatione, factū extranei. I. sti-
pulatio ista. §. si quis dolum. Quem-
cūque præterea dolū, & verū, & præ-
sumptū continebat. I. si sine. §. si in sti-
pulatione. ff. rem ra. hab. Quod Vlpī.
ad edictū indicat; hæc verba (inquit) cui
rei dolus malus aberit, generaliter cōprehen-
dunt omnē dolum, quicunque in hæc rem ad-
missus est, de qua stipulatio interposita fuit.

1. hæc

1. hæc verba. ff. de verb. & re. signi.

c **T**HAERED E' Q V E T V O. Su-
perfluere videtur hæc hæredis mētio,

2 * cūm stipulatio dolū male abesse, hæ-
redis quoque personā cōtineat. d. §. si

quis dolū. & d. I.
nouissima. Quod

doct. futiliter, faci-
liter, & inconsi-
deratē admittit.

Ego hanc sti-
pulationem dolum

malum abesse, si

nihil adiiciatur,
ad hæredes trans-

ire fortiter nego,
ideo hæredis men-

tionem nō teme-
rè adiicit hæc iu-

riscō. verbū enim abesse ad cōtrahen-
tium personas, tēpūsque presens refe-

ratur. I. si ita. ff. de auro & argen. lega.

Quod si concipiatur in rem doli mali

mētio, quia adiiciatur dictio absfutu-

rum, tunc quia & in futurū permanēs

factū demōstratur, & ad omne tem-

pus verbum refertur, hæres quoque

continebitur. d. I. stipulatio ista. §. si

*stipulatio
dolii malū
an trāseae
in hære-
des.*

abesse.

L. Eadem.

1 **C**lausula, dolum malum abesse.
2 **S**tipul. dolum malū, an in hæredes trāseat.

P A V L V S L I B. XII.

ad Sab. l. iiiij.

A D E M dicemus & si
dolum abesse b à te, hære-
dique tuo stipulatus
sim, & aut promissor,
aut stipulator pluribus hæredi-

riscō. verbū enim abesse ad cōtrahen-
tium personas, tēpūsque presens refe-
ratur. I. si ita. ff. de auro & argen. lega.
Quod si concipiatur in rem doli mali

mētio, quia adiiciatur dictio absfutu-

rum, tunc quia & in futurū permanēs

factū demōstratur, & ad omne tem-

pus verbum refertur, hæres quoque

continebitur. d. I. stipulatio ista. §. si

quis

quiis dolum, & l. nouissima. ff. iudica.
sol. l. huic stipulationi. ff. vsusfruct.
quemad. caue.
d **G D E C E S S E** bus relictis decesserit^d.
rit. Etenim vte
mur

mur distinctione, qua in stipulatio
ne per te haeredemque tuum non
fieri, in §. item si
in facto vsl su
mus.

**obligatio principia
lis & se
cundaria.**

a 1 A T O. De obligatione
principali, & in dando,
& in faciendo consistente,
quando ea diuisionem re
cipiat, à §. & harum, ad hunc usque
locum praecipue,
tractauit iuriscons.
in summāque do
cuit stipulationes 1 *Obligatio secundaria duplex.*
dandi regulariter 2 *Cato Uticensis.*
diuidas, faciēdi 3 *Stipulatio pœnalis, quando contrahatur.*
vero indiuidas. 4 *Incertitudo, quos a Elus virtet.*
Secundariam vero 5 *Pecuniae verbum latissime patet.*
obligationē non 6 *Pœna quando ex contractu debeatur.*
dum plenē attige 7 *Haeredes omnes quando uno cōtrafacien
rat, quædupliciter*
confideratur, vel 8 *Haeres, an ex collega factoteneatur.*
respectu eius, qd'
interest, quod fa
ciēdi stipulationi
bus subrogatur. 9 *Iterfacere.*
l. si quis ab alio. §.
fin. ff. de re iudic.
& ea diuisionē re
cipit, tam in perso
na promissoris. l.
stipulationes non
diuiduntur, ver.
Celsus. quām he
redum. l. i. §. fina.
vel respectu pœ
næ, quod hīc Iul.
Paulus prosequi
tur ex Catonis sententia, distinguētis,
an facto diuiduo, vel indiuiduo pœ
na sit adiecta. ¶ Catonē autem Vti
censem Bolog. hīc perperam intelli
git, cūm is nunquam fuerit iura pro
fessus. Nos grauiores hac in re autho
res sequuti, de filio Marci Porti Ca
tonis Iulium Paul. hoc loco sensisse,
in quarto Miscellaneorum libro pro
bauimus. Huius Catonis dictum, ad
usque versi. sed videamus durare, ad
uersus Bartol. & sequaces verius est,
quod

quod vel ex grammaticorum regula
notum facimus: cūm illa infinita pœ
nam promittere posita in fi. versi. At
si de eo, & verba illa, differētiae hanc
esse rationē, nō aliud verbū habeant,
à quo regantur:
quām quod ini
tio tex. positū est.
Cato scribit.

b **G P O E N A.**

*pœnalis
stipulatio
quādo cō
trahatur.*

Hinc plerique no
tant, vbi quātitas
promissa est, si ita
factum nō fuerit,
non cōtrahi pœ
nalem stipulatio
nem ¶ nisi additū
sit pœnæ nomine
dari. §. nō solum.
de verbo. oblig. in
Instit. sed censcri
promissam quant
itatē loco eius
qd' interest, quod
ea summa taxa
tur, atq; ita, vt nī
tanti intersit, peti
nequeat. l. si ita. ff.
de ope. liber. l. fin.
de p̄eto. st̄pul. ff.
Quorū sententia
& merito reijsi
tur. l. in executio
ne. §. quod si stipulatus, hoc titu. l. j. §.
item si ita. ff. ad leg. Falc. l. duo societa
tem. ff. pro socio. l. sancimus. C. de fi
deciussoribus. Nec ferēdum est, quod
illi dicebāt subditā promissioni facti
stipulationē non cōmitti: nīsi quate
nus interest, hēc enim stipulatio, pro
mittis Tūtio dare cētū facti est. l. liber
homo. §. si. in qua promissa quātitas,
si ita factum nō sit, quāuis nō intersit,
cōmittitur. l. stipulatio ista. §. alteri.

c **G P O E N A C E R T A E**, Id est, pœ

*incertitu
do, quos a
etus virtet
nēcne.*

**Cato Ut
icensis.**

na certa. Sic ab Accurs. & cæteris exponuntur hæc verba, vt sic velit text.

4. * stipulationē poenalem, ob incertitu dinem vitiari. Q'rod & argumento vñrarum cōprobatur, quarū stipula-
tio, si certus mo-
dus non adiicia-
tur, nullius est mo-
menti. I. quod in
stipulatione. ff. de
vñr. Ferēç in o-
mnibus iuris par-
tibus traditū legi-
mus, actum incer-
titudine destrui:
nam vitiat stipu-

lationem incertitudo. I. triticū. & I. ita
stipulatus libellū. I. si in rem. ff. de rei
vendic. c. significātibus, de libel. obla.
& sententiā. I. quid tamen. §. Pompo
nius. ff. de recep. arbit. nisi per relatio-
nē ad acta, certa fieri possit. I. pen. C.
de sent. que sine certa quan. Certos ca-
sus esse, non ignoro, quibus lex adeò
fauet, vt nolit eos incertitudine vitiā-
ri, vt datis. I. cùm post. §. gener. ff. de
iure dot. legatī ad refectionē viæ pu-
blice. I. quidā in testamēto. ff. de leg. ij.
vel ad ediscēdum artificiū. I. Stichus.
ff. de leg. ij. Alimentorū. I. si cui. ff. de
annu. leg. I. cùm alimenta. ff. de ali. &
cib. leg. Ecclesiæ pauperū, aut alterius
cuiusvis piæ causæ favor. Accur. in I.
priuilegia. C. de sacrosanc. eccl. & in
I. si cui. ff. de annu. leg. Addunt gene-
ralius quidam ex æquitate canonica
quamcūque dispositionem incertam
sustineri Archid. in c. sunt nonnulli. j.
q. j. But. in c. ex parte. de deci. Quia in
re, amplius deliberandum censeo.

Pecunia. d. **SPECVNIAE.** Pecuniæ * verbū
Verbum. s. in stricta significatione, pecuniā dun-
taxat numeratā cōtinet. I. j. ff. ad Ma-
ced. I. j. C. de proba. Paulò latius acce-
ptum, res, que cōstant pōdere nume-
ro, vel mensura comprehendit. I. j. §.
creditū. & I. singularia. ff. si cer. peta. I.
talis scriptura. ff. de leg. j. Quod si ad
latissimam significationem referatur,
omnes res pecuniæ verbo veniunt. I.
pecuniæ verbum. ff. de verb. sig. I. fin.
§. fin. C. de const. pec. c. totum. j. q. ij.

Cuius rei rationem in Miscellaneis
prodidimus. In hoc extensissimo si-
gnificatu pecuniæ nomen, Scriptoris
bus cōmuniter ita exponentibus, h̄c
accipiendum est, vt sic velit Iul. Paul.
sive promissa sit
quantitas, sive spe-
cies poenæ nomi-
ne nostri text. tra-
ditionem obtine-
re. I. litigatores. §.
j. ff. de recep. arbit.
Cui sententiæ sunt
qui opponant ab-
surdū. §. pro par-
te. I. in executio-

ne. Sed immerēter. cum incōueniens
illud volēte stipulatore toleretur, cre-
ditor enim nō inuitio aliud pro alio,
solui potest. I. j. §. mutui. ff. de reb. cre.
Atqui hoc casu illi absurdo locus nō
erit; nisi stipulator consentiat. Finge
enim te promisisse amplius non age-
re, & siageres, domum, tēque mortuo
vnum ex duabus hæredibus exper-
iri, competit mihi proculdubio exce-
ptio ex stipulatione, qua agentē sub-
monere possum, neque inuitus poenā
accipere cogor: licet, si dimissa viæ
exceptionis malim poenā petere, pos-
sim I. rescriptum. §. si pacto. ff. de pac.
quo tamen casu, ad poenam agendo
tacitè cōsentire video, vt pars poenæ
ab hærede nō implente, pars verò fa-
cti diuidui ab alio præstetur. Quare
est, quod mihi soli imputetur. I. quod
quis. ff. de reg. iur. c. si clericus. de pre-
bend. in vj. Quod & diffusiore tra-
ctatu recentiores h̄c explicant.

e. **G P R O M I S S A.** Nō igitur ex con-
tractu debetur poena, * nisi nomina-
tim promissa sit. I. fina. ff. de præto.
stipul. §. non solum. de verb. oblig. in
Instit. Sicut nec poena legis alicui in-
fligitur, nisi expressim imposita repe-
riatur. I. at si quis. §. Diuus. ff. de relig.
& sumpt. fune, §. cùm igitur, de non
elig. secun. nub. col. j.

G PRO HÆREDITARIA
portione. Aliud respectu principalis
obligationis, cùm indiuidua sit, & in
indiuiduis hæredes singuli ex necessi-
tate

*Pena quā
do debe-
tur ex con-
tractu.*

*Hæredes
quādo uno
contra fa-
ciente te-
neantur.*

t:te (quoniam in his diuisio non ca//dit) in solidum tenentur. l. ij. §. ex his, nisi ea solutione duntaxat individualia essent, vt obligatio re restituui. l. si duo. ff. depositi. in qua haeres pro parte tantum, qua haeres est, conuenitur: nisi forte facultatem totius rei restitueret haberet, nec faciat, quo casu in solidum condemnatur. l. iij. §. haeres. ff. commod. Itaque argumento. d. §. ex his, rectissime creditum est, vt si poena in individualia factio consistat, uno haeredum contrafaciente in solidum singuli teneantur. Hinc porrò. §. Item si in factio. §. Quod si stipulatus. l. in executione, ceteraque omnia iura, quae dicunt: ubi poena adiecta est factio individualia, si per unum ex haeredibus promissoris contra fiat, omnes teneri, declarationem recipiunt: vt non singulos in solidum ad poenam conueniri posse, sed unicuique pro parte haeredaria præstationem in iungi velint. Et haec est veritas. l. inter cohæredes. §. quod si ex factio. ff. famil. ericiscunt. licet nouissimi contra, nam utrobius Iuriscons. dicit, & in d. §. quod si stipulatus, & in §. item si in factio, ceteros omnes cohæredes, quod præstiterint familiae ericiscundæ iudicio ab eo, qui contra fecerit, quod si singuli in solidum teneretur, unius tantum ad solidum conuento, non item aliis damnum sarcendum esset, & cum iuris authores demonstrare volunt, ex pluribus unumquemque in solidum obstringi, singulos in solidum teneri dicunt. l. ij. §. ex his, hoc tit. l. ij. ff. de duo. reis. §. ex huiusmodi illo tit. in Institut. & cum simpliciter in solidum obligationem tantum pro rata intelligunt. l. ad ea. ff. de reg. iur. Unde nequicquam nos mouerit l. haeredes. §. in illa. ff. famil. ericiscund. dum in solidum committi stipulacionem dicit: nam haec verba Vlpianus bellissime interpretatur, vt unusquisque pro rata, hoc est, pro ea parte, qua haeres est conueniatur. d. l. ad ea. §. ff. de regul. iur. * Porrò subintrat hic altera difficultas, nam licet cohæredes, qui non prohibuerunt, non nisi

*Haeres ex
collegæ sui
culpa an
teneatur.*

pro haeredariis portionibus teneantur; hoc tamen iniquum videtur haere redem ex collegæ sui culpa in damnū vocari. l. fin. ff. ad Syllan. atque ita in nocentem puniri, eumque teneri, qui nihil malum fecit. l. supra iter. §. apud ferrocem. ff. de aqua pluvia arcen. Quare æquius lex ipsa constituisset (vt prima fronte videtur) cum, qui contra fecit ad solidam poenam conuenire: quam iter cohæredes omnes etiam innocentes, licet pro rata poenam dividere, cum ille in solidum peccauerit, & poena suos sequi debeat authores. l. sancimus. C. de poen. nam & sic in lucro decisum est, vt si pluribus factum aliquod sub spe lucri committatur, uno solo faciente, is quoque solidus lucrum consequatur. l. si ita fuerit seruus. §. quæstio. ff. de manu. testat. Lucri autem & damni, vt oppositorum eandem esse rationem conuenit. l. fin. ff. de leg. iij. Ceterum sic statueret lex necessum habuit, nec aliter potuit sine iniuria stipulatoris. l. sequi. §. fin. cum à defuncto cœperit obligatio, cuius conditio ex haeredum persona non debuit immutari. l. ij. §. ex his. In eos igitur transmigratur pro rata obligatio, que in defuncto una fuit: quo fit, vt uno contraveniente, cum non nisi in solidum peccari possit, tantumque damni unius contraventione stipulatori irrogetur, quantum si omnes contra facerent, quoniam testator ipse contra fecisse videtur, meo iure haeredes omnes (qui defuncti personam representantes, pro uno habentur) incident in poenam. l. si necessarias. §. si unius. ff. de pign. action. Solidum autem qui contra fecit, poenæ obstringere ipsum ius non potuit, cum is defunctum pro parte duntaxat sua referret. l. cum à matre. C. de rei vend. Ne autem resultaret aliqua iniurias, adhibuit vulneri quam potuit mediam: vt qui deliqueret haeres, ceteros indemnes redderet. l. ij. §. item si in factio. l. in executione. §. Quod si stipulatus. Ergo à cessante ratione, si ab haeredibus sumplisset initium obligatio, haeres propter collegæ culpam, nulla

tenus teneretur d.l.fina.ff.ad sylla. & dicto §.apud ferocem.

g T A B O M N I B V S pro portione sua scilicet, pœna committitur.

Iter face- **h** T I T E R F I E R I . Hoc est iri, ire li-

cere, seu in eundi

facultate non in-

pediri.l.j.ff.de his

qui dciece. vel cf.

i fide. * Nam lati-

no sermone, vt ne-

mo nescit, iter fa-

cere, idē est quod

ire.l.j. §. Julianus.

ff.de itinere, actū-

que pri. & sexcen-

ta Cicronis loca-

Iter fieri **10** demōstrant *vn-

de hæc verba, iter

fieri, cōtracto sermone loquendī sen-

sūm habent eius stipulationis, per te

non fieri, quomínus mihi ire agere

liceat. Sicuti cùm stipulor habere li-

cere, perinde est, atque si stipularer,

per te non fieri quomínus mihi ha-

bere liceat.l. stipulatio ista. in princ.

& §. hi qui, hoc tit. l.habere licere.ff.

de euīctio.l.habere duobus.ff. de ver

bor. signifi. vt probatis mihi sit non

his verbis itineris seruitutem signifi-

cari, sed merum & simplex factum,

vt ire liceat ad certum locum, neque

per promissorem contra fieri, hanc si-

quidem stipulationem §. noster facti

esse dicit, atqui in seruitutibus nō fa-

cium sed ius vertitur. Et cùm de ser-

uitute itineris lex agit, nō verbo fieri,

sed constitui, aut dari, vtitur.l. si vnius

ex sociis.l.via constitui.ff.de seruitu-

rūstic.præd.

h T V E L N O N F I E R I . In anti-

quis, & inemendatis libris, hæc verba

adiecta depravata legebātur: cùm re-

centiores & castigatores codices, ea

& meritò non habent, attestate etiam

ipso Angelo Politiano in Miscell. qui

Laurētij medici iussu, ex ipso arches-

typo literam huius §. Cato, excerptis.

Non dubitandum igitur, quin hæc

verba subdititia sint, & adulterinè

supposita, quæ tamē dici potest ab in-

terprete aliquo, non temerè inexplo-

ratēve addita finisse. Sed vt palam fac-

ceret stipulationē (iter fieri) breui ser-

monis compendio illam comprehen-

dere, per te non fieri, quomínus mihi

ire agere liceat.

i G A T S I D E

eo. Scilicet, facto.

k T Q V O D . Fa-

ctum, scilicet, vt

interim exposi-

tionē Acc.reiiciē-

dam moneā, qui

infantiliter nimis

quod, , p quia ex-

ponit: nec enīm

quod coniunctio

est, hoc loco, sed

ad factum refer-

tur.

Falla cur
individua.

l T D I V I S I O N E M R E C I P I T .

Facta * sui natura, individua sunt. l.

stipulationes nō diuiduntur vers. idē

puto, & l.in executione. §. j.l.fideicō-

missa. §. pen. ff.de leg. iij. quod ex cō-

tinuatione recipiat formam l.si is qui

quadrīngēta. §. quædam. ff.ad l.Falc.

& forma sectionem nō admittat, for-

tiorēque rationem habet respectu

principalis obligationis, ne solutionē

in diuersis rebus fieri cōtingat, quod

lex horret.l.in executione. §. pro par-

te. Cùm autē in factis obligatio suc-

cedat, in id quod interest. l. si quis ab

alio. §. si. ff.de re iudi. si pars facti præ-

stari posset, in parte nō soluta ad æsti-

mationem in pecunia numerata, de-

ueniendum effct.d.l.stipulationes. in

fi.princ. Respectu verò stipulationis

pœnalis, quoniā nisi in solidum pec-

cari nō possit, vt hīc. Atque idē, vno

ex hæredibus nō faciente, non in par-

tem, sed in totū cōtra fiat, tantūque

eius cōtrauentione damni stipulator

sentiat, quantū si omnes cōtrafacerēt.

l.idē iuris, & l.in executione. §. quod

si stipulatus. * Hoc, cùm cessat factū

diuidum, leges dixerūt, vt Amplius

nō agi, & Reī ratā haberī, in vtroq;

enīm vnuis hæredum contraueniens,

non nisi in partem stipulatori præiu-

dicat, vt hīc Iul.Paul.ostendit.

m T G A M P L I V S N O N A G I . Ex

testa

Falla di-
vidua.

testamēto:puta,deposito mutuo , aut alia actione , siue ea ad quantitatem, siue ad speciem, Stichū videlicet, fundum, domum, vel equū agatur. Nec nos mouerit, quod tunc incidere possumus in absurdū.

§.pro parte, vt in diuersis rebus partes soluātur : pars speciei scilicet ab eo , qui impleuit, & pars pecuniae, poenae nomine, siue eius quod interest ab eo , qui cōtrauenit. Nam hoc non continget, nisi volente stipulatori, in cuius potestate est agentem conuentionis exceptione repellere. l. rescriptum. §.si pacto. ff. de pact. quo casu incōueniēs §.pro parte, nō cōsideratur. Illud enim lex horruīt in favorem stipulatoris, cui volenti nulla fit iniuria, sicut dīcimur, cūm ei non inuito aliud pro alio soluītur. l.ij. §. mutui. ff. de reb. cred.

*Pœna
quādo cō-
mittatur.*

n § P O E N A M C O M M I T T E re. Hinc clare colligitur, * pœnam factio dīuīdū subditā, contra nō facientem, pro portione sua hæreditaria, tātum cōmitti. Quo & aliud Iul. Paul. responsū explanatur, dum illo docuit in stipulatione rem ratā haberi, solum hæredem teneri, qui nō habuit ratum. l. inter cohæredes. §. si stipulus. ff. fami. ercī. intelligendum enim est, ex hoc tex. vt nō in solidū, sed pro parte sua duntaxat tencatur : neque enim sustinet personam defuncti in aliis partibus, respectu quartū nō hæres, sed extraneus intelligitur. l. cūm à matre. C. de rei vendī. In pœna adiecta dationi diuersum. Ea nāque cōmittitur cōtra omnes hæredes pro rata, uno tantum nō dante. l. v. §. fi. & l. in executione. §. item si ita. qua de re dico in dicto §. fin.

o § R A T I O N E M. Differentiæ rationem hanc breuiter ex verbis iuris conf. colligo, quia cūm pœna est subdita facto indiuiduo, sub conditione promissa intelligitur ; si contra fiat l.

inter cohæredes. §. quod ex facto. ab uno autē in partem cōtra fieri nō potest. l. in executione. §. quod si stipulus, neq; enim, vt Iul. Paul. hīc docet, in factis indiuiduis, nisi insolidū pec-

cari potest, uno itaque hæredum contra faciente, omnes tenētur: pro portione tamē hæreditaria, tāquam conditio stipulationis hæreditarię extiterit dicto §. quod ex facto, in factis verò dīui-

duis, quoniam in partem peccatur, qui contra facit, solus & pro parte sua tenetur.

p § P E C C A R I N O N P O T E rat. Veteres Codices vidi, & alios prolosq; recens excusos, in quibus hæc, & sequentia verba aliter leguntur, in hunc scilicet modum: *Præstari non potuerit, vt in illa stipulatione per te non fieri quominus mihi ire agere liceat.*

q § P E R T E N O N F I E R I. Quam ante celeriori locutione, iter fieri, vocauit, hīc extēsē & magis explicate appellat, *per te non fieri quominus mihi ire agere liceat.*

r § S E D V I D E A M V S. Haecenus Cato rationem vtcunque imperfectā relinquens, neque enim eam, nisi de facto indiuiduo proposuerat. Nunc Iul. Paul. author huius §. explicatius, & perfectius loquitur, breuiter docēs stipulationem Amplius non agi, magis similem stipulationi, rem ratam haberi, quām stipulationi, Iter fieri, seu per te non fieri, quominus ire mihi & agere liceat.

s § N E N O N. Hoc * ornato loquēdi modo à Iurisconsultis etiam frequentato, proposita dubitatio deciditur, vt, & alibi apud eundem Paulum, *Videamus ne nil tibi debeam.* l. vēditor ex hæreditate. §. j. ff. de hæred. vel actio. vend. & apud Vlpian. *Videndum nunquid non debet pro iudicato haberi.* l. certum. §. si quis absente. ff. de confess. sic & in l. in rebus, in fin. prin. ff. cōmod.

*Ornata lo-
cutio.*

in l. cum fundus. §. seruū tuum. ff. de reb. cred. & in sexcentis aliis locis iuris consuli. Hac igitur elegantí dubitationis figura decidit iuris cōs. ex duabus stipulationibus, quas proposuerat, iter fieri; scilicet, quam postea per te nō fieri nū cupat, & amplius nō agi, posteriore rem magis similē stipulationi rati, quam stipulationi, iter fieri.

t. **G I D E M S I T** hīc. In stipulatione; scilicet, Amplius non agi, cuius postremo loco meminerat, quāmque Cato exequitus non erat. Planè nemo nescit, nisi omnino latini sermonis expers, secundo loco proposi- tum: pro nomine hīc venutissimē enunciari proferriique.

v. **G R A T V M H A B I T V R V M.** Quā stipulationem cōstat diuīduam esse, vt iam demonstratum est.

x. **G E T P A V L.** R E S P O N D I T non esse. Hæc yerba adulterina sunt: vnde nec in Florētinis Pandectis, nec in aliis emendatis Codicibus leguntur, & tametsi Codicū omniū deesset authoritas, verisimile vnicuique fieri debet: cūm hæc constitutio sit Pauli, qui de seipso nō diceret, Paul. respon- dit. Sed dicebam, aut ad alīū mōdum, non ad alterius, sed ad suīpsius perso- na m̄ relatam respōderet: huius meae sentētiæ authorem præclarum habeo Politianum, qui (vt iam diximus) totam hanc legem ad vnguem exscripsi de Pandectis, quæ olim fuerunt Pisanae, nunc Florentinæ sunt.

y. **T N A M H A C S T I P V L A** tione. Confirmat hīc decisionem Iul. Paul. quād scilicet dixit stipulationē amplius nō agi, affinitatis plurimum habere, quam stipulatione rem ratam haberi, vt enim, inquit, in hac stipula- tione rati solus hæres, qui ratum non habuerit, tenebitur: solusque experie- tur, à quo fuerit petitum, idem iuris

erit in stipulatione, Amplius non agi. z. **G E T S O L V S T E N E B I T V R.** Ex hæredib⁹ promissoris, qui rem ratam haberī, sub pœna promiserat, solus inquam, & pro portione hære- ditaria ad pœnā conuenietur.

a. **G E T S O L V S** aget. Ex hæredi- bus stipulatoris, qui rē ratā habe- ri sūb pœna stipu- latus erat, si enim ab vno hæredum stipulatoris aliq⁹ ex hæredib⁹ pro- missoris egerit, mi- nimē ratū habēs,

quād defunctus promiserat, atque ita cōtraueniens stipulationi, Titū hære- démque eius ratum habiturū à defun- cto Titio interpositæ, solus aget ad pœnam is, à quo fuit petitum, quād is tantūmodo sit offensus, aduersus quē ratum habitum non fuit.

b. **G Q V A N V I S.** Antipophora ytitur hīc Iurecons. tacitam obiectionē re- mouēs: quippe videretur, quād cūm dominus pro parte tantum ratum ha- bendo, in totam incidat pœnam, sic etiā vno ex hæredib⁹, licet pro parte non ratum habente, pœna aduersus omnes committeretur, sed in hæredi- bus diuersum statuit lex: * cūm obli- gatio, quæ vna fuit in defuncto inter hæredes per l. xij. tabul. diuisa sit. l. ea quæ. C. famili. erit. atque ideo immu- tetur ex hæredum persona conditio obligationis, vt in l. ij. §. ex his dixi- mus, nam & idē in legatario, & eius hæredib⁹ responsum est: licet enim ille partē legati acceptare, & alteram respiere nequeat, hæredes tamē eius possunt. l. legatarius. in princip. ff. de legat. j.

c. **G I P S E D O M I N V S.** Id est, prin- cipalis promissor.

d. **G N O N P O S S I T.** Sed contra, * quād imò dominus pro parte ratū habeat, de l. si procurator. ff. rem rat. hab. quo loco Pōponiū tradit, si do- minus pro parte ratum habuerit, pro parte

*obligatio
quādoque
mutatur
ex hære-
dum per-
sona.*

*Ratum an
pro parte
dominus
habeat.*

parte non habuerit, non ultra, quam in partem committi stipulationem, ratam rem dominum hæredemve eius habiturum, à procuratore interpositam. Sed ille text. in eo quod interest loquitur, nos in poena. Differetia ratio aliis neglectis, hæc mihi videtur, quia id quod interest; cum condemnatio in eo redigatur ad pecuniā numeratam, diuidū est. I. stipulationes non diuiduntur. versi. Cellus. Si ergo pro parte tantum stipulatoris interest,

fit, non in plus committetur stipulatio: in poena diuersum, in qua non querimus, an intersit. I. idem iuris. & I. stipulatio ista. §. alteri. Proinde committitur poena in totū, tametsi pro parte dum taxat præiudicetur stipulatori. Quocirca, si in specie. d. I. si procurator, pro missis set procurator dominū ratū habiturum, sub poena, nec nisi pro parte dominus ratum habuisset, insolidum tamen stipulatio ad poenā committeretur. Id que creberrimē receptum est.

Dupla. a

V P L A M. Si res pretiosa venditur, margarita forte, vestis serica, vel quid aliud non contemptibile, oportet

1. * duplam empori à venditore promittit, hoc est, dum

plum pretij, si res euincatur. I. empori. ff. de euinc.

§. Si is qui duplam.

2. Dupla quid.

ctio. Idemque in 2. Dupla stipulatio quando committatur.

venditione serui 3. Dupla cautio quando in contractu veniat.

citra discrimen, an 4. Agitur quandoque ad factum, pro parte.

pretiosus sit nec-

ne: id est propter 5. Frustraria cautio.

hominum dignitas. 6. Damni infecti stipulatio.

tatē. I. iustissimē.

ff. de ædilit. edict.

Differetia tamen

est inter duplam,

quæ de re pretiosa,

& cam, quæ de seruo vedito pro-

mittitur: nam hæc

ab. ædilitio edi-

cto, illa à iudice

venit. I. seq. in fin.

princ. * Commit-

titürque tunc stipu-

latio dupla, cum res restituta est euinc-

enti, vel damnatus est empor in litis

æstimatione, vel possessor ab empto

re cōuentus absolutus est. I. euicta. §.

j. ff. de euictio. Licet autem stipulatio

dupla interposita non sit, ex empto ta-

men empor agere poterit, duplique

rebus codemnabitur. I. quod si nolit. §.

quia alsi dura. ff. de ædilit. edict. I. j. ff. de

euictio. * In aliis rebus, non pretiosis

venditis, non venit dupla cautio, ex natura cōtractus, nisi de ea nomina- tím conuentum sit d. I. emptori.

b. S O B E V I C T I O N E M S V A E partis. Sequutam, subaudi, nam antè stipulatio dupla non committeretur I. euicta. §. j. ff. de euictio.

c. S P R O P O R T I O N E sua. Habet actionē vnuſquisque heredum stipulatoſis pro parte sua, siue ad duplū illud pretij, de quo cautū est agatur, vbi enim stipulamur pecunia, si quid factū fue- rit, vel non fuerit, diuiditur in hoc genere stipulatio. I. stipulationes non diuiduntur, ad fi- prin. siue ad defen- sionem, ut scilicet heredes vendito-

rīs subsistant, venditionē defensuri. I. j. C. de excep. I. ea quæ. C. famili. ercit. quo tamen casu, heredes venditoris, omnes insolidum conueniendi sunt, & licet uno duntaxat defugiente, reli- qui tenerentur, quod non videatur res defensa, quæ non insolidum sit deten- ta. I. ex clausula. ff. iudica. sol. vnicuique tamē pro parte hæreditaria præstatio incubit. I. in executione. §. insolidum. &c. l.

Dupla stipulatio, quando cōmittatur.

Dupla cau- tio, quando veniat.

I. IS Q VI dupla stipulatus est, deceſſerit pluribus hære- dibus relictis, unusquisque ob euictio-

nē suæ partis b) pro portione sua c)

*Factum
quandoq;
peritur p
parte.*

4 & l.cū ex causa.* Erit itaq; hīc spe/
ciale, vt ad factum, pro parte agatur
cōtra l.in executione. §.i. quod vtili/
tatis causa, hoc est, cōtra strictrī iuris re/
gulas, vt seruāmus voluntati contra/
hentiū, receptum
esse mox refert iu/
risconsul.

d G H A B E R I T
actionē. Familia/
riter explicāda ve/
niunt hæc verba

satis obscura. Finge igitur, te mihi vē
didisse Tusculanū fundum, centum,
mēque stipulatū duplum pretij, si nō
defenderetur vēditio, aut hunc fundū
tertius euinceret, euictūmque tādem
me mortuo, duobus aut pluribus hæ/
redibus relictis per Titiū peritorē: hic
dicitur, singulos hæredes meos, pro
portionibus hæreditariis actionē ha/
bituros ob euictionē partis suæ. Itaq;
cū centū pretiū fuerint, & duplum
pretij stipulatus sim, si res non defen/
deretur, & per tertium euinceretur, re
ab hæredibus meis euicta, ager quisq;
(si duos dūntaxat hæredes reliqui) ad
centum: sed & ad defensionē vtilita/
tis causa receptū est, vt pro parte age/
re possint, licet promissori defensio
pro parte contingere nequeat, vt in
fi. dicitur.

*Fructua-
ria cautio.*

5 e G F R V C T V A R I A . * Habet hæc
cautio (quæ cum à fructuario præsta/
ri debeat, fructuaria appellatur) duras
causas, hoc est, de duobus fructuariorū
cavere oportet, in primis boni viri ar/
bitratu perceptū iri vsumfructū, hoc
est, nō deteriorē causam vsumfructus
se facturū, cæteraque facturū, quæ in
re sua faceret. Deinde cū vsumfru/
ctus ad eum pertinere desinat, quod
inde extabit, restituturū. l.i. in princ. &
§.cavere. ff. vsumfr. quemad.ca. Docet
hoc loco iuris. idem in stipulatione
fructuaria, quod in dupla, dicēdum, si
enim tibi forte à patre in eo Tuscula/
ni fundi vsumfructus relictus sit, cau/
tionē que duas illas causas cōtinētem
mihi præstiteris, & cōtingat te contra
boni viri morē vsum, quia forte arbo/
res fructiferas excidisti, culturā negle-

xisti, operaque rustica, quæ suo quoq;
tempore facienda sunt, non curasti, me
mortuo duobus hæredibus relictis,
cū desinet vsumfructus ad te pertine/
re, habebit unusquisq; hæredū actio/
nem cōtra te pro
parte sua: cōmis/
sa nāque est stipu/
latio respectu de/
teriorationis in id
quod interest, cu/
ius petitiō, estimā/
tio & condemnatio, ad pecuniā nu/
meratam redigitur. l. si quis ab alio.
§.fin. ff. de re iudic. in quo genere sti/
pulationē diuidi constat. l. stipulatio/
nes non diuiduntur. in fi. princ.

f G E T D A M N I I N F E C T I . Quæ

6 f cautio petitur, nō quia iam damnū
datū sit, sed vt ne detur: veluti, si do/
mus tua mihi vicina tam vitiosa, pu/
tridāque sit, vt ruinā minetur, iudicis
officio implorato cogeris solenni sti/
pulatione cauere damni infecti nomi/
ne, hoc est, te sarciturū damnū, quod
ex ruina vel ædium vicio continget.
Quæ stipulatio damni infecti appell/
ata, in id quod interest cōmittitur. l.
prætoris. §.fin. & l. in hanc. ff. de dam.
infec. Ideoque scinditur inter hæredes
stipulatoris. l.i. §.incertā. ff. de præto.
stipul. ratione, qua iam sēpe sumvsum,
ex d.l. stipulationes, quia in eo genere
diuiditur stipulatio. Quocirca singu/
lis pro parte sua agentibus, tantum
præstabitur, quāti vniuersitate in/
tererit. l. stipulatio. §. fina. ff. de noui
ope. nuncia.

g G E T E X O P E R I S N O V I
nūciatione.* Tibi ædificati si nouum
opus nūciauerim, non vltra procedes
ad ædificiū, quām si caueris te demo/
liturum opus, si appareat te cōtra ius
ædificasse, hæc stipulatio noui operis
nūciati dicitur, ante quam interpo/
sitam quicquid ædificaueris, interdi/
cto restitutorio destruere cōpelleris.
l.nō solum. §.fin. l. stipulatio. in princ.
§.i. ff. de no. ope. nuncia. cū in id cō/
missa stipulatio, vt opus scilicet boni
virii arbitratu destrueretur, & si non
faceres, in id quod interest tenereris, si
hoc

*Damni in/
fecti stipu/
latio.*

*Nunciatio
noui ope-
ris.*

hoc stipulator ipse maluerim.d.l. sti»
pulatio. §. siue autem. In hac quoque
stipulatione constitutum dicit Paul.
vnūquenque hæredum pro portione
sua actionē habiturū, vt opus demo»
liatur, quod vtili»
tatis causa rece»
ptum esse, statim
dicit iureconsult.
licet non contin»
gat liberatio ex
parte promisso»
ris, aut hæredum
eius, operis parte
extructa, vt mox subiicit, & in l. ij. in
princ. ff. de præto. stipula.

Restituo, h **G R E S T I T V I .** * Id est destrui, pe»
ide est, de- 8 culari, sed frequentata locutione Iu»
risconsultis, qui verbū restituere, pro
destruere, in tractatu præsertim noui
operis nuntiat, nō semel usurpat. l.
prætor cum suis §§. ff. de nou. oper.
nuncia.

i G P R O P A R T E N O N P O
test. Agere potest pro parte vnum ex
hæredibus ad demolitionem, quod
vtilitatis causa receptum esse statim
dicit Juriscon. & tamen non nisi in to
tum destrui potest opus, vt stipula»
tioni satisfiat. l. stipulatio. §. quæ sitū.
ff. de no. oper. nunc. ne in diuersis re»
bus solutionem fieri cōtingat. l. in exe»
cutione. §. pro parte. Posset autē eue»
nire, vt partes diuersarum rerum sol»
uerentur, cùm ob moram promisso»
ris non demolientis id quod interest,
si magis hæredi petitorī placeat, peti
& exigī possit. d. l. stipulatio. §. siue
autem. Proinde vni hæredum satis»
fieri contingeret in pecunia, & alter
in operis destructione, quod lex hor»
ret. d. §. pro parte.

*vtilitatis
causa.* **k G V T I L I T A T I S C A V S A .**
* Elegans loquendi modus, & Iuris»
consultis peculiaris, cùm nō nihil con»
stitutum significare volunt, ad tuen»
dam ciuilem hominum societatem,
contra stricti iuris regulas, vt contra»
hentium voluntati maxime defera»
tur, *Vtilitatis* (inquiunt) *causa*, aut, *pro*»
pter vtilitatem receptum est. l. oratione.
ff. de fer. l. seruitutes. §. si sublatum. ff.

de serui. vrba. l. sed an viæ. ff. de pign.
& l. seruum. ff. rem pupil. sal. for. l. ita
stipulatus. §. idq; hoc tit. Nec dissimi»
le est admodū quod Iustinianus scri»
bit ne facultas probationum anguste»
tur propter neces»
sarij vſus vtilitatē
Hæreticorum te»
stimonia sine vla»
la distinctione p»
mitti. l. quoniam.
C. de hæret. vt in»
terim Bart. Ang.
& sequacium fu»

tilem & ineptam expositionem reii»
ciamus, qui hæc verba (vtilitatis cau»
sa) exponunt, id est, gratia consequen»
di id quod interest.

l G R E C E P T A S V N T . Quoniā
stricto iure hæredes stipulatoris pro
parte agere non possent, cùm in dua»
bus ex prædictis stipulationibus fa»
ctum iudicium deductum esset in
obligationem, in dupla, scilicet, defen»
sio, & opere nouo nunciato demolitio,
ad quod regulare est: vt nō nisi in so»
lidum agi possit, cùm nec pars preste»
tur. l. in executione. §. secūda, hoc tit.
& l. fideicōmissa. §. pen. ff. de leg. ij.

m G I P S I A V T E M P R O M I S
sori. Dictio (autem) qua plus æquo
scriptores h̄c turbātur, cōiunctio est
ordinis subiunctiū collocata freq̄uen»
ter, vel ipso Valla in ij. docēte, vt sen»
tentia tantum à sententia distinguat.
Eam doc. nostri, & in iure & in facto
præcedētibus aduersari volunt. l. hoc
amplius. §. j. ff. de dam. infect. Quod
& h̄c fieri aduersus eos dilucidè palā

11 feci, apertiūq; statim dicam. Huius
itaque versiculi breuiter h̄c est sen»
sus; vt licet in dupla, & nouo opere
nunciato ad factū defensionis, & de»
structionis vtilitatis causa vnuſquis»
que hæredum pro parte agere possit,
promissor tamē pro parte, neque pos»
sit destruere, neque defendere: & ita
partem præstando liberari, cùm resti»
tutio & defensio sectionem in solu»
tione non admittant. l. stipulatio. §. pe»
nult. ff. de no. ope. nunc. l. cum ex cau»
sa, hoc tit. & l. ex clausula. ff. iudi. sol.

Dictio au
tem.

Noumen
sus.

R E S T

- n G R E S T I T V T I O. Idest, destrucción operis noui, verbum quíppa restituere apud iuriscons. vt ante dixi, pro destruere non semel ponitur.
- o G N E Q V E D E F E N S I O. In causa euictio- nis. I.cùm ex cau- sa. restitutionem autem ad nouum opus, & defensio- nem ad causam euictionis cōstringo, neque ad alios casus refero, quod in cautione fructuaria, & damni inse- cti, neque de operis destructione, ne- que de rei defensione tractetur.
- p G C O N T I N G E R E P O T E S T. Cùm tamen respectu hæredum sti- pula
- pulatōris destrucción noui operis in stipulatione operis noui nunciati, & defensio in causa euictionis pro parte contingat, vt ostendimus sícque ad- uersatur hic versi. Superioribus in iu- re nedū in facto, tametsi alijs cōtra. Et ita facile aduer- sus tamē aliorum sentētiam est tibi adamussim declaratus hic §. quem nonnulli æquè difficile ac §. cato prædicant.

IOAN. CORAS. XXII.

S E P T E M B.

1 5 4 5.

- a T I P V L A T I O^a num. Hic ponitur altera diuisio stipulationum.
- b G A L I A E C O M M V^b nes. Ergo + quatuor sunt species sti- pulationis in ge- nere consideratae, §.j. de diuīs. stipu- in Inst. Licet pre- toriarū tres sunt duntaxat l.j. ff. de præto. stipul. In quarū declaratio- ne nō sequar vul- garem illam scri- ptorum quorun- dam differētiam, seu potius errorē: an principaliter vel incidenter iu- dex adeatur: hoc enim cōtingit ex accidenti merito nō attendendum.
- c G I V D I C I A L E S. Alia ratione sti- pulationes quādoque dixit + iudicia- les Vlpianus, quod propter iudicium interponerentur, vt ratum fiat l.j. §.j. ff. de præto. sti. Sed illud in stipula- tionibus præto- riis, nos hīc agi- mus de stipulatio- nibus in genere consideratis, sub quibus & præto- riæ continentur.
- d G M E R O + I V^d Merum, dícis officio. Id est, puro & simpli- ci, actioni accusa- tionive, aut edic- to authoritatibz prætoris non ad- mixto, sed ab ea protinus separa- to. Nā & ad hunc sensum dixerunt iureconsulti me- rum imperiū pro eo, quod à iurisdi- ctione se iunctum est. l. imperiū ff. de iurisdi. om. iudic. Meram pœnam, pro ea quæ ei quod interest, non est permixta, nullāmque cōtinet rei per-secutionem. l. vnic. §. fin. ff. si quis ius dic.
- L. Stipulationum. ij.**
- 1 Stipulationum quot species sint.
 - 2 Iudiciales stipulationes.
 - 3 Merum imperium, jus, & factum.
 - 4 Cauitio iudicialis.
 - 5 Aedilitiae actiones.
 - 6 Iurisdictio.
 - 7 Reus.
 - 8 Stipulatio, an propriè contractus.
 - 9 Communis stipulatio.
 - 10 Iudiciale, & prætoriae differentia.
- V. POMPONIUS.
- T I P V L A T I O- num^a alia iudicia- les sunt, alia præto- ria, alia cōuentio- nales, alia commu- nes^b, prætoriae & iudiciales. Iudiciales sunt^c, quæ duntaxat à mero judicis officio^d proficiscūtur: ue-
- I V D I**

dic. non obtemp. Merum ius gētium, quod est ab omni alia lege segregatū. l. bona fides. ff. depos. & merum factum, quod dationis nullam habet mixturam. l. qui res. §. mihi Romæ. ff. de solution. &

meram voluntatem pro ea, quæ ab omni æquitate, & iustitia seiucta est. l. si sic, in

princ. ff. de leg. j. Hoc sanè Merū Iudicis officiū nostrates interpretes Nobis le vocāt. Bart. & alijs in l. j. ff. de iurisd. omn. iud. Addentes Mercennarium, & Aduersariū: cum nullum horum in iure legatur, ego alibi ostendī quod illi Nobile dicūt, à Iurisconsultis Merum aut Extraordinarium iudicium dīci, & quod Mercennarium vocant, Mixtū purius appellari: quasi actio ni coniunctum pēmixtūmque. Porro verò quandoque descendunt huiusmodi stipulationes ex edicto prætoris, cæterum quia spectare possunt ad notionem & officium cuiusvis iudicis, non ideo minus iudiciales censentur. l. si cum exceptione. §. quod si homo. ff. quod met. caus. vt in cautione, de dolo mox dicemus.

Iudicialis cautio.

e **S D E D O L O T C A V T I O . Q uā** 4 quicunque iudex etiam delegatus, vbi legitima suspicionis causa subest, interponi iubet à reo, qui alioqui nullo iure, nullaque obligatione, ad promittendum actori tenebatur: vt puta, cùm creditor pignus reddit, veluti prædium pignoratum, debet quippe stipulatori promittere de iure prædicti, id est, de seruitute. l. creditor. ff. de ope. no. nunc. ne forte cessante vti creditore, seruitus amissa sit. l. creditor. ff. de pigno. actio. Huic item stipulationi locus est, si reus actione in rem conuentus pēdente iudicio serui, quo de agebatur, vsucaptionem compleuerit, & victus sit. Ideoque seruum actori tradere debeat, etenim periculum est ne factus dominus, eū pignorauerit, vel manumiserit. l. si post acceptum. ff. de rei vendicat. §. j. de diuisio. stipula. Nec hanc duntaxat (li-

cet eius tantum meminerit Pompo.) iudiciale esse putas. Sed & aliam quamcunque, ad quam interponendam ex iusta causa iudex condemnationem facere potest, velutī, in iudi-

cis bonae fidei, si nondum pecunie præstādæ dies venit, debitōrē non soluendo efficiatur. l. in omnibus.

ff. de iud. Vel cum soluto matrimoniū mulierem cauere iudex iubet, marito, qui damni infecti nomine cauit. l. cùm mulier. ff. sol. matr. Et generaliter vbi cūque æquitas suggestit, quæ iudicem semper mouere debet, etiam in casu à lege non prouiso, vt cautio nem iubeat interponi. l. quod si ephe si. ff. de eo quod cert. lo. Exempla autem dispositionem non restringunt, in hac l. præsertim, à qua omissa pleaque per Imper. in tit. de diuis. stipu. & alias ll. supplentur.

f **P R A E T O R I A E . Q uæ & iterū** subdiuiduntur. Quædam enim sunt iudiciales, quædam cautionales, aliae communes; explicatae omnes ab Vl. piano accurate, in l. j. ff. de prætor. stipulatio.

g **G M E R O P R A E T O R I S O F F** ficio, Hoc est, puro simpliciè eius edito non admixto iudicis iurisdictiōni, sed ab ea prorsus separato, quod prosequere, vt ante mox dixi, de merito iudicis officio.

h **G D A M N I I N F E C T I . N**aturā huius stipulationis explanauī in §. si. legis præcedentis. Quam à mera prætoris iurisdictione profectam, præter hunc text. cōmonstrant leges omnes. tituli. ff. de damno infect. Et ratio manifesta: quia prætor qui eam iurisdictiōni suæ reseruauit, non etiam aliis iudex potest eam cautionem iubere, & imperare. l. iiij. §. duras. ff. de damn. infect. adeoquidem vt non nisi summis prematur necessitatibus aut allatura sit mora periculum pos sit eā alteridemandare, huiuscmodi stipulatio est, & ea, quæ legatorū dicitur. d. §. j. de diuisio. stipula. qua heredem

Merum.

Dāni infecti cautio.

oportet legatario sub conditione re»
promittere etiā datis fideiūfforibus,
legatum vbi cōdītīo extiterit præsti»
tum iri.l.j.ff.vt lega.no.ca.

i **G E X A V D I R I.** Idest intelligi.l.j.in
princip. & l.quicq;
quid astringēdā. §.fin.

Aedili-
tie stipu-
lationes.

k **G A E D I L I**»
tie. In numero
prætoriarū stipu»
lationū habentur

l **† & ædilitie.** Nā
& hæ à prætoris
iurisdictione pro-
fisciscantur, vt hīc,
& edictū cōdīlīum
curulum factū sit,
portio iuris præ»
torij ac colihæreat
edicto amborū prætorum vrbani, &
peregrini; quibus omnibus iuris cōsti»
tuendi potestas præcipua data est. §.
prætorū, de iure nat. in Instit. Est au»
tem illīs ædilitiis cautionib⁹ locus,
cum mancipia venduntur, repromit»
tere quippè vēditorem oportet, sed si
quid occulti vitij morbive in seruo
vendito inuētum fuerit duplū (verb⁹
gratia) prestaturum l.si venditor. & l.
itaque ff. de ædil.edict.

Iurisdi-
cōcio.

l **G I V R I S D I C T I O N E.** Id est,
prætoris edicto in qua significacione
frequentissimè apud Iuriscons. iuris»
dictionis verbū offendimus.l. quam»
uis. ff. de in ius vocan.l.j. §. an autem.
ff. de postul.l. postquā. §. imperator.
ff. vt leg.no.ca.

Cōuentio-
nalis.

m **G C O N V E N T I O N E**, Hoc est,
neque iussu prætoris neque iudicis
sed ex simultanea vtriusque partis vo»
luntate, §. cōventionales. de diuīs.sti»
pula. in Instit.

Res.

n **G R E O R V M.** Idest, cōtrahentium
seu litigatorum. Cic. in ij. de Oratore
reos, inquit, nō modò eos appello, qui
arguuntur, sed & omnes de quorum
re disceptatur, inde rei stipulandi &
promitti, l.j. & toto tit. ff. de duo.re.
o **G Q V A R V M.** Stipulationum con»
ventionalium, scilicet.

p **G R E R V M C O N T R A H E N**,

darum. Hoc est, rerum super quibus
contrahi potest, vt interim exclusæ
sint res sacrae, religiosæ, publicis vſi»
bus destinatae, liberi homines, & cæ»
tcrā id genus de quibus non cōtrahi

tur.l.si in emptio»

ne. §. hominē. &
l.liberi. ff. de con»
trahen.emp. Ideo»
nec super his sti»
pulatio cōcīpi po»
test l. inter stipulā»
tem. §. sacrā. Ha»
bes de his rebus,
& negotiis cōfici

stipulationem, su»

per quibus cōtra»

hi potest, vt hoc

s text. pbatur, * sed
et amplius, vt qui»

dam putāt, stipulationē propriè con»
tractum non esse: cūm hæc inter se si»
milia dicat hīc Pomp. & nullū simile
idem fit.l. quod neruā ff. depo.c. capi»
taliū.de rescrīp. Et quoniam cōtra»
ctum propriè vocamus, qui vltro ci»
trōque obligat.l. Labco. ij. §. contra»
ctum. ff. de verb. signi. Sed hæc est ni»
mia iuris subtilitas, strīctissimiq; iu»
ris rigor sub cuius authoritate dice»
bat Celsus adolescēs pernitiōsē non»
nūquām errari.l. si seruū. §. sequitur.
Ergo cūm iuriscons. & aliis iuris au»
thoribus non verebor stipulationem
cōtractus nomine exornare. Quāuis
non ignorem, hoc contrahendi genus
magis ad firmandas alias obligatio»
nes, quām propter se proditum, vt ex
Julio Paulo. In v. sentent. in rub. do»
cui. Nec hīc similitudo aliqua indu»
citur, inter stipulationē & cōtractus,
sed traditur dūtaxat certa regula dif»
finiri non posse cōventionales stipu»
lations, totidē quippè sunt, quot res
super quibus contrahi potest.

q **G N A M E T I P S A E.** Stipula»
tiones.

r **G E X V E R B O R V M O B L I**»
gatione fiunt. Hoce est ex cōventione
partiū solennib⁹ verbis facta orium»
tur & robur accipiunt, atque ita ex
cōtracto negotio pendent, id est ab eo
quod

quod à partibus gestū est, proficiscuntur, sicut & cæteri contractus. I. si sti-
pulatus. de vſur. I. qui pendentem. ff.
de act. emp.

s § C O M M V N E S. Alio respectu
dicuntur commu-
nes, quæ sub præ-
toriis cōtinentur.
I.j. §. cōmunes. ff.
de præto. stipul.

t § R E M S A L-
uam fore. Prætor
eū, qui tutor, aut
curator cōstitui-
tur datis fideiutto-
ribus cauere iu-
bet saluas, incolu-

mes, & integras res eorum fore, qui
in tutela ipsius & curatione sunt. I. de
die. §. tutor. ff. qui satisd. cogan. §. j. de
satisd. tuto. Quo loco exceptit Imper.
ex tutoribus testamentarii, & ex in-
quisitione datū, quod hunc idoneum
esse, vel ipsa magistratum inquisitio
argumento sit. Illum verò fidum ac
diligentem futurū in administrando,
testatoris testimonio satis sit probatū.
d. §. j. & I. j. & ij. & iiij. C. de tut. qui nō
satisd. Extat de hac stipulatione *Rem*
pupil. sal. fo. hoc eodem libro specialis
tractatus.

Cōmuniſ ſtipulatio. v § I N T E R D V M I V D E X. At-

que † ideo dicitur communis hæc ſti-
pulatio, hoc est, & prætoria, & iudi-
cialis, quoniam ex prætoris iurisdictione
& iudicis officio ſimul nonnum-
quam pendet, cùm, ſcīlicet, res aliter
expediri non poterit, vt hīc, & §. fin.
de diuīſ. ſtipula. verbi cauſa, cùm ante
ſatisfactionem præſtitam debitor pu-
pilli conuentus à tutore, iudiciū ſufci-
pere recuſat, quod necdum tutorē al-
leget ſatisfediffe, tunc enim quia al-
ter non potest procedere iudiciū, adi-
tus iudex tutori iubebit, vt ſatisfet
debitori pupilli, *Rem pupilli ſaluā fore*:
& ita inuenietur hæc ſtipulatio com-
munis iurisdictioni prætoris & offi-
cio iudicis: ex iurisdictione nanque
prætoris ea res in vniuersum descen-
dit, iudex præterea vt procedat iudi-

cium, hæc fieri procurat.

x § D V P L AE S T I P U L A T I O.
Cuius vim in §. fi. legis præcedentis
explicuimus.

y § A' I V D I C E. Iubet iudex à ven-
ditore rei pretio/
ſæ duplā emptori
re promitti. I. em/
ptori. ff. de euict.
gotio contraſto. Cōmunes ſunt
ſtipulationes ueluti, *rem ſaluam fo-*
re ſe pupillo, nam & prætor iubet
rem ſaluam fore pupillo caueri,
& interdum iudex, ſi aliter expe-
diri hæc res non potest. Item du-
plæ ſtipulatio ſenit à iudice,
aut ædilitio edicto.

z § A B AE D I/
litio edicto. Per
edictum ædilium
curulum, quod
pars iuris præto-
rii eſſe probauit
mus, etiam de ser-
uo vendito em/

ptori vēditor cauere iubetur, dīcta I.
emptori. §. j. & I. quod si nolit. §. quia
aſſidua. & I. quæro. §. item quæro,
& §. fina. ff. de ædil. edic. Cūm itaque
in hac ſtipulatione interdum iubeat
prætor, interdum iudex in numero
cōmuniū habetur. Idem in ſtipu-
latione, Ratam rem dominū ha-
biturū, licet hoc Pomponius hīc non
exprimat. §. finali, de diuīſ. ſtipul. in
Inſtitu. Quoniam prætor alieno no-
mine agentem ſatisfactionem præſta-
re iubet. Et ſi contingat aliquem ut
procuratorem mecum agere, me du-
bitationem de mandato interiicen-
te, iubebit iudex auctorem repromit-
tere, dominū ratam rem habiturū;
& ita cōmuniſ est iurisdictioni præ-
toris, & officio iudicis hæc ſtipula-
tio, de qua plenè à iuriscons. in titu. ff.

10 rem ratam habe. † Vtilitas porrò tam
exacte diſputationis an ſtipulatio iu-
dicialis ſit, vel prætoria ſit, nō eſt mo-
dica, cùm prætoriæ, vt plurimum fa-
tificationem exigant, hoc eſt, cautio-
nem cum fideiūſſoribus. I. j. §. penult.
ff. de præto. ſtipul. iudiciales nudam
duntaxat habent repromiſſionem. I.
illud queritur. ff. de euict. I. ſancimus.
C. de verb. ſignifi. Deinde quia præ-
toria non niſi anno durat, nam nec
longiori tempore prætoris authori-
tas concluditur, iudicialis verò per-
petua. §. j. de per. & temp. act.

judicialis
& *præto-
ria fru-
tus*.

*stipulatio a
quid.*

TIPVLATIO. Hic ponitur diffinitio stipulatio-
nis, atque ita substantialia ciusdem, alioqui non esset
bona; cum finitio rei definitæ substan-
tiam cōtinere de-
beat. Cōtinet pre-
terea hæc finitio
genius & differen-
tias, vt optima
meritissimè iudi-
catur.

GV E R B O
rū conceptio. Ne-
que enim sine ver-
bis vtrinque so-
lenniter prolati-
contrahitur. I.j.in
princip. Licet alij
actus regulariter
verborū adminis-
cula nō desiderat. I.j.C. si quis alte.
vel sibi. Cùm autē
hīc dicitur *Conce-*

*verborū
obligatio.*

*ptio, notat Pompo. non tantum solen-
nem & velut formularem verborum
subordinationem I.iurādum & ad
pecunias. §. si de quali. & §. pen. vbi
Bud. ff. de iureiuran. sed etiam conti-
nuum actū interrogantis & promit-
tētis esse debere. I.j. §. j. & I.cōtinuus.
2 in princip. Cæterum, videtur * quod
non verborum conceptio, sed verbo-
rum obligatio dīci debeat, toto hoc
tit. Et quoniam verborum cōceptio,
est facti. I.consilio. ff. de cura. furi. obli-
gatio autem verborum iuris. §. j. de
obligat. Tu dic stipulationem, vt in
actu deducitur, esse verborum conce-
ptionem, vt verò in actu deducta est,
effectū parere obligationis, quæ cùm
ex verbis solenniter prolati oriatur,
verborum obligatio dicitur. Itaque
sicut contractus se habet ad obliga-
tionem, ita verborum conceptio ad
obligationem verborum.*

C IN T E R R O G A T V R. Interro-
gatio quam congrua responso sub-
sequatur necessaria est, vt verborum
obligatio contrahatur. I.j. §. verbis. I.

obligamur. §. verbis. ff. de act. & obli-
1.j.C. de vſur.

G D A T V R V M F A C T V
rūmve. Ut stipulatio vtiliter cōcipia-
tur, aliquid in futurum dari, vel fieri

cōtinere debet, vt
hīc, & §. j. hoc tit.
in Inst. Nec idcir-
co per verba præ-
sentis, aut præte-
riti temporis re-
cte cōcipietur, ve-
luti si dicerē, pro-
mitto quod dedi,
aut quod do cen-
tum, seu facio do-
mū. Vitiosa quip-
pe esset stipulatio,
vnde Bald. in I.j.
C.de sponsa. scri-
bit puellas frequē

3 tcr decipi, * qui-
bus amatores quā
doꝝ promittunt,
quod eas despon-

*Amato-
rum in
puellas
impostu-
ra.*

farunt iis verbis, promitto quod des-
ponsauit te, quibus sponsalia nulla
inducuntur, nullaque nascitur obli-
gatio. Quandoque tamen stipulatio
præsentis temporis, vtilis est, si ver-
borum effectus ex verisimili partium
voluntate in futurum protendatur:
vt cùm venditor serui eum sanum
esse, aut furē, verspertilionēmve non
esse empori promittit. I.si ita quis. ff.
de euictio. I. quoties quis, hoc tit. I.ta-
le pactum, in princ. ff. de pact.

G S E. Se ideo dixit, quia alienum fa-
ctum inutiliter promittitur. I. stipu-
latio ista, in princ. hoc tit. I. sicut reus.
ff. de fideiuf. I.eum qui. §. Julianus. ff.
de const. pecu.

G I D Q V O D I N T E R R O G A
tus est. Si enim non de eo responde-
ret, de quo interrogatus eset, nihil
ageretur. I. j. §. si quis simpliciter. Et
generaliter traditum est, diuersitatem
stipulationem vitare §. præterea, de
inut. stipul. in Inst. Quam rem ego
diligentius sum exequutus in dicto
§. si quis simpliciter.

SA

a
satirface-
re, satisfa-
re.

ATIS ACCEPTIO.

* Quemadmodum satisfacere dicitur, qui creditoris desiderium adimpleat, eumque contentum reddit, l.j. ff. qui satisfied cog. l. ite libe- ratur. §. j. ff. quib. mod. p. g. vel hy pothe. sol. velut, qui pignora dat, aut fideiussorem. I. promissor. §. fin. ff. de const. pec. I. rescripto. §. plane. ff. de mune. & ho- nor. l. quod si non soluere. ff. de p. g. act. licet non idoneū. l. iij. ff. de fi- deius. cum pro so- lutione sit satisfa-

ctio, quae voluntate creditoris proces- sit, licet non sit solutum. l. satisfactio. ff. de solu. l. si rem. §. omnis. ff. de p. g. act. Ita satisfiedare dicitur debitor, qui creditorem datis fideiussoribus secu- rum facit, d. l. j. in fin. qui satis. cog. & l. j. §. pen. ff. præto. stipul. Sed & satis- factio verbo, nuda repromissio ve- nit sua is, cui satisfiedari debebat, sit con- tentus. l. satisfiedationis. ff. de verb. sign. l. fi. §. si legatarius. ff. quo. lega. Credi- tor vero qui fideiussores accipit, satis- accipere dicitur. l. cum quis. ff. de act. & oblig. nam, vt inquit hic Pompon. satisfiedaccipere eodem modo dictum est, quo satisfiedare, vt satisfiederi dictum est, quia creditori, id quo contentus erat, praestabatur, pignori nempe, aut fidei- ussores similiter: quia fideiussores quibus contentus erat creditor daban- tur, qui verbis obligarentur, satisfiedaci- pi dictum est. Hinc satisfiedationem diffinit Iuriscon. vt stipulatio sit, quae ita promissorem obligat: vt ab eo ad- promissores quoque accipientur, qui idem promittat. Satisfactio igitur, & satisfiedatio ex parte debitoris dicuntur, satisfiedactio ex parte creditoris.

b PROMISSOREM. Id est, reum *repromis- sor.* principalem.

c EXPROMISSORES. * Hunc

z locū Alci. in I. parergon.ca. ij. deprauatū audacter affirmat, ex antiquisq; Codicibus & Etruscis Pandectis, nō ut vulgo habetur, expromissores, sed

3 + Adpromissores legendū: cōsentiuuntq;

Haloandrinī Co-

dices. Dicitio autē

adpromissor, eadē

ratione qua adsti-

pulator dicit. Ad-

stipulatorē autem

eū esse cōstat, qui

stipulatori acce-

dit, vt cū Cicer. in

Academ. Antio-

chū Stoicorū ad-

stipulatorē dixit:

igitur Adpromis-

sor erit, qui pmis-

sori accedit, id est,

qui idem promit-

Adpro-
misor.

*alias ad-
promissio-
res.

Expromis-
sor.

ATIS ACCCEPTIO.

est stipulatio quæ ita obligat p- missore, ut expromissores quoq; ab eo accipiātur: id est, qui idem promittant. Satis autem accipere dictum est eodem modo, quo satisfacere d. Nā quia id quo quis con-

tit, vt hic Pomp. explicat, si non corruptè legatur, præter quē & festus gra- uis author similiter docet, adpromissorem eum dici, qui ab altero promisum, idem promittendo confirmat à verbo adpromitto, quod est idem suo nomine promittere, quod alter pro- misit. Cíc. pro Ameri. Cūmque id ita futurum T. Roscius Capito, qui in decem legatis erat, adpromitteret, cre- diderunt, Amoriam re inorata reuer- terunt. Expromissor vero is propriè dicitur, qui pro eo promittit, qui ipse efficaciter obligatus non est. l. si quis accepto. ff. de condi. cau. da. l. qui liber- tinus. §. fin. ff. de ope. liber. velut, qui pro seruo centum domino promittit, si eum manumittat. l. eleganter. §. ser- uus. ff. de dol. l. aliquando. ff. ad vel- leia. Ego, si vt Alcia. affirmat, & Ha- loander indicat, in Florentinis Pan- dectis Adpromissores legatur, nō repu- gno, sed nec nouum existimo expromissoris verbo, eum quoque venire, qui pro efficaciter obligato interce- dit, & ita fideiussorem. l. quod si non soluere. ff. de pign. act. l. quanuis. §. si conuenerit. ff. ad Velleia.

d QVOSATISFACERE. Hoc enim tantum interesse videtur, quod satisfied debitor, satisfied creditor,

d 3

vt iam dictum est.

e G P R A E S T A B A T V R. Veluti pignus, aut fideiussor, quēadmodum ipse voluit l.s.i rem. §. omnis. ff. de pig. actio.

f G V E R B I S obligarētur. Ergo 4 * nō obligatur fideiussor, nisi solē niter per stipula tionē promittat: vt hīc, & l.j. §. ver bis. ff. de actio. & oblig. l. blanditus.

C. de fideiussor. quorum textuum argumen to passim ab omnibus id receptū est, præterquam in fideiussore dotis, l. fin. in fi. C. ad velleia. Dotis quippe causa semper, & ubique præcipua est. l.j. ff. sol. mat. cuius sautor efficit ubiqz, vt ex pactione quacūque licet nuda, actio detur. l. ad exactionē. C. de do. promis. Et in fideiussione quam lex ex æquitate, sine expressione verbo rum nōnunquā inducit. l. cūm ostendimus. §. fin. ff. de fideiussor. tuto. l. i. j. in princip. ff. ad municip. Sed cur diuer sim in cōstituto, quod nulla stipula tione fulcitū actionē parit. §. de con stituta. de act. in Instit. cum illud effe ctum

ctum habeat fiduciissionis. l.j. in fi. ff. de constit. pec. + variant doct. Rece ptius tamen est, vt dicamus quoniam inductum est à prætore cōstitutū, in quo maximē naturali æquitate præ

Constitu tū cur a elionē pa riatis.

tor fauere voluit, d. l.j. vnde nō at tendens ad exqui sitam illam solen nitatē verborum, quam lex ciuilis induxerat, sed ad meram & simpli cem æquitatem:

quam ob oculos semper habet, l. quod si ephes. §. fin. ff. de eo quod cer. lo. ex pactione cōstituti, licet nuda, actionē dedit. Quæ ratio in fideiussione ne quaquam obtinet, nam cūm eam lex ciuilis induxerit, stipulationē quoq à se inuentam, vt nudas cōuentiones tutissimē vestiret, voluit adhiberi, si ne qua inutiliter fideiussorem obligatiō rei accedere cōstituit. Ex his il lud quoque cōstat, verū esse fideiussorem, qui verbis obligatur, ex cōtra ctu debitoris, pro quo intercedit non teneri, sed ex proprio illius tamē no mine, nō suo. l.j. §. verbis. ff. de actio. & oblig. & l. & magis. ff. de solutio.

Fideiussor
verbis tan tum obli gatur.

Pœna in fraude v-
surarum adiulta.

O E nā. In

tra ta mcnle

gitimū modum: nam si egredere tur legitimas vſu ras, + pœna vſura rum loco fraudu lēter apposita præ sumeretur, idco quatenus excede ret, non procede ret contractus. l. Julianus. §. ibidē. ff. de actio. emp. l. cūm allegas. C. de vſur.

Pœna red dit oblig. indiui duam.

b G P O E N A 2 cōmittetur. + Ab omni

§. Si sortem.

- 1 Pœna quādo adiecta in fraude vſuraru.
- 2 Pœna reddit oblig. indiuiduam.
- 3 Dominium quandoque transfert, qui non habet.
- 4 Socius quando re communi vñatur innito socio.
- 5 Compromissum an vnius morte solvatur.
- 6 Arbitrari qui.
- 7 Pœna parte offerēti quādog; succurritur.

I S O R T E M P R O miseric, & si ea soluta non effet, pœnam", etiā si unus ex hæredibus tuis portionem suā ex forte soluerit, nihilominus pœna cōmittetur^b,

omnibus hæredib; bus, pro portio ne tamen hære ditaria. §. Cato, etiam iis, qui partem suam solue rūt: nam licet hec obligatio perl. xij. tabul. diuidatur inter hæredes. l. ea quæ. C. famil. erciscun. l. j. C. si cert. pet. l. j. C. de except. nihil tamē prodest ad pœnā euitādam partem suā soluere. l. hæ redes. §. idem iu ris. ff. famil. ercisc. & ita licet obligatio

tio dandi diuidua sit. l. h. §. & harum, hoc tit. l. si stipulatus. §. qui decem. ff. de sol. Si tamē poena ei adiicitur, minima parte non soluta, competit actio ad totam poenam, siue sit dāda quantitas: vt hīc, & d.

§. idem iuris. siue species. l. in execuzione. §. itē si ita. Præterea licet res spectu principalis obligationis diuidua sit, res factū tamen poenae est in diuidua. I'cena quippe contractui subditur sub conditiōre, si non detur. Conditiō autem (quam in specie impleri oportet. l. qui hæredi, & l. Mæuus. ff. de cond. & demon.) non scinditur. l. cui fundus. ff. illo tit. id ēque actum in diuidū reddit. Sed cur non idem, si poena factō diuiduo adiicitur? §. Cato, ij respon. quo loco traditum est, vno ex hæredibus promissoris facti diuidui contra faciente solum teneri, & pro rata ad poenam. Solut. quia in factis, quæ vt plurimum personis cohaerent, per alium non explificantur. l. si statulibera. §. fin. ff. de statulib. non est quod imputetur cohaeridi factum pro parte sua implenti, ex quo fecit quod potuit; at datio verò per alium nobis etiam inuitis, & ignorantibus fieri liberè potest. l. soluedo. ff. de neg. gest. l. solutionē. ff. de solut. Hæredi igitur, qui pro portione quoque cohaeridū dare potuit, culpæ revertendum est, si totum quod dari debebat, nec dederit, nec tumultuetur hīc quispiā de specie: puta, fundo, sticho, & similibus, in qua cessare videtur

Dominū 3 quādoque sine facto nostro trāfetur.

dationis facilitas: * cū vnu ex sociis non possit transferre dominū rei communis, nisi pro parte sua. l. nemo ex sociis, in prin. ff. pro soc. & id quod noscum est: sine facto nostro ad aliū non transferatur. l. id quod nostrum, ff. de reg. iur. nam respondeo, hæc vera in iis, qui nullo iure, nullacq; æquitate siadente rerum alienarum dominium transferre cupiunt, alioqui ex iusta causa nō est nouum, vt quis dominū rei alicnæ transferat, veluti,

ob causam redemptionis captiōrum. auth. si captiuū. C. de episc. & cler. Iustior autē causa esse nō potest, quam vt quis se, defunctū q; liberet obligatio. Exēplo est fideiussor, qui vt se

se liberet, rem debitoris tradēdo in creditorem, dominiū trāsfert. l. si procuratorē. §. si ignorātes, ff. mād. et quod ab Vlpia.

in nostris ferē terminis alibi scriptum est, vnum ex hæredibus totā rem legatario solvēre posse. l. his consequenter. §. fin. ff. famili. ercīs. * Nec possunt in specie nostra queri cohaeredes. Licet enim vſus fuerit re communi qui totam dedit, vſus tamen est secūdum destinationē testantis: Atqui nō ignorantibus modō sociis, sed eis inuitis potest vnu eorū vtī re ad eum vsum, in quem est destinata. l. instantum. §. si. ff. de re. diuisio. maximē cūm pro parte vtī commodē nō potuit, vt in cas. i. nostro, ea quippe, quæ per partes expēdiri non possunt, hæredum vnu quisque insolidum administrat. l. si cum vnu. ff. si ex noxa. cau. aga. l. hærcdes. §. si vnu. ff. famili. ercīs.

G S O L V A T V R. Portione autem cohaeridis soluta, cōmissio poenae definit, & ita mora purgatur, quod lex, si insulam, declarat ante litiscontestationem fieri posse, non item post, ibi nos plenē tractabimus.

T I D E M' Q V E E S T. Ut poena in solidū cōmittatur cōtra omnes hæredes, pro portione tamen hæreditaria.

G V N V S P A R V E R I T. Hæredum scilicet litigatoris, * & quod dicimus morte cuiusvis ex litigatoribus solvi compromissum. l. sed interpellatus. §. fin. ff. de arbitri. c. fin. illo tit. procedit respectu instantiæ. Effectus autem sententiæ, quam laudum vocant, ad hæredes extenditur. l. diem proferre. §. i. ff. de recep. arb.

G I V D I C I S. Id est, * arbitri. Arbitrū nāque iudex est cōmuni partium cōsensu electus, vt hīc, & l. si quis in cōscribendo. §. fin. C. de pact. Et sunt

socii,
quando re
communi
stat. r.

Cōpromis
sum quan
do finia
tur.

Arbitri
qui.

redacta ad instar iudiciorū arbitria.
I.j. ff. de recep. arbit.

G S A T I S F I E R I D E B E T.
Quoniam iniquum nimis esset ex facto,
& negligētia alterius pregrauari eum
qui nihil mali facit. l. supra iter. §.
apud ferocē. ff. de aqua plu. arcē. &
ita hæredē ex de-
licto cohæredum
in damnum vocari.

l. fin. ff. ad sylla. cum constituisse lex,
(neque enim, vt sequitur aliter facere
potuit) vnius cessatione in cohæredes
omnes pœnam cōmitti: sanctissimè
quoque decreuit eis qui moram non
cōtraxere, à negligentibus satisfacien-
dum esse, vt quod ex ipsorum culpa
præstiterunt, ab ipsis iudicio fami-
liae exciscundæ cōsequantur. l. j. §. ex
his, & §. item si in facto, & utroque
posui. Ius pōtificium circuitum effu-
gere voluit. l. dominus. ff. de condic.
indeb. Quocirca tradidit, tam in obli-
gationibus dandi, quam facti diuidui
non cōmitti pœnā, nisi pro parte, pro
qua est contraveniū. c. suam. de pœn.

G S T I P V L A T I O N I B V S. Cō
uentionalibus, & extra iudicium factis,
secus

pœna quā
doque pro
parte com-
mittitur.

pœna quā
do pro par-
te recte of-
feratur.

Interdice-
re bonus.

T N T E R D I C T V M E S T.
† Quoniam publicè semper
interfuit,
ne quis res sua ma-
lè vteretur. §. fina.
de his qui sunt sui
vel alien. iur. in
Inst. Moribus ab
initio introductū
scribit Cice. in Ca-
tone maiore, vt
patriis bonis male
rē gerētibus (quo)
rum nō parū mul-
tos fert ætas no-
stra) interdicere
tur. † Quæ cōsue-
tudo tā sancta Pri-
scis Romanorum
visa fuit, vt eā in

Quibus bo-
nis inter-
dicatur.

xij.

secus in stipulationib⁹ iudicialib⁹:
† in quibus licet pœna integra mero
iure cōmittatur, pro rata tamen offe-
rens pœnā dolī saltē exceptione adiu-
vabitur. l. si seruus. §. si plurū. ff. si
quis cautio. com-
munē ad eā pro-
missionē ex ne-
cessitate cogere/
tur reus, in d. §. si
pluriū facilius lex
ei succurrat. l. si fi-

deiussor. §. si necessaria. ff. qui satisd.
cog. Præterea debet obuersari semper
æquitas ante oculos iudicis. l. quod si
ephesi. §. interdum. ff. de eo quod cer.
lo. vnde in iudiciis non hoc summo
iure, quo in stipulatione cōventionali
vtēdū: sed omnia ex bono & æquo
moderanda veniunt. Eadem ratione
eiusdem interpretationis esse volo o-
mnes stipulationes prætorias. l. pœ-
nales. §. Julianus. ff. ad leg. Falcid.
G C O N S I T V I P O T E S T.
Hæc verba explicanda sunt ex his,
quæ scripsi in §. Cato. in verbo, pro
hæreditaria.

IOAN. CORAS. VALEN.

XXIII. SEPTEMB.

1546.

xij. tab. describerent, in quibus con-
stitutum refert Vlpia. vt prodigo ad
instar furiosi in-
terdiceretur bo-
norū suorū ad-
ministratione. l. j.
in princ. ff. de cu-
ra. furio. Aequiſ-
simum nāque lex
existimauit etiam
iis prospicere, qui
tametli in sermo-
nibus mentis cō-
potes esse videan-
tur, tā perdite ta-
men bona sua tra-
ctant, vt nīs eis
subueniatur, de-
ducantur in ege-
statē, & ita quod
ad

L. Is cui bonis.

- 1 Interdicere bonis.
- 2 Quibus interdicatur.
- 3 Prodigus quis.
- 4 Prodigus alium sibi obligat.
- 5 Prodigus an delinquendo obligetur.
- 6 Prodigus an ante interdictionem admi-
nistret.
- 7 Prodigus an natura obligetur.
- 8 Prodigus quibus casibus furioso aſimile-
tur.

VI. I V L I A N V S.

M S C VI B O N I S I N-
terdictum est, stipulando

*ad bona pertinet, furiosum faciūt exi-
tum. I. is cui. §. fina. ff. de tuto. & cura.
da. ab his. Eius legis verba hæc erant,
Prodigo bonorū suorū administratio inter-
dicta esto. Adolescenti quoque perdi-
to, & luxurioso,*

*mulierique luxu-
riosè viuēti bonis
interdici potest. I.
si verò. §. si adoles-*

*scens. ff. mand. I. & mulieri. ff. de cu-
ra. furio. Quæ tamen interdictio non
temerè, sed plenè causa cognita à pre-
tore fieri debet. I. obseruari, illo titu-
vnde citari debet is, cui interdictionē
prætor facere vult. I. in causæ. §. causa
cognita. ff. de mino. I. si deserta. C. si*

*prop. pub. pensita. * Quis autem sit
prodigus à Commentatoribus verbosè
disceptatum est. Mihi breuiter vide-
tur Vlpianum in d. I. j. venutissimè
prodigum descripsisse, vt is dicatur,
qui neque tempus, neque finē expen-
sarum habet, sed bona sua dissipādo,
& dilapidādo profundit; veluti, quia
aleæ, epulis, scortationibus, & inutili-
ludorum venationūmque apparatu,
aliisq; incontinentiæ modis pecunias
profundit in eas res, inquit Cic. in se-
cundo Officiorū, quarū memoriam
aut breuē, aut nullam omnino est reli-
cturus. Scitè quoque admodum mo-
net Aristoteles, prodigum eum dici,
qui intempestiū bona sua eatenus
profundit, vt aliquando eorū deside-
rio pōst esuriens ducatur. Quod &
Euclio ille senex apud Plautū in Au-
lularia, in hæc verba indicat, Deinde
egomet mecum cogitare intervias occipi fe-
sto die si quid prodegeris, pro festo egereli-
ceat nisi pepercerais.*

b *§ SIBI ACQVIRIT. Diminu-
tio quippe bonorū ei fauorabiliter est
interdicta. I. Julianus. ff. de cura. furio.*

** Nō itaque acquirere prohibitus in-
telligi debet, ne ad vnū effectum indu-
cta, & in fauore eius, cōtrarium ope-
rentur facta in odiū rctorquitione. I.
legata inutiliter. ff. de leg. j. l. quod fa-
uore. C. de legib. Acquirerit igitur. I. ex
castrensi. §. j. ff. de castrē. pecul. & per
acceptilationem se liberabit. I. j. ff. de*

*acceptila. licet promissione non obli-
getur, vt hīc. Simile est in pupillo qui
alium sibi obligare etiam sine tutoris
authoritate potest: acquirere autē ex
omni contractu tuteore etiam non in-*

*sibi adquirit^b: tradere uero^c non
potest^d, uel promittēdo^e obliga-*

*terueniente, non
prohibetur. I. obli-
garī, in princ. ff. de
autho. tuto. I. pu-
pillus. ff. de acqui-*

*re. do. §. pupillus. de inut. stipul. Vnde
clauidant cōtractus cum huiusmo-
di personis, nam alterū sibi obligant,
ipsi autem alteri non obligantur. I. Ju-
lian. §. si pupillus. ff. de actio. emp. I.
nō eo minus. C. de procura. Imputan-
dum est cōtrahentibus, qui cum per-
sonis prohibitis contraxerunt.*

c *§ TRADE RE VER O. Rem, sci-
licet, super qua contraxit, vt ita domi-
nium aut usucapiendi conditionem
transferat. I. Julianus. ff. de cura. furio.
Solo contractu ad eas causas nō suffi-
ciente. I. si ager. ff. de rei vendica. I. cla-
uib. ff. de contrah. emptio. & I. tra-
ditionibus. C. de pact.*

d *§ NON POTEST. Quia in bonis
nihil habet, vt pote, eorū diminutione
ei interdicta. I. Julianus. ff. de cura. fur.*

e *§ PROMITTENDO. Aut alio
modo in sui præjudicij contrahendo.
I. interdum. ff. de condi. inde. nisi iusta
& honesta causa esset promittēdi: pu-
ta, vt liberos, parentes, aut fratres ab
hostibus redimeret. I. quanuis. ff. solu-*

f *mat. * Sed nunquid delinquēdo obli-
gentur, & videbatur quod nō, cum ex
volūtate & animo delicta metiamur.
I. qui iniuriæ. & I. verū. ff. de fur. eius
autem, vt Pompo. scribit, nulla sit vo-
luntas. I. furiosi. ff. de reg. iur. Ego ve-
rō cum catcris cōmuniter contrā sen-
tio, cūm prodigus delinquendi & in-
iuriæ facienda capax sit, vt de pupil-
lo scriptum est. I. impuberē. ff. de fur.
I. pupillum. ff. de reg. iur. §. in summa,
de obli. quæ ex delic. ideōq; tenetur si
delinquat c. j. de delic. puero. malorū
quippe mores infirmitas animi non
excusat. I. j. C. si aduer. delic. nec fau-
re dignus est, qui delinquit. I. relega-
torum. §. fin. ff. de interdic. & releg. in
fauo*

*Prodigus,
an obliga-
tur delin-
quendo.*

*Prodigus
quis.*

*Prodigus
quærere
potest.*

fauorem autem prodigorum lex constituit ne obligetur, & quod Pomponius dixit, eius cui bonis interdictum est, nullam esse voluntatem: verum est circa bonorum diminutionem, ut hinc, cum ea sit illi interdicta. I. Julianus. ff. de cura. furio. Cum ius rei nomine lex ei subueniendum putauit, non etiam in delictis. I. auxilium. §. i. ff. de mino. I. sed & si ex parte, in fin. prin. ff. quod cum eo. Recte itaque sentiunt, qui prodigum homicidam poena mortis plectendam, sepius, ut dicunt, decapitandum, ut & alium quemuis censem. Bald. in I. furiosum. in fin. C. qui testa. fac. pos. Sunt fateor delicta quaedam, quae non ex animo, sed extra veniunt. I. j. C. si aduer. delict. ut quae per iniuriam seu negligentiā cōmittuntur, à quibus omnimā hominis facilitatem optimam ratione excusari eum cui bonis interdictum est, crederē. I. fulcinius. §. planè. ff. qui. ex cau. in pos. ea. velutī, ut ne in poenam Syllanianū ob non vindicatā defuncti necē incidat, facilitas quippe eius veniam mereri debet. I. j. §. impuberis. I. iij. §. ignoscitur. ff. ad Syllan. Aut ne ob non petitum tutorem mater filij successione priuetur. I. fin. C. Si aduer. delict.

*Prodigus an admini-
stret ante interdi-
ctionem.*

G O B L I G A R I. Quid si nondum ei bonis à iudice interdictum erat, cum tamen vere prodigus esset, & an tunc promittendo, vel aliter in sui damnum cōtrahendo obligetur, vetus est quæstio diffusissimo tractatu, & usque ad nauzeam à cōmentatoribus nostris agitata. Ego breuiter, cum illis sentio, qui putant, ante interdictionē à iudice factā prodigum bonorum suorum administratione non prohiberi. I. j. ibi, sed hodie solent prætores, & I. Julianus. in princ. ff. de cura. fur. I. patri pro filio. in fin. prin. & I. iij. §. necnon. ff. de in rē ver. Alioqui frustra fieret à iudice interdictio si sola I. xij. tab. autoritas sufficeret, præterquam eo casu, quo prodigus tam notorius esset, & manifestus, ut neminem verisimiliter

lateret profusioris suæ vītē incōtinētia, quia talis erat, qui heluendo, ludendo, scortando aliisque dissipationū modis quotidie pecunia profundebat, & ultra quam rerū facultas suppeteret.

I. si quis cum sciret. ff. pro empt. tunc enim in dolo esse videtur, qui cum uno contrahit. I. quod si minor. §. res

stitutio. ff. de mino. I. si vero. §. si adolescentes. ff. mad. I. eum qui. ff. de annu. leg. Ex fraude autē & dolo quē lucrū reportare perquam esset indignū. I. ne ex dolo. ff. de dol. c. sedes. de rescript. & clamitātib⁹ leges, hominū malitias indulgendum non esse. I. in fundo. ff. de rei vend. c. plerunque. de rescrip. c. significante. qui ma. accus. pos. Cur autē hoc casu expectaretur sententia, quae non alio tendit, quam ut prodigum perditis esse moribus declaret, cum hoc iam omnibus palam sit, & certum non oporteat certiore fieri. I. j. §. fin. ff. de act. emp. eiusdemque virtutis sit hac in re notorium, & sententia. I. si vero. §. qui pro rei. ff. qui satisfid. cog. I. emptorē. in prin. ff. de act. emp. c. fin. de cohab. cleri. vel mul.

G N E C F I D E I V S S O R. Hinc patet eum cui bonis interdictum est, nec natura quidem obligari, alioqui fideiussor qui omni obligationi etiā naturali tantum excedere potest. I. j. I. stipulatus. in fi. & I. fideiussor obligari. §. fideiussor. ff. de fideius. Huic quoque obligationi recte adhiberetur I. j. §. si quis ita, quod tamē hic text. negat, & ita lex naturalis obligationis nativitatem impedit, quam tamē ortam tollere non possit. §. sed naturalia. de iure natur. pro pupillo tamē obligato, vel ex suo cōtractu ante interdictionem, velex persona eius cui successit, fideiussor iure interuenit. I. Marcellus. ff. de fideius.

G S I C V T I N E C P R O F V R rioso. Ostendunt vbiique & iuriscons. statū prodigorū non multū abhorre à furiosorum cōditione ut hinc, & I. si prædia. ff. de reb. eo. I. j. ff. de cura. furio.

*Prodigus
an obliga-
tur natu-
ra.*

*Furiosus,
& prodi-
gus quan-
do assimi-
lentur.*

furio. & l. fulcinius. §. planè. ff. quib. ex cau. in pos. ea. l. furiosi. ff. de reg. iu. §. & hæc dicimus. in authen. vt ij qui oblig. se hab. per res mino. coll. vj. Li/ cet enim cōpotes mentis sint prodigi, quod tamen pertinet ad eorum bona furiosum faciunt exitum. l. his qui. §. fin. ff. de tuto. & cur. Respectu tamen acquisitionis lex prodigi magis fa/ uit, quos hac in re pupillis nō furiosis cōparans l. certi condic̄. §. quoniā. ff. de reb. cred. stipulādo, aut alio mo/ do acquirere, remq; suam auctiorem reddere posse voluit, vt h̄c. Quod ta/ men furiosis nisi subsistente singulari quadam æquitate l. si à furioso. ff. de rebus

rebus cred. l. j. §. furiosum. ff. de act. & obli. denegauit. l. in negotiis. ff. de reg. iur. cūm nec sensum, nec animum ha/ beant, quōd vel damnosē, vel vtiliter negotium contrahere possint l. qui ad certū. ff. loc. Et licet alibi Pompo. cius quoq; cui bonis interdictum est, ne/ dum furiosi nullā dixerit esse volun/ tam l. furiosi. ff. de reg. iur. hoc tamē respectu diminutionis bonorum acci/ piendum est, quæ sola eis interdicta intelligitur l. Julianus. ff. de cura. fur.

IOAN. CORAS. VALEN.

TIAE XXXV.

SEPTEMB.

1546.

Impossibili/ bili/ conditio.

M P O S S I B I L I S
cōditio. ¶ Quæ propriè ea
dicitur, cui natura est impe/ dimēto, quominus existat:
veluti, si digito cælū attigero, si mare
ebiberō, &c. his si/
miles §. si imposs/
sibilis, de frut. sti/
pul. vt & possib/ līs, quæ per rerum
naturam euenire
potest. Quoniam
autem id tantum
posse dicimur, qđ
de iure & hone/ stē possimus l. ne
pos proculo. ff. de
verb. signifi. Quæ
verò cōtra leges,
& bonos mores
fiunt, nec facere
nos posse creden/ dum est l. filius. ff.
de cōdi. insti. in/ ferta conditio, cui
ius, honestas, seu
boni mores repugnant, impossibilis
existimatur, licet de facto euenire pos
sit l. facta. §. si sub conditione. ff. ad
Treb. veluti, si patrem ab hostibus
non redemero si parentibus' alimen/ ta non præstiero, hominem occide/ ro, si adulterium commisero, & cæ/ tera id genus. l. conditions. j. & ij. &
l. qui

1. quidem. ff. de condit. insti. l. repre/ hendenda. C. de insti. ¶ Sub hac re/ ctiissimè collocauerim conditionem,
quam doct. perplexā vocant; quæ ita
in se reccurrit, & reuolutur, vt iuris

*Conditio
perplexa.*

regulis repugnan/ tibus existere nō
possit: veluti, si
Titius hæres erit,
Seius hæres esto,
si Seius hæres erit,
Titius hæres esto.
l. si Titius. ff. de
cōd. insti. Est pre/ terea cōditio que/ dā, quæ licet eue/ nire, & honestē
possit: quia tamē
cum difficultate
maxima impossib/ lis iudicatur: ve
luti, si seruus (quæ
nihil habere certū
est) liber esse ius/ sus sit, si mille au/ reos heredi dede/

rit, aut post annos octoginta, aut cum
moriatur. l. cūm hæres. §. i. ff. de statu/ lib. l. cōtinuus. §. illud. & §. seq. hoc tī.

G S T I P U L A T I O N I B V S
obstat. Hoc est, vitiat stipulationem.
l. certi condic̄. §. quoniam, penult.
respons. ff. de reb. cred. §. si impossibi/ lis allegato. ¶ Idēmq; de cæteris con/ tracti

Impossibili/ bili/ conditio,
quādo con/ tractū vi/ tiet.

L. Impossibilis.

- 1. *Impossibilis conditio.*
- 2. *Perplexa conditio.*
- 3. *Impossibilis conditio quando contractum vitiet.*
- 4. *Impossibilis conditio, cur testamentis non obstat.*
- 5. *Impossibilis conditio negativa.*
- 6. *Doctorum insignis error.*
- 7. *Credita pecunia.*

VII. IDEM.

M P O S S I B I L I S
cōditio " cum infa/ ciēdum concipitur,
stipulationibus ob/ stat ", aliter atque si

b
3. *lis allegato. ¶ Idēmq; de cæteris con/ tracti*

tractibus dicendū: vt impossibili cōdītione interposita nullius sint momēti. l.nō solum. ff.de act. & oblig.adēo, vt nulla neque quidem naturalis oriatur obligatio.l. impossibilium. ff. de reg. iur. ideōq; nec ac-

cedit fideiussor. l. si sub impossibili. ff. de fideiuss. cuius rei rationem pro- dīt Martia. in d. l.

non solum, quia contrahentes, quorū omniū voluntas in contractibus spe- catur, conditionem impossibile ad- suffientes, non censentur in eā consen- sisſe. l. fin. ff. Quæ sc̄n. sine ap. rescind. nec serio quicquam agere, sed magis iocari, & ludere voluisse. l. cū hæres. §. j. ff. de stat. lib. l. an inutilis, in princ.

*impossi-
bili cōdītio
cur nō ob-
stet in te-
famentis.*

4 ff. de acceptila. d. l. nō solum. * At ve- rō dixerit quispiam, cur nō æquè ob- stat institutionibus, & legatis in qui- bus non vitiat, sed vitiatur habeturq; pro non scripta. l. j. ff. de cond. insti. l. si mihi & tibi. §. Proculus. ff. de leg. j. §. impossibilis. de hæred. instit. in Inst. cūm & in iis præsumat quoque lex testantem cōditionem impossibilem adiicientem reliquendī animum non habuisse. l. cūm hæres. §. j. ff. de statu lib. Difficilis est hic nodus, quem ex Iuriscon. verbis, in d. l. non solum, ex- tricare non oportet. Itaque dicendum in contractibus omnium contrahen- tium, voluntatem spectādam, quibus imputandum est, qui clarius & aper- tius legem non dixerunt. l. veteribus. ff. de pact. Nec verisimile est quicquā cos agere, qui conditionem apponūt, quam sciunt impossibilem, d. l. nō so- lum: in vltimis verò voluntatibus, la- tiorem facimus interpretationem, ple- niūsc̄ mentem testantium interpre- tamur. l. in testamentis. ff. de reg. iu. c. cum dilectio. de donatio. propter pu- blicam utilitatem, cui expedit supre- ma hominum iudicia exitum habe- re. l. vel negare. ff. quemad. testa. aper. Vnde tametsi conditionem impossi- bilē testator adiecerit, perinde tamen erit, ac si purē disposuisset. d. l. j. ff. de cond. inst. & §. impossibilis, de hære.

instit. Neque enim credendum est ali- quem quidquam testamento suo ad- icere ad impugnandum suum iudī- cium. l. ij. ff. de mil. test. Quid cum ea limitatione recipitur, si non testator

eam cōditionem possibilem puta- uerit. l. seruo ma- numisso. ff. de cō- dītio. inde. Vbi ta- men cōdītio à te-

stante adiecta impossibilis non esset, licet difficultis supra modum non reii- ceretur. d. l. cum hæres. §. j. Propter fa- uorem quoque nuptiarum adiectæ matrimonio conditiones impossibili- les, præterquam si contra substātiam actus inserantur, pro non scriptis ha- bentur. c. fin. de cond. appo.

G N O N A S C E N D E R O. Condi- *impossi-
bili cōdītio
negativa.*

5 tio, Sí in cœlum ascendero, * affir- matiuā impossibilis est: ergo contra- ria, si non ascēdero, de qua hīc, est ne- cessaria. Vnde sub ea concepta stipu- latio purē facta intelligitur, l. quod si sub ea. ff. de cond. indeb. l. si pupillus. §. qui sub conditione. ff. de noua. At- que ideo quod promissum est, præ- senti die, hoc est, statim peti poterit, vt hīc, & §. quod si impossibilis, de inu- til. stip. in Inst.

G V T I L I S E T P R A E S E N S est. Hoc est, purē facta obligatio intel- ligitur. Hinc meritò colligūt omnes, obligationem puram remanere, cui conditio impossibilis negatiuē cōce- pta adiicitur: veluti, quia si Cœlum non ascendero, centum mihi promi- sisti. d. l. quod si sub ea, & d. §. qui sub conditione, & d. §. si impossibilis. Quod ex prædictis in vltimis volun- tatibus præsertim obtinet. l. seruum.

6 §. j. ff. de hære. insti. * Hoc autē docit. hīc interpretātur in conditione nega- tiua impossibili per naturam: secus si de iure, quia turpitudinem cōtineat: veluti, quia c. mihi promisi, si homi- nem non occidam. l. iurisgentium. §. si ob maleficium. ff. de pact. nā vtro- bique siue affirmatiuē conditio con- cipiatur, vt maleficū fiat, siue negati- uē, vt non fiat turpitude saltē ex par- te re

*Doctorum
lapſus.*

te recipiētis versatur; ideōque nullius est momenti conuentio.l.generaliter. & l.si plagi. Deinde si cōditio imposſibilis negatiua stipulationi pœnali adiiceretur, inutilis esset stipulatio: veluti, si hominē mortuum ſitare, aut dare promiſe: rīs, & si datus, aut ſtatus nō eſſet, pœnā. l.si homo mor: tuus. Cūm enim principalis obliga: tio, vt continens impossibilitatē nulla ſit, nec pœnalis accessorīa ſubſiſter. l. non dubium. C.de legib. hīc non poſ: ſum non mirari has cōditiones, ſi cæ: lum non ascendero, ſi mare nō ebibe: ro, ſi hominem mortuum nō ſtetero, & ſimiles imposſibiles ab omnibus dīci. quādo in iis nulla ſit, vel naturæ, vel facti, vel iuris imposſibilitas: imò maximè poſſibiles dīci debent, cūm ſint neceſſariæ, & omnino extituræ. d.l.si pupillus. §. ſi ſub conditione. ff. de noua. & imposſibiles conditiones eas generaliter definiat Iuſtinianus, quib: natura eſt impedimento quo: mīnus exiſtant. §. ſi imposſibilis. de inutilib: ſtipul. Congruentiora itaque exempla cōditionum imposſibilium negatiuarum, hæc mihi videntur. Si non moriar, ſi ſol non luceat, & aliæ huius

huiusmodi, quarū contrariæ omnino exiſtunt, quas adiectas, veriſimile puto cōtractum vitiare. d.l.nō ſolum. ff. de actio. & oblig. vt & affirmatiuras, cūm nulla ſubſit differentiæ ratio. d.l.

nō ſolum, & hīc Contrāq: in testa mētis, ab idētitate etiā rationis, non

vitiare diſpositionē, ſed ipſas tantum vitiari. l.j. ff. de cōdi. iſtit. l.si mihi & tibi. §. proculius. ff. de leg. j. de quib: ideo loqui Vlpiānū puto. l. ſeruum. §. j. ff. de hæred. iſtit. tametſi cæteri omnes aliter. Quod ſi recipimus, ca: ret hīc omniū error, legis authoritate.

e G P E C V N I A M C R E D I T A M
continet. Hoc eſt, † obligationem pe: cuniæ in stipulationē deductæ, quæ credita recte dicitur: cūm vt idē Iul. Pau. alibi dicit, verbis quoque creda: mus, quodam actu ad obligationem cōparandam interpoſito: veluti, ſti: pulatione. l. j. §. fin. in fi. ff. de reb. cre. Et ita hæc verba declarāda ſunt à ne: mine ante nos explicata.

Credita pe: cuniæ.

IOAN. CORAS. VALEN:

T I AE, X X V I.

S E P T E M B.

1546.

Dies quā-
do cenſea-
tur repe-
tita.

DECEM
dare.
Calen: dis, ſcili

1 cet, † adiecta quip: pe dies cōditioni poſſibili, & à fa: cto, pmissoris pen: dēti in pœna repe: titia intelligitur: cūm ea in locum deſecta cōditiois ſubrogetur. Qua: re illius naturā & qualitates retinet. l.si eum. §. qui in: iuriā. ff. ſi quis cautio. Quinimo nec diuersa re ipſa cenſe

L. In illa.

- 1 Dies an in pœna repetita intelligatur.
- 2 Pœna ante diem peti non poſteſt.
- 3 Solutio rei in conditione poſtae, in diem confeſſetur.
- 4 Causa dilatationis ceſſante, ceſſat dilatio.
- 5 Pœna quando ante diem committatur.
- 6 Agi non poſteſt ante diem.
- 7 Conditionem de fac̄to ſatiſ eſt impleri.

VIII. PAVLVS.

N I L L A S T I P V-
latione Si Calēdis Sti:
chum nō dederis, dece: dare ſpondes? mor:
tuo homine queri:
tur, an ſtatim ante calagi poſſit^b.

cenſeri debet, vt nec intereffe. l. ſti:
pulatus. ff. de fi:
deiſus.

b G A G I P O S:
ſit. Quod primū videbatur l. hoc iure, iam quippe certū eſt Stichum præſtarī non poſſe. l. ſi homo mor: tuus, & fruſtra expectatur dies, cuius nihil opera: tur euētus, ſed di: cta l. hoc iure, in aliis terminis lo: quitur, vt ſuo lo: co dicemus, nec

e

frustra dies expectatur, cùm hoc maxime sit gratiosum, & utile debitori in cuius gratiam dies adiecta fuit.

Pœna non petitur ante diem.

c. Q. V. O. D. V. E. R. I. V. S. E. S. T. Ut expectari dies debeat, neque ante (li-

cet exploratum sit stichum dari non posse, atque ideo pœna mero iure committatur. I. cū stipulatus sim mihi à Proculo) pœna peti possit, quod dies veniat. Tota nancipatio stipulatio, vt Iul. Paul. vbi que docet, in die collata esse videtur. I. si cum. §. j. ff. si quis caut. & hinc regula sumitur, pœnam ex conventione, quæ conditionem & dicim habet, non ante peti, quam dies præterierit, licet prius exploratum sit fieri, aut dari non posse.

d. S. T. O. T. A. E. N. I. M. O. B. L. I. G. A. tio, Id est, tota virtus obligationis, & eiusdem effectus qui in eo quod debetur consistit.

e. S. I. N. D. I. E. M. C. O. L. L. A. T. A. est. Non dissimiliter idem Iuriscon. in d. l. si eum. §. j. ff. si quis cautio. Homo, inquit, si stipulus ante die dolo promissoris periret, certo iure utimur non ante pœnam peti posse, quam dies veniat; tota enim stipulatio in diem collata esse videtur. Hoc est, vt utriusque loci familiariter verba exponam, omnis omnino effectus stipulationis dilatus fuisse videtur in dicim †; & ita solutio stichi in conditione positi, & pœnæ promissæ si stichus non daretur. Hoc autem non nisi gratia promissoris factum intelligi potest, ob causam scilicet differenda solutionis, vt & in dubio presumendum est. I. eum qui. ff. de annu. leg. Licet igitur stichus promissus ante diem moriatur, non tamen ad pœnam vrgeri poterit promissor priusquam dies veniat; cum ante eum diem non conueniri maximè eius intersit, in cuius utilitatem, gratiam & fauorem dies adiecta est, cumque mitius cum lege, vt vulgo dici solet, quam cum homine agatur. I. Celsus. ff. de recept. ar. hoc

*solutio in 3
die dilata.*

multò magis in pœna legis obserua bimus. c. commissa, de rescript. in vi. Quare diuersum non iniuria constitutum reficit idem Iul. Paul. in haere de, qui intra certū tempus, puta tres

menses, haereditatē adire iussus erat, & si non ita adiisset, alius ei substitutus, eo quippe ante diē mortuo statim substitutus ex substitutione venire poterit non expectato ultimo

die additionis. I. si quis haeres. ff. de acquir. haered. quoniam is in cuius gratiam dies fuerat apposita, Haeres nempe primus mortem obierat, & ita non amplius eius intererat spectari diem, quæ fuit. Ratio item Scæuola, in l. à filia. §. fin. ff. ad Trebel. & Paul. Iurisconf. in l. si in lege. §. si domus. ff. loca. permittentis domino statim agere ad pensionem totius quinquennij, in quod domus locata erat, si ante inquilinus habitationem deseruisset: Cessabat quippe causa, quæ differebat solutionem in finem cuiuslibet anni. Ea autem erat vt tendi patientia, quam praestare oportebat locatorem conductori, priusquam agere posset. I. Julianus. §. offerri. ff. de act. empt. quæ nunc cessat, conductor nanque rem conductam descrens tacite agit, se re illa amplius vti nolle; frustra ergo dies expectatur. *

4. Cessante quippe vel finita causa dilationis, & dilationem ipsam cessare conueniens est. I. j. §. si intra. ff. de succe. edict. I. si maritus. j. §. si negauerint. ff. ad l. Iul. de adult.

f. C. O. M. M. I. T. T. I. V. I. D. E. A. T. V. R. Pœna mero iure ante diem committitur, vbi constat quod promissum est praestari non posse. I. cum stipulatus sim, & l. ita stipulatus. §. j. & hic quod in pœna conventionali intelligo, non etiam in pœna legis. c. commissa. iunctio. c. licet canon. de elect. in vi. humerus autem tractamur à lgc. quā ab homine. I. Celsus. ff. de recep. arbit. Ea ratione idem dicendum respectu eius, quod

*Dilationis
causa ces-
ante, dila-
tio cessat.*

*Pœna,
quando an-
te die com-
mittatur.*

quod interest, quod poena legis dicitur. l. fin. ff. de eo quod cer. lo. l. nouissima. ff. iud. sol. Neque enim stipulatio, in qua nulla poena ab homine adiecta, id quod interest venit ante die, committitur, tam et si certum esse cœperit, residuo tempore stipulationi pareri non posse. l. si insulam. j.

Agī non ḡ potest ante diem.

superest. Sed cum eo qui ita promisit: *Si intra Calendas digito cælum non tetigerim, agī protinus potest^b.* Hæc & Marcellus probat.

positus. Quæ autem sunt in conditione, non disponunt. l. si quis sub conditio ne. ff. si quis omis. cau. testa. Sed fuit contracta præcipue obligatio ad decem, sub conditione tamen, si Calen.

Stichus non dare tur. Licit igitur intereat Stichus, non ideo peribut decem, cum quantum perire pos sit. l. incendium. C.

D I E S T A men superest. Ante quem in effectu agi non potest; dies enim in quæ conce pta est stipulatio, sicut summa pars est stipulationis. l. j. §. diē. ff. edēd. Quare sicuti ad maiorem summam quam debetur, stipulator inutiliter agit, ita ante diem. §. plus autem, de actio. in Instit. Sed videtur, quod nec quidem post diem agere possit stipulator: cum perierit Stichus, & mortua specie debita, ante moram debitor liberetur. l. quod te. ff. de rebus cred. l. si ex legati, hec tit. Tu dic mortuo Sticho, qui in obligatione fuit, quia legatus, aut promissus debitorem liberari, cum eum prestari impossibile sit. l. si homo mortuus. & ad impossibile lex neminem obligari velit. impossibilit. ff. de reg. iur. Hic autem non erat, in obligatione Stichus, quia tantum in conditione posse

si cer. pet. Et conditionem quoqu modo etiam de facto impletam sufficit. l. qui hæredi. ff. de cōd. & demōst. h **P R O T I N V S P O T E S T.** Id est, statim & ex continentia non exceptatis Cal. cum haec conditione omnino extituta sit, atque ideo pure stipulatio facta intelligatur. l. si pupillus. §. j. ff. de noua. l. quod si sub ea. ff. de condic. §. si impossibilis. de inut. stip. & l. pre ced. vbi diximus. Quare secus si conditione non necessaria apposita fuisset: ut si intra biennium Capitoliū non ascenderis; eo quippe casu, non nisi præterito biennio peteretur. l. veluti, & l. quicquid. §. fin.

I O A N. C O R A S. V A L E N T I A E, X X V I I.
S E P T E M B.

1546.

Conditione de facto sa tu est im plexa.

Nova de claratio.

VE N I re non potuis se. Ergo à contrario, cum exploratum erit, Lucium Titum ante Calē. Maias in Italiam venire non posse, agi poterit, quod ex professo contradicit. l. in illa. quam ante statim declarauimus. Hic est fortis nodus qui multos contorsit & male habuit. Mihi vide

L. Hoc iure.

- 1 Conciliatio noua l. in illa. cum hac l.
- 2 Neque, dictio natura.
- 3 Diplomafelix.

I X. P O M P O N I V S.

OC IVRE VTI mur ut ex hac stipulatione, si Lucius Titus ante Cal. Maias in Italiam non venerit, decem dare spondes, non ante quidquam peti possit, quam exploratum sit ante eam diem in Italiam Titum uenire non potuisse", ne-

videtur hunc tex recte, & noue intellectum non pergnare, cum in illa; vult namque hic Pō pos. non ante quicquam peti posse, quam exploratum fuerit Titum non potuisse venire, neque venisse; & sic cum dictio neque, copulatiæ vim habeat, ut infra dicco, non solum lex desiderat, ut agi possit Titum venire non potuisse, sed

e 2

yltra quod non venerit. Et ita in effe-
ctu diē expectari vult, licet enim ante
diem constet Titii nō potuisse veni-
re, non tamen ante diem exploratum
erit, eum non venisse. Quocirca dies
expectāda erit, vt
agī possit: vt &
in l. in illa dicitur,
quæ lex cum no-
stra sic declarata
intensissimè concordat, vt dissideat.
Tantum abest, quod si cui dissolutio
communis magis arrideat, ea ita ex-
plicanda venit, harum legum termi-
ni dispare sunt. Nanque agitur, in l.
in illa, de conditione diem habente, in
qua vertitur factum promissi quo
casu dies solutioni & eius differendæ
gratia additus intelligitur, cùm & an-
te si voluisset, conditionē implere po-
tuisset. Hic de conditione in qua fa-
ctum tertij vertitur, cuius ideo imple-
mentum in potestate promissoris po-
situm nō erat, sed in tertij nempe Lu-
cij Titij voluntate. Idcirco eius even-
tum & implementū partes duntaxat
considerasse videntur. Quare nō qua-
ritur, quando, sed an contingat l. cum
seruus, cum dies conditionis & com-
mittendæ stipulationis gratia adiectus
intelligatur. l. cum tale. §. Mæuiæ. ff.
de cōd. & demonst. Stipulatio autem
mero

mero iure cōmittitur statim, cum ex-
ploratū est conditioni pareri nō posse
d.l.cū stipulatus sim mihi ô Procule.
b G N E Q V E V E N I S S E. Idest, &
nō venisse.* Etenim dīctio Necqz, qd'
& grammaticorū

doctrissimi docue-
runt, in copulati-
uam, & negatio-
nem resoluitur:

idest, in & nō l. stipulatio. §. habet. ff.
de ope. no. nūcia. Quæ res ita sensum
meum confirmat, vt Apollinis pithij
respōsum, non magis verum putem.

c G E O . V I V O . Quia fortasse graui
valetudine oppressus, aut marina tē-
pestate in extremas orbis regiones
delatus, vt nulla vel medicorū, vel iti-
neris diligentia fieri possit; * etiam si
felici diplomate, hoc est, diebus ac no-
ctibus, & omni tempestate cōtempta
iter cōtinuaret, vt in Italiam veniret.
Tractant porrò in hac l. cōmentato-
res ampliter materiam negatiuæ, &
quomodo probetur: rem (vt vides) à
Pompo. Responso prorsus alienam.
Quare non est mihi animus eam per-
stringere. Tu hīc doct. & in locis cō-
munibus videto.

JOAN. CORAS. VALEN.
XXVII. SEPTEMBER.

1546.

Neque di-
ctio.

Diploma
felix.

a E P A
ratim.
Titius
à te fun-
dum Tusculanū
stipulatus est, si eū
Seio nō dedisses,
deinde separatim
seipsum à teipso eū
dem fundum sti-
pulatus, si eū Ti-
tio non dedisses.

Finis. b G FINE M D A N
di. Idest facultatē.
l. filius emancipa-
tus. ff. de colla. do.
datiōne enim fi-
nitur stipulatio.
* Planè

L. Si Titius.

- 1 Finis.
- 2 Iudicium accipere.
- 3 Iudicium à contestatione incipit.
- 4 Actionem non habens, non experitur.
- 5 Stipulatio, an per contestationem com-
mittatur.
- 6 Perplexitas quando actum vitiet.
- 7 Occupare quis dicatur.

X. IDEM.

I T I T I V S E T
Seius separatim ita
stipulati essent, fun-
dum illum si illi nō
dederis, mihi dare
spondes, finem dandi alteri fo-

* Planè finis est
id, quo vnaquæqz
res terminatur.
Vult igitur Pom-
po. promissorem
facultatem dandi
fundum alterutri
stipulatorū quem
elegerit, habere:
vscqz quo litē cum
eo alter conteste-
tur, nam si vnuis
ex stipulatoribus
Titius, puta, con-
tra promissorem
egerit, tādémque
ad litis cōtestatio-
nem deueniatur,
hic

hīc erit finis, & terminus electionis, facultatisque dandi, eam quippe promissor deinceps non habebit, cogetur quippe actori Titio, qui occupauit fundum promissum dare.

iudicium c **G I V D I C I V M**

accipere. 2 acciperetur. † Id est, litis contestare tur l. si is qui Ro-

mæ. ff. de iudi. l. is qui se obtulit. ff. de rei vendi. l. ædiles. §. item sciēdum. ff. de edil. edic. Licet enim lata quadam, & impropria significatione ante cōtestationē litis, quādoque dicatur iudi- cīū, vnde confessio facta in iudicio, dicatur etiam, quæ initio litis emanauit. l. voluit. l. si defensor. ff. de interrog. actio. Propriè tamen vt & com- muniter traditū est: † iudicium à li- tis cōtestatione incipit d. l. is qui se ob- tulit. & d. §. item sciēdum, & quæ an- tea fiunt præfia, & præparatoria iu- dicii dicuntur. §. si. in auth. in med. lit. non fie. sa. iuss. col. viij. vnde citationē actionum instituēdarum principium esse dixit Imp. non etiam iudicij ini- tium. §. fin. de pœn. tem. litig. in Inst. Verūm enim verò ad hoc Pōpo. Re- sponsū opposuerit alius, qui fieri potest, vt hīc ad litis contestationem deuenit fuit, cùm in conditiona- libus stipulationibus quales sunt de quibus agimus, ante cōditionis even- tum neque veniat dies, neque cedat. l. cedere diem. ff. de verb. sig. Ideoque iudicū stipulator accipere nequeat l. certi condicō. in prin. ff. de reb. cred. & §. ex conditionali. de verb. obli. in Inst. vt enim in vanum laborat, qui

Nemo ex- peritur si- ne actio- ne. 4 sine pedibus currere pergit: † ita, qui vult in iudicio aduersus alium sine actione experiri. l. si pupilli. §. fin. ff. de neg. gest. l. quoties. §. item si tempora- li. ff. de admi. tuto. l. si quid. §. sicut. ff. de petit. hæred. & est regula iuris de cantatissima, quę vt nobis officiat nī hil ita ex hoc tex. temperanda est, nisi speretur actionem oriri in cōtestatio- ne litis, cùm enim ea mox petitionem sequi debeat, de facto experiri debebit. Idem quippe iudicamus de poten- tia propinqua ad actum, quod de ipso

re, quod iudicium acciperetur,

actu. l. filius fam. ff. de milit. test. & ita communiter existimatū est, sed for- tas alia est huius l. ratio, quia debilis iuris nostri confirmandi gratia, vt ef- ficacem actionem quæramus: ne've

conuentio deludi possit sine actio- ne, & ita de facto experiri licet. l. nu-

da. C. de contra. & commit. stipulat. Tūmque facit ius superueniens, vt quod initio inutiliter erat gestū, con- valescat. l. mulieri. §. j. ff. de cōd. insti. Redderetur autem inutilis stipula- tio, in l. nostra, si non de facto agi pos- set: cùm sola litis cōtestatio actionem tribuat, meritò facultas conueniendi in iudicio data est ei, qui nullā actio- nem habet, neque nostro libello opus erit, sed ex eadem instantia sequetur condemnatio, cùm pendente iudicio ius superuenierit. l. si rem. §. fina. ff. de pig. actio. l. si mandauero. j. ff. manda.

5 † Planè adhuc obstat: quia videtur non committi stipulationē, per con- testationem litis factam, per vñū, sed expectari debere, vt desinat alteri pos- se dari. l. ita stipulatus. §. Sabinus. Ego hac in re verissimū puto, quod & alijs multi præsenserūt, in hoc quo- que textu desiisse fundū promissum, alteri dari posse, non natura: sed lege ipsa ita propter perplexitatem, quæ hīc vertitur, interpretante. Id autē sic explicō, si in specie textus nostri, vni- tantum, puta Titio, fundi promissio facta fuisset, si non alteri, nempe Seio daretur, optimo iure procederet di- spositio. l. ita stipulatus; vt non ante committeretur stipulatio, quām de-

6 siisset posse fundū dari Seio. † At hīc vtrique facta fuit promissio sub perplexis, intricatis, & cōtrariis con- ditionibus si alteri non daretur, quæ cùm ad voluntatem promissoris re- ferantur, vix vñquam exitum inue- nirent. l. stipulatio nō valet, & l. à Ti- tio, in fin. neque enim est verisimile, quem obligari alteri, aut dare velle. l. cum de indebito. ff. de probatio. Quā perplexitatem lex dissoluere cupiēs. tempus præscribit litis cōtestationis.

stipulatio an cōmit- tatur per contesta- tionem.

Perplexi- tas quādo- vitur a- clum.

lex duobus, iij. ff. de duo.re. Quo interpretatur definere alteri posse dari. Nec tumultuetur hic quispiā, quod si vlla erat perplexitas, debebat actus vitiare. I. si Titius. ff. de cond. insti. nā fateor, vbi ea est indissolubilis: qua cōditiones ita es sent perplexæ, vt existere non possent. I. fin. §. Titius. ff. de vulg. velut in d. l. si Titius, in qua fieri vlla ratione poterat, vt duo insolidum domini, & hæredes essent. I. si vt certo. §. si duobus vehiculum. ff. commod. At hic facile dissolui poterat perplexitas, cum desitum esset alteri dari posse, quod multis modis contingere potest: vt, quia mortuus sit, I. pater Seuerinam. §. socrus. & I. hoc genus. ff. de cond. & demonst. vcl quia ob delictū relatus incapax acquisitionis. I. si deportati seruo. ff. de legat. iij.

Occupare quis dicatur.

d **G O C C V P A N T I S.** Occupat ergo & conditionem suam meliorē facit, qui litem contestatur. I. inter eos. ff. de re iudic. quod ex professo Vlpiani & Caij responsis cōtradicit, quibus traditum est, non qui prior litem contestatus est, occupare viderit: sed qui prior ad sententiā iudicis pervenit. I. si à multis. ff. de nox. act. I. si verò. ff. de pecul. Hic doct. variat. Mihi breuiter videtur id, de cuius occupatione quæritur, perspicacissimè inspiciendum, vt per actum qui est eius rci

rci initium, dicamus induci occupationem, veluti respectu iurisdictionis sola citatione dicemus induci præventionem & occupationem. I. si quis postea quam. ff. de iudic. c. proposuit, de foro comp. pe. cum citatio sit initium exercitiū iurisdictionis. §. fin.

de poena tem. lit. in instit. Respectu verò litis occupare is dicitur, qui contestatur: vt hic, & I. pluribus. ff. de procur. I. si pluribus. ff. de legat. j. & I. ex duobus, iij. ff. de duo.rei. cum lis propriè à contestatione incipiat. I. litis non men. ff. de verb. sign. c. ex parte iij. illo tit. Præterquam ad effectum litigiosi auth. litigiosa. C. de litigio. ad perpetuandam iurisdictionem delegati. c. gratum, de offic. dcleg. & vt ne quidquam lite pendente innouetur. clem. fin. vt lite pen. Quibus casibus, vt illa iura docent, lis etiā ante cōtestationē dicitur, dixi in l. postquam lit. C. de pact. Respectu verò executionis occupationis tantum, qui ad sententiā perueniet. d. I. si à multis. ff. de noxa. & d. I. si verò. ff. de pecu. Cum totius litis processus, & iudicij finis, effectus, & executio sint in sententia. I. j. ff. de re iudi.

e **G A C T I O N E M.** Ad fundum, qui initio tam perplexè, & intricate vtrique conditionaliter promissus erat, si alteri non daretur.

I O A N. C O R A S. V A L E N.

X X V I I I. S E P T E M.

1 5 4 6.

a **N C I V I T A T E E S T.** Patri hosti bus captio.

b **G P A T R I R E-**
uerso. Patre verò, apud hostes mortuo, si simpliciter, aut sibi filius stipuletur, ipsi acquisiſtū erit: quod mortuo patre, tunc paterfa. fuſſe intelligatur, cùm pater eius in hostiū po

Patri quā
do stipula
do filius
quarat.

L. Filius.

- 1 *Filius stipulando, quando patri acquirat.*
- 2 *Postliminium.*
- 3 *Stipulatio an ex præsenti vires accipiat.*
- 4 *Fictio idem quod veritas operatur.*

X I. P A V L V S.

PILIVS DVM IN CLuitate est, si stipuletur, patri reuerso ab hostibus uidetur acquisisse.

potestatē peruenierit. I. bona. §. quod filius. ff. de cap. & postli. reuersi. Qd si patri suo stipulatus fuisset, nullius momenti stipulatio videbitur fuisse, quoniā alij, nō sibi stipulatus est. I. si seruus cōmu- ni. §. seruus capto. ff. de stipul. seruo.

c **G V I D E T V R**
z acquisisse. * Propter

postlimi-
nium.

stipulatio-
ex quo te-
pore vires
capit.

pter postliminiū, quod singit captum ab hostibus reuersum semper in ciuitate fuisse. l. retro. & l. postliminiū. ff. de capt. §. si ab hostibus. quib. mo. ius pa. po. sol. * Ita non obstat. si dicas stipulationem ex praesenti vires accipere, hoc est, ex tempore contractus. l. vissusfructus. ff. de stipul. seruo. & in stipulationibus id tempus spectari, quo cōtrahimus. l. si filius fa. in prin. Quo circa videri patri ab hostibus reuerso acquiri non posse contractae stipulationis tempore filium in potestate non

non habuerit. l. homo liber. §. quicquid. ff. de acquir. re. do. nec alium in potestate sua habere possit, qui non est sua potestatis. l. sic euenerit. ff. ad leg. Falcid. de adult. Nam respondeo fictionem efficere, ut retro credatur in ciuitate fuisse, qui ab hostibus aduenit. l. retro. ff. de capt. & dicto §. si ab hostibus. * Nec minus ea legis fictio operabitur quam si vere omni tempore in ciuitate fuisset. l. filio quem pater. ff. de liber. & posthum. l. j. §. domini. iij. ff. ad Syllan.

Fictio, idē
operatur
quod veri-
tas.

a **VINQVE DE BE** Ntur. Semper in summis id quod minus est, sponderi videtur. l. inter stipulantē. Minus 1 §. si stipulante. ij. respon. * Cum enim in alternatiis promissoriis sit elec^{tio}. l. plerūque. in fin. ff. de iur. dot. Verisimilēque sit cum minorē partē electurū. l. qui cōcubinam. §. cū ita. ff. de legat. iij. quod minus est, in obligatione dū taxat esse lex voluit; vt hīc, non etiam quod est maius, ne frusta induceret obligatio nē, quā verisimiliter nullum esset habitura effectū. l. stipulatio nō vallet. l. centesimis. §. fin. & l. à Titio. in fin. Quā ratio etiam sequentī responso de tempore conuenit.

b **G S T I P V L A T V S F V E R I M.** Quia in stipulationibus id seruatur, vt quod minus, quodq; lōgius & remotius est, deductum videtur in obligationem. l. si ita stipulatus fuerit decem. Vnde fideiussor qui solidū, aut partes viriles fide sua esse iussit, ab initio non nisi viriles partes promisit intelligitur. l. inter eos. ad princ. ff. de fide

fideius. nam & generaliter traditū est in obscuris dispositionibus, quod exiguum est, & minimum sequendum esse. l. si ita scriptum sit, in fi. & l. idem Julianus. §. scio. ff. de leg. j. l. si ita reli

ctū fuerit, in prin. ff. de legat. ij. l. qui cōcubinam. §. cū ita, & l. minus. ff. de leg. iij. & l. semper in obscuris. ff. de reg. iur. cum in minorem partem verisimiliter consensum intelligatur. l. diem proferre. §. si plures. ff. de recept. arb. nec porro contradicit legi nostrae illud

2 vulgare, * In alternatiis vtrumque est in obligatione. l. si duo, hoc titul. l. illud. ff. de

const. pecu. cū id in alternatiua spicerum, aut corporum obtineat, nos de alternatiua quantitatis aut temporis tractamus. * Differētiæ ratio est, quia in speciebus cadit affectio. l. cum seruus. ff. mand. quō sit, vt s̄ penume rores viles sint nobis acceptiores, & chariores multo pretiosis. §. huic autem, in fin. de actio. in Inst. quia confines nostri sunt, l. si cui fundus. ff. de leg. ij. aut maiorum fuerūt. l. si in emptione. ff. de mino. vel in his sunt se

Affectio
cadit in
speciebus.

pulchra, vel imagines maiorū. l. liber-
tus qui non soluendo. ff. de bo. liber. l.
lex quae tutores. C. de adminī. tuto. in
quātitatibus verò nulla affectio con-
siderari potest. l. nū mis. ff. de in lit. iur.
l. pretia rerum. ff. ad leg. Falc. Sed vt
ante dixi verisimile est promissorem,
qui electionē habet l. plerunque. in fi.
ff. de iure dot. quod minus est electu-
rum. d. l. qui concubinam. §. cum ita.
Quare quod maius est in obligatio-

Lex nihil frustra. 4 ne lex non posuit, + cùm non frustra
quidquam inducat. l. hæc stipulatio.
§. diuus. ff. vt leg. no. cauea. & certa sit
promissorem non tam suorum cōmo-
dorum immemorem, vt maius præ-
stet. Quoniam igitur nulla sequi possit
eius obligationis executio, noluit eā
lex producere. l. stipulatio nō valet, &
l. centesimis. §. fin. Eo factum, vt cùm
in summis probabilis aliqua affectio
verti potest in alternatiua summarū,
sicut specierum, vtrunque sit in obli-
gatione. l. si is cui. ff. de noua. Velut si
alter

*Calendis a
et ante
calendas si
pulari.*

CALENDIS STIPV-
latur. Paria sunt Calendis,
& ante Calend. promittere:
ad eo, vt has stipulationes
nihil differre Iul. dixerit. l. eum qui. ij.
§. qui ita stipula-
tur. ij. Vt roq̄ q̄p-
pe casu tota obli-
gatio in diem Ca-
lendarum collata
esse videtur. l. in
illa. hoc tit. & l. si
eū. §. homo sisti.
ff. si quis cautio.
vnde sicut qui Ca-
lēdis promisit an-
te diem Calenda-
rum cōueniri ne-
quit, ita neque qui ante Cal. stipula-
tiones non diuiduntur. §. fin. & vtro-
bique, si Calendis soluatur, in termi-
no solutum videtur. l. j. §. si intra. ff. de
succes. edic. Denique promissor neu-
tro casu ipso die Calendarū conueniri
poterit, vt cōmuniter existimatū est.
d. l. stipulationes. §. fin. Quod ego ve-
rum

alternatiua quātitatis sit immixtum
tempus, vel ecōtra, aut alteri sint im-
mixtae personæ, vel etiam loca, quia
promiseris mihi dare decem hīc Va-
lentiae, aut quinque Tholosæ, vel ho-
die quinque, aut post annum decem,
vel mihi quinque, aut decem Tītio:
fieri quippe potest, vt commodius sit
tibi Valentiae decem soluere, quām
Tholosæ quinque, & magis tua in-
tersit soluere post annum, aut Tītio
decem, quām hodie, vel mihi quinqz.
l. qui res. §. mihi decem. ff. de solutio.
Bart. in l. si duo. hoc titul. quo loco si
electio in alternatiuis creditoris esset,
cùm eligere possit, quod minus est. l.
plane. j. §. si ita Tītio. ff. de leg. j. vtrū
que in obligatione esse tradit: facilius
autem remittitur quod nobis debe-
tur, quām prestemus quod nostrū est.

IOAN. CORAS. VALEN.
XXIX. SEPTEMBER.
1546.

rum non inficior in eo, qui Calendis
aut intra Calendas dare promittit. l. j.
§. quod dicimus. ff. de succes. edic. l. si
quis sic dixerit. ff. de verb. & re. sig.
debent quippe esse omnes partes Ca-

lendarum præ-
ritæ, vt agi recte
qui possit. l. qui
hoc anno. At in
eo, qui dare aut
soluere promisit
ante Calen. cōtra
doct. verissimum
puto, eū mox con-
ueniri posse, post-
quam Calēda in-
cipiunt, & ita sta-
tim cum vltimus

dies mensis præteriti exiuit, quod &
Accur. (ab aliis perperā improbatus)
prænotauit in d. §. qui ita, & hīc. Ne-
que eius rei ratio euidentior desumi
potest, quām ex verborum sonitu, &
2 significāte. Denotat. * Etenim dictio
ante, tempus quod præcedit. l. si quis
id quod. ff. de iurisd. om. iudic. l. ij. Ne
de

*Ante, et
post dictio-
nes.*

de stat. defuncto. C. vt & dictio post tempus, quod sequitur. l. quod de pariter, cum l. seq. ff. de reb. dub. Quis autem, nisi absurdissime dixerit, eum qui stipulatus est decem, dari ante mensem Octobris initio eius mensis agere non posse, nec nisi toto Octobrio mense exacto? Nec obstat haec lex quae has stipulationes Calendis, & ante Calend. similes esse dicit, nam nullum simile est idem. l. quod nerua. ff. depositum. unde satis est, in pluribus simile convenire, licet in aliquibus differant. l. qui liberis. in princ. ff. de vulg. l. quae ritur. ff. de statu homi. l. j. C. de iure emphyt. Sic etiam tollitur d. l. eum qui. §. qui ita. dum illic docet iurisconsul. eum qui ante Cal. proximas stipulatur, nihil differre ab eo, qui Calendis stipulatur. Nam verum est regulariter, vt & hic, & illic scriptores inter pretantur, nouum non esse docentes has stipulationes inter se respectu debitoris differre. Nam qui promisit soluere ante Calendas, liberè potest quan documque ante diem Calendarum soluere. l. si ita fuerit. ij. §. fina. de manu. testa. non item, qui promisit soluere

Calen-

*stipulatio a
operis duo
requirit.*

DOMVM AEDIFICARI. Adiecto loco. l. non vnde que. §. si quis insulam. ff. de eo quod cer. lo. + desiderantur autem duo, vt effectu habeat stipulatio: operis praesertim aedificij, vt demonstretur, & adiiciatur locus, in quo aedificandum sit, aut faciendum opus. d. §. si quis insulam, & l. ita stipulatus, ad princ. hoc titu. & vt intersit stipulatoris, eo in loco opus fieri. l. q. insulam, nam inuenitae sunt stipulations, vt quis quod sua interest stipulatur.

I T A S T I P U L A tussim abs te, Domū aedificari? uel si hæredem meum damnauero^b insulam aedicare: Celso placet, non antè agi

Calendis, si vel vtriusque gratia tempus adiectū sit. l. qui Romæ, in princ. vel etiam gratia creditoris tantum. l. in fideicomisi. §. cum Pollidius. ff. de vsu. l. si ita relictum. §. Pegasus. ff. de leg. ij. + Quanquam & in dubio debitoris gratia adiectum intelligatur. l. cùm tempus. ff. de regu. iur. Denique non obstat. l. stipulations non dividuntur. §. fin. qui cùm dicit in hac stipulatione si ante Cal. Martias primas opus perfectum nō erit, quātū id opus erit, tantam pecuniam dari, diem præmissionis post Martias Calen. cedere intelligit, de Martiis Calen. incœptis, non etiam finitis, vt & ratio sequens demonstrat, quia (inquit Vlpia.) nec conueniri ante Cal. Martias reus promittendi poterat. Licet aliud si Calendis, aut hoc anno, vel hoc mense præmissio facta esset, quo casu omnes partes Calendarum anni mensisque præteritas esse oporteret. l. qui hoc anno.

*Dies adie
cta censem
tur gratia
debitoris.*

IOAN. CORAS. VALEN-

TIAE, DIE XXX.

SEPTEMB.

1546.

letur. l. stipulatio ista. §. alteri. vnde nequirit agere stipulator, si non interesset. l. qui insulam. ff. de iudic.

GHAE R E D E M M E V M D A mnauero. Potest testator hæredem damnare, vt opus faciat, eoque casu tenebitur hæres præcisè facere. l. fideicomissa. §. fin. ff. de leg. ij. licet regulariter obligatus ad factū, præstādo id quod interest liberetur. l. si quis ab alio. §. fin. ff. de re iudi. l. stipulations non dividuntur, versi. Celsus. hoc ti. Sed hoc illic operabatur fauore ultimæ volum

L. Si ita stipulatus. ij.

1 Operis stipulatio duo requirit.

2 Tempus in stipulationibus tacitè inest.

3 Ante tempus quando agi posbit.

4 Fideiussor quomodo obligationi facti accedit.

XIII. POMPONIVS.

I T A S T I P U L A tussim abs te, Domū aedificari? uel si hæredem meum damnauero^b insulam aedicare: Celso placet, non antè agi

voluntatis. Aut, quod ego verius puto, fauor Reipub. cui h̄eres opus facere iussus erat, vt Vlpian. cantat in d.l. fideicomissa. §.fin.

*Tempus in c
stipul. inest &
tacitē.*

T A E D I F I C A R I P O S S I T .

† Nam in stipula-
tionibus tempus
actui explicando
necessarium tacitē
inest; ut h̄ic, &
l. si insulam. l. in-
terdum, in prin.l.

insulam, infra l. existimo. §.fin. & l.cū
stipulatus sim mihi, hoc titu. arbitrio
tamen iudicis secundum rationē dili-

gentis ædificatoris, & temporum lo-
corūmq; æstimandum. l. continuus.

§.item qui insulam, hoc tit. & l.insu-
lam. §.j. ff. loca. † ante quod tempus,

vult h̄ic Iuriscon. non recte agi, si nō
dum, scilicet, tantum temporis præ-
tererit, quo ædificare aut opus facere

potuerit redemptor; quod intellige, si
agatur in id quod interest ratione o-
peris non inchoati, si stipulatoris in-

tersit, id tempus spectandum non est,
sed statim agi potest: cūm in mora fa-

ciendi cōstitutus est redemptor. l.sti-
pulationes non diuiduntur. §.fi. Nec

inquit illīc Vlpian. si insulā fieri quis
stipulatus sit, expectandum est, vt tan-
tum temporis prætereat, quanto in-
sula fabricari possit. Sed vbi fam cœ-

perit mora facienda insulæ, fieri tunc
agetur, diēsq; cedit obligationis: ve-

luti, si redemptor morā fecisset, ne in-
cipret ædificium, quo nomine mea

iam intersit, quia tigna, trabes, lapi-
des,

*Agī po-
p̄t inter-
dum ante
tempus.*

- N° 1 Faciens partem operis, non liberatur.
2 Periculum quando ad conductorem pertineat.
3 Incendia cuius periculo contingant.
4 Tempus integrum an redintegretur.

X V . I D E M .

*Ex hac l.
tria nota
bis. † Pri-
mò qđ par-
tē operis fa-
cīes, etiā re-
spectu eius
partis non
libe*

dcs, cōmenta, & alia necessaria, quæ
extruendo operi comparaueram, im-
petuosa pluviā interim foedentur, &
corruptantur. Eo quippe casu, quia
nunc mea ratione non cōcepti operis,
interest, statim a-
gere potero, non
expectato die,
quo fieri potuit. l.
continuus. §.item
qui insulam.

*Fideiussor
nō accedit
obligatio-
ni facti.*

d G F I D E I V S
fores dati. Oritur h̄ic scrupulus, quia
4 principalis factū promiserat † & obli-
gationi facti fideiussor non accedit. l.
ficut reus. ff. de fideiussor. cūm factum
alienū inutiliter promittatur, l.stipula-
tio ista, in princ. & l.inter stipulātem,
in prin. hoc tit. l.eum qui. §. Julianus.
ff. de const. pecu. Sed salua ampliore
huius articuli disputatione, quæ in
communes locos relegatur, quantum
ad hunc text. pertinet; dīc, h̄ic tracta-
ri de obligatione secundaria, in id qđ
interest. Quo nomine fideiussor sine
dubio in obligationibus facti potest,
& videtur accedere. l.stipulatus es o-
pus. ff. de fideiussor.

G T E N E B V N T V R . Cum non in
plus teneātur, quām principalis. l.græ-
cē. §. illud. ff. de fideiussor. Atqui in plus
tenerentur, si antequām principalis
obligatus esset, ipsi recte conuenire-
tur. §. plus autem de actio. in Instit.

I O A N . C O R A S . V A L E N .

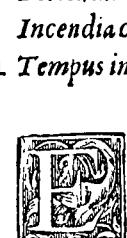
T I A E , X X I X .

S E P T E M B .

1 5 4 6 .

liberatur. l.
ij. ad princ.
ff. de præt.
stipu. facta
enim indi-
vidua regu-
lariter sunt
l. stipulatio-
nes nō diui-
duntur. §.
Celsus. & l.
inexecutio-
ne.

P T I D E O hæsitatur, si aliqua pars in-
sulæ facta sit, deinde incendio cōsum-
pta sit, an integrum tempus compu-
tandum sit. Rursus ad ædificandam insulam,
an uero reliquū duntaxat expectandum quod
deerit. Et uerius est ut integrum ei detur".

P T I D E O

hæsitatur,

si aliqua pars in-

sulæ facta sit,

deinde incendio cōsum-

pta sit,

an integrum tempus compu-

tandum sit.

Rursus ad ædificandam insulam,

an uero reliquū duntaxat expec-

tandum quod

deerit.

Et uerius est ut

integrum ei detur".

ne. §. ij. & in individuali nihil fecisse
videtur, qui non totum facit. l. furio-
sum. C. qui testa. fac. pos. & nihil actū
else credit lex, dum aliquid agendum
superest. l. penult. §. fin. C. de iis qui vt

*Fortuiti
casus, cu-
ius pericu-
lo contin-
gant.*

indign. * Deinde collige periculum
incendijs, & ita casus fortuiti, ad redē-
ptorem operis, seu conductorem per-
tinere. Cui sententiae implacabiliter
obstat l. Martius. ff. loca. doctor. dicūt
utrobique conductorem operis tene-
ri, ad reficiendum, nec vlo pacto suis
se liberatum, etiam in parte per prædi-
cta. Cum enim ad individualium tene-
retur, nempe ad factum, fecisse non vi-
detur, qui non totum fecit, facta nan-
que ex consummatione formam reci-
piunt. l. si is qui quadrigenta. §. quæ-
dam. ff. ad l. falc. Cum autem redem-
ptor non fuerit in culpa, expensis sti-
pulatoris reficiet. d. l. Martius, quod
nec hic text. negat. Ceterum hæc so-
lutio diuinatoria mihi nunquam pla-
cuīt. Sed nec aliorum dissolutiones,
qua tot sunt ferè, quot capita scripto-
rum. Ego nouè dicerem periculū ca-
sus fortuiti, vi naturalis contingentis:
puta, terræ motus, ad redeoptorem nō
pertinere, cum ei nulla culpa, nec ve-
ra, nec præsumpta impingi possit. d. l.
Martius, quæ in his terminis expres-
sis

3 sissimè loquitur. * Periculū verò in-
cendijs, aut alterius casus fortuiti ad eū
spectare, cùm in culpa sit, saltem præ-
sumpta, ex quo incendia, non nisi cul-
pa inhabitantium, aut eorum qui ope-
ris custodiam habent, redemptorum
puta, ferè semper contingant, l. ij. §.
cognoscit. ff. de off. præfect. vigil. l. fi-
vendita. ff. dc pericul. & commo. rei
4 vend. * Tertiò nota integrum tēpus
redintegrandum esse, cùm totum cō-
modum propter particulare impedimentum
aufertur. Huic quippe adi-
ficatori nō satis esset, quod supererat
temporis restituere: cùm eo non pos-
set de nouo exadificare in vniuer-
sum, merito totum tempus ei reponi-
tur, quod si non absorberet omnē di-
lationem impedimentum, hoc est, non
auferret totius temporis utilitatem,
tantū temporis restitueretur dūta-
xat, in quāto fuisset impeditus. l. sed si
per prætorem. §. sed cùm feriae, & §.
quoties. ff. ex qui. cau. maio. cle. vnica
de in integr. restitutionem, quod ad
sexcentas quæstiones protrahunt hīc
doct. quos videto.

*Incendij
periculum
ad quem
spectet.*

*Tēpus an
redinte-
gretur.*

IOAN. CORAS. VALEN.

XXIX. S E P T E M B.

1546.

*Alternati-
væ natu-
ra.*

a **X AL I Q V A C A V S A.**
Alia tamē quām ex illa sti-
pulatione alternativa. * Ex
hac nāque sequuta solutio
in vna re promissorem proculdubio
liberat, etiā respe-
ctu alterius. l. ij.
ad princ. ff. de co-
quod cert. lo. nam
licet vtraq; res sit
in obligatione. l. si
duo, hoc titu. l. il/
lud, aut illud. ff. de
const. pecu. in so-
lutione tamē vna
est. l. si illud, aut il/
lud. ff. de legat. ij.
qua electa à debi-
tore soluente tota
oblī

X AL I Q V A C A V S A.

Alia tamē quām ex illa sti-

- 1 *Alternativa vnum habet in solutione.*
2 *Lucrativa cause quando concurrant.*
3 *Alternatinus debitor vnius morte an libe-
retur.*

X VI. IDEM.

I S T I C H V M
aut Pamphilū mihi
debeas, & alter ex
his meus factus sit
ex aliqua causa*: re-

obligatio extinguitur. l. si ex toto. §. j.
ff. de leg. ij. Quod si ex alia causa fiat
altera res stipulatoris, hīc traditū est,
alteram nihilominus deberi: ctiam si
illa noua causa esset lucrativa: puta,
donationis, aut le-
gati. l. non quoctū-
que. §. fi. ff. de leg.
pri. * Licet enim
duæ causæ lucra-
tiue in eandē rem
non concurrant. l.
Mævius. §. duo/
bus. ff. de leg. ij. §.
si res deleg. Circa
tamen diuersas,
earum concursus
nō prohibetur. d.
§. fina. & l. Titia
Scio

*Lucrativi-
a cause
quando con-
currant.*

Alternatiū debitor vnius peremptio ne an liberetur.

Seiō. in princ. ff. de leg. ij. ¶ Idem dicitur
mus altera re ex alternatiū mortua,
seu perempta: vt in superstite, tota re/
maneat obligatio. l. Stichū aut Pam/
philū. §. i. ff. de solutio. l. si in emptio/
ne. §. si emptio. ff.
de cōtrali. emp. cū
enim, vt diximus,
in obligatione sit
vtraque res in al/
ternatiū, si vna
ab obligatiōe exi/
matur, totum ius
obligationis in altera permanere con/
ueniens est: ne sit in potestate debito/
ris, an debeat: dum nō vult vñū præ/
stare, quem solum debet. l. nō vtique.
in princ. ff. de eo quod cer. lo. nisi post
morā stipulatoris res interiisset, quo
casu debitor liberaretur. l. stipulatus
sum Damam. Sed & superiore casu
debitor peremptae rei aestimationem
soluendo liberabitur. l. cū res. §. sed
si Stichus. ff. de leg. j.

b. **T R E L I Q V V S D E B E T V R.**
Aut alterius (qui meus ex aliqua cau/
sa factus erat) aestimatio. l. cū res. §.
sed si Stichus. ff. de leg. j. eius enim, vt
fortasse lōgē vilioris, si malit promis/
sor pretium soluere stipulationi satis/
fiet. Quod in fauore & gratiam pro/
missorū summa ratione lex induxit,
ne is qui culpa caret, in damnum vo/
caretur.

*stipulatio 2
in annos singulos.*

V N A E S T. Idest, & sola
est stipulatio pluriū tamen
pensionū, & præstationū
l. si à colono. in princ. ff. de
fideiū. licet prima frōte videretur his
verbis, in annos
singulos plurescō
tractas stipulatio/
nes, tū quod plu/
res res in contra/
ctum deductæ vi/
derentur l. j. §. sed
si mihi. & l. scire
debemus, tum etiā quod in permul/
tos annos, & diuersa tempora fuisset
distributa stipulatio, quod facit plures
censerī stipulationes, vt de stipulatio/
ne

§. Stipulatio.

1. *Stipulatio in annos singulos vna.*
2. *Singulos dictio distributiva.*
3. *Incerta stipulatio.*
4. *Annua stipulatio vna.*

caretur. c. ij. de constit. Quare si facto
eiusdē res interiisset, aestimatio offer/
ri non posset. l. Stichum aut Pamph/
ilum. §. i. respō. ff. de solutio. Et ideo,
cū species recte soluatur, vbi pro/
pter speciē debe/
tur aestimatio. l. si

verò. §. fina. ff. sol.
matr. l. fideiūffor.
ff. de excep. dol. si
altera ex rebus al/
ternatiū debitis
ex aliqua causa
effecta stipulatoris, eiusdē ex alia esse
desiisset, factāq; fuisset de nouo pro/
missoris, ab eo stipulatori præstarī
posset, & solui. Nec obstat, quod se/
mel desierit esse in obligatione, & in
perpetuum sublata obligatio restituī
non possit. l. quo res. §. aream. ff. de
solū. l. eius qui delatorem. §. fina. ff. de
iu. fis. quod & in terminis expressum
videtur in l. qui decem. §. Stichum. ff.
de solū. Nam hæc obtinet, vbi nun/
quam illa res fuisset in obligatione, vt,
quia tempore cōtractæ stipulationis
ad stipulatorē pertinuisse, in quibus
terminis loquitur d. §. Stichum. Hoc
quippe casu, non constitit initio obli/
gatio l. nemo rem suā. j. & ij. & l. exi/
stimo sicuti cum neutra res ex alter/
natiū fuit stipulatoris, quo tempore
contractum est.

ne annua, bima, trima die Iul. Pau. re/
spondit. l. pluribus ad prin. Cæterum
in d. l. scire debemus: hoc ideo, quia
plures res specialiter, & expresse di/
numeratae erant à contrahentibus: sic

& in l. pluribus. ij.
respon. ad expre/
sam temporū di/
numerationē de/
uentum erat, quia
argēti certā quan/
titatem quis stipu/
latius erat annua,
bima, trima die, hoc est, primo, secun/
do, & tertio anno. l. ij. vbi not. ff. de
annu. leg. Qua ratione auth. expre/
sio pluriū rerum facit diuersas censerī
stipu

stipulationes.d. §. sed si mihi.d.l. scire debemus. & l. quod dicitur. Eadem discretio plurium temporum l. sancimus. §. si quis autem. C. de dona. & recte nos argumentari de re ad temporis iuris est certissimi.l. miles ita hæ singulos, 2 redem, ad princ. ff. de testa. mil.† Nec obstat, quod quidam opponunt, verbum singulos, quod est distributiuū l. huiusmodi. §. quibus. ff. de leg. j. vim habere specialis dinumerationis annorum.l. sicut in annos. ff. quib. mod. usus. amit. l. fin. C. de impub. nam facteur, quantum ad præstationes, quas propter naturam distributiū multiplices esse oportet, stipulatio tamen in se, & eius omnino virtus, hoc est, actio & obligatio vna erit, pro toto tempore l. si à colono. in princip. ff. de fideiuso. nisi eadem stipulator ad factum personæ cohæres obligaretur l. si seruus communis. §. fin. ff. de stip. seruo. l. si sterilis. §. fina. ff. de act. emp. Quocirca à doct. sapienter respōsum est stipulatione, qua annua decē mendico promittuntur, non vnam esse, ideoque ad hæredes non transire l. Seia. ff. de abnu. leg.

incertasi; b **G I N C E R T A .** † Incertam stipulationem in hoc ipso tractatu nostro obligationis verborū Iurisconsulti dixerunt, vbi ex ipsa pronunciatione non constat, quid, quale, quantūmque sit in stipulatione.l. vbi autem nō apparet in prin. veluti, vt illic Vlpianus ait, si quis fundum hominēm ve sine propria appellatione, aut vīnum vel frumentum sine qualitate dari sibi stipuletur. Cūm itaque stipulatio insingulos annos propter incertitudinem futurarum præstationum, quas in futurū infinitè fieri oportet, non plenē ostendat, quid, quantūmque debeat præstari, incerta meritò dicitur, quia incertum in eam deductum est. d. l. vbi autem, in princ. & §. fundi, & §. qui illud, hoc titul. & l. certum. ff. de reb. cred. Quod nihil verius dici potest, licet alij aliter sentiant.

c **G P E R P E T V A ,** Id est, nullo tempore peritura, atque trāsitoria ad hærcdes. §. at si ita, de verb. oblig. in Inst.

& hoc text. in fin. Iuxta aliarum stipulationum naturam.l. veteris. C. de contra. & commit. stip. Nec enim minus hæredibus nostris, quām nobis ipsis cauere intelligimur.l. si pactum, in fin. ff. de probat. Nec habet hæc sententia, tametsi communī repugnet, dubitationem, licet enim vita stipulatrix: hæc stipulatio annua ex partium cōventione cōcluderetur: quia quod vivum, decem annuos aureos quis eset stipulatus, mero tamen iure trāsiret in hæredes, ad quos excludendos, pacti exceptio necessaria esset. l. eum qui ita. §. qui ita, hoc ti. & d. §. at si ita. quare vbi tempus vitæ appositū non est, sed simpliciter concepta est annua stipulatio, nemo sanx mentis dixerit, morte stipulatoris finiri, atque ita in hæredes non transferri.

G S I M I L E L E G A T U M , Hoc est, in annos singulos relicturn.

G F I N I T V R . † Stipulatio in singulis annos non est similis legato, in annos singulos relicto: vt hīc Pompon.

elegāter docet, nam stipulatio annua vna est, non multiplex, atq; ideo perpetua, hoc est, transitoria ad hæredes. d. §. & si ita. Nec in ea conditio eius cui expromissum est, nisi semel spectatur. l. senatus. §. fin. ff. de don. cau. mort. proinde si filius fam. in singulos annos stipularetur, patri etiam post emancipationem quæreret. l. si filius fam. in legato verò annuo plura sunt legata. d. l. senatus. §. fin. & primi anni purum, sequentium conditionale. l. si in singulos, & l. cū in annos. ff. de annu. leg. Videtur enim hæc inesse conditio (si viuat legatarius) Quare mortuo eo ad hæredem non transit. d. l. si in singulos, cūm mortuo legatario pendēte conditione legatū non transmittatur. l. vnicā. §. fin. autē. C. de cad. tol. nisi testator hæredis mentionem fecisset. l. in annualibus. C. de lega. aut dies legati cessisset, quod contingere conditione impleta. l. si post diem, ad princ. ff. quan. dī. lega. ced. vel legatū Reip. templo, monasterio, sacerdoti, aut alicui sub dignitatis nomine relictum esset. l. annua. §. Attia, & l. pen.

*annua
stip. vna.*

ff. de annu. leg. Hæc enim nō pereūt, non extinguitur, nunquam moritur. l. proponebatur. ff. de iud. c. quo niam abbas, de off. deleg. c. si gratiosè. de rescr. in vj. Et ita habes hūc text. familiariter expositum, in quo Bald. in

in Pomp. plus æquo sequens, & vsque ad summam impudentiam elatus di cere ausus est iurisconsultum stultum, & vnam bestiam fuisse.

IOAN. CORAS. VALEN. I.

O C T O B. 1 5 4 6.

*stipulatio a
collata, in 1
promissio-
ris arbitri-
tum.*

*Lex nihil
frustra. 2*

*stipulatio 3
collata in
stipulato-
rem.*

OLLATA CONDI^TTIONE. ¶ Veluti promitto decē, si volam, cum volam, aut si voluero. l. cētesimis. §. fina. Pro non dicto enim est, quod dare, nisi si velim cogi nō possim. l. sub hac. ff. de act.

& obli. ¶ Lex au tem naturæ imita trix, nihil frustra, superuacuoc̄ in ducere voluit. l. hæc stipulatio. §. diuus. ff. vt leg. no. cauea. l. postli minij. in fin. ff. de capt. nec nisi in ca su necessario, sua adhibere remedia l. j. §. ex hoc rescri pto. ff. de vent. in spi. vnde nec obli gationē nasci, que nullum verisimiliter effectū esset

habitura, ne ver bis imposita dici possit. l. j. in fi. C. commu. de lega.

atq̄ ita ludibrio haberetur cap. com missa. §. porrò. de elect. in vj. Cūm itaque nemo præsumatur voliturus quod sibi est oneri, & damno. l. cūm de indebito. ff. de probat. lex stipula tionem cōsistere noluit, si eius condi tio in meram promissoris voluntatem conferretur, & l. à Titio. §. fin. ¶ Quæ ratio cūm cesset, collata conditione in arbitrium stipulatoris præsumi tur siquidem vnuſquisque acquire re velle, non esset tunc inutilis stipu latio. l. si quis sic stipulatus sit Stichū, hoc tit. l. Stichum aut Pamphilum, in princ.

princip. ff. de solutio. & legatum col lata conditio in legatarij voluntate. l. si ita legatum. §. j. ff. de legat. j. l. si ita expressum. ff. de conditio. & de monstra. Inter contractus tamen, & vltimas voluntas, vbi confertur conditio in voluntate debitoris dif ferentia est, quia in contractibus, siue per verba li

beræ, & absolutæ voluntatis: vt, si voles, si volueris, siue per verba arbitrij boni viri: vt si aestimaueris, si equum putaueris, si sis arbitratus, con ditio conferatur, non consistit obli gatio: vt hīc verbo arbitrium, & l. quod s̄apē. §. j. ff. de cōtrahenda empt. At in vltimis voluntatibus licet conditio in meram, & absolu

*arbitrij
& voluntatis verba.*

L. Stipulatio non valet.

- 1 Stipulatio collata in arbitriū promissoris.
- 2 Remedia lex parat in casibus necessarijs.
- 3 Stipulatio collata in arbitriū stipulatoris.
- 4 Verba arbitrij, & voluntatis.

XVII. IDEM.

T I P V L A T I O nō ualet in rei pro mittendi arbitrium collata conditio ne.

L. Qui bis.

- 1 Ipo iure.
- 2 Stipulatio secunda idem cōtinens cur nulla.
- 3 Obligationes due quandoque concurrunt.

Iutam hæredis voluntatem conferri non possit. l. senatus. §. legatum. ff. de legat. j. Per verba tamen arbitrij boni viri potest. l. si sic. in prin. ff. de legat. j. l. fideicomissa. §. quanquam. ff. de leg. iij. Cur autem promissio, cūm vo lam, si volam, & si voluero inutilis sit, stipulatio autē, cūm voluero, cons istat. l. cētesimis. §. fina. ibi dico, vbi locum magis proprium doct. cōmen taris suis fecerunt.

IOAN. CORAS. VALEN.

II. OCTOBR.

1 5 4 6.

BIS

a **I**S. Idem si ter, quater, & pluries promittat, omni nancque casu semel tantum promissor tenebitur, eadē quippe est ratio: cūm non inter sit stipulatoris, & tunc magis videatur promissor sāpius loqui, quām sāpius idem promittere. 1. Mæuius. §. eum qui. ff. de leg. ij.

b **G**IDEM PROmittit. Siue ex intervallo, siue ex continentī, hoc tamen casu, magis semel, quām bis promissum intelligemus, cūm quae incōtinentī repetuntur, prō vno habeantur. 1. illud. §. fin. ff. ad leg. Aquil. l. non ad ea, ad fin. ff. de cond. & demonstra.

c **G**IPSO IVRE. * Hoc est, iure ciuili. 1. inter fideiussores. ff. de fideiis. §. nō autem, de perpe. & temp. actio. in Inst. sine aliquo hominis ministro operante. l. j. §. penult. ff. de cur. suis. l. in suis. ff. de suis, & legit. Sic enim hæc verba aduersus receptam expositionem interpretāda esse probauimus. l. seruitutes. ij. ff. de seruitu.

*stipulatio
secunda con-
tinens idē,
cur nulla.*

d **G**NON TENE TVR. * Stipula-
tiones nāq̄ inuētæ sunt, vt quod no-
stra interest cōsequamur. 1. stipulatio ista. §. alteri, hoc ti. & §. alteri, de inut. stipulat. Cum igitur quod nostra in-
terest, ex prima promissione conse-
quutus sit stipulator, & ita eius inter-
esse desierit, non potest de eodem po-
sterior consistere. 1. si pupillus. §. fi. ff. de nouat. nam nec duæ causæ lucra-
tiuæ circa idē concurrunt. 1. Mæuius.
§. duorum. ff. de leg. ij. §. si res delega.
Planè quod interesse potest ratione longioris vitæ, quod posterior stipu-
latio magis sit duratura, breuiorēque tempore prior tollatur lex, non considerat. l. pater. §. filius, in fin. ff. de cast. pecul. Tractus siquidem futuri tem-
poris, non sunt in consideratione. l. non quemadmodum. ff. de iud. l. j. §.
j. ff. de vsl. Eo factum videmus, vt si prior inutilis sit in effectu: quia exce-
ptione tutus sit promissor, efficax sit

secūda. l. si dari, & quod dicitur inter-
esse nostra plures actiones habere, vt latior sit agēdi facultas. l. cūm filius. §.
variis. ff. de leg. ij. §. sic itaq; de actio.

in actionibus diuersarum specierum obtinet. l. quod in hæredē. §. eligere. ff. detributo. §. sed si vxori. de leg. in Inst. Quare non negamus, vbi conuētiones nōvnius formæ essent, sed

diuersi generis: vt cūm emptioni aut alteri cōtractui bonę fidei addita esset stipulatio, ex vtraq; ageretur. l. duo so-
cietatē. ff. pro soc. quod maximē obtinet, si sumplissent in diuersis personis initiuū obligationes, deinde fortē fortuna in vnius personā resoluerentur. l. si

3 mādauero. §. interdum. ff. mād. * Nec est nouū duas obligationes in eiusdē persona, de eadem re cōcurrere. l. non est nouū. ff. de act. emp. quia tamē bona fides nō patitur vt bis idem exiga-
tur. l. bona fides. ff. de reg. iur. exactio-
ne ex vna sequuta ope exceptionis, altera tollatur. l. prēdia. ff. de act. emp.
l. pro socio. in fi. & l. si actū. ff. pro so-
cio. Hinc quoq; puto, quod cū stipu-
latori maximē expediat pignora acci-
pere, in quibus plus est cautionis, &
securitatis. l. plus cautionis. ff. de regu.
iur. si ad secundā stipulationē adiecta
esset hypotheca, crederē, quicquid alij
dīcant, posteriorē efficacē reddī, pro-
pter cōmodum hypothecæ. l. hāres à
debitore. §. j. ff. de fideiis. d. l. si dari:
licet ideo prior non nouetur. l. iiij. §. si
ex cōuentione. ff. de re iud. l. fin. C. de
nouat. Nec dissimile est in legato, nā
si promissor rem promissam stipula-
tori leget, valet legatū, propter cōmo-
dum, quod sentire videtur stipulator,
quod dominū nanciscatur statim, nec
expectet ex stipulatu actionē. l. si mu-
lier. §. si rem. ff. de leg. ij. & vbi cūque
creditoris interesse potest, valet lega-
tum debiti. l. si creditor. ff. de leg. j.

IOAN. CORAS. VALEN.

I I. OCTOBR.

1 5 4 6.
f 2

Pœna o- a
mni ex
parte in
nuptijs
prohi-
bita.

VLLA S T I P V L A/
tio est. * Quia nō secundū
bonos mores interposita, vt
enim inhonestum est, vñ/
culo pœnae matrimonia obstringi. 1.

Titia. in prin. hoc
tit. 1. Titio c. §. j. ff.
de condit. & de/
monstra. c. Gem/ 1 Pœna nec nuptijs nec diuortijs irroganda.
ma, de sponsa. Ita 2 Pœna legis sufficit.
moribus non con 3 Arræ quando duplicantur.
uenit, pœnas irro- 4 Divergentium pœnae:

L. Si ita stipulatio.

1 Pœna nec nuptijs nec diuortijs irroganda.

2 Pœna legis sufficit.

3 Arræ quando duplicantur.

4 Divergentium pœnae:

XIX. IDEM.

I S T I P V L A T I O
facta fuerit, Si culpatua
diuortium factum fuerit,
dari? nulla stipulatio
est: * quia contenti esse debemus
pœnis legum comprehensis^b: nisi
& si stipulatio tantudem habeat
pœnae, quâta lege sit comprehensa^c:

quibus constituit hîc Pompo. nos de/
bere esse pœnis legis cōtentos. Quod
in spōsalibus, hoc est, in re promissio/
ne futurarii nuptiarum. l. j. ff. de spon/
sal. non obtinet; nam licet in iis pœnae

3 legis sit, * vt Ar/
ræ sponsalitiæ du/
plicetur; inter cō/
trahentes tamē de/
pœna quadrupli
conueniri potest.
1. fin. §. fina. C. de/
sponsa. vnde clas/
mitant vbiq; Cas/
nonistæ, sed præ/
sertim in d. c. gem/
ma. legem ciuilē
pœnas in nuptijs
prohibentē, & in
sponsalibus arras
permittētem, ver/
bis non rebus im/
positam, contra l.
ij. in fi. C. commu/
nia deleg. Sed ma-

Arræ spō/
salitiæ du/
plicanda.

Pœna le- b
gi effe
debemus
contenti.

GC O M P R E H E N S I S. Sic * &
2 alibi Imp. potes (inquit) legis benefi/
cio contentus esse. l. liberti. C. de oper.
liber. hoc quia prima fronte generali/
ter nimis à Pomponio traditum vi/
demus: cùm passim in iure legamus
posse contrahentes vltra pœnas legis,
alias ex conuentione adiicere, vt in
obligationibus facti, id quod interest
præstatur, l. si quis ab alio. §. fin. ff. de/
re iudica. quod est pœna legis. l. fin. ff.
de eo quod cert. loc. l. nouissimā. ff.
iud. sol. & tamen addūt nihilominus
contrahentes pœnam, si non fiat. l. fi/
nal. ff. de præto. stipulat. & si seruum
meum, apud te deposui, conuentio/
nalem pœnam adiicere possim: si eū
corrumpas. l. non impossibile. ff. de/
pact. & tamen in corruptem lex
pœnam statuit. l. j. & toto tit. ff. de ser/
uo corrupt. Quocirca restringenda
est hæc ratio iuris cons. ad casum no/
strum & similes, quando scilicet su/
mus in actibus, qui ex libertate arbit/
rii pendere debent: vt in nuptijs con/
trahendis & dissoluēdis. l. neq; ab ini/
cio. C. de nupt. l. ij. C. de iniut. stipul. in

nifesta est differentia ratio, quam ego
aliorum ordinē sequitur, in l. Titia,
in prin. per pulchrè tracto. Illud deni/
que non omittendum; quod licet nu/
ptiæ, aut earū dissolutio, vñculo pœ/
nae non obstringantur, potest tamen
diuortium impediri, per amissionem
lucr. l. ea quæ ff. de dona. inter vir. &
vxor. Quod præsertim si ad autho/
rem redeat, propriæ pœna non est. l.
damnum, & l. Proculus. ff. de damn.
infecit. Quare, vt mihi videtur, eo ca/
su non auferunt libertatem matrimonij
dissoluendi contrahentes, sed po/
tius ad matrimonium retinendū cer/
ta lege, certosq; præmio inuitat, quod
etiam in contrahendo matrimonio lex
promittit. l. vter ex fratribus. ff. de
condi. instit. l. Titio centum. §. j. ff. de
condi. & demonst. l. ij. C. de insti. Ad
quæ videndus est omnino Oldrad.
consil. xvij.

GC O M P R E H E N S A. * Pœna di/
4 uertentis, sine causa lege comprehensa,
est amissio dotis, & donationis pro/
pter nuptias. Sed & in muliere hoc
amplius est; quia nubēdi denuò, intra
quin

Divergen/
tium pœnae.

quiñquenniū non habet potestatē, vt
interim careat cōnubio, quo se mon/
stravit indignā. l. cōsensu. §. vir quo/
quic. C. dēfepud. Quod si mulier in/
dotata fuerit, atque ita neque dos ne/
que donatio ante nuptias intercruene/
rit, pœna quartæ partis honorū, quæ
tamen

tamen centum libras aurī non potest
egredi, culposus plectitur alteri cōiu/
gi applicanda. l. fin. C. de repud.

IOAN. CORAS. VALEN.
TER TIO OCTOB.

1 5 4 6.

Numerus
pluralis &
singulari.

TIPULATIONES.

* Cūm pluralis locutio
duorū numerū exigat. l. fi.
ff. ad Treb. c. pluralis. de reg. iur. in vj.
& hīc Vlpia. vnā
duntaxat stipula/
tionē expresserit.
Quod tibi Titius 1 Numerus pluralis pro singulari.
debet, cum debi/
tor esse desierit, 2 Debitor quorū modis quis definat.
dare spōdes mirū
est, quod stipula/
tiones huiusmodi
inutiles non esse,
sub numero plu/
rali dixerit. Sed
scito hoc non esse
nouum iuriscons.
vt numerū plura/
lem pro singulari
accipiant. l. diuus.
§. fi. in fi. ff. de pet.
hāred. l. gallus. §.
quod si is. ff. de lib. & posth. vnde non
sunt verba legū captanda. nam vt Ci/
cero pro Cæcina ait, Sermo herclē
familiaris, & quotidianus nō cohāre
bit, si verba inter nos aucupabimur.

b) § TIBI. Sic cōmuniter Cedices ha/
bent. Sunt tamē qui mihi legāt, cāte/
rum quoniā prima leſtio est frequen/
tissima: adeo vt nullum hactenus
librum viderim, in que, mihi, legatur,
secūdum eam lītrām prosequimur.

Debitor c) § CVM DEBITOR E S S E
quando 2 desierit. * Quod significatiſſimē solu/
tione cōtingit. Quare hāc stipulatio/
nis verba. Quod tibi Titius debet, cum de/
bitor esse desierit, dare spōdes, hunc sen/
sum habent: vt quantam pecuniam à
Titio exegeris, tātam mihi dare pro/
mittas. l. si ſic. §. j. in fi. ff. de legat. j. l. fi.
Titius.

Titius. §. j. ff. de legat. j. Potest autem
quis multis modis definere esse debi/
tor: solutione præcipue qua tollitur
omne obligationis vinculū. §. j. quib.
mo. tol. obli. in Instit. nouatione, quæ

priorē obligatio/
nem statim perि/
mit. l. j. ff. de no/
uat. & effectū fo/
lutionis habet. l. si
rem. §. fin. illo tit.
delegatione, cūm
cōsentit creditor;
vt alter debitor
delegetur. l. dele/
gare illo tit. Tēpo/
ris lapsus. l. si quis
postquā. ff. de fi/
deiuſſo. veluti, in
eo, qui actione tē/
porali tenebatur.
atqui natura, in
princ. ff. de nego/
gest. & hodie in

actionibus perpetuis, quæ lege Codī/
cis trīginta annī tolluntur. l. ſicut. &
l. omnes. C. de præscript. xxx. vel xl.
anno. * qui tamen modus præscriben/
di cum hoc fforum iure cognitus non
eſſet Accur. in l. qui occidit. ff. ad leg.
Aquil. mīnimē potest ad legem no/
stram pertinere. Præterea acceptila/
tione. Soluisse quippe videtur, qui
acceptilationē liberatus eſt. l. si ex plu/
ribus. ff. de acceptil. Paupertate item,
& inopia: quia efficiatur debitor non
ſoluendo, in effectu ſaltē, inquiunt
docti, definit quiſ eſſe debitor, nullā
quippe videtur habere actionem, cui
propter inopiam aduersarij agēdi fa/
cultas inanis eſt. l. nam & fi. ft. de dol.
c. Edoardus. de ſolutio. Cōstat autem
euidentiſſimē debitorem defiſſe eſſe

Præſcri/
ptio trīcen/
nali. l. offe/
rōrū incor/
gnita.

f 3

Inopiae causa.

soluendo, qui bonis cessit. I. is qui bonis, j. & iij. & l. qui bonis. ff. de cessione. bono. §. fin. de actione. in inst. Sed huc inopiae casum licet alij contra putent, vix est, vt adl. nostram referendū pur-

tem: cum tametsi non possit solue re debitor, quod promisit, no ideo desinat debere. I. cōtinuus. §. illud, licet non soluedo efficiatur. I. si ab ar bitrio. ff. qui satisd. cog. l. tres tutores. §. quod autem. ff. de admin. tut.

d **G D A R E S P O N D E S.** Ita stipula tuis sum a te, quia fortasse prædixeras te nec mihi, nec alteri quidquam ante promissurum: quam Titius debitor tuus esse desisset, neq; amplius quam ab eo exegisset.

e **G V A L E T S T I P U L A T I O.** Et ideo quantam pecuniam a Titio exegeris (aut si aliter debitor esse desierit) exigere potuisti, mihi dare ex hac

Donatio coniugalis, morte consummatur.

DIVORTIO FACTO. Aliud est constante matrimonio: quoniam non tenet eo tempore facta pro missio dotis animo donandi: quod moribus apud nos sit receptum, ne consistat inter virum & vxorem donationes. I. j. ff. de donat. inter vir. & vxo. licet ea morte mariti durante matrimonio mortem obeuntis confirmetur. I. quod de suo. C. de don. caus. non nu. nam & quæcunq; maritales, & vxoræ donationes silentio donatoris firmantur. I. donations quas. C. de dona. inter vir. & vxo. I. cum hic statutus.

hac stipulatione, tenaberis.

f **G Q V A S I.** Id est, non ita, vt & quem

4 admodum. I. nec emptio. ff. de contra. empt. I. cum hic status, in fin. princ. ff.

de donat. inter vir. & vxor. Est enim dictio, quasi, ad uerbum similitudinis: sic apud Tenantium in Adelphis, ita vita est hominum, quasi

cum ludas tesseris.

g **G A L I A C O N D I T I O N E.** Alius,

5 non alia, aliud, dictiones sunt similiter reporti. I. quidam relegatus. ff. de reb. dub. quo sit euidentis hanc promissio nem, cum debitor esse desierit, & similem conditionalem esse; sicut si dictum esset. Si debitor esse desierit; quod & clarius exprimit idem Vlpia. in l. quod cunque. §. non solum.

IOAN. CORAS. VALEN.

III. OCTOB.

1 5 4 6.

Quasi dictio.

Alius, dictio natura.

Nouatio non praesumitur.

tus. in prin. ff. de do. inter vir. & vxo.

b **G N O M I N E S T I P U L E T V R.**

A' marito sciente se non teneri, & similem pli certe, non animo nouandi non nec in dubio presumetur hic nouatio fau-

re dotis, ob quam præcedens obligatio priuilegiis multis suffulta est. I. ij. ff. de pri. cred. I. as fiduciis. C. qui pot. in pig. hab. Licet alias regulare sit, ut stipulatione sequenti, plus continente nouetur precedens. I. qui vsumfructum.

c **G I N O B L I G A T I O N E.** Noua ex prædicta stipulatione.

d **G A C T I O N E** de dote, Id est, ex stipulatu per quam rei vxoræ actione

L. Si diuortio.

1 **Donatio coniugalis morte consummatur.**

2 **Nouatio non presumitur.**

3 **Promissio presumitur erranter facta.**

4 **Falsa causa quando vitiet contractum.**

5 **Arg. de contract. ad ult. voluntates.**

XXII. P A V L V S.

SI DIVORTIO facto ea quæ nihil in dote habeat, dotis nomine centum dari stipuletur: uel quæ centum duxat habeat, duceta dotis nomine dari stipuletur: Proculus ait, si ducenta stipuletur, quæ centum habeat; sine dubio centum quidem in obligatione uenire, alia autem centum actione de dote

ne sublata, omnes hodie dotes exiguntur. l. vnic. in prin. C. de rei vxo. act. §. fuerat, de actio. in Inst.

e **G D E B E R I.** Si tamē à marito sciente mulier stipulata fuisset. Ex quo

enim sciens, prudens, sine causa promittit, donare videtur. l. campanus. ff. de oper. libert. Nec potest idcirco causari se promisisse sine causa, vt mulierē exceptione dolí repellat, iuxta l. ij. §. circa. ff. de dolí ma. & me. excep.

nāmque promisso causam, licet falsam; vnde cùm à scīēte processis, donationis effectum habet. l. j. ff. de cond. inde. & d. l. Campanus. Ergo secus, si ab errante. l. pen. §. mulier. ff. solut. matr. cum errantis nulla sit voluntas. l. sed hoc ita. ff. de aqua pluvia. arcend. l. si per errorem. ff. de iuris dict. omn. iudic. l. nihil. §. fin. ff. de reg.

Promissio cēsetur in dubio, eroneè facta. 3 iur. †præsumitur autem in dubio ab errante, & ignorante facta promissio; cùm neminem prodigere, & iactare suum verisimile sit. l. cùm de indebito. ff. de probat. nec donationis conjecturam capiamus, sicubi alia præsumptio intercedere potest. l. si cùm aurum. ff. de solut. præterquam in causa huius. l. in honorem, & reuerentiā bene transacti matrimonij, Bald. in rub. C. de confess.

f **G D I C E N D V M I T A Q V E.** Respondet quæstioni initio propo sita.

Falsa cau fa quando vitiat. 4 g **G VENIRE IN STIPVLATIONEM.** Cōtra videtur, †cùm falsa causa contractum vitiet. l. si quis fundum. ff. de contrah. emption. Sed illud vbi circa substantiam contractus versetur; veluti in venditione circa pretium, quod sine dubio est, de substantia. l. ij. §. j. ff. de cōtra. emptio. §. pretium, illo titu. in Inst. Alioqui

regulare est, vt falsa causa scienter emissa, non vitiet, siue in cōtractibus: vt hīc, siue in vltimis voluntatibus. l. cùm tale. §. falsam. ff. de cond. & demonst. l. ij. C. de fal. cau. adiect. lega.

Si tamen quantitas adiecta sit. l. si sic. §. si mihi. ff. de leg. j.

Argu. de contra. ad testamen ta.

deberi. Dicēdum itaque^s est, etiā si nihil sit in dote, centum uenire tamen in stipulationem^s, sicuti^b h cūm filiæ, uel matri, uel sorori, uel aliis cui libet dotis nomine legatur, utile legatum esset.^k

L. Si id quod aurum.

1 *Aes, genus metalli.*

2 *Aurichalchum.*

3 *Aes quomodo inauretur.*

4 *Error in materia non vitiat contractum.*

5 *Clausula dolii mali, quando actionem det.*

h g s I C V T I. † Argumentatur hīc Iuriscons. de contractibus, ad vltimas voluntates, vt & in l. suc cessori. ff. de neg. gest. l. seruum fi lij. §. eum qui. ff. de leg. j. E' diuer so alibi ratiocinatur, de vltimis voluntatibus, ad con tractus. l. non est mirum. ff. de pign. a ction. l. quæ de legato. ff. de legat. j. l. à duobus. ff. de oper. liber. Sed quoniā innumeræ sunt inter cōtractus, & vltimas voluntates differentiæ bonam partem quarum Ias. accuratè coniecit in d. l. quæ de legato. non putauerim, nisi vbi eadem esset per omnia ratio argumentationem huiusmodi procedere. l. Iulianus. ff. si quid in fraud. pat tro. l. stichum. §. fin. hoc titul.

i **G L E G A R E T V R.** A' patre, filio, fratre, aut alio quolibet extraneo, vt singula singulis referamus.

k **G V T I L E L E G A T V M E S set.** Si pater legauerit filiæ, aut filius matri, frater sorori, vel etiā extraneus extraneo centum dotis receptæ nomine; quæ verè non est recepta, valet nihilominus legatum, nec falsa demonstratione illud perimit. l. si sic. §. j. ff. de leg. j. l. si non designata. C. de fal. caus. leg. §. sed si vxori, de leg. in Inst. Quare idem, inquit, Pompo. in contractibus dicendum, cùm eadem omnino ratio utrobique versetur, fauor scilicet, dotis.

IOAN. CORAS. VALEN.

III. OCTOBRIS.

1546.

f 4

Aes me-
talli ge-
nus.

Auriculat-
chum.

Aes quo-
modo inau-
retur.

Error, qui
cōtractum
vitiāt.

V M A E S E S S E T. De^a
auratum puta: alioqui cūm
† aēs genus sit metalli obtu-
sum, & aurum metallum sit
fulgens splendens, & lucidum; nō vī-
deo, quo pacto
posset quispīā au-
rum putare, quod

2 aēs effet; † in aurī/
chalco tamen, qđ
colorē aureū ha-
bet, facile hīc er-
ror in hominis
animū īseuīret l.
Labeo. ff. de con-
trah. emp. † Inau-
ratur autē aēs, ar-
gento vīuo, indu-

ctis ad id bracteis aurī, eo tamen ī
primis crīniato, accensōque, sale, ace-
to, & alumīne restincō, deinde exar-
enato: vt splendore deprehendatur,
an satis recoctum sit, quīque iterum
exhalato, vt edomitum possit pumī-
ce, alumīne, & argēto vīuo admixtis
inductas accipere bracteas, author est
Plin. lib. xxij. cap. ii. in fi. Quo mo-
do nemo est, nisi & ipse Bractearius,
& inaurator effet, cui non facile im-
ponatur.

b G IN C O R P O R E C O N S E N-
seriūmus. Licet ī materia sit erratum.
4 † Sic & ī cōtractu pignoris ab Vlpia-
no respōsum est, si quis cūm aēs pigno-
ri daret affirmauerit, hoc aurum esse:
quia in corpore consensum est aēs pi-
gnori esse. l. j. §. fin. ff. de pig. act. Ergo
dīcendum ī substantia, & materia,
licet erretur, si tamē ī corpus cōsen-
sum est, super quo cōtrahitur, non vi-
tiari cōtractum. Quod ī stipulatio-
ne de qua hīc, & in pignore, de quo
ind. §. fin. recipiendum est: cūm stipu-
latoris & creditoris maximē interficit,
& expedit valere saltē obligationem
ī corpore, ī quo consenserunt: cūm
nihil pro eius acquisitione præstare
debeant. Quid ratione idem ī legato
respōdit Vlpia. l. si quis ī fundi. ff. de
leg. j. l. demōstratio. ī prin. ff. de cōd.
& demonstr. Idē inque ī donatione
putarem. l. ad res donatas. ff. de aēdil.

edic. l. arist. §. fina. ff. de donatio. At
vbi damnosum effet recipiēti aēs, pro
auro accipere, eum errorem ī mate-
ria, & qualitate substantiali contra-
uitiare verius est: vt in contractu em-

ptionis. l. in vendi-
tionibus. §. fina. l.
cum ab eo. §. fina.
ff. de cōtrah. emp.
Habet quippe ne-
cessum emptor, p-
re, que venditur,
pretiū numerare,
vnde quod cōmo-
dissimū est, ei lex
elīgēs venditionē
nullam facit, si aēs,
pro auro, aut plū-

bum pro argento veniat: vendito
rēmque teneri vult, quanti interest
emotoris deceptum non esse. l. si steri-
lis. §. quanuīs. ff. de actio. empt. nisi aēs
aurī aliquid haberet, quia inauratum
effet. l. quod tamen. in fi. ff. de cōtrah.
emp. quādo tunc nō omnino ī ma-
teria erratum dici possit. Similiter, si
quis aurum debens aēs pro auro sol-
uerit, non liberatur: licet ī corpore
creditor consenserit. l. si cūm aurum.
ff. de solutio. Si enim solutio effectū
haberet, damnificaretur grauissimē
creditor, liberato inde debitore. l. ele-
ganter. §. qui reprobos. ff. de pig. act.
Ergo ī omni cōtractu vtilitatē eius
qui aēs pro auro recipit, spectandam
censeo, vt si contractum valere ei vti-
le sit eum ratione, quia ī corpus con-
sensum est, lex defendat: vt hīc, & d. l.
j. §. fi. ff. de pig. act. si verò magis expe-
diat nullum fieri cōtractum, qui pro
aere recepto non nihil, & ad aurī aēstī-
mationē ab eo præstandum effet,
nullus sit contractus. d. l. in venditio-
nibus. §. fin. d. l. quid tamē. & d. l. cūm
ab eo. §. fin. & d. l. si cūm aurum.

c D O L I M A L I C L A V S V L A.

5 † Quae solebat olim contractibus ī/
seri. l. eadem. ī prin. vbi plenius dico.
l. stipulatio ista. §. si quis dolum. & l.
inter stipulatē. ī prin. hoc tit. l. nouis-
sima. ff. de iud. sol. Ea dolum malū abesse
abfuturūq; cōtrahentes promittebāt.

clausula
doli mali.

d G S I S C I E N S. Secus, si ignorans: cùm enim dolum nō adhibueris, ini- quum esset, de dolo contra te agi pos- se. l. arist. §. final. ff. de donat. l. ad res donatas. ff. de ædil. edic. etiam in con- tractibus bonę fi- deī, quicquid alij dicant; licet enim tūc in id quod in- terest agi possit. l. si sterilis. §. quanuis. ff. de act. emp. aut speciali alio remedio succurratur. l. ij. C. de

tecum agam, si sciens ⁴ me fefel- leris.

C. de rescr. vend. nullibi tamen legi, ex clausula dolí malí agi posse de do- lo contra eum qui neque verè, neque præsumptiuè dolū adhibuit, nisi do- lus præsumptus esset. l. si sine. §. si in stipulatione. ff. rem ratam habe. l. hæc verba. ff. de verborum signifi- cat.

IOAN. CORAS. VAL. V.

OCTOB. 1546.

*Genus nō a
perit.*

OMINEM CER TVM.
Secus ergo, si homo gene-
raliter sine proprio nomine
promissus esset; †cùm genus
ipsum perire nō possit l. in ratione. ij.
§. incertæ. ff. ad l.

*Quantita-
tis pericu-
lū ad quē
speciet.*

1 Falc. †Quaratio-
ne debitor quan-
titatis, cùm quan-
titas genus sit, nul-
lo interitu libera-
bitur. l. incēdium.
C. de reb. cred. ni-
si moram fecisset
creditori oblatam
quantitatēm op-
portuno loco, &
tempore recusan-
do, tūm q̄ ex equi-
tate opposita dolí
malí exceptiōe l.
qui decē in princ.
ff. de solution. l. si
opera. ff. de dol.
mal. except. l. in-
terdum. §. fin. hoc
titulo. Liberatur
quoque debitor
quantitatis, si propter speciem quan-
titatem debeat perempta specie. l. ele-
ctio. §. si is. ff. de noxal. l. in naue. ff. lo-
cat. Quam rem ampliore tractatu
dignam suo loco fusius sum exequi-
tus. Alia quoque ratione, non abs re-
dixit Iurisconsult. hīc hominem cer-
tum, vt demonstraret non idem else,
si duo homines alternatiuè promissi
essent; vno quorum etiam ante mo-

ram perempto, non liberatur debitor,
sed in superstite manet obligatio. l. nō
vtique. §. j. ff. de eo quod cert. loco. l.
Stichum aut Pamphilum. §. j. ff. de
solutionib.

b G Q V A M S I *Debitor
speciei
quando li-
beretur.*
3 per te steterit. †Er-
go debitor speciei
eius interitu ante
moram liberatur.
Idē q̄ si res debi-
ta extet, sed dari
posse desierit, q̄a
seruus manumis-
sus est, aut fundus
religiosus sacérve
factus. l. is qui alie-
nam, & l. si quis
seruum. §. j. cùm
hæc omnia præ-
stare impossibile
sit. l. si homo mor-
tuus, hoc tit. l. j. &
l. intantum. §. j. ff.
de ter. diuīs. & ad
impossibile nemī
nem lex obligari
velit. l. impossibi-
lis hoc titu. & l. impossibilium. ff. de
reg. iur. Sed nec ad rei peremptę esti-
mationem, cùm culpa careat reus, &
ideo in damnum vocari non debeat.
c. ij. de constit. post moram verò tene-
tur. l. quod te. ff. de reb. cred. cùm tunc
in odium morosi, lex rem extare in-
terpretetur. l. si seruum, in princ. §. se-
quitur. & §. si. Culpa autem ante mo-
ram non sufficeret licet interitus se-
quer

L. Si ex legati causa.

- 1 Genus non perit.
- 2 Periculum quantitatis ad quem pertineat.
- 3 Debitor speciei ante moram liberatur.
- 4 Interpellatio diei, & hominis.
- 5 Occidens seruum quando liberetur.

XXIII. POMPONIVS.

I EX LEGATI cau-
sa, aut ex stipulatu
hominē certum mi-
hi debeas, nō aliter
post mortē eius te-
neberis, quam si p̄ te steterit ^b quo-
minus viuo eo eum mihi dares.
Quod ita fit, si aut interpellatus

lis hoc titu. & l. impossibilium. ff. de
reg. iur. Sed nec ad rei peremptę esti-
mationem, cùm culpa careat reus, &
ideo in damnum vocari non debeat.
c. ij. de constit. post moram verò tene-
tur. l. quod te. ff. de reb. cred. cùm tunc
in odium morosi, lex rem extare in-
terpretetur. l. si seruum, in princ. §. se-
quitur. & §. si. Culpa autem ante mo-
ram non sufficeret licet interitus se-
quer

Interpellatio duplex

queretur, cum ea ad interitum ordi-
nata non esset. I. is qui. ff. de action. &
obligat.
c G I N T E R P E L L A T V S. Op-
4 portuno * loco & tempore. I. si so-
lutorus. ff. de solu-
alioquì non face-
ret moram debi-
tor. I. mora. ff. de
visur. idemque nec teneretur perempta-
re debita; veluti si ante diem sit inter-
pellatus. I. cum filius familiæ. §. final.
Dies autem satis pro hominè inter-
pellat. I. magnam. C. de contrahen. &
committ. stipu. Interpellationem por-
rò ab hominè extra iudicium fieri suf-
ficit. I. denuntiasse. ff. ad I. Iul. de adul.
& passim Accurs. & cæteri docent,
præsertim in ijs quæ nō iure actionis
sed officio iudicis implorato petun-
tur. I. cum postulassem, in princ. ff. de
damn

damno infecto.

d G V E L D E D I S T I. Ni si me-
rentem: puta in facinore deprehen-
sum occidisses. I. qui seruum, hoc tit.
I. quid ergo, j. §. si hæres. ff. de legat. j.

*occidens
seruum
quando li-
beretur.*

neq; enim in cul-
pa est, qui seruum
pro maleficiis co-
ercet, vincit, & p-

magnitudine admissi enecat. I. ele-
ganter. §. fin. ff. de pigno. actio. I. ser-
uum quem, in fin. ff. de pigno. quid e-
nim si promissor hominis eum vxo-
rem stuprante deprehendat, an nō
excusabitur, cui difficultimum fuit iu-
stum temperare dolorem. I. si adulter-
rium. §. Imperatores. ff. ad I. Iul. de
adul.

IOAN. CORAS. VALEN.

V I. O C T O B R.

1546.

a X S T I P U L A T V. Aut
alia causa.

b P V P I L L V S. Quia pa-
ter defunctus cum viueret,
aut alius cui pupillus hæreditario iu-
re successit, stichū
stipulatori promi-
serat. I. magis pu-
pulo. §. si pupillus sti-
pulanti. ff. de reb.
eo. nam pupillus
ipse ex stipulatio-
ne obligari nō po-
test. I. Julianus. §.
si quis à pupillo.
ff. de act. empt. I.
obligari. ff. de au-
thor. tuto. §. pupil-
lus, de inut. stipul.

Pupillus quis.
c * Pupillum autē
cum propriè dici,
qui cum impubes est, desit in patris
esse potestate, morte; puta, aut eman-
cipatione notius est, quām vt plurim
bus demonstrari debeat. I. pupillus. ff.
de verb. signi.

c M O R A F I E R I. Cūm ab eo so-
lo peti non possit, sed tutor ipse, aut
pupillus tuteore authore interpellari
debeat

debeat. I. l. defendēte. ff. de author. tut.
vbi autem nulla est petitio, ibi nulla
mora. I. si pupillus, hoc tit. I. lecta, §. di-
cebam. ff. de reb. cred. I. nulla. ff. de re-

**2 g

- 1
- 2
- 3

L. Sed si ex stipulatu.**
1 Pupillus quis.
2 Pupillus quando interpellari posbit.
3 Tutoris mora quando pupillo noceat.
X X I I I. P A V L V S.

E D S I E X S T I. pulatu^a stichum de-

beat pupillus^b, non
uidebitur per eum
mora fieri^c, ut eo
mortuo teneatur, nisi si tuteore au-

emptorē q; defendat, nam nisi hanc
denuntiationem faciat, neque actio-
nem ex empto, neq; ex stipulatu, ne-
que de dupla contra venditorem ha-
beret. I. emptor. C. de euictio. Vnde
perquām damnosum esset ei expe-
ctare, vel pubertatem, vel tutorē: cūm
interim re euicta iure suo priuari pos-
set

*Pupillum
quandoq;
potest in-
terpellari.*

set,merito soli pupillo denuntiari possest.l.apud Iulianum.§.i.ff. Quib. ex cau.in poss.ea.magisque tunc emptori certanti de damno,quam pupillo tractanti de lucro;vt & omnis suadet æquitas fauēdum est.l.dolus.ff.quā. ex fac.tuto.neque par est lucri & damni ratio.l.fin. §.licentia.C.de iur.delib.l.final.C.de codicil.

d G A V T S O L V S T V T O R.
3 †Qui si moram faciat nocebit pupillo,

a **E B E A T V R.** Et ita bis idem,qua ratione videbatur ex posteriori stipulatione promissorem non obligari.l.qui bis idem.

b **O B L I G A B I**

tur. Cum effectu, quoniam remittere exceptionem videtur, qui scien ter repromittit: & ita similis est ei qui donat.* Se cū ergo si pignoriantiam id fecerit. l.si quis delegauit. ff. de nouatio. l.sed & si quis. §. fin. ff. si quis cau tio. vt autem tollatur omnis erroris præsumptio, inserunt quotidie in instrumentis hanc clausulam Tabelliones, & promisit dictus Titius, ex certa scientia, sciens se ad infra scripta non teneri, de cuius clausula virtute permulta hic doc.scribunt.

c **G Q V A S I N V L L A.** Propter exceptionem, vt subiicit Iuriscons. quæ si opponatur, efficit vt ea prior stipulatio effectum non habeat, atque ideo nulla existimetur.l.fi. ff. de offic.eius cui mand.est iuris.l.ex his.ff.de cond. indeb.

thore, aut solus tutor ^d interpelletur.

Io,vt hīc textus manifestē sentit. Sed hoc eatenus accipiendū est, cedere duntaxat actionem, quam habet contra tutorem, teneatur: nec in plus factō tutoris obligetur.l.in. §.final.ff.de trib.act.l.fi. §. per nult. vbi scriptores copiosè. ff. de admin. tutor. nisi quatenus ad eum ex dolo, aut culpa tutoris prouenit. l. in. ff. Quan. ex fac.tut.

I O A N . C O R A S . V A L E N T .
VII. OCTOB. 1546.

L. Si dari.

- 1 Ignorans non donat.
- 2 Stipulatio ipso iure operatur.
- 3 Bis idem promittens quando obligetur.
- 4 Secunda stipulatio quando obliget.

X X V. P O M P O N I V S.

I D A R I S T I P U-
ler id, quod mihi iam ex stipulatu de beatur^a, cuius stipulationis nomine exceptione tutus sit promissor obligabitur ^b ex posteriore stipulazione: quia superior quasi nulla ^c sit exceptione obstante.^d

cet vim prioris eius necem operarentur. Stipulatio porrò secunda primæ contraria, aut ad eius destructionem subiecta, primam tollit. d. §. pactus, qui in his terminis loquitur. * Et ita non obstat, quod ab eodem Pompo. paulò antè traditum est, eum, qui bis idem promittit, ipso iure amplius quam semel nō teneri.l. qui bis:nam, vt verba eius indicant, aperte procedit, vbi prima stipulatio effectum habere

*stipulatio
ipso iure
operatur.*

*Bis idem
promittes
quando ob
ligatur.*

bere potest, tunc enim, quia desiit interesse, secunda inutilis est, cum stipulationes inuenientur, ut stipulemur quod nostra interest. I. stipulatio ista. §. alterius non aliter consistat, & si nostra interfit. §. alterius de inut. stip. atque in hac lege stipulatio prima opposita exceptione pacti nulla redditur, & ita perinde est, atque si facta non fuisset. I. quanvis. §. si conuenerit. ff. ad Vellei. I. nullus. ff. de author. tutor. cum vulg. stipulatio secunda quando obliget. 4. + Quare secunda promissorem oblitus habet, cum prima effectum non habeat, & cum exceptio pacti perpetua pri

Turpes stipulationes.

VRPES STIPVLATIONES. Quales illae sunt, quibus homicidium adulterium, aut sacrilegium fieri promittitur. I. sequi. & I. plagi, & §. quod turpi, de inutil. stipul.

b. GNL L L I V S

esse momenti. I. iurius risgentium. §. si pacifcar in fin. I. si vnum. §. pacta. ff. de pact. I. non dubium. C. de legib. I. pacta quae contra. C. de pactis. Quia impossibilis, + que enim non nisi turpiter fieri possunt, nec face re nos posse credendum est. I. filius. ff. de condi. instit. & id duntaxat posse dicimus, quod de iure possimus. I. nepos Proculo. ff. de verb. sig. & quae de iure prohibita sunt, impossibilita existimantur. I. idem Iulius. §. fi. ff. de legat. j. impossibilium autem, nullam esse obligationem cantat vtraque iuris regula. I. impossibilium. ff. de reg. iur. c. nemo potest, eo, ti. in vi. prater ea, quia huiusmodi pactionibus contrahentes ad delinquendum inuitantur. I. si vnum. §. illud. ff. de pact. I. conuenire, ff. de pact. dotal. & quia quae contra bonos mores sunt, siue in partum, siue stipulationem deducatur.

nul

primae stipulationi obstaret, non censabitur repetita in secunda, ne facta hac repetitione reddatur inutilis. I. quoties. ff. de reb. dub. I. quoties. j. hoc titul. & ne ea ad prioris stipulationis confirmationem interposita eius destructionem operetur. I. quod fauore. ff. de legib. I. legata inutiliter. ff. de leg. j. Licet alioqui sequens stipulatio repeatat qualitates prioris. I. qui sic stipulatur.

IOAN. CORAS. VALEN.

VIII. OCTOBR.

1 5 4 6.

nullius sunt momenti. I. ex eo. ff. de inutil. stipul. tametsi conuentioni iurisurandi religio addita sit, d. §. si pacifcar, d. I. non dubium, neque enim iurisurandum oportet iniquitatibus esse

vinculum. c. inter cætera, xxij. que stion. iiiij. Et placent Deo magis transgresiones hac in parte, quam superstitiones obedientiae, §. j. Sce nicas non solùm, col. v. + Doctrinæ autem Vlpiani hoc loco, vt nullius momenti sint turpes stipulationes, intelligo, si ex v

triusque stipulatoris, scilicet & promissoris parte turpitude versetur, vt lex sequens declarat, veluti, vt maleficium fiat d. §. quod turpi, & I. iurisgentium. §. si vt maleficium fiat, ita enim legendum, non si ob maleficium ne fiat, emendati codices admonent, ff. de pact. aut de præda interfures dividenda. I. si à reo. §. fi. ff. de fideiusto. nam si ex stipulatoris persona duntaxat turpitude versaretur, quia promissum esset, ne fieret maleficium, valeret mero iure stipulatio, quanvis a gens stipulator dolí mali, aut in factū exceptione submoueretur. I. penul. in princ. ff. de conditio. ob turp. caus. nec diuer

Turpitude ex cuius parte considerada.

ENERALITER nouimus turpes stipulationes nullius esse momenti.^b

XXVI. VLPIANVS.

E N E R A L I T E R

nouimus turpes stipulationes nullius esse momenti.^b

trijsque stipulatoris, scilicet & promissoris parte turpitude versetur, vt lex sequens declarat, veluti, vt maleficium fiat d. §. quod turpi, & I. iurisgentium. §. si vt maleficium fiat, ita enim legendum, non si ob maleficium ne fiat, emendati codices admonent, ff. de pact. aut de præda interfures dividenda. I. si à reo. §. fi. ff. de fideiusto. nam si ex stipulatoris persona duntaxat turpitude versaretur, quia promissum esset, ne fieret maleficium, valeret mero iure stipulatio, quanvis a gens stipulator dolí mali, aut in factū exceptione submoueretur. I. penul. in princ. ff. de conditio. ob turp. caus. nec diuer

díuersum censeo vbi versaretur ex parte promissoris tantum turpítudo, quia Titius fingens se cœlibem: cùm vxorem domi reliquisset ei, quam ad nuptias sollicitauerat ignorantí eius conditionem nōnihil, vt sponsæ promisisset. l. ea quæ. C. de donat. an. nupt. aut adolescentis meretrix, + quæ licet turpiter faciat, quod sit meretrix, non tamen turpiter accipit, cùm sit meretrix. l. idem. §. j. in fin. ff. de condit. ob turp. caus. atque ideo nec turpiter stipulatur. l. fin. C. ad l. falc. recteque ei donatur, licet in honeste. l. affectionis. ff. de dona. mero iure tenebit promissio agique poterit; licet non cum effectu. l. ea quæ. C. de donatio. an. nupt. opposita

*Meretrix 3
quomodo
turpiter
faciat.*

sita nanque in factum, aut doli exceptione repelletur agens. d. l. pen. ff. de condit. ob turp. caus. l. dolo. C. de inutil. stipul. nam licet stricto iure non dicatur turpiter facere meretrix, accipiendo, aut stipulando: negari tamen non potest, quin inspecta veritate & re, ipsa contra honestatem faciat emungendo pecunia adolescentes, eorumque non miserendo, quia pernitosum Syrae anus improbusimæ consilium sequuta spoliet, mutilet, laceret, quem nacta sit. argu. l. ij. ff. de obseq. à liber. pat. præst.

IOAN. CORAS. VALEN.

DIE VIII. OCTOB.

1546.

Turpis stipulatio. a R O M I T T A T . Hæc exempla evidenter faciunt legem præcedentem loqui, + cum turpítudo utrinque versatur, tam ex parte stipulatoris quam ex persona promisoris, vt & in illo Papinia. respōso, si plagi, inquit, aut (vt alii legunt) flagitijs faciēdi causa cōcepta sit stipulatio ab initio non valet. l. si plagi.

b G F A C T V rum. Idem et si quid promittatur flagitijs iam facti nomine. d. l. si plagi, quippe nimis iudicium esset paratū facinus pre mio donari & ita malitiis hominū indulgeri. l. in fundo. §. f. ff. de re vend. eosdemque animosiores ad delinquendum in posterrum faccre. l. cōuenire. ff. de pact. dot.

c G O F F I C I O Q V O Q V E prætoris. Necdum lege ciuitatis significans stipulationes turpes, non solum de iure ciuilis: sed etiam prætorio nullius esse momenti. Quare cùm

L. Veluti.

1 Turpis stipulatio, omni iure nulla.
2 Obligatio quandoque contractum notat.

XXVII. POMPONIUS.

ELVTI SI QVIS homicidium vel sacrilegium promittat, se facturum sed & officio quoque prætoris continetur, ex huiusmodi obligationibus actiones denegari.

§. Si stipulatus.

1 Temporis ultimum momētum spe Etandū.

hinc autem ex eis produci obligationes, quanvis ex iis actiones denegentur: nec est nouum obligationis verbo contractum in iure significari.

e G A C T I O N E S D E N E G A R I . Quare iudex stipulatorem agentem defacto reo etiam non opponente poterit repellere, vt mox diximus.

*Obligatio
notat
quandoque
contractum.*

g

*vltimum a
temporis
momentū
spectādū.*

RE C T E' P E T A M .
†Nam & si verba ambigua sunt, inquit Cels. sic tam
men exaudiantur, si immutabiliter verum fuerit te capitolium
non ascendisse. l.
quiequid. §. final.
Immutabiliter autem ante verum esse non potest,
quam vltimum biennij momentū præterierit, cum
potuerit eo etiam extremo momen
to concendere Capitolum. l. s. ff. de
cond. insti. Sed & amplius dicendum
quod tametsi constaret, te in Capito
lum

*Tradere, a
Præstare.*

TRADI, *Vel præstari: nam
hæc verba tradere, & præ
stare eundem effectum ha
bent, vt scilicet promissor
non teneatur rem facere stipulatoris:
sed tatum nudam
rei possessionem
cōtradere. l. datio.
§. j. & l. ex em
pto in princ. ff. de
act. empt. l. si fun
dū certa die, hoc
tit. tradere quip
pe facti est. l. con
silio. ff. de cura fu
rio. Diuersum in
verbo dari, l. vbi
autem. §. fin. §. sic
itaque, de actio.
in Instit.

b. T P R O P R I E /

tatem, Nec possessionem ullam, siue
ciuslem, siue naturalem; cum vtraque
iuris sit, sed nudam duntaxat, quam
asininam detentio[n]em vocamus, hoc
enim significat verbum tradere, quod
est meri facti. d. l. consilio.

c. T D A R I S T I P V L A T O R I L

Hoc est, dominium eius transferri. d.
l. vbi autem. §. finia. Et ista stipulatio
rem tradi, non translationem domini
nij, sed nudum factum continet, cui
doct

lium ascendere non posse, non tamen
ante expletum biennium recte pete
rem. l. in illa, totus enim effectus sti
pulationis in eum diem collatus in
telligitur. l. si eum. §. j. ff. Si quis caut.

licet mero iure sta
tim cum certum
esse coepit, stipu
latio committa
tur. l. cum stipu
latus sum, & l. ita
stipulatus. §. j.
quod latius sum
exequutus in l. in
illa.

IOAN. CORAS. VALEN.

IX. OCTOBR.

1 5 4 6.

doctrinæ ex professo Vlpiani verba
repugnant. l. in conuentionalibus. §.
2 fin. * Si quis, inquit, vacuam posses
sionem tradi promiserit, non nudum
factum hæc stipulatio continebit, sed
causam bonorum, hoc

est, vt interpretor ipse, effectum per
traditionē domini
nij transferendi. l.
si stipulatus. ff. de
vsi. aut aliud qd
sit loco domini
puta, conditionis
vsu capiendi; eten
im effectus bo
norum est domini
nij directus, vel
vtile aut conditio
vsu capiendi, qua
ad dominij per

uenimus bona fide possidentes. l. tra
ditionibus. C. de pact. Ideo Vlpianus
in bonis nostris ea esse scribit, quæ do
minij nostri sunt directo, vel utiliter,
aut à nobis bona fide possidentur.
Nec aliter enim nos bearent, seu no
bis prodeffent bona. l. bonorum. §. j.
ff. de verb. sign. sic verba (causam bo
norum) accipienda sunt, licet quanto
doque plenijs pro subiecta materia
ab eodem Vlpiano interpretantur. l.
j. §.

j. §. hæc actio. ff. si quis testam. lib. esse iu. fue. Continet autem causam bonorum, in d.l. in conuentionalibus. §. fi. stipulatio rem tradi, quia subiecta erat cōtractui, de cuius natura veniebat domini translatio si promissor do minus erat. l. ex empto. in princ. ff. de actio. emp. Quod licet diuinatorium tenendum est, inquiunt doc. nec enim quicquam tutius dici potest. Ego vtriusque text. verba sequutus, malo dicere: differentiam constituendam inter stipulationem rem tradi, de qua hic, & vacuam possessionem tradi, de qua in d. §. fin. vacuam namque possessionem nō dicitur tradere, nisi qui eam liberam ab omni possessore, & cum aliquo iure tradit. l. §. j. ff. de act. empt. *Vnde vacua possessio ad nudam

Opinio au-
thoris.vacuam
possess. tra-
dere.

VO T S P E C I E S. Regula qua nihil tritus efferrī solet, *tot sunt stipulationes, quot res, aut summae in stipulationem deductæ. l. j. §. sed si mihi. l. vbi autem. §. pe.

l. Titia. §. fin. & l. pluribus, in prin.

licet vna sit verbo

rum cōceptio: sed

eius vis multipli-

catur propter res

multiplicatas. Si

militer Callistra-

tus, tot esse voluit

euictionū actio-

nes, quot & spe-

cies rerū emptio-

ne compræhensæ.

l. cūm plures. ff. de

euictionib. Et tot

sententias, quot

capitula esse cer-

tum est. l. quædā

mulier. ff. fam. er-

cif. l. fin. ff. de iure

patron. totq; com-

promissa, quot

paratum compromissum est. l. quid

tamen ad prin. ff. de recep. arbit. & tot

L. Scire debemus.

- 1 Stipulationes tot, quot res.
- 2 Venditio plurium rerum, vna,
- 3 Collativa non distributiva.
- 4 Nouatio quando inducatur.
- 5 Generalis expressio quando idem quod specialis operetur.
- 6 Absurdum huius l. vnde nascatur.
- 7 Legata aut tot quot res legatae.
- 8 Vniuersale Generale, Numerale.
- 9 Quadriga.
- 10 Lectica, Lecticarij.

XXIX. VLPIANVS.

C I R E D E B E-
mus, in stipulatio-
nibus tot esse stipu-
lationes quot sum-
mae sunt, totq; esse
stipulationes, quot species". Se-
res, de quibus se-

vna propter unitatem pretij, respectu cuius, plures illæ res enumerantur. l. si

g 2

nudam traditionem referri nequit. Nec obstat, si cum Pompo. dicas, qui fundum tradi stipulatur, vacuā quoque possessionem tradi oportere, intelligitur. Nam illud ibi est in consequentiam præcedentis contractus emptionis: in quo, ut diximus, venit translatio dominij, vendens dominus erat. d.l. exempto. stipulationem autem huiusmodi, & aliam quamvis emptioni subditam ab ea regulari interpretationemque recipere notissimum est. l. si stipulatus. ff. de vñ. l. damni infecti quidam. ff. de damno infecto.

IOAN. CORAS. VALEN.

I X. OCTOBR.

1546.

donationes, quot res donatæ. l. sancimus. §. si quis autem. C. de dona. nec dixerit quispiam res plures coniunctim copulatas, loco vnius haberet. l. si hæredi plures. ff. de condi. institu. hoc enim obtinet, vbi plures res respectu alterius copulantur: nam si propter se fieret singularum, licet coniunctim enimeratio pro eo accipiedum esset, atque si singulæ separatim expressæ fuissent. l. falsa. §. final. ff. de cond. & demost.

2 *Sed cur non idem in vñditionis contractu dicimus, vt tot vñditiones sint, quot res vñditæ. l. cum eiusdem ff. de ædil. edict. Responde, pluriū rerū vñditio, non multiplex est, sed

vñdito
pluriū re-
rum vna.

duos. ff. de cont. empt. l. cùm duo. ff. de
in diem addic. licet propter utilitatem
receptū sit, vt ad singulas res eniptor
agere possit. l. & si vno. ff. de act. emp.
modò res illæ separatae sint. l. in com-

stichum in primis, deinde stichum &
Pamphilum sum stipulatus.

e G NON FIAT NOVATI O.
4 † Etenim vbi summa vna, vel species,
quæ non fuit in praecedenti stipula-

tione admiscetur,
nihil additur pri-
mæ stipulationi:
sed noua stipu-
latio in eo pluri
creatur. Et ita duæ
sunt stipulatio-
nes. Nouatio au-
tem non fit, nisi
cùm secunda plus
continet. l. qui v-

Nouatio
quando in-
ducatur.

Collectiua
dictionis
natura.

3 bouem. * Ceterum si nō fuerint
expressæ, licet plures res vno colle-
ctiua nomine contineantur, nō erit
nisi vna stipula-
tio; velut, si promitterem familiā ser-
uorum, suppellectilem, gregem, qua-
drigam, aut peculium. l. quod dicitur.
Idem q̄ in legatis dicimus. l. quoties.
& l. grec. ff. de leg. ij. Ea quippe col-
lectionis non distributiæ natura est;
vt contenta sub se ad coniunctum &
inseparabilem unitatē redigat. l. pro-
ponebatur. ff. de iudicijs. l. ediles. q̄ fa-
miliae. ff. de edil. edict. Manat inde nō;
parua utilitas, quia si plures intelli-
gantur stipulationes, saepius ex stipu-
latu agi poterit. l. quia dicitur, in fi. ff.
de euiction. promissor̄ vnam ex re-
bus promissis creditorī, vel inuito sol-
uit, ab eadēque liberatur. l. fi. ff. qui.
mod. pig. vel hypot. solui. Si plura le-
gata vnum agnoscit, aliud repudiari. l.
legatarius. ff. de leg. j. l. sed duobus. ff.
de leg. ij.

b G S E C V N D V M Q V O D. Quia
tot sunt stipulationes, quot sunt res in
stipulationem deductæ.

c G M I X T A V N A S V M M A.
Velut, quia cùm stipulatus essem vi-
ginti primo, nunc viginti & decem
stipuler.

d G V E L S P E C I E, Verbi gratia,
stichum

cundum quod b euenit, ut mixta
una summa uel species d quæ non
fuit in praecedenti stipulatione,
nō fiat nouatio e, sed efficiat duas
esse f stipulationes. Quanuis au-
tem placuerit tot esse stipulatio-
nes, quot summæ: totq; esse stipu-
lationes quot res, tamen si pecu-
niæ quis quæ in conspectu eius
est stipulatus sit, uel aceruum pe-
cuniæ non tot sunt stipulationes,
quot nummorū corpora, sed una
stipulatio g, nam per singulos de-
narios, singulas esse stipulationes

decem te inclusisse, secus autem si sc-
paratim, vt dixi, primo viginti, dein-
de decem promissis, possem quippe
petere utrunque quantitatem: cùm
sint duæ, & diuersæ promissiones,
idemque si primum viginti, deinde
viginti, & Stichum stipulatus essem.

f G D V A s esse lege diuersas, At ve-
rò dices, qui fieri potest, vt plures &
diuersæ sint stip. si ex durabus ultimis
vna idem continet; quod prima vt in
specie à nobis proposita, si primum vi-
ginti, deinde viginti & decem, aut vi-
ginti & stichum stipulatus sum; nam
in viginti secundo loco promissis, cùm
idem primum promissum fuisset, nulla
contrahitur stipulatio. l. qui bis idem.
Solutio, plures & diuersas dicit esse
stipulationes considerato primo con-
tractu, & quantitate, vel specie nouè
addita: quæ prima facie videbatur o-
perari nouationem praecedentis stipu-
lationis. Quod negat hic Vlpia. dices
stipulationē illam de superaddita spe-
cie, aut quantitate diuersam à prima.
Et ita nō fieri nouationem. l. fundum
Cornelianum. ff. de nouatio.

g G S E D V N A S T I P U L A T I O .
Nam

Nam quod supra dictum est, tot esse stipulationes, quot res obtinet; vbi res plures nominatim, & dilunctim diversis appellationibus exprimuntur. Secus si uno nomine plures comprehendantur. I. quod

dicitur, vt in specie huius tex. cum aceruū pecunia, aut pecuniam in conspectu existet, tem non facta particulari assium di numeratione stipulatus sum, nec dicatur demonstrationem proprij nominis vice fungi. I. certum. ff. de reb. cred. I. quoties. §. si quis nomen. ff. de haere. inst. I. nominatim. ff. de cond.

*Genus idē 5
quod spe-
cies opera-
tur.*

& demonst. * idemque operari generalem dinumerationem, quantum singularum rerum particularem expressionem. I. si chorus, in princ. ff. de leg. iij. I. omnes. C. de præscri. xxx. vcl xl. annor. Expressis autē distinctim singulis denariis demonstratis, multiplex redderetur stipulatio; vt in princ. huius. I. nam respondeo demonstracionem, vim habere proprij nominis, quantum ad inducendam certitudinem rei, vt certi scilicet esse dicamur, si digito aut vocabulis quibusdam res demonstretur, perinde atque si proprio nomine. d. I. certum, cum similib. Præterea vt omnes res in obligacionem deductæ intelligantur, sicut si specialis facta fuisset singularium expressio. d. I. si chorus, in princ. ff. de leg. iij. non item quantum ad actuum multiplicationem. I. quoties. ff. de lega. iij. aliōsque similes effectus, respectu quorum plus ferè semper potest specierū singularis enumeratio, quam expressio generis. I. sed & si quis. §. quæsitū. ff. si quis cautio.

*Absurdi-
tas huīus 6
l. in quo
versetur.*

h. G A B S V R D V M E S T. Si pecunia in conspectu posita, vel aceruū pecunia promittatur, quanvis denariorū multa sint corpora, vna tamen erit stipulatio; quod absurdum sit, inquit Vlpia. per singulos denarios, singulas induci stipulationes. * Cæterū in quo versetur hæc absurditas, ne mo ponit, nec facile discerni potest. Eo fa-

ctum est, vt audaculè nonnulli hanc rationem Iuriscons. frigidam, & ieūnam dixerint. Ego puto absurditatē inde nasci, q̄ iōd lex stipulationē nunquam fūstra inducat, nec nisi quam

expedire videt stipulatori. I. stipulatio non valet, vbi diximus. At qui h̄c si nascetur pro singulis

denariis stipulatio, hoc referri nō possit ad stipulatoris utilitatem: sed potius eius damno maximo contingere posset, cum de singulis denariis, & sic ob rem modicissimā singulatim ex periri cum oporteret.

i. G S T I P U L A T I O N E M Q V O que legatorum. Quia legata omnia (erūt quippe plures res mihi uno contentu, aut separatim legata) stipulatus sum generaliter mihi præstari.

k. G V N A M E S S E. * Quoniā res legatae in ea nō singulariter exprimitur, sed generaliter duntaxat legata, aut quod legatum erat, præstari sibi legatarius stipulatus est. Quare licet respectu obligationis perinde sit, atque si specialiter omnes fuissent designatae. d. I. si chorus. ff. de legat. iij. eo tamen generali sermone, actus propter rerū non nisi in genere expressarum pluralitatem, non multiplicantur. I. quoties. ff. de leg. iij. I. quod dicitur, hoc tit. Et si dicas hanc stipulationem, cū ad plura legata referatur, secundum numerum legatorum multiplicem censeri: cū relata sit in referente. I. asse tot. ff. de haere. insti. I. si ita scripsero. ff. de cond. & demonstra. & expressum videatur, in l. Titia, §. fi. & l. pluribus, in princ. Quæ iura docent ob prædentem specierum enumerationem subiectam stipulationem multiplicari. Respondeo illic ideo, quia specierū expressio ad effectum contrahendæ stipulationis facta erat. Quod in stipulatione legatorum, quæ ex legis dispositiōe interponitur, ex illo edicto, vt leg. no. caueat. considerari nequit.

g. PL V R A C O R P O R A S I N T. Sub uno legato, quia grex, supplex

*Legata an
tot, que
res lega-
ta.*

familia seruorum, instrumentū, fundi peculiū, quadrīga, aut aliud quid uis vno nomine collectim, plura continens corpora, legatum est: nam vñt tunc est, vt Iul. Paul. scribit legatum. l. quoties. ff. de legat. ij.

m Q V E L P L V ra legata. Quia nominatim plures res in legato expressae sunt: veluti, si legauerit mihi testator fundum, Stichum seruum, & equum

suum, eo quippe casu plura constat esse legata. d.l. quoties. j. resp. propter expressionem plurimi rerū. l. quod dicuntur. Secus autē si collectiuo nomine siue vniuersali. d. l. quoties, quod illud appellamus, quod ex proprio sui significatu absque adiuncto corpora plura comprehendit, vt supplex, lex, grec, peculium, hereditas, siue generali quod ex adiectione signi vniuersalis plura continet, vt legatum omnium seruorum. Siue numerali, vt legatum octo seruorum. l. si ex toto. §. ff. de leg. j. his quippe omnibus casibus vnum esset legatum.

n Q V N A E S T. Quod enim dicitur tot esse stipulationes, quot res: ibi locum habet, vbi res nominatim stipulatione exprimuntur. Alioquin si sub collectiuo tantum nomine continetur, nec ad eorum singularem expressionem deueniatur vna, aut (vt s̄pē diximus) stipulatio. d.l. quod dicitur.

Quadriga. o Q Q V A D R I G A E. * Quadriga curius

Fures qua
tuor actio
nibus te
nentur.

F U R E.

Contra quem is, cui furtum factū est, * quatuor actiones habet. l. si pro fure. §. furti. ff. de cond. fur. furti ad poenam dupli vel quadrupli, dupli

rus vñus est à quatuor equis, quibus coniungebatur, sic appellatus.

p S L E C T I C A R I O R V M. * Lectio ca propriè dicitur sedes ad instar cubi culi, in ea quippe puluinar, & lectus stratus specula

ria quoq; ad ascendos ventos, & lucē accipiendam adhibita in eaque gestari solēt, tam primores viri, q; matronæ, quæ in gallia ex corio cōficitur adhibitis vt dixi, specu

larib; vītreis. ferunt autem eam duo equi mediā lecticā intercipiētes, cum olim serui lecticā humeris gestarent, qui inde lecticarij dicitū sunt, vt hīc, &

l. si ex toto. §. final. ff. de legat. j.

q Q V N A E S T. Ratione qua vñi se pè sumus, ex d.l. quod dicitur.

r Q I L L V D E T I L L V D. Secus si disiunctiuo modo illud aut illud quis stipulatus sit, quo casu vna erit stipulatio, quātūm ad solutionē & præstationis vnitatē, nec illa plurimi rerū enumeratio disiunctim cōprehēsa plures faciat stipulationes. l. si illud. ff. de leg. j. l. cū illud. ff. quā. dies leg. ced. līc. respectu nominationis rerū diuersarum duplex dicit possit, duæ qippe res sunt in stipulationē deductæ, vt & in simili Iul. Paul. duas res legatas dicit, licet altera legatariū cōtētū esse oporteat. l. si q; seruū. §. j. ff. de leg. j. quo in loco semp aduersus interpretes existimauit dictionē legata, nomine esse, nō verbū.

IO. C O R. V A L. X. OCT. 1546.

§. Si à fure.

- 1 Fures quatuor actionibus tenentur.
- 2 Mouere questionem.
- 3 Rem suam quandoq; quis stipulatur.
- 4 Conditionis furtiva natura.
- 5 Fur quando moram purget.
- 6 Fur quando conditione liberatur.

I A F V R E homi-

dupli si furtū est non manifestum, quadrupli si furtū est manifestum. §. in duplum. & §. quadrupli de actio. in instit. & hæc infamiam irrogat. l. j. §. qui furti. ff. de his qui non infam.

infa. condicōnēm furtiuam ad rem ipsam. l. i. in fi. & toto tit. ff. de condic. furt. & hoc in odium furis inductum est, quo magis pluribus actionibus teneatur. §. sic itaque, de act. in inst.

nam ab alio ne^m mo rē suam condicere potest. l. fi. ff. v̄s̄ fru. quēad. caue. l. si quis nec causa. §. fina. ff. de rebus credit. Hæc porrò actio non infamat, cùm in condicōnēbus quibuscumque es-^set ignominia^t li-^cet ex famosis causis pendeant. l. ces-^sat. ff. de actio. & oblig. Datur quoque in furem ven-^dicatio & ad eam præparatoria ad exhibendum. d. l. si profure. §. furti. At earum neutra in-^famiae notam inurit, cùm ex his neq; perfidia, neque fraus accusetur. l. fur-^ti. §. fin. ff. de his qui not. infam.

b § H O M I N E M. Stichum puta, quē mihi surripuerat.

c § S I M S T I P V L A T V S. Simpli-^cciter, ita enim crudè quæstio propo-ⁿnenda est, vt sequentī distinctione lo-^ccus esse pos sit.

d § G M O V E T Q V A E S T I O N E M.
z * Elegans modus loquendi mouere quæstionē, pro eo quod est facere dif-^ficultatem, & dubitationem.

*Quæstio-
nem mo-
nere.*

*Rem pro-
pria quan-
doz, quis
stipulatur.*

e § R E M S V A M S T I P V L A^t
tus est. * Quia qui rem suam dari sibi stipulatur, vt eius dominium acqui-^rat, stipulatur. l. vbi autem. §. fin. do-^minium autem nō potest, nisi ex una causa contingere. l. iij. §. ex pluribus. ff. de acqui. pos. nec quod propriū est stipulatoris, eius amplius fieri potest. §. sed si rem, de legat. §. sic itaque, de actio. in Inst. Licet autem nemo rem suam vtiliter stipuletur, eam tamē re-^stitui rectē stipulari potest. l. nemo, j. in princ. propter commodum posses-^sionis. l. i. ff. de condi. tritic. l. si in em-

ptione. §. rei suæ. ff. de cōtra. emp. Ea dem ratione sub conditione rem pro priam stipulari licet, si cōditionis exi stētis tempore propria non sit. l. si rem meam; vel etiam si res irrevocabiliter

non sit stipulato-^ris. l. in bello. §. si quis seruum. ff. de capti. vt & in le gato dicimus. l. non quocunque. §. si ex bonis. ff. de leg. i.

f § D A R E F A^t
4 cere oportet. * Ex causa condicōnēs furtiuæ debet reus rem restituere, item præstare id quod interest agentis. l. iij. & l. si profure. §. fin. ff. condic. fur. & eo

nomine dici potest eum teneri dare, cum æstimatio eius quod interest ad pecuniam numeratam redigatur. l. si quis ab alio. §. fin. ff. de re iudic. quam dari oportet. l. stipulationes non diui-^dduntur, in fin. prin. Rursus re perempta, fur ad dādam eius æstimationem tenetur. l. eum qui. §. si iurauerо. ff. de iurecuran.

g § V A L E R E S T I P V L A T I Oⁿ nem. Cum ex condicōnē, vt ostendimus, furē & dare et facere oporteat.

h § E S S E S T I P V L A T I O N E M. Tanquam impossibile, cùm nulla ra-^tione fieri possit, vt res quæ stipulato-^ris est, magis eius fiat. l. sequitur. §. la na. ff. de v̄s̄ cap. & dd. §§. sed si rem, & sic itaque. Atqui res furtiuæ propter furtum non desit esse stipulato-^ris. l. id quod nostrum. ff. de reg. iur.

i § Q V O D S I P O S T E A. Hoc est, postquam stipulatus sum à te fure, quod ex causa condicōnē te facere oportebat.

k § S I N E M O R A. Qui fieri potest, vt seruus surreptus sine mora furis decedat: cùm dicant vbiique iure fu rem, qui rem inuito domino contrec-^tauit, semper in restituenda ea quam

*Condicōnēs furtiuæ natu-
ra.*

Fur quo modo moram purget.

nec debuit auferre, moram facere. l. in refurtua. §. penult. & l. fi. ff. de condic. fur. l. final. C. de condic. ob turp. caus. Ideoq; ad eum omni tempore periculum interitus pertinere. d. l. fi. ff. de

cōdi. fur. * Tu dic per illam stipula- tionem quicquid fur rem dare, facerēne oportet, moram fu- ris purgatā. l. parui. ff. de condic. fur. l. si. Stichum, in princ. ff. de nouat.

perinde atque si oblatum à fure ser- uum surreptū dominus arripere re- cusasset. l. qui decem. §. idem respon- sum. ff. de solutio. Vnde non tenebi- tur deinceps fur de interitu, nisi nouā morā fecisset, idcōq; expones ita hæc verba *Sine mora*, scilicet, noua post stipulationem quæ priorē moram pur- gauit, commissa.

¶ C O N D I C T I O N E. Quia fur li- beratus fuit per eā stipulationē: Quic- quid furē dare facere oporteret. l. qui decem. §. idem responsum alleg.

¶ C O D I C I P O T E R I T. Obstat implacabiliter, quia per dictam stipu- lationem, vt statim dominus fur con- dictione liberatus est. d. l. qui decē. §. Idē responsum. Tremunthīc, & flu- ctuant scriptores, quoniam pedem fi- gant nescientes. Mihi videtur Vlpia- nus hoc loco difficultatem tollere, vt scilicet condicione liberatus sit fur, post

6 post mortē hominis pmissi. * Si nec- dum moram nouā contraxerat, mora quippe facit furē de interitu teneri. l. fi. ff. de condic. fur. quæ per stipulatio- nem prædictā purgata est, vt hīc, & l. parui. ff. de condic. fur. & l. qui decē.

§. idem respōsum & ff. de solution. quandiu autē ser- uus surreptus vi- uit, furē tenericō- dictione, æquum est, cūm fur sem-

per sit, nec iniustā furtī notam asper- sām q; & impressam vitiū maculā suā stulerit stipulatio. An autem referat præsens sit seruus, hoc est, in prouincia stipulationis interpositæ tēpore, vt effectus moræ præcedentis tolla- tur, quoniam Iuriscon. ea in re non sibi constituisse videntur, anceps est quæ- stio, quam docet. alibi ampliter excu- tiunt. Ego video hanc rē aliter finien- dam, quām autumēt ipsi, vt videlicet si purè concepta sit stipulatio, non re- ferat an præsens sit, vel absens; vtrobī que enim mora finitur. d. l. parui. Se- cus si sub conditione. Eo quippe casū non liberabitur condicione, nisi ser- uus præsens fuerit, hoc est, in prouincia cūm intercedebat stipulatio. d. l. qui decem. §. item responsum. ff. de solut. & l. si rem. ff. de noua.

IOAN. CORAS. VALEN.

XI. OCTOB. 1546.

a I D E iussisse. Quod fi- deiuissio- nis verbum stipu- lationē includit; cūm ea necessaria sit ad fideiuissio- nē. l. v. §. satis hoc, tit. l. blanditus. C. de fideiuissor.

b G SOLENNI- teracta, Hoc est, iustum, solennēq; stip

L. Siendum.

- 1 Interrogatio in stipulatione præcessisse presumitur.
- 2 Solennitas intrinseca, & extrinseca.
- 3 Intrinseca solennitas.
- 4 Extrinseca solennitas.
- 5 Solennitas quæ presumatur.

X X. I D E M.

C I E N D V M est gene- raliter, quod si quis scri- pserit se fideiuississe "vi- deri omnia solenniter acta".

stipulationem in- teruenisse, sine qua fideiuissio nō contrahiturr. l. v. §. satis, hoc tit. l. blanditus. C. de fideiuiss. Et ita in- terpretatur lex eū qui se fideiuississe scripsit vt fideiuissorem interrogā- tum esse et ipsum conueniēter pro- misisse. §. fina. de fidcius

Fur quan- do condi- ctione li- beretur.

*Interrog.
in stipula-
tione præ-
cedere ve-
risimile
est.*

*solenni-
tas intrin-
seca et ex-
trinseca.*

*intrinse-
ca.*

*Extrinse-
ca.*

*solenitas 5
qua præ-
sumatur.*

fideiuss. in Inst. ¶ præsumitur namq; ex responsione, quæ conscripta est in instrumento, & interrogatio in re agenda præcessisse. l. j. C. de contrah. stipulation. §. si scriptum, de inutil. stipulat. quando sine hac solennitate, inutiliter fieret fideiuss. l. v. §. satis accepitio, hoc tit. l. j. §. verbis. ff. de actio. & obligation. Secus igitur si verbum ad hoc aptum scriptum non reperiatur. l. j. C. de usur. vnde qui à pupillo emit, probare debet se tutore authore, & lege non prohibente emisse. l. quæcunque. §. final. ff. de public. Ad quod (vt interprætor) ipse non tenetur, si scriptum honnihil esset in instrumento, quod tutoriam authoritatem necessario includeret, veluti si in eo scriptum legeretur tutorē præsentem de euictione promississe. ¶ Et hæc est vera ad hunc & illum tex. declaratio, licet Doctor. nostri omnes commenti fuerint, nescio quam intrinsecæ & extrinsecæ solennitatis distinctionem. ¶ Intrinsecam appellantes, quam verborum prolatorum natura comprehendit non subintellecta extranea persona in stipulatione, & fideiussiōe, quæ sui natura interrogatio in præcessisse, & responsionem subsequitam fuisse comprehendunt, cùm neutra sine hoc consistat. l. j. §. verbis. ff. de actio. & oblig. l. j. §. j. l. v. §. stipulatio, & §. satis acceptio, hoc t. vnde posita stipulatione necessario fit illatio præcedentis interrogatiois & responsionis inter præsentes & incontinentie sequitae. ¶ Extrinsecam verò dicunt, quæ vi sola verborum non comprehenditur, sed ultra forma quædam desideratur, admixta plerunque extranea persona; vt in interventu tutoris, decreto iudicis, consensu capitali, autoritate episcopi, & ¶ alijs id genus hanc solennitatem traditum est ab omnibus non præsumi. d. l. quæcunque. §. si. nisi eius ministerit instrumentum. l. j. de fid. instru. & iur. has. fis. libr. x. C. pro quo semper præsumitur. l. cùm precibus. C. de probationib. aut qui contrahit.

l. opt.

l. optimam. C. de contrahend. & committenda stipulation. & alijs quibusdam casibus, quos infinitum foret omnes persequi: & Interpretes verbosissimè hīc congerunt. Solemnitas tem verò intrinsecam præsumi dicunt hoc text. adducti, & d. §. final. de fideiuss. si tamen formalis sit, vt quod in stipulatione præcedat interrogatio, & respōsio subsequatur: ea enim semper una est, & certa. Diuersum si materialis, vt quod pretium in pecunia numerata consistens in contractu emptionis interuenerit. §. pretium, de emptioni. & venditioni. in Institut. cùm enim pretij solennitas ex contrahentium voluntate variabilis sit. l. pretia rerum. ff. ad legem Falcidiam, vt & alia quæuis materialis, super hoc subiecto variabili lex præsumptionem inducere non potuit. Differentiæ autem rationem inter solennia intrinseca & extrinseca, illam esse putant, quod intrinseca habeant se per modum iuris, vt in stipulatione: quæ licet cum creatur in facto consistat. l. consilio. ff. de curatoribus furio. Producta tamen, & enata est iuris. l. si unus. §. pactus. ff. de pactis. Extrinseca verò meritati sunt, ideo non præsumuntur nisi probentur. l. in bello. §. factæ. ff. de captiuis, maximè cùm in his persona extranca desideretur, quam nunquam exaudimus, nisi expressa sit. l. si ita stipulatus. §. chrysogonus. Reliqua videto hīc per doct.

I O A N. C O R A S. V A L E N.

X I I. OCTOBR.

• 5 4 6.

L. Sirem meani.

- 1 Res propria quando in stipulatione deducatur.
- 2 Tempus in stipulatione quod spectandum.
- 3 Contractus principium quando attendendum.
- 4 Finalis causa, contractus utilitas.

S V B

*Rem pro-
priā quan-
do possum
in stipul.
dēducere.*

V B CONDITIONE b G C O N D I T I O N I S E X I
stipuler. Cūm purē nō pos- 3 stentis tempore. † Sed videtur non
sim. l. scire debemus. §. fin. conditionis, sed stipulationis tempus
& l. nemo rem suam j. † ne quo contrahitur spectandum. l. si fi-
lius fam. in princ. & l. inter stipulantē.

que enim rerum nostrarum dominiū

nobis, nisi ex vna
causa potest con-
tingere. l. iij. §. ex
pluribus. ff. de ac-
quir. pos. Et quod
meum est, nō ma-
gis meum fieri po-
test. l. sequitur. §.
lana. ff. de vñcap.
§. sic itaque, de a-
ction. Vnde nec

propriæ rei est emptio. l. suæ rei. ff. de
contra. empt. nec legatum. l. proprias.
C. de leg. §. sed si rem. illo tit. in Inst.
neque alius quiuīs contractus. l. neq;
pignus. ff. de reg. iur. Cur enim con-
trahenti sūper re propria dedisset lex
obligationem, quæ non solet, nisi in
casibus necessariis prouidere. l. j. §. ex
hoc rescripto. ff. de yen. inspi. cūm in-
de nullam sensurus quis esset vtilita-
tem, quod maximè in stipulationibus
consideratur, cūm illæ sint inuentæ, vt
q; quod sua interest cōsequatur. l. sti-
pulatio ista. §. alteri. Certi casus sunt
quibus quis rem propriam recte sti-
pulatur; quos in l. nemo, j. pono. Hic
vñus scribitur, quē tātum attingam,
cūm scilicet non purē, sed sub condi-
tione stipulatio cōcepta est, fieri quip-
pe potest, vt existentis conditionis tē-
pore nō sit stipulatoris. l. existimo. Sic
in emptione scribit Marcel. vt possim
quod meum est sub conditione eme-
re, quia fortè speratur meum esse de-
finere. l. existimo. ff. de contra. empt.

*Tempus in
stipulatio-
ne quod at-
tendendū.*

2. + Et in legato Iul. Paul. sed si, inquit,
sub conditione res mea misli legetur,
poterit legatū valere, si existentis con-
ditionis tempore mea non sit. l. cāte-
ra. §. j. ff. de legat. j. quia in huiusmodi
legatis non testamenti facti tempus,
sed conditionis expletæ spectari opor-
tet. l. mea res. ff. de leg. j. l. quæ legata.
ff. de reg. iur. l. si vxor. C. de conditio-
inser. dicam plenē, in l. si filius famil. in
principio.

*Principiū
cōtractus.
quādo spe-
ctandum.*

XXXI. POMPONIVS.

I R E M M E A M
sub conditione sti-
puler*: utilis stipu-
latio est, si condi-
tionis existentis tē-
pore b mea non sit.

§. sacram, cūm &
ex præsenti, non
ex futuro vires ac-
cipiat stipulatio,
quauis adiecta
cōditione petitio
sit suspensa. l. vsus
fructus. ff. de sti-
pul. seruo. vt cūm
existat, cōditio ha-
beatur perinde ac-

si illo tempore, quo stipulatio inter-
posita est, sine conditione facta esset.
l. necessario. §. j. ff. de peri. & commo-
rei vend. l. potior. ff. qui pot. in pign.
hab. & vulgò dici soleat, actus initii
spectandum. l. iij. §. scio. ff. de minor. l.
damni infecti. §. Sabinus. ff. de damn.
infect. Solutio, missis his quæ sine iu-
dicio docentes scribunt, respectu cau-
sæ efficientis formalis & materialis,
& ita respectu personæ contrahentis
solennitatis legis, & rei quæ in stipu-
lationem deducitur, initium, hoc est,
tempus contractus inspici dd. ll. si fi-
lius fam. inter stipulantem. §. sacram,
& l. j. §. qui præsens, hoc tit. l. vsus fru-
ctus, & l. fin. ff. de stipulat. seruor. Ex
his enim tota virtus, & contractus

4. substantia pendet. † Considerata ve-
rò causa finali, quæ est in quocunque
cōtractu vtilitas, & id quod interest,
quod vt consequamur stipulationes
inuentæ sunt. l. stipulatio ista. §. alteri,
si præsens tempus habile non sit, &
contrahens sibi quærere possit: quia
sui iuris futurum inspicimus. l. stipu-
latio ista. §. quæsitū. Nec enim quæ-
rimus quomodo, aut quando contin-
gat commodum: sed vtrum contin-
gat. l. cum seruus, si tamen eius vtili-
tatis habuerunt rationem contrahen-
tes, vt in stipulatione rei alienæ d. §.
quæsitum, aut rei propriæ sub condi-
tione, vt h̄c, & l. existimo, alioqui le-
ges non considerarent quod partes in
animo verisimiliter non habuerunt,

*Finalis
causa sti-
pulationis*

vt

vt cùm res propria in stipulationem deducitur. l. nemo rem suam. j. nam lex pcedentim sequitur contrahentium mentem, & voluntatem. Idem si id sit promissum, cuius dominium lege prohibente nancisci non possimus

mus, quia res sacra sit, religiosa, aut in perpetuum vlibus publicis relicta. d. §. sacram, tuncq; ob defectum matrrix, & legis prohibitionem.

IOAN. CORAS. VALEN.

XII. OCTOBR. 1546.

- a **R R A T V M F V I S S E T.**
Quia credebamus eū Paphi lū dīcī, q stichus vocabatur.

b **G C V M D E C O R P O**
re constitisset. Ratio frequens Iuris
conf.† Error non
vitiāt, si in corpo
re consensum est,
sive in materia er
retur. l. si id quod
aurum, hoc tit. l. j.
§. fin. ff. de pigno.
nisi ex eo error al
teri contrahentiū
intolerabile dam
num irrogaretur.
l. in vēditionibus.
§. fin. & l. cùm ab
eo. §. fin. ff. de con
tra. empt. l. si cùm
aurum. ff. de solutionib.
dixi plenē in
d. l. si id quod, sive in artificio. l. qui
habebat. ff. de reb. dub. sive in nomi
ne, tūm q; non in stipulationibus mo
dō: vt hīc, sed & in iudiciis. l. si quis in
iudicis. ff. de iudici. l. idem Pompo. §.
pen. ff. de rei vend. in legatis. l. si quis in
fundit. ff. de leg. j. §. si quis in nomi
ne, de leg. in instit. & hāredum institu
tionibus. l. quoties. §. si quis nōmē.
ff. de

Error
quando
vitet.

ff. de hāred. insti. l. si quis in nomine.
C. de testament. Nihil enim interest,
an proprio nomine res appelletur, an
vocabulis quibusdam, certōq; signo
demostretur. l. certum. ff. de reb. cred.

l. nominatim. ff.
de con. et demon.
et hoc si erratur in
nomine rei, super
qua disponitur:

2. †error quippe no
minis proprij, vt
per manus tradit
um est, cum de
tegat disponentis
socordiam, stulti
tiam, & fatuitatē
vitiāt. l. fin. C. de
hāred. insti. quæ
hoc mihi nō pro
bat, sed illud potius credendum, non
esse aliquem tam supinum, vel potius
stultum inueniri, qui suum nomen
ignoret, idem tamen doct. hīc putant,
si erretur in nomine proprio filij, pa
tris, & vxoris.

Error no
minis pro
prij.

I IN NOMINE
serui quem stipula
remur dari erratum
fuisse, "cùm de cor
pore constitisset, b
placet stipulationem ualere.

XXXII. VLPIANVS.

1. Si in nomine
serui quem stipula
remur dari erratum
fuisse, "cùm de cor
pore constitisset, b
placet stipulationem ualere.

IOAN. CORAS. VALEN.

XII. OCTOBR.

1546.

- a **E R T O**
d'e. Calen. 1. Lapsus diei constituit in mora.
puta Ia 2. Interpellatio incongrua.
huariis. 3. Brandij astutum responsum.

b. **S A N T E** diem.
Ante Cal. Ianua
rias. Ergo secus si
post eū diem de
cesserit: †cūm la
psus diei in mora
promissorem constituat. l. magnam.
C. de contrah. & com. stipul. & per
empta

Diei lap
su, mora
contrahi
tur.

I STICHVS CERTO
die dari promissus, an

tediem moriatur', nō c
empta specie post
morā debitor te
neatur. l. si ex lega
ti, hoc tit. & l. qd'
te. ff. de reb. cred. l.
cūm res. §. item si
res, & §. fina. ff. de
leg. j.

men & culpa promissoris, nam si oc
cidisset eum, aut occidi curasset, tene
retur,

empta specie post
morā debitor te
neatur. l. si ex lega
ti, hoc tit. & l. qd'
te. ff. de reb. cred. l.
cūm res. §. item si
res, & §. fina. ff. de
leg. j.

§. M O R I A
tur. Sine dolo, ta
men & culpa promissoris, nam si oc
cidisset eum, aut occidi curasset, tene
retur,

retur. 1. si ex legati. 1. si seruum, in prin.
& §. sequitur. Idem si inimicus eius
propter inimicitias occidisset, nam &
id culpe promissoris annumerabitur.
1. si merces. §. culpæ. ff. loca.

de solutio. Quare poterit dicere pro/
missor, quod ferunt † Sebastianum
Brandium cuidam mercedem pro fi/
lijs ante tempus petenti respondisse,
Prematura seges nostris non crescit in agris.

*Brādy va
frum re-
ponsum.*

Interpellatio incongrua.

d **G N O N T E**
2 netur. † Etiam si tenetur ^d promissor.
pmisor ante diē
in quem promise-
rat interpellatus à stipulatore fuisset.
1. cūm filius fa. §. fin. nam eiusmodi in/
terpellatio, vt incongruo tempore fa/
cta, debitorem in mora non consti/
tuit. 1. mora. ff. de vsl. 1. si soluturus. ff.
de

Nulla enim mo/
ra intelligitur ibi
fieri, vbi nulla pe/
titio est. 1. si pupil/
lus, hoc tit. 1. lecta, vers. dicbam. ff. de
reb. cred. 1. nulla. ff. de reg. iur.

IOAN. CORAS. VALENT.
XIII. OCTOB.

1546.

Commer-
cium.

COMMERCIUM. † Cō/
mercium propriè tractatū
frequentem mercaturæ si/
gnificat, & facultatem mer/
cium emendi & vendendi. Nec di/
uersa est in iure
nostro huius ver/
bi significatio. Et-
enim designat li/
berā cuiusvis po/
testatem, res do/
minio & vslibus
pprijs aliquo mo/
do subiiciendi: vn
de cūm hīc Vlpī.
res quasdam esse
dicit, quarū com/
mercium habere
non possumus, si/
gnificat eas res ta/
les esse, vt compa/
rari et in dominiū
vslue nostros re/
digi non possit. 1.
idem Julianus. §.
fi. ff. de leg. j. l. mortuo. §. Labeo. ff. de
leg. ij. §. idem iuris, de inutil. stipulat.

Commer-
ciorum du-
plex ra-
tio.

2 † Commerciorum porrò Philosophi
alia voluntaria esse dicunt, quia prin/
cipium eorum voluntarium est: ve/
luti emptio, locatio, commodatum,
depositum, & huiusmodi. Alia inuo/
luntaria, quorum initia clandestina
sunt, aut violenta: vt furtum, incestus,
veneficium verberatio, mors, rapina
& alia id genus.

b **G H A B E R E N O N P O S S U M.**
3 † Res quædam sunt, quarū commer/
cium hominum nullus habere potest,
vt earum, quæ non sunt, nec inquam
fuerunt; veluti hypocentauri. §. j. de

*Res quarū
habemus
comerciū.*

inutil. stipula. aut
quæ fuerunt, sed
nunc nō sunt; ve/
luti hominis mor/
tuī. 1. si homo mor/
tuus, aut quæ sunt
ceterum priuato/
rum vslibus non
destinatae, vt sa/
cre rei, & religio/
sæ, aut publicè
principiis, vel po/
puli vslibus perpe/
tuò expositi. 1. in/
ter stipulatē. §.
sacram. hoc titu. 1.
idem Iul. §. fin. ff.
de leg. j. Quædam
verò res sunt, qua/
rum commerciū

homines habent, speciali tamen ratio/
ne nonnulli prohibentur, propter de/
lictum puta. 1. mortuo. §. labeo. ff. de
leg. ij. l. moris. §. pen. ff. de pœn. veluti
commercium serui Christiani iudeo.
1. vñica. C. Ne Christiana man. & pre/
dij quod orthodoxa ecclesia habet, he/
retico. §. idem iuris vbi Theophyl. de
inut. stip. in insti. Aut propter vitium
corporis. 1. filius fa. §. si quid alicui. ff.
de leg. j. veluti militiæ cursoriæ com/
merciū

HAB

mercium loripedī, & clando, & cuiusvis militiae muto, vel etiam propter vitium animi, ut in eo cui bonis interdictum est suarum rerum commerciū. I. is cui bonis, aut naturae rei repugnatē per sonae qualitatem, vt feudi nobilis rustico & seruo. I. fideicomissa. §. si seruus. ff. de leg. ij. Rerum imobilium forensi ex lege finge muni cipij. l. in quorum. ff. de pign. Aut denique propter aliquam rei qualitatē. I. quædam. ff. de acquir. rer. do. d. §. si quid alicui, vt quia res propria est. I. nemo rem, hoc tit. l. sua rei. ff. de contra. empt. aut à lege prohibita alienari; sicut fundus dotalis. I. j. & toto tit. ff. de fund. dot. res litigiosa. l. j. §. fin. ff. quæ res pign. oblig. pos. l. j. & toto tit. ff. de litigi. Quæ ædibus iuncta sunt, ne ruina ædificiorum publicus deforetur aspectus. I. Senatus. ff. de contrah. empt. l. cætera, in princ. ff. de leg. j. l. negandi. C. de ædif. pri. & coloni censiti seu adscriptiti, siue prædiis quibus adhærent. I. si quis inquiliros. ff. de leg. j. l. quemadmodum, de agri. & cens. lib. xj. C.

c) **G N O N H A B E O.** Quia forte propter meum delictū, negotiatione eaurum rerum mihi interdictum est. I. moris. §. pen. ff. de pœn. aut vitio corporis impeditor, ne res eiusmodi comparare possim. I. filiusfa. §. si quid alii cui. ff. de leg. j. vel municipalī lege. l. in quorum. ff. de pigno. ¶ Quæ omnia exempla accommodari possunt ad l. nostram, hæretici exemplo exploso, cui apud Vlpian. authorem huius legis, & omnium hæreticorum facile principem, Christianæ & legis crudelissimum insectatorem non fuit ullius rei denegatum commercium, sed Iustiani lege noua fuit inductum.

d) **G P L A C E T.** Adeò vt nec ex ea quidē naturalis obligatio oriatur, vt omnes censem, per l. j. §. si id quod. ff. de actio. & obligat. qui text. hoc non probat, vt nec etiam probare potest

quod verum nō est: cùm simultaneus cōsensus partiū interuenierit, ex quo consentiunt omnes nasci obligatiō nem naturalem. l. stichum. §. natura lis. ff. de solutio. l. cùm amplius. §. is natura. ff. de reg. iur. nisi lex resistat. l. cùm lex. ff. de fi deūffo. quod h̄c fieri nulla stadebitur ratione.

e) **G N O N H A**

bet. Cùm tamen stipulator habeat. f) **G I P S I N O C E R E.** Aestimationē quippe præstare tenebitur, cùm rem promissam nequeat. l. mortuo boue. §. Labeo. ff. de leg. ij. l. fideicomissa. §. si seruo. ff. de leg. ij. nec debet facere inutilem stipulationē difficultas præstationis. l. ij. §. ex his, in fin. l. continuus. §. illud, si tamen ad promittendum sit alioqui habilis, nam ineptū, vel potius stultum esset dicere pupilos furiosos, prodigos; qui vel propter ætatem, vel mentis infirmitatem sua rum rerum commercium non habet, promittendo res proprias ad eorum aestimationem obligari. l. obligari. ff. de autho. tuto. l. is cui bonis, hoc tit. §. pupillus, de inutil. stipula.

g) **G N O N M I H I L.** Stipulatori, cui quæritur aestimatio rei promissæ in promissoris commercio non existentis, & ita vt in iudiciis ius non metitur ex persona rei; sed actoris. l. j. §. j. ff. si pars hære. peta. Ita & in stipulationibus non ex parte promissoris, sed stipulatoris persona, vt h̄c: nam cùm in eius utilitatem concipiatur stipulatio, ille solus facere videtur. l. ij. §. si quis cloacam. ff. ne quid in loc. public. c. constitutus, de testib. Vnde l. Catius, ille quem P R. verissimum & sapientissimum iudicem putabat, in causis (vt Cic. pro Ros. Ame. scribit) quærere solebat *Cui bono* fuisset, verissime censens eum occidisse, verberasse, aut quid aliud fecisse cui bono, id est, commodo id fuisset, meminit quoq; huius Cassianæ sententiæ Cic. pro Milone, & in ij. Philippic. ¶ Huc pertinet quod cùm debeat (vt Plato h)

Vlpianus
Christiano
rum per-
seguitor.

cui bono.

*Nomina
Vnde im-
ponantur.*

in Cratyo sensit) ab eo imponi nomina quod principaliter effectum respicit, non a promittente sed a stipulante, id est, interrogante stipulationis datum nomen, doctissimi viri credant, quod ad cius utilitatem totus contratus

cius referatur, vt & Emphyteusis quod in commendum emphiteutæ principaliter contrahatur.

JOAN. CORAS. VALEN.

XIII. OCTOBR.

1546.

a **O N C O N C E D I T.**
Veluti, ut cœlum ascendam, aut dígito tangam. l. imposibilis, hoc tit. & §. si impossibilis, de inutil. stipul.

Ius. ff. de cond. inst. l. idem Jul. §. fin. ff. de leg. j. & id tantum dicamus posse, quod ex lege possumus. l. nepos proculo. ff. de verb. sign.

b **G D A R I N O N**
potest. Sicuti stichum mortuum.
l. si homo mortuus. l. inter stipulatum. *§. stichum, 1. Hypocentaurus.
aut Hypocentaurū, 2. Spondere vxorem.
lātem. *§. stichum, 3. Nuptiarum stipulatio.
aut Hypocentaurū, 4. Temporale, & perpetuum impedimentū.
rū dari: quia, in 5. Stipulari sororem nupturam.
quit Impera. esse 6. Præsens & futurum tempus quando in-
non potest. §. i. de spicendum.

L. Si stipuler.

f **G N V P T V R A M S I B I.** Inter fratrem & sororem nuptias non consistere, siue ab eoz de patre, eadē que matre natī fuerint; siue ex altero tantum notissimū est. §. inter eas, de nupt. inst. quo loco sub sicut Imperator in adoptiis idē es- se, quoad tamen adoptio constat: nā alterius emancipatione si dissol uatur adoptio, circa impedimentū procedet nuptiæ. l. per adoptionē. ff. de ritu nupt. l. si q̄s posthumos. §. fina. in fin. ff. de lib. & posth. c. vni co, de cogn. leg. Proinde Jul. Pau. h̄c tradit in foro re adoptiua non esse perpetua cau

Hypocen-
taurus.

scribat Hypo-
centaurū, hoc est,
semiequū, & se-
mihominem in
Thessalia natum
fuisse, licet eodem
die interierit, &
nos, inquit Plin.
in vij. naturalis
hystorię, de prodi-
giosis partibus a-
gens, principatur
Claudij Cæsaris
allatū, ille ex Ae-
gypto in melle vi-
dimus. Quā rem
pluribus in quin-
to Miscellaneorum attigimus.

i STIPULER VT id fiat, quod natura fieri nō concedit, non magis obligatio consistit, quam cū stipulor ut id detur, quod dari non potest b nisi per quem c sterit, quominus facere possit. d Itē quod leges fieri prohibent si perpetuam causam seruaturum est, cessat obligatio, e ueluti si sororem nupturam sibi f aliquis stipuletur. g Quanquam etiam si non sit per-

sam prohibitionis, cū possit adoptione soluta frater eam vxorem du cere, licet in naturali prohibitio legis perpetua sit.

c **G N I S I P E R Q V E M.** Id est, aliquid quem videlicet promissorem.

g **G A L I Q V I S S T I P V L E T V R.**
Moribus fuit veteribus stipulari & spondere sibi uxores futuras: * vnde & sponsi, sponsæ, sponsaliorūque appellatio nata est. l. ij. & ij. ff. de spōsal. licet alioqui homo liber inutiliter stipule

d **G F A C E R E I D P O S S I T.**

Quia stichum promissum, aut interpellatus non dedit, aut occidit. l. si ex legati, & l. inter stipulatē. §. stichum.

e **G C E S S A T O B L I G A T I O.**
Cū id quoque impossibile censeatur, quod lex fieri non concedit. l. sius

spōdeban tur olim uxores.

Nuptiarū
stipulatio.

stipuletur. I. inter stipulantem. §. sa»
cram, †quam stipulationē inter per»
sonas in quibus nuptias lex inhibuit,
nullius esse momenti dixit hīc Iuris. c.
vt vera sit protrita illa regula, si quid
prohibetur, illud
quoque prohibi»
tum censeri, quo
ad illud vetitum
deuenitur. I. quod
dictum. ff. de pac.

Ideoque nuptijs prohibitis, sponsalia
stidem prohibita esse. I. oratio. ff. de
sponsa. I. si quis tutor. §. quanuis. ff. de
rit. nuptia. In alia porrō muliere, cùm
qua nuptiæ esse possint, valeret stipu»
latio, si promitteret se nupturam mi»
hi, non vt cogi possit ad matrimonium,
cùm mihi desponsata alijs nubere non
prohibeatur. I. j. C. de sponsal. etiam si
iurata essent sponsalia. c. requisivit. de
sponsa. aut vt in pœnam conuentio»
nalem non incidat, à cuius metu ma»
trimonia libera esse oportet. I. Títia,
sed respectu amissionis arrarum. I. fi.
C. de sponsa. Aut vt datum sarciat,
si quod passus sim: quia fortasse in tor
quibus aureis, annulis, vestibus sericis
in alióque sumptuoso, & splendido
apparatu, iuxta tamen personarum
qualitatem, multam pecuniam expen»
di, alioqui absurdè dicendum hanc sti»
pulationem sponsaliorū veteres otio»
sè, & superfluè induxisse. I. hæc stipu»
latio. §. Diuus. ff. vt legato. no. caueat.
cùm non alia ratione, quā ob causam
damni effectum habere possit.
Effectum autem aliquē habere ostendit hīc à contrario Iul. Paul. dum tra»
dit stipulationem nuptiarum prohibitorum inutilem omnino esse, ergo
à contrario vbi non sunt prohibitiæ
nuptiæ, aliqua ex ea stipulatione est
obligatio. Nec ob id credendum pœ»
nis obstringi matrimonia, cùm dāni
petitio rei persequitionē, & id quod
interest non pœnam, aut lucrum con»
tingeat. I. Proculus. ff. de damn. infect. I.
si is cui. §. fi. ff. de fur. quod verissimū
puto, licet plerique omnes nullius
omnino esse momenti hanc stipula»
tionem existiment.

h G S O R O R E A D O P T I V A.
Quam ducere vxorem frater nō per»
petuò prohibetur, sed quādiu tantum
constabit adoptio, vt mox declarauit.

i G I D E M D I C E N D V M S I T.
Vt non consistat
petua causa, ut accidit in sorore 4 stipulatio, & ita
adoptiuā idem dicendum sit, quia
statim k contra mores fit^l.

nullandum actum contra bonos mo»
res, aut legis prohibitionē factum atqz
perpetuum.

k G S T A T I M. Cum stipulatur quis»
piam sororem suam adoptiuam sibi
nupturam.

l G C O N T R A B O N O S M O»
res fit. Sed si posthumus ex sorore
adoptiuā potest hæres institui: quia
adoptione soluta possunt eam postea
ducere vxorem, nec ideo institutio
turpis, aut contra bonos mores iudi»
catur. I. si quis posthumos. §. fi. iuncto

§. j. ff. de liber. & posth. † Cur non &
stipulatio, qua quis sororem adoptiuam sibi
nupturam stipulatur, bonis
moribus conuenit, cùm pari ratione
considerari possit, adoptione soluta,
nuptias iustas contrahi possit. Sale»

brosus est hīc nodus, in quo scripto»
res nonnulli silere quād eloqui, aut
quidquam effari malunt, & qui scri»
bunt, honestius siluisse. † Ego bre»
uiter dico in stipulationibus, in qui»
bus strictissima sit interpretatio. I.
quidquid astringenda, futuri tempo»

ris rationem à lge non haberi ullam,
nisi contrahentes illud expresserint. I.
si rem meam, sed tantum præsentis
quo contrahitur stipulatio, quod tan»
tum spectari volunt, vt ex eo vires re»
cipiat stipulatio. I. si filiusfa. in princ.
hoc tit. I. vñsfructus, in fi. ff. de stipu»
lerior. meritò stipulatio nuptiarum,
de sorore adoptiuā inutilis est. At in
testamentis, quæ plenissimam reci»
piunt interpretationem. I. in testamen»
tis. ff. de regi. iu. c. cùm dilecti, de do»
nation. futurum quoque tempus spe»
ctari certum est, non modò si expres»
se id à testante actum sit. I. in tempus,

Perpetuū
tempo»
rariū im»
pedimen»
tum.

stipulatio
sorore nu»
pturam.

Temporis
cuius ha»
betur ra»
tio in stipu»
lationibus

in prín. ff. de hære. instit. Sed et si con*iectura quadā adduci possumus eius temporis rationem habitam à defun*c*t*to. l. fideicommissa. §. si filio. ff. de legat. iij. meritò institutio valet de posthumo ex adoptiua sorore, cùm in futurum contingere possit, dissoluta nemp****

nempe adoptione, vxorem legitimam sororem fieri, quod tempus non item præsens testantem considerasse verisimile est, ne alioqui absurdè dicamus, eum genus testandi elegisse, ad suam ipsius voluntatem impugnandum. l. iij. ff. de testa. milit.

a **N**ON RESPONDĒrit. Sed citra vllum interrogatoris, & responsonis ordinem locatori & conductori, aut emptori, venditori de re & pretio, siue inter præsentes, siue absentes consenserit, vt sequitur.

b **G**SI T A M E N consentiatur. Locator conductori, conductor locatori, emptor venditori, aut venditor emptori, non seruata interrogatoris & responsonis formula.

c **Q**UOD RE sponsum est. Sine interrogatione, et ita sedatur contrarium: quod tantopere cruciavit hactenus Doct. quibus prima fronte visum est aduersari sibi ipsi Jurisconsultus, cùm initio minimè responsum dicat, hīc verò responsum fuisse affirmat, nam si est responsum, quomodo dicitur non responderi, si non responderet, quomodo dicitur responsum? Tu sic & dilucidè explica, principio dicit, non fuisse responsum scilicet ad interrogatoriū, hīc fuisse responsum, sed sine interrogatoriū, et hēc est veritas missis Accur. & aliorū diuinatio.

d **V**ALET QVOD ACTVM est. Quia huiusmodi contractus, nec verborum nec scripturæ solennitatem vllam desiderant, sed solo consensu quoquomodo declarato perficiuntur. l. iij. & l. in quibusunque. ff. de act. & oblig. ¶ vnde tametsi responsum

sum sit, & consensum nulla interrogatore præcedente in vēditionibus, locationibus, & similibus contractibus valent contractus, cùm non ad rem pertineat quibus fiant verbis. l.

contrahitur. ff. de pigno. veluti si dicam, vendo tibi hīc meum codicem decē, hīc nulla est interrogatoris solennitas, certè si tu te velle tantum emere, vel verbo, vel literis, vel per nuntium declarare, perfecta est emptio ob hoc tuum responsum, quod tamen non est sequutum ad meam interrogatoriū, cùm nulla

præcesserit. Et hīc est verus sensus §. nostrī, licet cæteri omnes aliter explīcent,

LAVS C H R I S T O. **Q**UAM CONSENSU firmantur. ¶ Ideo contractus isti dicuntur consensu confirmari, & consti*tuit*ur. Quoniam neque scriptura, vt in literarum obligatione, neque præsentia, verborumq; solennitas, vt in stipulatione, neque datio rei: vt in obligatione quæ re contrahitur, necessaria est, vt substantiam capiant; sed satis est eos inter quos negotium geritur consentire, siue inter præsentes verbis, siue inter absentes per nuntiū: puta, vel epistolam. d. l. iij. & l. in quibusunque. ff. de actio. & oblig. §. i. de oblig. quæ ex consen*t*ur. In Inst:****

IOAN. CORAS. V A L E N. .
XIIII. OCTOB. 1546.
P E R

*Nous intellec*t*tus.***

*Contractus qui consen*s*tu*firmantur.****

§. Si in locando.

- 1 *Sensus nouus ad hunc §.*
2 *Consensu contractus cur firmantur.*

I N L O C A N do, conducēdo, uendendo, emendo ad interrogationem quis non respondebit: si tamen consentiatur b in id quod responsum est c, ualet quod actum est d: quia hic cōtractus non tam uerbis, quam consensu confirmantur.

Doli præsumptio
vitanda.

a ER MACHINATIO-
nem. Id est, dolum stipula-
toris in contractu inciden-
tem, qui in dubio non præ-
sumitur; est enim dolus crimen. I. j. §.
plane. ff. de tut. &

1 ratio. distra. *cu/
ius præsumptio
fugienda est. I. me/
rito. ff. pro socio.
Itaque qui dolum
adhibitum dicit,
probare debet. I.
inj. §. fin. ff. de tri/
buto. I. quoties. §.
qui dolo. ff. de re/
gul. iur. nisi simus
in his, quæ sunt de
generc prohibito/
rum. I. j. C. ad I.
Cor. de sicc. Do/
lum autem ex in/
sidijs perspicuis,
hoc est, indicijs vr/
gentissimis pro/
bari conuenit. I.
dolum. ff. de do.

b G O B L I G A/
tus est. Conuen/
ramus finge in tra/
ctatu stipulatio/
nis in eundæ, vt
fundum tuum Cornelianū mihi pro/
mitteres, reseruata tibi seruitute itine/
ris per eum fundum, ad aliud tuum
predium, quod tamen ego cupidus te
fallendi, noluī coram testibus dīci, aut
in instrumento contractus exprimi:
hōcque prætextu fortasse sum usus,
quod dītior videri volebam, & ma/
gis industrius negotiator: nihilomi/
nis tibi promittens de præstanta,
quam exceperas seruitute, quo nomi/
ne meam tibi adstrinxī fidem: quam
tu sequutus tantum fiducia in ea po/
suisti, vt facilè consenseris in instru/
mento contractus fundi, promissio/
nem simpliciter concipi, nulla facta
mentione scrututis: & ita per meam
machinationem, fallaciam, & impo/
sturam te aliter obligasti, quām con/
uenisset.

c S V B T I L I T A T E I V R I S. Sub
cuius autoritate plerūq; & perni/
ciosè erratur. I. si seruum. §. sequitur,
ab his scilicet, qui legum līteris super/
stītiosè hæretes ab æquitate maximè

discedunt, ex quo
dicebat Cicero in
j. offic. factum est
iam tritū sermo/
ne proverbiū,

summum
ius, sum-
ma iniu-
ria.

L. Si quis cūm aliter.

- 1 Dolus non præsumitur.
- 2 Summum ius, summa iniuria.
- 3 Dicta in p̄fationib⁹, quando repetita
censeantur.
- 4 Dolus duplex.
- 5 Dolus quando contractum annulet ipso
iure.
- 6 Socium fallere nefarium.
- 7 Dolus in fortē virum cadens.
- 8 Spontaneus actus dolum purgat.
- 9 Res quando in se dolum habeat.
- 10 Deceptio quando contrahētibus permīsa.

XXXVI. VLPIANVS.

I Q V I S, C V M
aliter eum conue-
nisset obligari, ali-
ter per machinatio/
nē obligatus est: b

erit quidem subtilitate iuris ob/
strictus, d sed doli exceptione uti

tractus dicta in ipso contractu repe/
rita c̄seri. I. item quia. §. fi. ff. de pact.
I. Tītia. §. idem respondit, hoc tīt. atq;
ideo prima fronte videri non aliter
obstrictum promissorem, quām in
præambulis contractus conuentum
fuerit, nam brocardum illud in dubio
loquitur: at hīc agimus, cūm certum
erat conuenta in contractu partes in
contractu non repetiſſe, licet dolo sti/
pulatoris, cuius opera factum erat, vt
promissor contra dicta in p̄fationib⁹
obligaretur.

e G D O L I E X C E P T I O N E.
Quam idē Prætor proposuit, ne cui
dolus suus per occasionem, & subtili/
tatem iuris ciuilis contra naturalem
æquitatem proficit. I. j. §. penit. ff. de ex/
cept. dol. I. dolo. C. de inutil. stip. Dolo
autem facere eum, qui contra pactum

dicta in
p̄fationib⁹.

petit, negari non potest. l. iij. §. circa, & §. item queritur. j. ff. de except. do.

f **G V T I P O T E S T.** Et si non fuerit v̄lus, sed fidem aduersarij sequutus tradiderit, poterit condicere itineris seruitutem. l. sed si ne p̄tēm. §. fin. ff. de condic̄t. ind. nam & tutus est promissor exceptio doli perpetua. l. purē. §. fi. ff. de except. do. habens condicere, sine duōio potest. l. si non sortem. §. indebitum. ff. de condic̄t. indeb. nec dicitur h̄c exceptio in odium creditoris inducta, vt repetitionem debeat impedi re sicut Macedoniam. Sed potius in fauorem promissoris de damno vitando certantis, vt Velleian. l. qui exceptionem illo tit.

Dolus dupliciter interuenit in contraria eti.

Dolus quando vi piet contra eti.

T P E R I D O L V M O B L I G Atus. * Dolus in contractu interuenire potest dupliciter, vel re ipsa, cūm uter que contrahens fuit in bona fide, neuter habuit animum decipiendi, at res ipsa propter enormem l̄esionem, & grauiſſimum damnum in se dolum habet: vt h̄ic, ij. respons. veluti, quia res v̄datur duplo minus, quām valeat. l. iij. C. de rescind. venditio. aut quis sine causa per errorem puta, aut ignorantiam promittat: vt h̄ic, & l. iij. §. circa. ff. de dol. ma. exceptio. Et hoc casu in venditione paratum est remedium. d. l. ij. in stipulatione exceptio ne dolii succurritur, vt hac l. licet enim tempore contractus stipulator nihil dolo malo fecerit, attamen nunc pe tendo facit dolosè, d. l. ij. §. circa. & §. item queritur, vel interuenit dolus

ex proposito * quod contingit, cūm fallendi animo & ex proposito alium decipiendi contrahimus, quo casu si quidem causam contractui dederit: quia contracturus nō eras, nisi dolum adhibuissēm: quo doli genere v̄sum fuisse Pythium Syracusanum aduersus C. Cānum equitem Romanum, euocatis de industria ante hortulos suos p̄scatoribus, apud Cic. in I I I. Officio. legimus, nullus est ipso iure contractus bonae fidei. l. & eleganter,

in princ. ff. de dolo. l. in causæ. §. j. ff. de mino. l. iij. §. fin. ff. pro soc. Cōtractus verò stricti iuris valet: cæterū rescindēdus venit actione de dolo, aut doli exceptione opposita, si ex eo agatur

petitio submoueri debet. l. dolo. C. de inutil. stipulatione. Quæ diff̄ rentia licet com-

munis, periculosa est. l. Julianus. §. per contrarium. ff. de act. empt. l. si dolo. C. de rescind. vend. l. tres fratres. ff. de pact. l. maioribus. C. comm. vtri. iud. Quæ iura probant euidenter contrarium quoq; bonæ fidei, cui dolus de dit causam, mero iure valere, & leges quæ dicunt nullam esse venditionem interpretandæ sunt in effectu, si dolum passus opponat. l. iurisgentium. §. sed cūm nulla, & §. si ob maleficiū. ff. de pact. l. filio præterito. ff. de iniurupt. & irri. fac. testa. l. si constat. C. de compen. §. in bonæ fidei, de actio. in Inst. Et quod Iuriscon. scripsit societatem dolo malo coitā, ipso iure nullius esse momenti. l. iij. §. fina. ff. pro soc. l. in causæ. §. j. ff. de mino. specia liter in eo contractu constituit, in quo veteres præ cæteris contractibus, summa ratione bonam fidē desiderarunt: vt per pulchrè Cice. pro Rosc. Amer.

* demonstrat: * nam & adeò turpe & nefarium socium fallere, qui se in negotio coniunxit putatum est, vt hoc iudicium summæ existimationis, & poenæ capitis fuerit, author est idem Cic. pro Rosc. Comœdo. Quam rem totam diligentius alibi exequuti sumus. Si verò dolus non dederit contractui causam, sed inciderit in contractum, quia cum tu fundum essem mihi venditurus, ego fraudibus, & fallaciis excogitat̄ te induxi, vt minoris longè venderes, quām res esset, aut aliqua mihi indulgeres, quæ non eras nisi tibi imposuissēm indulturus. In vnum à Doct. consensum est, varare semper contractum, siue is bona fidei, siue stricti iuris sit. At in illo per actionem ex eo contractu purgari dolum, & emendari. l. Julianus. §. si vendi

sociū fallere turpe.

venditor. ff. de act. empt. in hoc verò
per actionem de dolo, aut doli exce-
ptione: vt hīc, & l. dolo. C. de inut. sti-
pul. ¶ Qui casus omnes ad eum do-
lum, ex Doctor. sententia coarctandi
sunt: qui constan-

Ante quod concur-
tes etiā, et pruden-
tes homines pos-
set decipere: nec
enim, inquiūt, suf-
ficeret talem esse,
quo imprudis
hominibus, sim-
plicibus, & semifa-
tuis imponatur.c.

cum dilectus, de his quæ vi met. ve
cav. fi. c. veniens ij. & c. consultationi,
de sponsa. Quod ego verum non pu-
to, cum simplicitati lex succurrat, &
lucro doloso resistat, ne vel his malitia
sit lucrosa, inquit Vlpian. vel illis sim-
plicitas damnsa. I. j. In prin. ff. de dol.
c. audiūmus, de collu. deteg. & addu-
cta iura in contrarium, loquuntur in
spiritualibus, in quibus nō facile præ-
textu doli succurritur dolum passo. c.
ex parte. ij. & cap. veniens. de conuer.
coniug. & c. constituit. xx. q. ij.

h **G I D E M D I C E N D V M E S T.**
vt scilicet dolii mali exceptione pro-
missor vti possit, sed hoc casu, quid si
cum potuerit vti, non sit vſus? & verā
8 ea in re eorū sententiā puto, † qui re-
petitionem denegant, cum spontanea
solutio dolum verū in cōtractu adhi-
bitum purget. l. iij. C. de ijs que vi met.
ve caus. fuit. Quare multò magis
præsumptum, aut eum qui re ipſa
dunt

duntaxat continetur. Et generale sit
eum, qui creditorem agentem repel-
lere potuit, soluendo sibi preiudicare.
I. si fideicommissum. §. fi. ff. de iudi. I.
sed Julianus. §. fi. ff. ad Macedonian.

I. fin. C. ad legem
Falcid.

G D O L V M
habet. Res in se-
dolum habere di-
citur , cum in ea
gravis, † & enor-
mis læsio contin-
git citra vllā con-
trabentium frau-

*Res quan-
do in se ha-
beat dolū.*

dem, veluti cum quis in venditione
ultra dimidiam decipitur. l. ij. C.
de rescin. vend. aut sine causa promit/
tit. l. ij. §. circa. ff. de dol. except. vel ex
causa donationis promittit heredita/
tem, aut aliam rem particularē, quasi
minimo valente, cum sit opulenta &
multi pretij. l. Lutius. §. ff. ad Treb.

k GEX EA STIPULATIONE.
Quæ re ipsa dolum habet. Quid per-
tit, tametsi inter initia, hoc est, eo tem-
pore quo stipulabatur, nihil dolo ma-
lo fecerit. l. i. §. circa. & §. generaliter.

10 ff.de except.dol.¶ Et ita, quod vbiique dicunt Iuriscons. licere contrahentiibus inuicem se circumuenire. I. in cauſæ. §. idem Pompo. ff.de mino. l. item ij. §. fi. ff. locat. accipiemendū est citra grauem & enormem deceptionem. d.l. ij. C. de refſin. vend.

IOAN. CORAS. VALEN.

X V. O C T O B R.

1546.

1

*Decipere
se sese quan-
do conera-
hentibus
permisſū.*

a **V**I **I**N
arca sunt.
¶ **Q**uo ca-
su, non ut pecu-
nia numerata; sed
ut species & cer-
tum corpus con-
siderantur. I. talis
scriptura. §. item
si legetur I. plane.
§. sed si non cor-
pus. I. sed si certos.
&

L. Sicertos.

i Pecunia in arca debetur, ut species.

2 Debitor quantitatis, & speciei.

XXXVII. Paulus.

I CERTOS NV M-
inos puta qui in ar-
ca sunt, ^a stipulatus
sum & hi sine culpa
promissoris perie-
bis debetur. ^b

& 1. si seruus. §.
qui quinqꝫ. ff. de
leg. i. l. in ratione.
ij. §. diligenter. ff.
ad l. Falcid. l. i. §. si
decem. ff. vt lega.
nom. ca.

ID E B E T V R.
Cùm enim , vt
probauiimus, non
nummos, sed spes-
ciem certam legis

interpretatione debeat, qui ad pecuniam in arca certa consistentem teneatur, & tanquam debitor speciei interstitii rei debitae ante moram debet liberari. I. quod te. ff. de reb. cred. I. si ex legati hoc sit. Licet si quantitatis simpli citer debitor esset, non liberaretur, tota etiam qualitate sua perempta. I. intendendum. C. si cert. peta. cum genus debeat,

debeat, quod perire nequit. I. in ratio ne. §. incertæ. ff. ad l. fal. Reliqua quæ ad hanc l. pertinere possent, tractamus in l. si ex legati, & plenissimè in nostris commentariis, ad l. mora. ff. de vslur.

IOAN. CORAS. VALEN.

XV. OCTOBR.

1546.

Habere li a
cere stipu-
latio.

HA B E R E L I C E R E. ¶ Quæ in venditionibus maxime interponi solebat: quæ stipulabatur emptor à venditore sibi hæredicem suo habere licere. I. emptorem. §. qui autem. ff. de act. emp. I. habere licere. ff. de euictio. I. habere duobus. ff. de verb. significativa. Sed & in aliis contra. Etibus nonnunquam inserebatur. I. idem iuris, & hæc. Quia clausula illud continebatur, ut nullum a quo quam prestaretur stipulatori imperdimentum, quo minus liceret ei, sine difficultate & controvrsia, rem deductam in stipulatione obtinere. d. I. habere duobus, & hac tota l. qua insistit præcipue Vlpia. in explicando huius stipulationis effectu.

b. S C O N T I N E T. Ex vi & potestate verborum, licet legis interpretatione extraneorum factum non comprehendit. §. sed quatenus.

c. G N E C P E R Q V E N Q V A M. Siue stipulatorem ipsum, siue hæredem eius hæredisve successorem, siue omnino extraneum, ad quem etiam

vi,

L. Stipulatio ista.

- 1. *Habere licere, stipulatio.*
- 2. *Factum proprium, an in hac stipul. promittatur.*
- 3. *Alienfacti promissio quando valeat.*
- 4. *Pœna an oblig. alienfacti confirmet.*
- 5. *Quantia res est.*
- 6. *Accessorium ruit destructo principali.*
- 7. *Principalirupto, quando accessorium non ruat.*

XXXVIII. VLPIANVS.

T I P V L A T I O ista, *Habere licere* a sponsore, hoc continet^b, ut liceat habere: nec per quemquam omnino fiat, quo minus liceat nobis habere. Quæ res^d facit, ut uideatur ieus promisisse per omneis futurum, ut tibi habere liceat, uidetur igitur alienum factum promisisse^f, nemo autem

magis res sit in tutto. I. quoties in stipulationibus. Tu dic in promissione habere licere alterius extranei, videlicet, factum non promitti, sed proprium eorumq; in quos cum promissor imperium habeat, eos cogere potest; respectu quorum non intelligitur promisisse simplex abnuntiuum, hoc est, quod

d. G Q V A B R E S. Id est, effectus, procedens ex hac verborum significatione.

e. G P E R omnes. Etiam extraneos.

f. G A L I E N V M factum promisisse. Contra, immo

suum, & cum promisisse videatur se curaturum, ut

Factu in
hac stipul.
an promis-
tatur.

quod ipse non faciat, sed effecturum se, præterea & curatur, ne per filios, seruos, familiam fiat, quominus stipulatori liceat habere: nam & haec persona stipulatione tametsi non sint expressæ, continetur, vt hinc, & l. flu minū. §. quāquā. ff. de dam. infect. l. qui insulā. §. fin. & l. si fundus. §. fin. ff. loca.

g G O B L I G A /
tur. Protrita regu

Factum 3
alienū nō
potest pro-
mitti.

la : * Alienum factum inutiliter promittitur, vt hinc, & l. eum qui. §. Iulianus ij. in fin. ff. de const. pecu. l. sicut reus. ff. de fideiutto. cùm tunc nullum negotium inter stipulantem, & promittentem contrahatur. l. inter stipulantem. in princ. & inuentæ sint stipulationes, vt quod nostra interest à promissore conseqnamur. §. alteri, & impossibile promitti quodammodo videatur: cùm alterius factum in nostra non sit potestate. l. liber homo. ff. ad l. aquil. l. si apud. C. de ædil. actio. Vnde & eo casu, quo & alter facere à promissore cogi posset, valeret facti alieni promissio. l. fluminum. §. quamquam. ff. de damn. infect. sicut si effectorum me, procuraturumq; dixerim, vt Titius faceret: quoniā vt hoc casu factum meum promisi. §. si quis alium. ff. de inut. stip. in Instit. l. fin. §. j. ff. de reb. cred. Ita qui de eorum facto promittit, quos cogere potest. l. is cuius. ff. si ser. ven. l. qui insulam. §. si & l. si fundus, in fin. ff. loca. * Eadem ratione adiectio poenæ obligationem alieni facti confirmat hac l. in fi. prin. cùm tunc de se promittat. Nec obstat, quod promissio facti alieni sit impossibilis, vt diximus, cui adiiciatur inutiliter poena. l. si homo mortuus, nam hoc obtinet in eo, quod omnino impossibile est: quia nullo casu potest contingere, vt hominem mortuum præstari, executio autem alieni facti possibilis est, in stipulationibus quoque iudicialibus & prætoriis, vt iudicio sisti, Rem ratam haberit, Rem pu-

Pœna ad-
iecta pro-
missionis
eli.

pilli saluam fore, factum alienū promittens obligatur, cùm promittere censeatur, se acturum, vt fiat, l. quoties quis, Id' que rationem habet, ne iudicia ludificetur ex æquitate quam

prætor ob oculos semper habet, ne neglecta iuris subtilitate. l. quod sic pheſi. §. interdū. ff. de eo quod cer. loc. Cùmque pon tificum ius ad solam iuris gentium

æquitatem attendat. c. cum essem, de testa scriptorum sententiam sine controversia probo existimantium eo iure idem, quod in prætoriis stipulariis. But. in c. ex literis ij. de sponsal. Nec diuersum si iuslurandum interpositum sit, c. ex rescripto, de iure iurandi. cum illud actum faciat valere, eo modo quo potest. l. cùm pater. §. filius matrem. ff. de leg. ij. Alienum item factum rei deductæ in obligatione cohaerens rectè promittitur, vt scruum venditum sanum esse, nec surem, nec vespertilionem esse. Quo casu si res aliter habeat, committetur stipulatio, in id quod interest. l. si ita quis. ff. de euictione. Sic cum factum alienū promittitur ad executionem præcedentis obligationis, vt si certam personam pro me fideiussuram constitutam. l. qui autem. §. j. ff. de constit. pecun. Sed & cum stipulatio habere licere, contracetiui emptionis adiicitur, tenetur ex facto tertij euincientis venditor, qui promisit. l. emptorem. §. fin. ff. de act. empt. l. habere licere. ff. de euictione. cum euictione ex natura eius contratus veniat, l. pacra conuenta. ff. de contra. emptio. & stipulatio interpretationem recipiat ab eo contractu, sumpta quem ponitur. l. si stipulatus. ff. de viuris.

*juramen-
tum.*

*Stipulatio ab eo
contractu
tertij
sumpta
quem ponitur
po*

*Hares ea-
dem perso-
na cu de-
functo.*

h G S I S E O B L I G A T . Promissor. **i Q N E H A E R E S S V V S .** Qui eadem persona cum defuncto legis interpretatione existimatur. §. j. de iure iuri. à mori. præstit. col. v. unde nihil de defuncti obligatione ex haeredis perso

persona vult lex immutari. l. si necel-
sarias. §. de vendendo. ff. de pig. act. l.
prætoria. j. §. incertam. ff. de prætor.
stipulatio. l. iij. hoc tit. vbi dixi.

successores qui.

k **G C A E T E R O R V M S V C C E S-**
sorum. His verbis
cōprehendit VI/
pia. hæredum suc-
cessores vt in fin.
huius prin. clarius
demonstrat. De
his autē nō secus,
quām de hæredi-
bus iudicat. l. iij.
ff. de petit. hæred.
cūm et hæredis ap-
pellatio vltra p/
xiūm hæredem

extendatur, hæredis hæredem conti-
nens. l. hæredis. j. ff. de verb. signific.
& extet antiqua iuris regula, quæ
voluit hæredem hæredis, testatoris
esse hæredum. l. fi. C. de hæred. instit.
vt merito cōstitutum legamus adim-
pleri conditionem, si hæredi Titio de-
tetur, in hærede hæredis. l. cūm ita iij. §.
fi. ff. de cond. & demonst.

I G P E R A L I V M. Et ita per extra-
neum.

Quanti ea res est.

m **G Q V A N T I E A R E S E S T.**
Scilicet promissa, vt ita hæc verba,
Quanti ea res est, non ad id quod inter-
est, quod plerunque rei pretium ex-
cedit, sed ad veram rei aestimationem
referantur. l. vnic. §. final. ff. si quis ius
dic. l. prætor. iij. §. hæc autem. ff. vi bo.
raptor. l. inter hæc, & l. hæc verba
quanti. ff. de verb. sign. licet alij de eo
quod interest, hunc text. intelligant.
Sed perperam, vt probauit. Et quoniā
alioqui sequeretur alieni facti promis-
sionem effectū semper habere: cūm
id quod interest, si non fiat, tacitè pro-
mitti intelligatur. l. si quis ab alio. §. fi.
ff. de re iudic. l. stipulationes non di-
uiduntur, versic. Celsus. hoc tit. quod
tamen vt tollant, scriptores interpre-
tantur in promissione valida, nō item
in inutili, cūm enim expressim non
consistat, nec tacitum effectum habe-
bit. l. iij. §. ff. de seruit. rusticò. præd. l. si

spōsus. §. fi. ff. de don. inter vi. & vxo.
n **G P R O M I T T E R E P O T E S T.**
Cessat quippe tunc ratio, quia qui
poenam, aut rei aestimationem, si non
fiat, promittit de se, non de alterius fa-

ceto, & ita quod fa-
cere potest, pmit-
tit. §. si quis aliū
de inutili stipulat.
nec tunc quid in-
tersit stipulatoris
inspicitur, sed que-
sit quātitas, quæ
que conditio sti-
pulationis. §. al-
teri. & ita metu
pœnæ parebitur
huic stipulatio-

nī, qua factum alienum promissum
est, licet promissio inutilis sit. *Nec
omnino dissimile est, quod de arbitri
sententia dicimus. l. j. C. de arbitrijs.
nec obstat, si dicas principali causa
non subsistente, accessoria effectum
non habere. l. cūm principalis. ff. de
regulis iuris. l. non dubium. C. de leg.
& ab stipulatione pœnali principa-
lem obligationem non roborari. l. nu-
da. C. de contrahenda & committen-
da stipulatione. l. si pacto, quo pœ-
nam. C. de pact. cūm non confirme-
tur principale ab accessorio. l. ex pu-
pilliari. ff. de vulg. l. quod per manus.
ff. de iure codicill. etenim hæc omnia
fateor: at negamus pœnam in hīc vt ac-
cessorium considerari, quin potius
quæ principaliter stat quæ nullo mo-
do obligationem primam confirmat,
sed tantum efficit, vt eius metu dili-
gentius curet promissor, & efficiat,
vt ab extraneo factum promissum

7 expleatur. *præterea quod accessoria
nullius sint momenti, vbi non consi-
stit principale, procedit in ijs, quæ con-
tra legem, hoc est, lege prohibente
fiunt. d. l. non dubium. in alijs non. §.
alteri.

o **G V I D E B I T V R.** Hoc est, quæ
erit vis, & potestas huīus stipulatio-
nis habere licere, vt ei satisfactum vi-
deatur.

*Accesso-
rium vi-
res à prin-
cipali su-
mit.*

*Principals
destructio
quædoque
nō ruit ac-
cessorium.*

p **GSI NEMO.**
Hic respōdet vīm
veram, & legitimā
mam prāfataē sti-
pulationis hanc

esse, si nemo cōtrouersiam faciat, ne-
que promissor, neque hāres eius, ne-
que

nemo[†] controuersiam faciat. hoc est
neque ipse reus, neque hāredes
eius, hāredūmūe successores.

que sui hāredis
successor à con-
trario significans,
quod si promis-
sor ipse, vel eius

hāres controuersiam faciat, stipula-
tio committetur.

a **I Q V I S.** Eorum scilicet,
qui stipulatione habere li-
cere continentur, quales
sunt promissor, hāredes
eius, hāredūmūe successores. §. præ-
cedenti in f.

b **T D E P R O-**
prietate. Reī quā
habere licere pro-
misit.

c **G N V D A P O S-**
sessmente. Quā
defētationem vo-
camus.

d **G C O N T R O-**
uersiam fecerit.
Proposito finge
possessorio recu-
perandæ, quia fue-
rat fortasse pro-
missor re illa spo-
liatus, quam ni-
hilominus stipu-
latori promiserat
habere licere.

e **G A L I O I V R E E I V S.** Id est, de

Servitutes
iura prae-
diorum.

seruitute. l. creditori. ff. de op. no. nāc.
†Sunt enim iura p̄diorum seruitu-
tes, siue de rusticis, siue de urbanis lo-
quamur. l. quid aliud. ff. de verbo. sig.
super quibus si moueretur controuer-
sia, committeretur stipulatio ista ha-
bere licere, vthīc. At cūm de euictio-
ne à venditore promittitur, seruitute
euicta non committitur stipulatio ad
duplam de euictione. l. pe. ff. de cuiq.
Licet emptor quāto minoris emptu-
rūs fuisset, si seruitutem impositam
sciuisse, agere possit. l. quoties. ff. de
ædil. edict.

Distrahe-
re.

f **G D I S T R A C T V M.** Id est, vendi-
tum. †Distrahere enim idem quod
vendere significat. l. cum hi. §. si vni.
ff. de

ff. de trāfact. l. Julianus. §. si fructibus.
ff. de actio. empt. & toto tit. ff. de di-
stract. pigno. Cāterum venditionem
ab alio quām promissore factam esse
intelligendum est, nam si promissor
vendidisset, tene-

retur quoconque
euincente. l. cm-
ptorem. §. final. ff.
de actio. empt. Et
ita interpretantur
omnes. Mihi ve-
rò videtur nāmis
insolēs dīuinatio
hāc, secundūm
quam dicendum
prēterea fore, hīc
tractari de eo qui
promittit habere
licere rem alienā,
cūm tamen id no-
uē tractetur ab
Vlpian. in §. seq.
quo loco negat
eam promissionē

§. Si quis forte.
1. *Iura p̄diorum seruitutes.*
2. *Distrahere.*
3. *Possessionis effectus.*

I Q V I S ^a FORTE
non de proprietate, ^b sed de posses-
sione nuda contro-
uersiā fecerit, ^d uel
de ususfructu, uel de usu, uel de
quo alio iure eius ^c quod distra-
ctum ^f est, palam est committi sti-
pulationem: ^g Habere enim non
licet ei, cui aliquid minuitur ex
iure quod habuit. ^b

effectum habere, nisi postquām ca res
promissoris esse cōperit. Quare hac in
re amplius deliberandum censeo. His
autem verbis euidentis facit Vlpia. sti-
pulationem habere licere, contractui
venditionis interponi solitam.

g **G C O M M I T T I S T I F V L A-**
tionem. In id quod interest, aut ad
pœnam, si pœna fuit promissa.

h **G E X I V R E Q V O D H A-**
buit. Hāc est ratio cur stipulatio ha-
bere licere, seu non mouere contro-
uersiam, de domo, aut alia re certa
(hāc enim paria sunt ex hoc textu)
etiam si non de re ipsa, vsu eius aut
ususfructu: †sed in nuda possessione
duntaxat moueat cōtrouersia, com-
mittatur, quia licet subtili quadam
interp

Nova opini-
o.

Possessio-
nis effe-
ctus.

interpretatione diversa omnino sit causa possessionis, à re ipsa. I. si duo. §. f. ff. vti possid. vis tamen, & potestas obligationis huiusmodi est, vt nihil diminuatur ex iure stipulatoris. I. etiam. ff. de solutionib. Atqui posses-

sio ius est. I. si ea re. §. final. ff. de actio. empt. I. homo liber. §. fin. ff. de acquir. rerum dom. cum similib. Effectusque habet singulares. §. retinendæ de interdictis quos aggregau. in §. nihil commune.

- a V AE R E S. Id est, quæ stipulatio habere licere ex aucta à promissore de realie na.

- b GESSE COEPERIT. Exemplū patet in I. si à Tito. ff. de rei vend. & in I. apud Cel-

Tempus quod in stipulatio. ac pedamus.

sum. §. si à Tito. ff. de except. dol. *Contra videba tur hanc scilicet stipulationem re spectu rei alienæ, nullam omnino, spectato tempore cōtractus, ex quo vires sumit stipulatio. I. si filius familiâs, in princip. hoc tit. I. vsusfru Etus. ff. de stipula seruor. Sed quod in stipulationib. tempus quo contrahimus attendi lex iubet, nō procedit respectu cau sa finalis, vt hīc.

& plenius dixi in I. si rem meam. Præterea hæc stipulatio habere licere, trāctum habet successiūm, quo merito futurum tempus ex verisimili cōtrahentium mente includitur.

- c G P E R S E V E R A V E R I T. Alie na, * Super re aliena, quæ durat, aliena interposita stipulatio, non committitur, quando non factum, sed ius in hac stipulatione vertatur. §. hi qui. cùm ita non de iure, sed de facto agat, qui rem alienam habere licere promisit, pacto contraveniens non committit in stipulationem, cùm ob hanc contraventionem nihil ex rei conuenti iure

iure minatur, & ita neque per promissorem, neque per eius hærcdem fieri quidquam posse, quominus stipulatori habere liceat. † Qua declara-

tionē corruit prima Petri ratio, licet enim plus discatur delinquere promissor de facto agens, quam qui de iure experitur, eo nomine quod animū dertiorem, & ini quiorem habeat, non tamen noce re potest stipulatori, qui defacto experitur, sicut q de iure mouet cōtrouersiā. Vnde non committitur stipulatio in id qd interest, cùm stipulatoris inter esse nō videatur. Secuta autem sententia licet iniusta pro promissore a gente, qui fortas-

se falsis probationibus circuuenit iudicem, stipulatio committetur; cùm stipulatori lex assistat, præsumens iudicem sententiam. I. Hærennius. §. Caia. ff. de euictio. c. in præsentia, de renuncia. & careat promissor exceptione, qui non poterit dicere se contra ius sententiam obtinuisse, vt ludificet stipulatorem. I. si seruus plurim.

- 4 §. i. ff. de leg. j. * In transactione porro quæ rectè super aliena re interpolantur. I. si pro fundo. C. de transactione. I. pen. C. de usucap. pro empt. interpolata committitur. * Tametsi de facto tantum moueatur controvērsia. I. vbi pactum.

Petri per-
ticensis ra-
tio impro-
bata.

Trāctio
super re
aliena.

Controvē-
rsia de fa-
cto.

§. Quæsitum.

V AES I T V M E S T utrum propriā demum reman & alienā promittere possit habere licere. Et magis est, ut & aliena promitti possit, quæ res ita effectum habebit, si propria promissoris esse cōperit^b. Quare si perseuerauerit aliena, dicendum erit stipulatiō nem non committij, nisi pœna ad-

se falsis probationibus circuuenit iudicem, stipulatio committetur; cùm stipulatori lex assistat, præsumens iudicem sententiam. I. Hærennius. §. Caia. ff. de euictio. c. in præsentia, de renuncia. & careat promissor exceptione, qui non poterit dicere se contra ius sententiam obtinuisse, vt ludificet stipulatorem. I. si seruus plurim.

- 4 §. i. ff. de leg. j. * In transactione porro quæ rectè super aliena re interpolantur. I. si pro fundo. C. de transactione. I. pen. C. de usucap. pro empt. interpolata committitur. * Tametsi de facto tantum moueatur controvērsia. I. vbi pactum.

- pactum. C. de transactio. Actū quippe tunc videtur, ut ad nullam controversiam redeat promissor, cùm transactio non tam propter iuris, quām facti controuersiam conficiatur. I. ij. C. de transactio.
- d § NISI POE na adiecta sit. Quo casu stipula^{tio} ad pœnam committitur. Id q̄ geⁿeraliter contra doct. intelligo, nō solum si extraneus contraueniat, sed & si ipse promissor, aut eius hæres, cùm tunc non in seipsa committatur stipulatio, sed respectu pœnae cuius metu stipulationi parendū erit.
- e § QVID QVAM F A C T V M sit. De iure, scilicet, licet mota fuerit defacto controuersia, quæ non sufficit
- iecta sit, d cum neque per eum, neque per successorem eius quidquā factum sit.
- cit

cit vt stipulatio cōmittatur, cùm nihil ex eo de iure minuatur stipulatio^ris: quod tamen lex cōsiderat. † Ha^{bere} enim non licet, inquit Vlpia. §. præced. cui aliquid minuitur ex iure quod habuit. Nec hīc consideratur damnū expēsarum, quas officio iudicis stipulator à promissore consequetur.

I. properandum. §. & siquidem. C. de iud. Si tamen in re propria quis rem habere licere stipulatori promisisset, committetur stipulatio; etiam ad impensas litis. I. si sine. §. cum autem. ff. rem rat. hab. cùm tunc habere istantum dicatur, qui sine interpellatione rem promissam obtinet. I. habere. ff. de verb. signific.

dem. I. actione. §. Societas. ff. pro socio. §. i. de acqui. per arro. in instit. cum in vniuersum ius arrogati succedant. I. paterfam. in princ. ff. de adoptio. Vnde ad eum vt hæredem interposita stipulatio transibit.

I. adhuc interesse. §. si operas. ff. de vſusfruct.

e § S I R E M ipsi. Stipulatori, eiūsue successoribus.

f § S I A L II. Emptori puta, aut alijs singulari successoris.

g § N O N C O M mitti stipulatio nem. † Sensus huius §. est, vt si proximis mihi habere licere fundū Tusculanū, quē ego postea vendi

derim Titio, cui tu moueas controvseriam, non tamen committetur ei stipulatio, hoc est, ex stipulatione inter nos contracta agere non poterit, non tamen negat hic text. quin si mea

- successor a quia. b EI, Id est, promissoris. SVCESSORES. † Iuris scilicet, hoc est, vniuersales: nam & hi non etiam particulares successorum verbo significātur. I. quæ dā. §. nihil inter est. ff. de eden. I. Pompo. §. quæ sit. tum. ff. de acquir. posses.
- c § T E N E N^t tur. Ut ex eorum facto committatur stipulatio.
- d § S V C C E dunt in ius vniuersum, vt hæredes. I. hæreditas. ff de reg. iu. Nam (vt dixi) hi propriè succedere di- cuntur. † Hinc autem habes in stipulatione Habere licere, includi dunt taxat iuris successorem, hoc est, vniuersalem, tam ex parte stipulatoris, quām promissoris. Iuris autem & vniuersitatis successor arrogatorem continet, nedum hæredem.

stipulatio
nis habere
licere na-
tura.

§. Sicut.

ICVT AVTEM EX parte rei "successores" eiuscum ipso tenetur, ita etiā ex parte actoris committitur stipulatio ipsi stipulatori, cāteiisque qui cunque ei succedunt, scilicet si rem ipsi habere non licuit, cāterūm si alii habere non licuerit, certo certius est, non committi stipulationem & nihil inter-

intellet.
huius §.

intersit, possum ipse stipulator agere, atque ita mihi committatur stipulatio. Quid enim, si emptor Titius de euictione contra me experiatur, hoc certè casu ex stipulatione contra te promissorem age re potero. I. si pro re pupilli. §. fin. ff. de euiction. & ita per obliquum erit hæc stipulatio utilis emptori, quæ rectâ ei non committitur. Quod si non vendidisse, sed donasse eum fundum Titio, cui non liceret habere; quia tu promissor illum turbares, nec quidem mihi stipulanti committeretur stipulatio. I. Julianus. §. fi. hoc titu. I. si

1. si seruum cuius, & 1. fi. ff. de euiction. 1. quod seruus. ff. de stipul. seruor. cùm stipulatio in id quod stipulantis interest committatur, & mea non interest, cùm stipulationis nomine obstrictus non sim.

I. ad res donatas. ff. de ædil. edict. I. Aristo. §. fin. ff. de dona.

erit^b, utrum ita stipuler habere licere: an mihi habere licere.

1. § E T N I H I L interest. Quoniam non vitiat stipulationem impersonalitas, siue ea sit ex parte stipulatoris, siue ex parte promissoris, vt aduersus recepta Doct. sententiam verum esse dicimus. Quod in §. si quis ita, vt loco magis idoneo latius exequemur.

a N alie na pote state. vt filiusfa. & serui.

§. Hi qui.

b G I I S. Patribus nempe, aut do minis.

1 Lex viam delictis non aperit.

2 Stipulatio habere licere, quando committatur.

3 Qualitas personæ interpretatur dispositionem.

4 Filius fam. an possit habere licere.

c I Q V I S V N T in aliena potestate, his^b in quorum sunt potestate, habere licere stipula-

ri possunt ea ratione, qua cætera quoque his possunt stipulari. Sed si seruus fuerit stipulatus sibi habere licere, quæsitum est an recte stipulatus uideatur. Et ait Iuli. libro quinquagesimo secundo Digesto ruin, si seruus stipuletur sibi habere licere: aut per se non fieri quominus habere stipulatori liceat, promittat: stipulatio (inquit) nō committitur, quanvis auferri res ei^c & ipse^d auferre eandem possit: Non enim factum, f sed ius^e in hac stipu-

gislator viam de lictis aperire non debeat. I. j. C. de ijs, qui ven. ætat. impet. I. ij. in fi. C. de indic. vid. toll. ne inde iniuriarū nascatur occasio, vnde iura nasci debent. I. meminerint. C. vnd. vt: merito non hoc probat Vlpian.

¶ N O N F A ctum. Purum scis licet, merum & naturale, vt liceat de facto non de iure rem habere stipulatori.

¶ G S E D I V S. Hoc est, iuris esse ctus, vt liceat habere de iure rē stipulatori, quando id tantum habere dicamus, quod de iure habemus.

¶ Q uicirca stipulatio habere liceare, in qua ius versatur, non comittatur.

d G B T I P S E. Seruus qui promisit per se non fieri, quominus habere liceret stipulato-

e G E A N D E M possit. Poterit dicebat Iul. de facto res auferri seruo, qui vt sibi liceret habere stipulatus est: poterit item seruus, qui promisit per se non fieri, quominus stipulatori liceret habere, rem per vim auferre, qd certè durum visum est, ¶ cum legisla

mittitur, si de iure habere non potest: vt

Lex nō aperit viam delictis.

vt in seruo, qui cuiusque iuris in capax est, tametsi stipulatio merum factum continens. *Vt ire agere*, seruo stipulante & prohibito committatur, vt subiicit iurisconsul. cum facti in stipulationem deducti seruus capax sit. §. sed cum factum de stipul. seru.

h **G I N H A C** stipulatione. Ha-
bere licere.

i **G S T I P V L A** tur. Seruus.

k **G S I B I**. Seruo.
l **G N O N I V S** stipulationis. Hoc
est, effectus iuris ex stipulatione.

m **G S E D F A** ctum versatur. Id
est, factum in stipulationem deductum ad personam serui refertur, merito eo stipulante, & prohibito committitur stipulatio. d. §. sed cum factum, de stipul. seruor. in instit. Hactenus autem Julianus loquitus est.

n **G S E D M I H I**. Vlpiano huius legis authori.

o **G E T F I L I O F A M I L I A S.**
3 †Hinc not. dispositionem ex persona ad quam refertur, restringendam, & interpretadam esse. l. plenum. §. equi-
tij. ff. de vsl & habita. ac nonnunquam improprium intellectum recipere. l. pater Seuerinam. §. conditionum. ff. de cond. & demonst. verbaque secundum rationem subiecta materiae accipienda. l. damni. §. Sabini. ff. de dā. infect. & talia prædicata esse, qualia subiecta demonstrant, vt è diuerso tali sunt subiecta, qualia prædicata permittunt. l. iij. ff. de fund. instru. l. fi. §. cui dulcia. ff. de vīn. tritic. & oleo leg. gl. in c. inter dilectos. §. cæterum, de fid. instru. & in ca. dudum. de deci.

p **G R E T I N E N D A**. Per seruum, aut filium fam. stipulatorem.

q **G A V T N O N A V F E R E N D A**. A seruo, aut filiosam. stipulatore.

r **G V T V I R E S H A B E A T**. Vt

stipulatio habere licere, que iuris verba continent in personam serui inter posita, vel etiam filiifam. effectum aliquem habeat interpretatur iuriscon. actum videri de facto, nempe de nulla possessione retinenda, aut per vim non auferendam.

4 da. + Sed obstat, quia filius fam. iuris capax est, licet illud eodem momento, hoc iure patri queratur. l. placet. ff. de acquir. hæred. unde habere licere in eo residere potest, vt saltem immmediatè patri acquirat, cum & in iudicio conueniri possit. l. si à domino. §. sed & à filiofa.

*Filius fa.
an possit
habere li-
cere.*

ff. de petit. hæred. non adhibita scrupulosa illa differentia, an sibi vel patri stipuletur. Quæ præterea in seruo attendenda non videtur: cum iura nihil interesse dicant an sibi, an domino seruus stipuletur, vel etiam impersonaliter sine alterius adiectione, cum omni casu queratur ex stipulatione domino. l. j. ff. de stipul. seruo. §. siue autem, illo tit. in Inst. Sol. quod pertinet ad filiifam. quia is suo nomine agendo in iudicio hoc iure esse non potest. l. filius fam. ff. de actio. & obli.

Si habere licere stipuletur, verba contractus ex qualitate personæ, ad quæ referuntur de facto accipienda sunt, licet hodie securi dici debeat, cum iure nouo quo utimur, filij acquirant: saltem in proprietate aduentitia, & de voluntate patris stent in iudicio etiæ agentes. l. cum oportet, & l. fin. §. necessitatem. C. de bon. quæ lib. + Si vero promittat, quoniam ex omni contractu (votum & mutuum excipio. l. si quis rem. §. vota. ff. de pollicita. l. j. & toto tit. ff. ad Maced.) obligatur; & ob id agic cum eo, tanquam cum partefam. potest. l. tam ex contractibus. ff. de iudi. l. quoties. ff. de noxa. actio.

*Filius fa.
ex omni
contractu
obligatur.*

I.filius fam. ij. ff. de action. & obligat. Committitur etiam de iure stipulatio, nam & sic ab eo haereditas peti potest, vt ab homine sui iuris. I. si à domino. §. sed & à filio fam. ff. de petitio. haered. Quantum vero spectat ad seruum, siquidem is dari, aut quod absolutè iuris est stipuletur, nō refert an sibi domino, vel impersonaliter stipuletur, omni quippe casu querit dominio. I. j. ff. de stipulat. seruo. Si vero stipu

stipuletur, quod & ad ius, & ad factum referri potest, vt habere licere. §. seq. ad fin. Multum refert, an sibi, an domino stipuletur, nam si domino eidem dubio procul acquirit, si sibi: quia videtur quod potest acquirere stipulari, vt effectum habeat stipulatio. quomodo concepta est, & facta pax est, §. sed cum factum, de stip. seruor. ad eum modum vires habebit stipulatio.

a **S**ERVUS NON POSsideat. Cum serui, quod attinet ad ius ciuile, pro nullis habeantur. I. quod attinet. ff. de regulis iuris.

b **G**POSSES

Naturalis posse.
sionē naturalem.
† Hoc est, in meo, & nudo facto
consistente, quā tenutam, detenta,
tionem asinina, & nudam posses-
sionem dicimus.
I. ij. §. j. ff. pro hære. Neq; enim hic
text. accipiendus, vt de ea possessio-
ne naturali loqua-
tur, quæ iuris ad-
miniculū habet:
qualis est apud
emphyteutā, vas-
fallum, & secun-
dum crebriorem
sententiam apud
fructuarium suo
nomine. I. natura-
liter, in princ. ff. de acquirend. possess.

cum eam ob admixtum ius seruus nō
habeat. I. quod attinet. ff. de regul. iur.
sed de ea, quæ merē facti est, quām q; seruus habet, vt asinus sellam. I. iij. in
princ. ff. de manumissio.

*Serui stipulatio ha-
bere lice-
re.*
c **G**HOC R E F E R E N D U M est.
† Cum seruus stipulatur sibi posse-
re licere. Hæc verba de possessione ci-
uili aut naturali, quæ ex iure nonni-
hil mutuatur, accipi non possunt: cum
seruus

seruus in his quæ iuris ciuiliis sunt,
nullus existimetur: Iure autem natu-
rali, quoniam omnes homines æqua-
les sunt, non secus serui, quām liberi
iudicantur. d. l. quod attinet, ideo ea

quæ sunt eius iu-
ris, exemplo libe-
rorum stipulatio-
ne querunt. §. sed
cum factum, de
stipul. ser. in Inst.
Relatāq; ad eorū
personam stipula-
tio, vt ea vires ha-
beat, de eo quod
serui querere pos-
sunt intelligitur.
§. præced. meritò
hīc constitutū, vt
si seruus posside-
re sibi licere stipu-
letur, cum nō alia
quā nuda rei pos-
sessio, & natura-
lis rei insistentia
in eam cadere pos-
sit, ad eam posses-
sionem hoc sit re-

ferendum.

d **G**RECTE ITA STIPULE-
tur. † Quoniam ex personæ qualita-
te, ad quam refertur stipulatio, inter-
pretationē accipit. I. plenum. §. æqui-
tij. ff. de vsl. & hab. & commodissi-
mum est ita accipi in quacunque dis-
positionem, quo res, de qua agitur,
magis valeat, quām pereat. I. si quan-
do. ff. de leg. j. l. quoties, ff. de reb. dub.
Cum ergo seruus stipulatur sibi pos-
sive

*Qualitas
personæ
dispositio-
nem inter-
pretatur.*

fidere licere, nec nisi naturaliter, & de facto seruus possidere possit, vt effe^ctum habeat stipulatio, & ex persona ad quam refertur, eam interpretabimur de possessione nuda & naturali, quam seruus recte stipulatur.

e **G T E N E R E**
sibi licere. Hæc si stipulatio in seruo eandem omnino vim habet, quam stipulatio possidere sibi licere.

f **G C O N V E N I T.**
Sine dubio, cùm seruus detentioⁿis naturalis, & cuiuscunq*ue* facti capax sit. §. & cū

factum, de stip. seruo. Et si respondit Iuriscon. stipulationem possidere sibi licere à seruo conceptam, quæ ad ius, ad possessionem nempe ciuilem, aut naturalem aliquid iuris habentem referri poterat utilem esse, multò magis id respondendum est in stipulatione tenere sibi licere, quæ ad nudum factum refertur.

g **G C I V I L I T E R** N O N P O S-

sint

4 sint. Rem scilicet tanquam suam, tex^{re} qua possessione sequuntur ciuiles effectus, & acquisitionis fructuum. l. si fur. ff. de ususfruct. l. quis sat. §. in alie no. ff. de usur. & usurcationis. l. j. §. per

seruum. ff. de acq.

pos. l. qui fundū, in
prin. ff. p. emptor.

h **G D V B I T A T**
nemo. Cùm tene-
re in facto natu-
rali consistat, cu-
ius seruus, vt liber
capax est. §. sed cū
factum, de stipul.
seruo. Et quod p.
tinet ad ea, quæ
sunt naturalis su-
ris, serui nō secus
ac liberi habētur.

i 1. quod attinet. ff. de reg. iur.

G D V P L I C I T E R A C C I P I-
tur. Hic tacitæ obiectioni responde-
tur. Dixerit quispiam, licet in seruum
naturalis possessio cadat, non tamen
ex eo habere dicitur, cùm habere con-
tingat dominium, quod in seruū non
cadit, sed hīc respondetur, quod imo
habere verbum, nudam detentionem
notat. Etenim duplicit accipitur.

Dictio si-
bi.

a **I B I.**
† Hac
dictio
ne licet
stipulatoris perso-
na comprehenda-
tur: videri tamen
poterat plerisque
hæredem non ex-
cludi. l. si necessa-
rias. §. de venden-
do. ff. de pign. act.
cui dispones sem-
per prouidere vi-
detur. l. si pactū.
ff. de proba. l. cum
quo. §. fin. ff. ad l.
falc.

b **G A D H A E R E**
dem transire. Cùm ea sit natura rei
ded

§. Si quis ita.

- 1 *Sibi dictio, hæredem non excludit.*
- 2 *Stipulatio quando ad hæredes transeat.*
- 3 *Impersonalitas an vitiet stipul.*
- 4 *Fiat vt petitur.*
- 5 *Impersonalitas nullum actum vitiat.*
- 6 *Ususfructus nouus in hærede.*

I Q V I S I T A S T I-
pulatus fuerit, Vti
frui sibi " licere: ad
hæredem stipulatio
ista non pertinet.
Sed & si non addiderit sibi, non
puto stipulationem de ususfruc-
tu ad hæredem transire^b, eoq*ue* iu-

deductæ in stipu-
lationem: nempe
ususfructus, vt
morte creditoris
finiatur. l. corru-
ptionem. C. de u-
susfruc. §. finitur.
illo tit. in Inst. nec
hæredi nisi præte-
ritorum dūtaxat
fructuū actio de-
tur. l. vt frui. §. fi-
ff. si ususfruct. pe-
rat. l. si defuncta.
ff. de ususfruct. li-
cet in hæredē de-
bitoris cuius mor-
te non perit, usus-
fructus transire. l.

i 3

fruct. stipulatio autem ex subiectæ rei natura interpretatur. l.j. §. & harum, & leadem. §. Cato, quo tollitur lex veteris C. de contrā. & committit.

- stipulatio quando transeat in hæredes.*
- 2 ten. stip. ¶ quæ docet quascunque stipulationes, siue in dando, siue in faciendo, consistentes ad hæredes, & in hæredes corū, tametsi nulla mentio facta sit, transmitti summa ratione, quod actibus nostris, non tam nobis, quam hæreditibus nostris cauere, & prospicere videamur. l. si pactum. ff. de probat. l. cum quo. §. final. ff. ad l. falcid. nam procedit: nisi ea super iure merè personali, & ita ad hæredem non transitorio interposita fuerit, vt hīc. Ius autem merè personale voco, quod sine persona esse non potest, vt vsusfructus. l. hæreditas, in fin. ff. de acquir. re. dom. l. vsusfructus. ff. de stipul. seruo. nam iura simpliciter personalia, vt actiones, & obligationes. l. fi. §. fin. ff. de contra. empt. sine persona esse possunt. Iacente nempe hæreditate. l. j. §. Scæuola. ff. si quis testa. lib. esse ius. fuerit.

- c **GEO'QVE IVRE V TIMVR.** Ut si non addita dictione (sibi) sed impersonaliter concepta sit stipulatio vsusfructus: veluti, *promitis vsumfructum, aut licere vti frui* re certa demonstrata, vtilis sit stipulatio, nam quod vitiat stipulationem, nonnunquam impersonalitas obtinet, si ea sit ex parte promissoris, quia puta ita satisficerem promiserit, *Satisfiet.* l. si quando. C. de consti. pec. §. ad hoc aliud: vt cum de app. cog. col. viij. non item si ex parte stipulatoris, vt hīc, & §. sicut, in fin. cùm semper sibi acquirere & stipulari intelligatur. l. secundum. C. de contra. stipula. non autē promissor obligari, nisi aperte constet. l. cùm de indebito. §. fin. ff. de probatio. Et ita credibile existimatum est, cùm tamen verius sit, etiam si promissionis verba impersonaliter concepta sint, modò congrua præcesserit interrogatio, valere stipulationē, vt *Dabis mihi centum?*

*Impersonalitas an
vitiet stipul.*

3

dabuntur. Cùm enim responsio secundum interrogationem accipi debeat. l. j. §. si quis simpliciter, hoc tit. l. si defensor. §. j. ff. de inter. act. §. præterea, de inut. stip. nec persona aliqua in stipulatione sit ex trinsecus exaudienda. l. si ita stipulatus vi. §. Chrysogonus, in fin. de se promisso reus

videri debet. Quod & Plauti carmine confirmatur, cuius in Pseudolo hæc sunt verba,

Nullum periculum est, quod sciam, stipularier.

*Vt concepisti verba viginti minas
Dabis? dabuntur, hoc quidem actum est
haut male.*

- 4 Sic ex illis verbis, ¶ *Fiat vt petitur, que quotidie in supplicationibus à summo Pontifice scribuntur, licet impersonalia resträngimus, & declaramus ex certitudine præcedentis supplicationis glo. in c. inter dilectos. §. cæterum, de fid. instru. & est ornatū schiera loquendī, vt de nobis ipsis per verba impersonalia circumloquamur, vt cùm dixit Dominus, *Remittuntur ei peccata.* Luc. viij. Nec est probabilis vlla differentia inter stipulatorē, & promissorem ratio. Sicut enim qui impersonaliter stipulatur, sibi stipularit, ita qui promittit, de se promittere intelligitur, ne personam aliquam extinsecus accipiamus. ¶ Dicendū itaque nullum in iure nostro actum vietari, quod impersonaliter conceptus sit. Non legatum, aut aliam voluntatem ultimam. l. si seruus legatus. §. qui Margaritam. ff. de leg. j. l. acceptis, in fin. ff. ad l. falc. non libellum. l. j. §. j. ff. de no. ope. nunc. Bart. in l. competit. §. fin. ff. quod vi aut clam. non stipulationem, vt hīc, & §. sicut, in fin. eiusdem. l. fin. §. Labeo. ff. de reb. cred. §. siue autem, de stipul. ser. in Inst. etiam si ex parte promissoris versetur impersonalitas, vt probatum est, quicquid alij dicant. Etenim scrupulosa nimis videtur hæc subtilitas. Solum constitutum cum aliis non indoctis viris*

Fiat vt petitur.

Locus Evangelij.

Impersonalitas nullum vietiat alij.

viris excipio. in quo, cùm non præcedat interrogatio, secundum quam responsio intelligi debeat. §. de constituta, de actio. Cùm ítem id constituantur, quod debitum est. l. j. §. debitum. ff. de const. pecu.

constat eum, qui constituit, & immo personaliter satisfiet, dixit non obligari. d. authen. si quādo: potest nā que promissor intellexisse satisfactū iri ex priore obligatione, non ex noua, quæ interpretatio in stipulatione accipi non potest.

d GET P V T O P O S S E. Cùm ita conuentum sit, licet hec contra natum rei in stipulationem deductæ videatur. Cæterum contractus, vt dici solet, ex conuentione legem accipiūt. l. j. §. si conueniat. ff. deposi. Præterea vt subiicit Vlpian. aliis est vsusfructus in persona hæredis, quām fuerit in persona defuncti.

e G D I V E R S I S V N T F R V / f ctus. Hoc est, licet alius sit vsusfructus in hærede, quām fuerit in defuncto: stipulatore namque mortuo extinctum fuit in eo ius vtedi, & fruendis, quia tamen exurgit nouus vsusfructus in hærede ex stipulatione defuncti; qui ita non modo sibi, sed hæredi prospicere voluit: actio ex stipulatu hæredi dabitur, cui prouidere potuit defunctus. l. agus. ff. de pact. & à quo etiam actio, & obligatio incipere potest,

Vfusfructus nouus in hærede.

OLVM
malū.

* Bonā fidē in

omnibus contracribus ll. desiderant. l. bonam fidem. C. de actio. & oblig. atque ita dolum malū abesse, quem vt omnino excluderent, veteres solebant hanc clausulam dolum malum abesse, omnibus

§. Siquis dolum.

1 Clauſula dolum malum abeffe.
2 Verba futuri temporis.

I QVIS DOLVM
malum pmissoris
hæredis eius abef-
se uelit: sufficere.
Abesse, abfuturū-

test, l. vniō, in fin. C. vt ac̄t. ab hæred. Et quoniam nouus vsusfructus est, in hæredis persona finietur, cum primo hærede. l. antiquitas. C. de vsusfruct. cùm ea sit vsusfructus natura,

vt morte fructua rī finiatur. l. cor-
ruptionē. C. illo
tit. & §. finitur, il-
lo tit. in Inst. alio
qui si diceremus
in hæredes hære-

dū perpetuò transire vsumfructum, cùm hæredi quoque vtifruī quis sti-
pulatus est, nunquam ad proprieta-
tem suam rediret vsusfructus contra
propriam eius naturam. §. fin. de vsu-
fruct. in Inst. & ita nulla vtilitas esset
nudæ proprietatis semper absceden-
te vsusfructu. Qua ratione in legato
vsusfructus ciuitati, aut municipib⁹
facto ll. centum annos, qui finis vītæ
longissimus est obseruari volunt. l.
si vsusfructus. ij. ff. De vsusfructus
lega.

¶ IDEM PROBAMVS. Vthoc quoque casū ex stipulatu hæres, cui nominatim prouidit stipulator, ex stipulatu agere possit. l. ij. §. fin. ergo à contrario, si in stipulatione ire age-
re licere, hæredum facta non esset
mentio, non daretur actio hæredi. l.
idem Julianus. §. si quis alicui. ff. de
legat. j. cùm hæc stipulatio simplex,
& nudum factum contineat. §. sed
cum factum de stipul. seruor. d. l. ij.
§. final.

mnibus contracti
bus inserere. l. ea-
dem, in princ. l. si
id quod aurum. l.
doli. l. ex ea parte,
in princ. l. intersti-
pulatēm. in princ.
hoc tit. l. hæc ver-
ba. ff. de verbo. si-
gnific. & l. ita de-
mum. ff. de arbit.

quæ hæredem non comprehendebat,
nisi eius mentio facta esset, aut doli

i 4

malī mentio ī rem concepta. I. huic stipulationi ff. vſusfr. quēad. cau.

huic stipulationi ff. vſusfr. quēad. cau.
c G P L V R I V M. Aliorū q̄ hæredū
successorūmūe, hoc est, extraneorum.
d G A D I I C I. Sequentia verba, cui rei
dolus &c.

Iò plenius tracta/
ui. in d.l. leadem.

que esse b stipulari. Si uero de pluri-
um' dolo cauere uelit: necessa-
rium esse adiici, d cui rei dolus malus
non absit, vel non abfuerit: quanti ea
res erit, tantam pecuniam dari spon-
des? e

e G S P O N D E S .
Et promissor re/
sponderit, spon/
deo: quo casu li/
cet extranei nulla
mentio fiat, eius
tamen dolus con/
tinebitur, vt ob eū
de pœna, pmissor
teneatur, vt hīc,

*verba fu-
turi tem-
poris.*

b G A B F V T V ·
rūm̄q̄ esse. † Hæc
enim verba futu-
ri temporis eu-
dens faciunt, eam
fuisse mentē con-
trahētūm, vt hæ-
redis futuri dolus
excluderetur. I. nouissima, alleg. & I.
huic

& I. nouissima. §. pen. ff. iud. sol.

a VAE PERSON AE. Sti
pulantis, veldolum malum
abesse, vel vti frui licere, aut
ire agere. Quarum triū
stipulationum natura est, vt ad hære-
des non transeat.
Quocirca admo-
niuit supra Iuris
conf. hæredis per/
sonam exprimen-
dam. Cæterum
quoniam Tironi-
bus videri potuīs-
set absurdum, hæ-
redis personā ad/
iungī contra sti-
pulationis naturā
non trāsitoriae ad
hæredes, hīc sub/
mouens scrupu-
lum tradit stipu-
latorem, siā personā hæredis perso-
nam adiungere posse.

Hæredem b G H A E R E D I S. † Futuri, cūm vi-
vnuens nō 1 uens hæredem non habeat. I. j. ff. de
babet. hære. vel act. vend. l. qui superstitis. ff.
de acquir. hæred.

c G P A T R I S A D O P T I V I. † Qui
Adopti- 2 hæredis exemplo successor iuris est
us iuris & vniuersalis. l. actione. §. societas. ff.
successor. pro soc. cūm omnia, quā filij adopta-
ti sunt, acquirat. l. si paterfam. in prin.
ff. de adop. §. j. de acquis. per arrogat.
in Instit.

c G C O N I V N G I P O T E R I T. Vt
propter eorum factū stipulatio com/
mittatur. † Sed videtur hæredis &
adoptiū patris personam frustra con/
iungi, cūm his stipulationibus succe-
sores huīusmodi
cōprehendantur.
I. huic stipulatio/
ni. ff. vſusfr. quē/
admo.ca.hoc con/
trarium quod ne-
mo tangit, nō vi/
detur facilē expli/
catū. Tu dīc, eum
textū loqui in sti/
pulatione, quā ex
sui conceptione
omnem iuris suc/
cessorem cōtinet,
vt est stipulatio do/
lum malum abesse,

§. Suā personā.
1 Viuens hæredem non habet.
2 Pater adoptiū successor iuris.
3 Hæres & adoptiū pater.

V AE P E R S O-
næ adiūgere quis
hæredis b personam
potest. Sed & ado/
ptiū patris' perso-
na coniungi poterit^c.

abfuturumq;: ea namque propter poste-
riora verba abfuturum, quā quoniā
ī rem concepta, permanens tempus,
atque ita hæredis personam demon/
strant, successorem iuris comprehen/
di. I. nouissima. ff. iud. sol. Nos de sti/
pulatione dolum malum abesse, ire agere,
vel vti frui licere, simpliciter concepta,
hoc est, sine temporis, vel persone de/
monstratione agimus, quarum nulla
hæredem non expressum minimē
continet. §. si quis ita. & §. si quis do/
lum, & vbiq̄e diximus.

C O N

VEL

Vel dictio. a **E L S T A T I M**, Id est, etiā statim. I. quod in diem. ff. de solutio. nam dictio[†] vel, ele gantem hanc habet inter cæ teras significationem, vt pro etiam po natur, sicuti cùm Cicero in II. Ver. dicebat, vidēt ad hoc post legē Tri bunitiam, vnum Senatorē, vel te nuissimum esse dominatum: & in protrito illo Vergil. loco, Du cite ab.

Ducite ab urbe domum mea carmina, ducite daphnī.

Carmina vel cælo possum deducere Lunam.

b **G D A R I P O test.** Et recusante creditore in mo ra creditor ipse constituitur. I. qui decem, in princip, ff. de solution. Et si consignet, & deponatur pecunia: sequetur libera tio. I. acceptam. C. de vſur. I. obsigna tione. C. de solution. quod tamen erit solutum non poterit repeti. I. in diem. ff. de cond. ind.

c **G L I B E R V M.** Ut soluere possit, vel non soluere eo tempore.

d **G P R O M I S S O R I R E L I N q u i s t u r.** Totum tēpus mediū debito ri ad diem certam liberum relinqui tur, vt in qualibet parte temporis solu uere possit in principio, medio & fi ne, vt h̄c, & d. I. quod in diem, & I. qui res. §. mihi decem. ff. de solution. Et enim eius gratia tempus dilatum est. I. eum qui Calen. §. si. hoc tit. & I. cùm tempus. ff. de regul. iur. Vnde ita acci piendum, si ante nolit debtor solue re. I. ij. ff. de leg. commissor. Cūm itaq vnicuique liberum sit, eis quæ pro se introducta sunt renūciare. I. si iudex. ff. de mino. I. pen. C. de pact. licet crea ditor ante petere non possit. I. conti

nuus. §. cùm ita, ad fin. hoc tit. & I. ce dere diem. ff. de verb. signifi. † poterit tamē præuenire diem debtor. I. quod quis. ff. de actio. & obligatio. I. qui res. §. mihi decem. ff. de solutio. cùm præ ueniēdo plus pre stet, quām debeat I. eum qui, in fin. ff. de annu. leg. Igi tur & quod de bet. I. cùm furti. ff. de in lit. iur. Id autem verum est, si ue debtor quis sit ex contractu, vt h̄c, & d. I. qd' quis. d. I. eum qui. §. fi. d. §. mihi decem, siue ex vltima volūtate. I. fi liusfamil. §. apud Marcellum. ff. de leg. i. l. patrem. ff. quæ in frau. cred. I. post mortem. C. de fideicommiss. siue à lege, vt in hæredibus mari

ti qui annum habent ad restituendas res dotales, mobiles, se mouentes, & incorporales. I. vñica. §. exactio. C. de rei vxo. actio. nam & cùm id tempus miserationis gratia indulgeatur. I. si cùm militi, §. fin. ff. de compensatio illud anteuertere possunt, atque ita es fugere, ne vxorem alere teneantur. I. si constante. §. quoties. vbi Iacobus ab Aret. ff. solut. matr. quæ tamen non habens vnde abundē se alat, eo tempo re ab hæredibus educari debet. Ac curs. in d. §. exactio, & in l. diuortio. ff. solut. matr. & in l. j. C. vt in posses. legat. † Ex his patet aliud esse, si tem pus dilatum foret gratia creditoris. I. eum qui. ff. de annu. legat. I. in fidei commiss. §. cum Pollidius. ff. de vſu. I. si ita relicum. §. Pegasus. ff. de legat. ij. veletiam gratia vtriusque, & crea ditoris & debitoris. I. qui Romæ, in princ. veluti cùm mercatori promis sum est ad nundinas Lugdunenses, quo tempore plurimum interest mer catorū

*Debitor
quādo diem
præueniat.*

*Tempus
cuius gra
tia dilat
atum.*

§. Inter certam.

- 1 *Vel dictio natura.*
- 2 *Debitor quando diem præueniat.*
- 3 *Tempus dilatum gratia creditoris, vel debitoris*
- 4 *Si, & cum, non differunt.*
- 5 *Promissor quandoque ante diem dare cogitur.*

catorum pecuniam præsentem habere, atque ideo præuentione solutionis præiudicaretur creditori, quod à debitore fieri nequit. I. Paulus. ff. de sol.

e **G V E L C V M** aliquid. Nota nihil referre an sti-
si, & cū 4 pulatio per * Si, vel per Cū, conci-
piatur, cū vtraque conditionem faciat. I. quodcumque. §. fin. vbi ple-
nè dico, hoc tit. I. si Titio. ff. quand. di. leg. ced.

f **G F A C T V M S I T.** Puta, cūm rex Tholosam venerit, & sic sub die omnino incerto, & an, & quando, qui sicut in vltimis voluntatibus, ita & in contractibus cōditionem facit, vt hīc, & I. dies. ff. de cond. & demon.

g **G Q V O D P R O M I S I T.** Cūm aliter soluerit, quām promiserit; atque ideo repetere potest. I. qui promisit. ff. de conditione indeb. & quanvis non repeat, non sequetur liberatio, cūm ea obligationem supponat. I. de-

cem,

*Alteri p.
alterū non
queritur.*

N EMO P O T E S T. * In hoc stipulationes inuentæ sunt, vt quisque commodè querere sibi possit quod sua interest, vt hīc, & §. alteri, de inutil. stip. Quę ratio vbi cessat, quia nostra nihil interest, inutiliter stipula-
mur, ob idq; vul-
go traditum pos-
se neminem alte-
ri stipulari, vt hīc,
I. certi condic̄tio. 5 Pœna an exigi pos̄it ex contractu nullo.
§. quoniam. ff. de reb. cred. I. vt in-
ter. C. de inuti. sti-
pulatio. & §. alte-
ri. de inutil. stipul.

Sed nec quocunque alio cōtractu, vel etiam nudo pacto ei querere. I. quo tutela. §. fin. ff. de reg. iur. cūm generaliter traditum sit alteri, per alterum non queri. I. solu-
tum.

cem, & nulla ante conditionem nata fuerit. I. is cui. ff. de actio. & obligat. I. cedere diem. ff. de verb. signi. Nec hoc casu creditor recusando debitum, moram contraheret, vt hīc, cūm non opportuno tempore debitor offerat. I. si soluturus. ff. de solutio. tāet si ante accipere possit. I. post mortem. C. de fideicommiss.

Planè in debitore sub conditione omnino extitura, qualis ea est, si cælum non tetigero. I. in illa. j. cūm is debitor purus intelligatur. I. quod si sub ea. ff. de condit. indebit. * Dicendum, eum qui promisit, ante diem dare cogi posse. I. si pupillus. §. j. ff. de nouatio. Si exsistat deinde conditio non causa, in iustam causam mutabitur, quodque male solutum est, in legitimam solutio-
nem conuertitur. I. sed si ante. ff. ad Trebellian. atque ita, vt iam olim libe-
ratus intelligatur. I. sub conditione. ff. de solutio.

*Promissor
quādo sol-
uere cogi-
tur ante
diem.*

tum. §. per liberam. ff. de pign. act. I. j. C. per quas perso. no. acqui. Quæcunque enim gerimus, cūm ex nostro cōtractu originem trahant, nisi ex nostra persona initium obligationis su-

mant, inanē actū nostrum efficiūt. I. quæcunque. j. ff. de actio. & oblig. adeò, vt nec quidem filius matris utiliter stipuletur. I. inter. §. cūm pro se. ff. de pact. do-
tali. I. debitor. §. fi. ff. ad Trebel. nec mater filio. I. pa-
ctum. C. de pact. conuen. nec pater filio emancipato.

I. cum patrem. C. de iure dot. fauore tamē nuptiarum, & maximē propter affectionem personarum ex stipula-
tione dotis facta per ascēdētēm vti-
lis

L T E R I S T I P U L A-
rī nemo potest, præ-
terquam si seruus domi-

Naturalis
an ex huc
stip. oria-
tur.

Ilis ex æquitate, descendenti accōmo-
datur actio. I. Caius, in fin. ff. solut. ma-
trīm. I. pater. C. de pact. conuen. † Sed
& ex quacunque stipulatione alteri
facta naturalis saltem oritur obliga-
tio, quæ illi alteri

quæritur, cùm eā
solus consensus
producat. I. stichū
aut Pamphilum.
§. naturalis. ff. de
solut. licet respe-
ctu stipulatoris to-
tus cōtractus nul-

lius sit momenti. I. i. §. si seruus ij. in fi.
ff. de stipul. seruo. neque ad sui vtili-
tatem quidquam agat, qui sic stipula-
tur. §. si quis alij. de inut. stipul. in Inst.
† Quoniam autem naturalis obliga-
tio iureiurando roboratur, vt ciuile
vinculum induat. c. debitores, de iu-
reiuā. generaliter dicendum stipu-
lationē alteri factam cui adiectum est
iusiurandum, vtilem esse. glos. in cap.
quoties cordis. i. quæst. viij. quo casu
præsentia Dei Optimi Max. cui ius-
iurandum præstatur. d. c. debitores

eius, cui stipulatione prouidetur, ab-
sentiam replebit. I. properandum. §.
cum autem æremodicum. C. de iud.
nec enim violandum est ius iuriandū,
quod sine salutis æternæ periculo ser-
uari potest. c. quanuis. de pact. in vj. c.
si verò. dc iureiur. Sanè illud quoque
traditum est liberalitatis fauore ex
quadā æquitate alteri acquiri; vt cùm
rem meam tibi dono, eandemq; sti-
pulor post tēpus alteri restitui. I. quo-
ties. C. de dona. quæ sub mo. idēm q;
si de re quæ mea permanet, pacifcar
alicui certo casu restitui. I. Publica, in
princ. ff. depos. Licet enim rei proprię
legem imponere. I. legem. C. de pact.
c. verum, de cond. appos. multò ma-
gisq; id obtinet, si pacifcar de re alte-
rius, quam possideo ad domini vtili-
tatem. I. si res tuas. C. ad exhib. §. per
traditionem, de rerum diuis. in Inst.
Per actum quoque naturalem alteri
per alterum quæritur. I. ea quæ ciuili-
ter. ff. de acqui. re. domi. I. j. C. per quas
person. I. j. C. de acquir. possel. Vnde

numeratione absentis nomine facta,
quia ea in actu naturali consistit, ab
senti etiam ignroranti actio quæritur.
I. certi condicō. §. si nummos. ff. de
reb. cred. Denique Tabelliones alte-

rius nomine stipu-
lari possunt. I. ij. ff.
rem pupil. sal. for.
I. non aliter. ff. de
adopt. Quo iure
cum passim vtu-
tur homines, ho-
die nullius prope-
modum vtilitatis

videtur articuli nostri disceptatio ve-
terisq; legis subtilitas.

G S I S E R V V S D O M I N O. Etia
fructuario tantum. I. si quis donatu-
rus. ff. de v̄susfruct. stipulatur autem
seruus domino, quia non alteri censem-
tur facta stipulatio: cùm eadē sit vox
vtriusque. I. si seruus. ff. dc dam. infect.
Qua ratione idem in filiofam. respon-
sum est, cùm eadem persona cum pa-
tre intelligatur. I. fin. C. de impub. &
vox eius sit vox patris, & contrà. §.
ei verò de inut. stip. Inst.

G V E L F I L I V S P A T R I. Cuius
iuri subiectus est. I. vt inter. C. de inut.
stipul. nam emancipatus filius inuti-
liter patri stipularetur, vt & vicissim
pater emancipato filio. I. cum patrem.
C. de iur. dot. Sic nec matri filius ex
stipulatione quærit. I. inter. §. cùm pro-
se. ff. de pact. dotal. I. debitor. §. fi. ff. ad
Trebell. nec mater filio. I. pactum. C.
de pact. conuen. cùm mulier nec natu-
rales quidem liberos habeat in potes-
tate. §. foeminæ. de adoptio. in instit.

G N I H I L I N T E R E S T M E A.
† Pecuniariter intellige, nam alio mo-
do mea interesse potest, cùm & ho-
minem à nobis beneficio affici nostra
intersit. I. seruus, in fi. ff. de seru. expor.
Et quia eum cui stipulor ad antidora,
hoc est, ad remunerandum naturali-
ter obligatum haberem. I. sed & si le-
ge. §. consuluit. ff. de petit. hered. Spe-
cies autem lucri est beneficio debito-
rem sibi acquirere. I. si pignore. §. i. ff.
de fur. verum non habet lex horum
rationem. I. fi. §. fi. ff. de ope. ser. sed pe-
cuniar

Lex cuius
vtilitatis
habeat ra-
tionem.

cuniarij tantum commodi. l. fideius foris. & l. quod dictum. ff. de pact. Probat autem hic text. à contrario, quòd si mea interesset, consisteret sti pulatio alteri facta. §. si stipuler.

mo. & ibi ponam, veluti quia actus esset contra bonos mores, aut aliter contra legem l. non dubium. C. de leg. vt in casu. d. l. stipulatio, & l. ex eo. C. de inut. stip. At stipulatio alteri facta

e G P O E N A M. Le

gitimam, vt adiecta quantitati legitimum modū non excedat, ne in fraudem vñi raruñ inserta præsumatur. l. Iulianus. §. ibidem. ff. de act. emp. l. cum allegas. C. de vñi.

Quæ præterea in personam stipulantis adiicienda est. l. qui res. §. qui stipulatur. ff. de solutio nam alteri etiam fisco pœnam stipulando nihil agimus. l. arbiter intra. ff. de recept. arbi. Sed & eam stipulari omnino oportet vt hinc, & §. alteri. de inutil. stipulat. si enim de pœna nuda tantuñ pactiōne conuenerit, hactenus dūtaxat agi posset quatenus interes set. l. seruus ea lege. ff. de ser. export.

Planè si uelim hoc facere, pœnam stipulari conueniet, ut si ita factū non sit, ut comprehensum est, committatur stipulatio etiam ei cuius nihil interest. Pœnam enim cùm stipulatur quis, nō illud inspicitur quid intersit, sed quæ sit quantitas, quæcōditiō stipulationis.

præter legem est dūtaxat, hoc est, lex eam nō vetat, non prohibet; sed tantum ei non afflītit, merito subiici pœna potest. l. iij. quam tunc veluti promissio ni impossibili adfectam reicimus; cum per rerū na

turam aut legis constitutionē impossibilis esset promissio. d. l. non dubium. l. generaliter, hoc tit. nō etiā vbi propter alterius merosam voluntatem prestarī non posset vt hinc. Ita q̄ pœna istiusmodi nō committetur ex mora, cùm nulla sit petitio; ergo nulla mora.

l. lecta ad si. ff. de reb. cred. l. si pupil. ff. de nouat. l. nulla. ff. de reg. iur. Sed ex defectu cōditionis, quia alteri nō det. l. qui res. §. qui stipulatur. ff. de sol. nō datū autē tūc cōstabit, cùm dies adiectus stipulationi lapsus erit. l. magnā. C. de cōt. & cō. stip. aut si dies apposita nō sit de facto ad pœnā aget, cuius petitio in ipsa contestatione plenū robur habere incipit. l. si Titius hoc titu. & l. nuda. C. de cōt. stip. Existet q̄ppe tūc cōditiō, quæ iudicium efficax faciet. l. arethusa. ff. de sta. homin. vel vt crebrius existimatū est sufficiet interpellationē extra iudiciū fieri, et trāsire tātū tēpus, quo dari vel fieri potuerit.

g Q V I D I N T E R S I T. In pœnis non inspicimus quid intersit; quod à nobis explicatum habuisti in lege iij. in fine.

h Q V A E S I T Q V A N T I T A S. Promissa, vt ea petatur dum dationi quantitatis adiecta sit, intra legitimū modum vñsurarū, vt statim diximus, per l. Julianus. §. ibidem. ff. de action. empt. & l. cum allegas. C. de vñs.

i G O N D I T I O. * Id est, qualitas & status, vt hic sit sensus in pœna adiecta

Pœna an
exigī pos
fit ex con
tractu nul
la.

Condition
pro quali
tate.

iecta stipulationi, non inspicimus an
intersit stipulatoris, sed tantum atten-
dimus, quis sit status principalis sti-
pulationis, ut si possibilis sit turpis
cont

contra bonos mores: aut aliter contra
legem, intelligamus frustra ei poenam
adiici. I. si homo mortuus, hoc tit. I.
non dubium. C. de legib.

- a **N S T I P V L A T I O N I**
bus. Idem in venditioni-
bus, & locationibus, vt con-
tra venditorem, & locato-
rem qui legem apertius conscribere
potuerunt, fiat ob-
sciræ pactionis
interpretatio. I. ve-
teribus. ff. de pact.
I. labeo. j. & I. cum
in lege. ff. de con-
tra. empt.

- b **G V E R B A.** Am-
bigua, quæ à pro-
missore in vnum
sensum à stipula-
tore in aliud tra-
hantur, vt in vers. sequen. secus si ver-
ba clara essent, ex quibus aperte con-
staret, stipulatorē de uno, de alio pro-
missorem sensisse; nam eo casu, nihil
agitur. I. inter stipulantem. §. si stichū.

- c **G I N T E R P R E T A N D A** sunt.
Cùm enim stipulatori liberum fuerit,
verba latè concipere, imputandum est
ei qui legem apertius nō dixit. d. I. ve-
teribus, & I. quicquid adstringendæ,
hoc tit. † Hoc autē in stipulationibus
conventionalibus accipiendum est, vt
hic, & I. cū quæritur. ff. de reb. dub. nō
etiam in prætoriis, in quibus si ambi-
guus sermo acciderit prætoris, hoc
est iudicis, qui prætor unus dicitur, est
interpretatio. I. in prætoriis. ff. de præ-
to. stipul. In conventionalibus quoq;
ne reddatur inutilis stipulatio, secun-
dum

dum stipulatorē fit ambiguī sermo-
nis interpretatio. I. eū qui Calendis, in
princi. nam in his verba lex ita accipi
vult, quò res de qua agitur magis va-
leat, quam pereat. I. quoties, n. vt &

in aliis omnibus
actibus. I. quoties.
ff. de re. dub. Qua
pariter ratione in
iudiciis orationē
ambiguā ad acto-
ris vtilitatē referi-
mus, vt id petitū
videatur, de quo
actor senserit. I. si
quis intētione, ff.
de iudi. alioqui si

dicto actoris non staremus in re du-
bia, semper negaret reus se consensi-
se. I. inter stipulantem. §. si stichum, in
fin. † Planè à quocunque fiat interpre-
tatio, facienda est semper, ita vt ver-
bis congrua sit. I. item veniunt. §. ap-
tanda. ff. de pet. hæred. verisimilis, &
non inuisitata. I. pen. vbi Accur. & re-
liqui. ff. de leg. j. nam quæ verisimilia
non sunt, imaginem quādam (vt dici
solet) falsitatis habent. Bal. in l. j. C. de
ser. fugit. Quocirca si verisimilior sit
pro stipulatore interpretatio, eam con-
tra regulas huius text. sequemur. I. si
seruitus. ff. de ser. vrba. præd. Accurs.
in d. I. veteribus, nam tunc validior
est pro eo præsumptio, quæ mino-
rem tollere debet. I. diuus. ff. de in in-
tegr. restit.

- a **I H I**
decem.
Sic vul-
go legi-
tur, sed vt ab incū-
te studiorū meo/
rum iudicio ani-
maduerti, deprav-
uate

§. Fum qui.

- 1 Stipulatio quando in parte valeat.
2 Denadictio, quid notet.
3 Nomina numeralia distributiva.

B M Q VI ITA DICAT,
nisi decem^a, et Titio de-

uate; nam secun-
dum hanc literam
bis repetita dece,
non efficerent vi-
ginti, sed dece tan-
tum, quo quid
que so absurdius?
Censuerim igitur
k

- eliminandam hanc primam dictio-
nem decem, vt ita legamus. *Eum qui ita
dicat mihi & Titio decem &c.* Quod &
aliae Juliani, Vlpianicæ constitutio-
nes similem tractantes speciem per-
spicue common-
strant. I. eum qui
ita stipulatur. hoc
tit. I. si quis testa-
mento. ff. de leg. j.
nullam fateor me codicis veteris au-
thoritatem habere, ceterum ita legen-
dum omnino mihi persuasum est.
- b **G T I T I O D E C E M.** Promittis,
licet à promissore simpliciter *Promit-*
to, responsum sit.
- c **G E A D E M D E C E M.** * Pro se, &
Tatio simul, subaudi promissa intel-
liguntur: quod obtinet etiam, si ad v/
triusque stipulatoris personam vna-
tantum decem referantur. I. eum qui
ita, in princip. vt habet à nobis resti-
tuta litera. Sed nunquid eo casu sola
quinque debebuntur: sicut si mihi &
Tatio decem stipulatus essem. I. si mi-
hi & Tatio, hoc tit. & §. quod si quis,
de inutil. stipulat. Respons. non. imò
integra decem consequar, duæ sunt
quippe stipulationes, vt patet ex plu-
ralitate summarum. I. inter stipulan-
tem. §. si stipulante, quarum altera v/
tilis respectu stipulatoris, per inuti-
lem vitiari non debet. I. j. §. sed si mi-
hi. At in d. I. si mihi. vna fuit stipula-
tio, ad diversas personas relata, qui-
bus non censem, nisi communiter
decem promissa. I. eum qui ita, in
princip.
- d **G A L I A D E C E M.** Pro se, & alia
decem pro Tatio.
- d **G C R E D E N D V M E S T.** * Di-
uersum Accursiani putant, si stipula-
tus fuisset mihi dena, & Tatio dena,
quo casu non decem, sed viginti pro-
missa intelliguntur: nam & si testa-
tor Tatio & Seio dena leget, xx. eum
legasse interpretamur. I. si quis testa-
mento, in princ. ff. de leg. j. Et si fide-
iussor pro duobus in dena fideiussor
rit obligatus est in xx. I. vbi fideiussor.
ff. de solutionib. Et hoc esse tam pro-
prium huius dictiunculae significa-
tum autumant, vt & in poenis dena
pro viginti accipi velint, vt cum Inst.
poena denarum librarum eos plectit,
qui non in regiis urbibus, quæ sole
privilegium meruerunt, iura docent.
- §. hæc autem, in
procœmio fforū:
sed hic error ex
linguæ latinæ im-
peritia procedens
inexcusabilis est, in quem Maurus
noster, aut aliis quantumuis infelix
grammaticus, scle non immersisset.
Tu itaque verius dic, dictiōnē de-
nus, denā, denum, idem quod decem
significare, quod nec Iuriscons. nostri
ignorauerunt, quos nunquam inops
politioris doctrinæ, & rudis dicendi
felicitas interpretabistur. I. huiusmo-
di, hoc tit. I. cum duo. ff. de in diem ad-
dic. tum & viginti significare, cum
particula bis in ea preponitur, vt cum
Aeneas apud Verg. in I. dicebat.
*Italianam quero patriam, & genus ab Ioue
summo.*
- Bis denis Phrygium confedi naibus æquor:*
+Est enim hoc nomen Denus, vnum
ex numeralibus distributiis, quorum
ea est propria significatio, vt relata
ad personas singulis per se, & æqua-
liter distribuant: vt si dicam, dedi au-
ditoribus denos aureos, id est, singu-
lis decem, & si testator Tatio, & Seio
dena leget, singulis decem legasse in-
terpretamur. d. I. si quis testamento,
& qui pro duobus in dena fideiussit
pro singulis in decem, atque ita con-
globata summa in xx. teneatur. I. vbi
fideiussor. ff. de solut. Quod si hoc no-
men Denus, aut huiusmodi numera-
lia verba distributiua: veluti, Singuli,
Bini, Terni, Quaterni, Quinti, Seni,
Septeni, Octeni, Noueni, & sic de a-
liis consequenter non ad personas re-
ferantur, nihil distribuunt: sed simpli-
citer numeralia sunt, vt bina, duo, ter-
na, tria, dena, decem, vicena, viginti, &
sic de aliis significant. I. j. ff. si quis cat-
tio. I. cum duo. ff. de in di. addic. §. hæc
autem, in procœmio fforum. Quorū &
similiū iuriū sensum doctores as-
sequunti non sunt.

stipula-
mūr quin
doque ab-
gerti.

I S T I P U L E R A L I cui. Quoniam dictum est in §. alteri: † stipulationem alteri factam nō consistere, nisi poenalis stipulatio subdita sit, pro eo quod inuentae sunt stipulatiōes, vt vnuſquisque quod sua interest ſibi acquirat. A contrario patet, quod si stipulato-ris interſit, tamet ſi poena adiecta non sit, valebit ſti-pulatio. l. liber homo, i. §. fin. Quod pluribus exēplis vſque ad finē hu-ius legis Iurisconſul. probat et pro-sequitur.

G I N T E R E S T enim stipulatoris. Hoc est impēdet periculum ne in-terſit; necdū enim contractus tem- pore tutoris pu-illo ſtipulantis intererat, sed immi-nenti periculo lex occurrentum cen-suit. Et ideo ratam habet ſtipulatio-nem, licet alteri nempe pupillo factā. d.l. liber homo. i. §. fin. & §. sed & ſi

I quis. Artifex puta, & redem-ptor. Hic autē ſe-cūdum exemplū inſerit ſtipula-tionis, quæ alteri facia ex eo effec-tū habet, quòd ſtipu-latoris interſit.

G A V T C O N-

Artifex an per alium ex-plicit.

duixerit. Certo pretio faciendam.

G A B A L I O. † Artifice eiusdem peritiæ. l. nemo. ff. de duo. reis, alioqui non possem ego artifex, qui tibi pro-misi

2 quis, de inutil. ſtipul. † At verò dices, potest ſemper & vbiqüe tutor ſtipu-lari pupillo, etiam ſi ſua non interſit. I.eum qui. §. penult. ff. de conſt. modò ſuper re pupilli contrahat. l. final. C.

Quan. ex fact. tu-to. non nego, ſed illud volo ſic acci-pi, quatenus pu-pillo actionem ex ſtipulatione, eiūſ-que commodum tutor quærit. l. quoties. ff. de ad-ministr. tut. vt au-tem tutor ſibi ac-quirat, ſtipulari pupillo nō potest, niſi eius interſit, vt hīc, & d. §. ſed & ſi quis.

G O B L I G A- tus futurus eſſet. Actione tutelæ, qua cōtutore ma-lē gerēte prior tu-tor, qui admini-ſtrare cōoperat, ob-stringitur. §. ſed

& ſi quis, de inut. ſtipul.

G S I A L I T E R R E S C E S S E- rit. Id eſt, ſi contutor cui ceſſa fuit ad-ministratio, res pupillares perperam administrauerit.

Tutor quā doque ſi-puletur pu-pillo.

I S T I P U L E R alii, cūm mea in-terſit: uideamus an ſtipulatio commit-tatur. Et ait Marcellus, ſtipulationem ualere in ſpecie huiusmodi. Is qui pupilli tute-lam administrare cōperat, cefſit administratione contutori ſuo, & ſtipulatus eſt rem pupilli ſaluam fore: ait Marcellus, poſſe defendi, ſtipulationē ualere intereffe enim ſtipulatoris b fieri, quod ſtipula-tus eſt: cūm obligatus futurus ſit pupillo, ſi aliter res cefſerit d.

§. Si quis inſulam.

1 Artifex an per alium explicet. 2 Alteri per alterum nullo contractu que-ritur.

I Q V I S inſulam faciendam promi-ferit, aut conduce-rit b, deinde ab alio quo inſulam ſtipu-

misi ædificare in ſulam, cuiusque induſtriam elegiſti, aliū in mei lo-cum ſubſtitueret; qui extruat edifi-cium, te non con-ſentiente, cūm in-ter artifices longa ſit diſfereñia. l. in-ter artifices. ff. de ſolut. atque ideo

constitutum, vt faciendum ab uno cu-ius ingenium electum eſt, per alium explicari non poſſe. l. vni-ca. §. ne au-tem. C. de cadu. tol. vbi autem non in-

- terest creditoris, quia par est industria, quod ab uno artifice fieri promissum est, ab altero potest expleri. l. continuus. §. si ab eo.
- d G S T I P V L A T O R I F I E R I.** In hæc finge verba, Promittis Titio insulā facere, cui ante me eam adificaturum promiseram, tūque respondeas, promitto; valebit stipulatio, licet alteri nō per Titio facta, cū mea intersit obligatio me prima eximi.
- e G A V T S I Q V I S.** Tertium exemplum stipulationis alteri factæ, ex eo validæ, quod intersit stipulatoris.
- f G P O E N A M S E D A T V R V M.** Sine cuius poenæ adiectione, inutilis fuisset stipulatio, vt hac l. in princ. & §. si quis alium, de inut. stip. in Inst.
- g G S T I P V L A T V S A' M A E'** uio. Qui promiserat Titio Mæuium eidem fundum daturum, id ipsum à Mæuio stipulatus est.
- h G D A T V R V M I R I.** Valebit supple stipulatio, cum intersit stipulatoris.
- i G I T E M S I Q V I S.** Quartum exemplum.
- k G L O C A V E R I T.** Hinc perpende diligenter non in stipulationibus modo, sed & in locatiōibus, aliisq; cōtractibus illud obseruari; vt alteri per alterum nō quæratur. l. solutum. §. per liberā. ff. de pign. actio. l. quo tutela. §. ff. de regul. iur. l. j. C. per quas person. no. acquiritur, nī si contrahentis in-

alteri
per alteri
nullo con-
traētu
quæratur.

- a I Q V I S E R G O:** Quoniam superioribus casibus stipulationem alteri factā, propterea quod stipulatio intersit, valere diximus. Generaliter dicendum, vt quæstioni. in §. si stipuler proposita, tandem respon- deamus stipulatio nem quancunque alteri factā, cum illi alteri dari stipulatoris interest, in ea causa esse, vt valeat; quod intellege quantum ad hoc, vt ex ea stipulator ad interesse agere

§. Si quis ergo.

- 1 Procuratori quomodo stipulemur.
- 2 Mandati iudicium.
- 3 Procurator an domino stipuletur.

I Q V I S E R G O
stipulatus fuerit, cū sua interesset ei dari; in ea erit causa, ut ualeat stipulatio. Vnde & si procuratori meo dari stipulatus sim, stipulatio vires

agere possit: non autem ille cui est facta stipulatio. l. liber homo, nī. §. final. hoc tit. l. cum res, in fi. C. de donatio.

b G E I D A R I, Id est, alteri dari, cui facta est stipulatio.

- c G V N D E E T**
Infert duo.
d G P R O C V R A
tori. * Tanq; procuratori, intellige vt procuratorio nomine accipiat, qd & satis aperit tex. noster: nam si ei licet procuratori, tanquam tertio stipularer, inutilis esset stipulatio, cū tunc mea non interfit

Procurato-
ri quomo-
do stipule-
mur.

ter sit §. alteri.

- Aetio mandati.*
- e **G V I R E S H A B E B I T.** Mea quippe domini interest, ut procuratori detur, quicquid enim procuratori dabitur, ipse & iudicio mandati conse-
quar. l. idem q. §.
si cui. & §. si man-
dauero. ff. mand.
l. Julianus. §. fin.
hoc tit. Et ita cum
vniversum stipu-
lationis commo-
dum in me reflectatur, video mihi magis quam alteri stipulari. Agam itaque ex huiusmodi stipulatione ad int

interesse, licet dationem contineat. l. liber homo. q. in fin. ¶ An autem pro-
curator est diuerso domino stipulari possit, tractant hic pluribus, sed im-
pertinet interpretes. Ego in l. si pro-
curatori praesen-
tis, ut loco magis
idoneo dico.
C R E D I T O R I
meo. Supple, dari
stipulatus sim.
N E vel pœn. Sub
qua creditori meo obligatus eram.
D A T A E R A N T. Stipulatio (sub-
audi) vires habebit.

Procura-
tor an do-
mino fi-
puletur.

- a **L L V M**
sistes. Id est, præsen-
tabis & exhibe-
bis.
- b **G N V L L A**
causa. Id est, nulla
ratio.
- c **G C O N S T E T.**
In id quod inter-

- 1 **Factum alienum quandoque promittitur.**
S I Q V I S I T A S T I-
pulatus fuerit, illum si-
stes: nulla causa b est,
cur non obligatio
confest.

§. Si quis ita.

quis aliū, de inuti-
stip. nam qui aliū
sistere promittit,
non tam alienum
quam proprium
factū promittit, se
videlicet acturū,
ut stet. l. quoties.
in l. ad princi. Ex
quo collige, quod

licet merū factū alterius promitti ne-
queat, admixtū tamē cū proprio, vt
liter pmittitur, ut hic, & d. l. quoties.

- Aedus.*
- a **E D E M S A C R A M.** Id est, & templum, quod satis
ædis nomen sine adiectione
(sacram) indicabat. Etenim
ædis in singulari templum, in plurali
domū perpetuò
significat, quod
lipis & tonsori-
bus notum scio.
Cæterum solent
hic iuriscons. æde
sacram dicere. l.
intatum. §. sacrae.
ff. de re. diuis. l. de
sacra. ff. de cōtra.
empt.

§. Aedem sacram.

- 1 **Aedes.**
2 **Religious locus & sacer.**
3 **Publicæ utilitatis favor.**
4 **Arg. de stipulatione ad locationem.**

E D E M S A C R A M
uel locum religio-
sum ædificari,sti-
pulari possumus ,

publicè ad Dei culturam consecratus
est. Religiosum quisque propria vo-
luntate facit inferendo cadauer, aut
quod illius principale est, nempe ca-
put. l. intatum. §. sacrae. & §. religio-
sum, de rer. diuis.
l. cūm in diuersis.
ff. de relig.

*Favor pu-
blicus.*

c **G S T I P U L A**
ri possumus. quia
interest nostra tū
propter religio-
nem, quæ cūm
Deum respiciat,
prætiosior nobis
esse debet, quo-
cunque pecunia-
rio commodo. l.

- Religious
locus.*
- b **G L O C V M R E**
ligiosum. & Inter
sacrum locum, & religiosum hoc in-
terest, quod sacer locus dicatur, qui
pub

sancimus, in fin. C. de sacro. eccl. ca.
cum insurmitas, in fin. de peni. & remis-

k ,

- Arg. de
stipulatio-
ne ad loca-
tionem.**
- 3** **sio.** *tum ob publicam vtilitatē, quæ in sacrīs consistit. l.j. §. publicum. ff. de iust. & iu. & in locis religiosis. l.here/ ditas. in fin. ff. de petit. hæred. priūatis longè commodis nteponendam, au/ thent. res quæ. C.a commun. de leg. alioqui ^d nec ex locato ^e agere possimus.
- d** **G A L I O Q V I.** Si diceremus nos nō posse stipulari ædem sacram, aut lo/ cum religiosum ædificari.
- e** **G N E C E X L O C A T O.** Si forte redemptori locemus certo pretio ex/ truendam ædem sacram, aut facien/ dum monumentum.
- f** **G A G E R E P O S S V M V S.** *Frigi da videtur nimirū hæc argumentatio; de stipulatione contractu strictissi/ mo, ad contractum locationis bonæ fidei negatiū sumpta, hoc non licet per stipulationem; ergo nec per bonæ fidei contractum. Neque enim magis tolerari posse videtur, quam si absur/ dē dē dicerem. Hoc non potest fieri per priuatum, ergo nec per magistratum. Præterea in terminis nostris constat rei sacrę emptionem ab ignorantē fa/ ciam, tenere. l. sed Celsus, in prin. & l. alteri. ff. de cōtra. empt. §. ff. de em/ ptio. in instit. licet stipulatio nullo modo cōsistat. d. §. sacram. & §. idem iuris. de inut. sti/ pulation. Tu breuiter dic, ratiocinari optimè iurisconsultum, de stipulatio/ ne ædem sacram edificari, ad locatio/ nem extruendæ rei sacræ; cùm vtro/ bique factum versetur, quod expleri nostra interest, propter religionem & vtilitatem publicā, vt declarauimus. Quocirca cùm in locatione eodem modo interesse debeat contrahentis, quo in stipulatione stipulatoris. §. si quis insulam, si ea ratione eius rei nula esset stipulatio, quod non satis esset publicè interesse, nisi etiam interesset nostra pecuniariter. Nec ex locato contra redemptorem ad ædificium ædis sacræ, aut monumenti agi pos/ set, & quod dicitur emptionem rei sa/ cræ valere; ita sanè accipiendum est, vt ex ea detur actio contra vendito/ rem, qui sciens prudens rem sacram vendidit, non vt ex venditione do/ miniuim, aut causa vscapiendi trans/ feratur, cùm res huiusmodi domino nostro subiici non possint. l. inter sti/ pulantem. §. sacram.

IOAN. CORAS. VALEN.

XXIIII. OCTOBR.

1 5 4 6:

- a** **I B I**
S adqui/ rit. Pla/ cet in/ quit Caius, domi/ niū seruo dari stipulari posse. l. si ex re. §. si ipsi. ff. de stipulat. seruo.
b **G P A T E R F I/ lio.** Stipulādo sci/ licet

- L. Dominus.**
1 Pater filio stipulatur.
2 Pater an stipulando filio sibi querat.
XXIX. P A V L V S.
D OMINVS SERVO stipulando, sibi adqui/ rit^a: sed & pater filio^b, secundum quod leges permittunt^c.

- licet sibi acquirit, vox enim patris tanquam filij est, sicuti, & filij vox tanquam patris. §. ei vero qui: de inut. stipul.
c **G P E R M I T/ tunt.** Leges per/ mittunt^a patrem filio stipulari. l. & hæredi

Pater fi/ lio stipula/ tur.

hæredi. §. nos autem. ff. de pact. I. Sti-
chum. §. quæ situm. ff. de solutio. non
vt extraneo. I. si tibi. §. si pactus. ff. de
pact. Sed vt filio. I. quod dicitur. ij. &
in iis tantum, quæ iuris sunt, quæ que
patri acquiri possunt. d. §. ei qui, alio/
qui si factum conferatur in personam
filij, inutilis erit stipulatio: veluti vt te-
nere ei, vel ire agere liceat. I. quod di-
citur, nisi patris interesset pecuniari-
ter filium non prohiberi. I. præced. §.
2 si stipuler. * Planè ea quæ iuris sunt,
quæ que filio queri possunt, pater sti-
pulando filio, non sibi sed filio acqui-
rit, vt ius dotis. I. vxorem. §. testamen-
to. ij. ff. de leg. ij. cùm eius etiam hoc
iure Pandectarum filiusfa. sit capax.
I. Pom

Pater fi-
pulando fi-
lio, an sibi
querat.

1. Pomponius. ff. famili. erciscū. Quod
item pater stipulando filio, sibi quæ-
rat, hodie intelligendum est, in iis, quæ
ex re patris comparantur: quo casu so-
lidum omni iure patri queritur. §. igitur.
Per suas person. no. acqui. in inst.
nam si aliunde in his puta, quæ ex li-
beralitate fortunæ, aut laboribus pro-
priis filius habet: filio proprietas que-
reretur solo vñsfructu apud patrem
remanente. I. cùm oportet. C. de boni.
quæ liberis. & d. §. igitur, reliqua in I.
quod dicitur. tractamus:

IOAN. CORAS. VALEN.

XXV. OCTOBR.

• 5 4 6.

L. Si filius.

XL. POMPONIVS

a **I** L I V S
meus. Iu-
ri meo
sub

Si filius meus seruo meo sti-
puletur, adquiritur mihi.

subiectus. §. idem
iuris, de stipulat.
seruor. in instit.

a **A** L A M
est. Cùm
cōtractus
ex conuentione le-
gem accipiāt. I. j.
§. si conueniat. ff.
deposit.

b **G** Q V I B V S L I/
bet aliis. Quartis,
quintis, vel aliis
sequentibus.

c **G** A E Q V E D I/
rimit quæstionē.
Cùm ita conuen-
tum sit, & vt di-
xi accipiant con-
tractus ex partiū
cōventione legē.

d **G** P R I M A S
calendas. Quas si
nō spectaremus,
qs finis, aut quod
initium stipula-
tionis sumeretur?
I. nam aliter. ff. de
tritic.

L. Eum qui Calendis.

1. Obscurus sermo in stipul. quomodo inter-
pretetur.
2. Promissio ad primum actum refertur.
3. In diebus promittere.
4. In diebus illis stipulari.

XLI. VLPIANVS.

VM qui Cal. Ian. stipula-
tur, si adiiciat primis, uel
proximis, nullā habere
dubitacionē palam est*. Sed & si
dicat secundis, uel tertīis uel quibus
libet^b aliis: æquè dirimit quæstio-
nem*. Si autem non addat qui-
bus, facti quæstionem inducere;
quid forte senserit, hoc est, quid
inter eos acti sit. Utique enim se-
quimur quod actum est, eāsq; af-
sumimus. Si autem nō appareat,
dicendum est, quod Sabinus pri-
mas Calendas & Ianuarias spe-

tritic. vino. & ole.
lega. Quin inanis
reddi posset stipu-
latio, dicente sem
per promissore se
de propositis Ca-
lendis non sensis-
se. Vbi autem in
stipulationibus o-
ratio ambigua est
cōmodissimū est,
id accipi, quo res
sit in tuto, de qua
agitur. I. quoties.
in stipulatiōibus;
*& ita nō obstat
quod dici solet,
obscurum sermo-
nem in stipulatio-
nibus contra sti-
pulatorem inter-
pretandum. I. ve-
teribus. ff. de pact.
I. stipulatio ista. §.
in stipulationi*

obscurus
sermo.

k 4

bus, hoc sit. nam hoc illic ita accipiemus docuimus, nisi hac admissa interpretatione vitiaretur stipulatio. Toties enim reo fauendum est, quoties actus ex fauore non est ruiturus.

1. cum res. §. sed si
stichus. ff. de leg. i.

*Promis-
fio refertur
ad primū
etiam.*

2. * Ergo qui Calendis stipulatur, de proximis egisse videtur: sic & sermone nuptiarum primas nuptias Pomponius vo-

luit significari. I. boues. §. j. ff. de verb. signific. & dotis promissionem, ad primas dunt axat nuptias Papinia. v. bique referri dicit. I. dotis promissio. ff. de iur. dot. I. inter sacerorum. §. fin. ff. de pact. dotal. I. si socius pro filia. §. quod si salua. ff. pro socio. Soluens legibus clericum summus Pontifex, ut duo sacerdotia tenere possit, de duabus primis beneficiis credendus est dispensasse. c. non potest. §. i. de præb.

*In diebus 3
promitte-
re.*

c. j. de præben. in vj. * Planè qui se in diebus daturum, aut facturum quidquam promittit, in bido promissum implere debet. I. inter illam. §. fin. ff. de verbo. signific. vt, & qui post annos indistinctè liber esse iussus est, post biennium liber erit. I. libertus. §. fin. ff. de manu. test. quoniam pluralis elocutio duorum numero est contenta. I. vbi numerus. ff. de test. * Idem sunt, qui dicant de eo qui non nihil promi-

*In diebus 4
illis stipu-
lari.*

sit in diebus illis, vt in duobus diebus promissis parere debeat, quorum sententia vera non est, quandoquidem vel ipso communis vsu loquendi spacio qui ita promittit, non magis

se obligandi animi habere ostendit, quā si ad Græcas Cal. promississet, atq; ita se nun quā obstringi velet, idque Castrensis se didicisse refert à Nechromā

tico quodam, diabolum interrogāte, quādo solueret, qui in diebus illis, hoc est nunquam se soluturum respōdit. Tempus itaq; infinitū, & nunquam euenturū significat, qui ita promittit: metaphora sumpta à mysticis fidei Christianae librīs, in quib; quæ vel multo ante tempore olim fuerunt, vel quæ post innumerō annos futura sunt, in diebus illis facta futurāve esse dicuntur.

e. **G I P S A D I E C A L E N D A** rum, Hoc est, prima die mensis: sunt enim Calendæ cuiusque mensis initium, vt neminem fugit, quarum rationē explicauī plenē, in l. j. §. si quis simpliciter.

f. **D E S E Q V E N T I B V S C A L.** Cum dies cautionis, seu promissionis non computetur in termino. I. j. ff. si quis cautio. c. j. §. statuimus. de restit. spolia. in vj. c. Pia. de excep. eo. lib.

a. **R AE** senti
die. In
omni
bus obligationi
bus quibus dies
non apponitur,
* præsentī die pec
cuniā deberi pas
sim traditum est,
vt hīc, & I. si dies,
in princip. ff. Quan. di. leg. ced. I. in o
mnibus. ff. de reg. iur. §. omnis, de ver
bor. oblig. in Inst. Quod cum aliquo
temp

*præsentī
die, quan
do res de
beatū.*

§. Quoties.

1. Die non adiecta, res præsenti die debetur.
2. Obligatio pura ex rei natura differtur.
3. Promissio certo loco, tēpus tacitum habet.

VOTIES AVTEM in obligationibus dies non ponitur, præsentī die pecunia debetur: nisi lo-

temporis tempe
ramento accipi
vult Iul. Paul. vt
non cum sacco pa
ratus cogatur de
bitor venire. I. qd
dīcimus. ff. de so
lution. nec enim
conuentiones hu
manæ ad punctū,
& vnguē exigē
dæ sunt, sed ciuilī modo intelligēdæ.
I. si cui. ff. de scru. Moderatum autem
illud tempus præstitit idem Paul. non
minus

obligatio pura quando differtur.

minus x. dierum, ut exactio celebatur. I. promissor. j. §. j. ff. de const. pec. t Propter item naturam rei obligatio pura differtur: vt si id quod in vtero est, aut fructus futuros, aut domū ædificari promis seris, tunc enim non ante cum esse cū incipiet actio, cū res promissa per naturam præstari poterit, l. interdū. Inest enim tacitè conditio. l. j. §. fin. ff. de cond. & demon.

Promissio localis, tēpus racium habet.

b G N I S I L O cus. t Quī Tholo sā dare spondet, li cet purè obligatus sit, re ipsa tamen tempus iniectum habet, quo illō pos sit perueniri. l. iij. §. si quis ita. ij. ff. de eo quod cer. loc. d. l. interdum. l. conti nuus. §. cūm ita, hoc tit. §. loca. de ver bor. oblig. in Inst. Sic ex voluntate di sponentis colligimus, obligationem purè conceptam ad tempus referen dam, vt si dos puellæ promittatur ta citè in diem, quo nubilis erit ætatis ob ligatio dilata censemur. l. qui filiū. ff. vbi pupil. edu. deb. vel si quis mercede præceptoris, pensionem ve domus legauerit aut promiserit. Actū quip pe

Hodie, die a elso.

H O C A N no. Secus + si hodie quispiam dari stipulatus sit: tunc enim quia nō differendæ actionis causa dies incertus videtur, veleo dem die pecunia peti poterit, nec præmaturius age tur, non finito stipulationis die. l. liber homo. §. decē. Idem enim significat, quod hoc tempore, hac tempe state,

pe de die intelligitur, quo solutio fieri solita est, aut ex conventione fieri debet. l. nec semel. §. si in habitationem. ff. Quan. di. leg. ced.

c S P E C V N I A D E B E A T V R. Cū

effectu, vt peti pos sit: peti nanc p̄ pri usquam venerit, non potest, mero tamen iure statim debetur. §. omnis. vers. id autem, de verb. oblig. Et ita hoc casu præsens est obligatio, in diem autem dilata solutio. l. cente simis, in princ.

d G N O N P R O

stipulatore. In stipulationibus tem pus promissoris gratia adiicitur. l. cū tēpus. ff. de reg. iur. quod excusimus plenē in l. stipulatio ista, §. inter certā.

e G I D E M I N I D I B V S. Hoc ad principiū l. refertur, quo de Cal. dictū est, vt proximæ intelligantur, hīc in Idibus, Nonis, & omnibus diebus. Idem probandum esse dicit Vlpia. vt semper proximū tēpus intelligatur.

I O A N. C O R A S. V A L E N.

X X VI. OCTO R.

1 5 4 6.

state, & nunc: & ita præsens tēpus nullam capiens diationem. l. hodie. ff. de poen. Sed quoduis potius huius diei tēpus notans. l. prætor. §. præterea. ff. de iureiuran. & in illo Teretij loco in Eunuchio,
O populares equis me hodie vivit for tunacior?

b G P R AE T E ritis. Ideo cūm 2 Aruspex Spurina.

L. Qui hoc anno.

- 1 Hodie, dictio.
- 2 Spurina Augur.
- 3 Tempus differendæ oblig. gratia adiectū.
- 4 Temporis initium, aut finis quando spe-
ctetur.
- 5 Duodecimo anno, & in annos xij. dif-
ferentia.
- 6 In, dictio.

X L I I. PAPINIANVS.

V I hoc anno ^a, aut
hoc mense dari stipu
latus sit: nisi oībus
partibus anni, uel
mensis præteritis ^b

na Cæfarcem monuisset, vt caueret periculum, quod nō vltra Martias Idus proferretur, eaque die, cum in Senatum iret Cæsar, Vatem salutans eum irriteret, vt falsum arguens, quod si ne vlla noxa Idus

Martiae adessent. non recte petet.

Martiae quidem,

inquit Cæsar, I.

dus aduenere: cui submissa voce, sed sapienter Spurina, venere utique, sed nondum præteriere respondit, authores sunt Plutarchus, & Tranquil. in Cæsare.

Tempus differens obligationem.

C NON REC T E' P E T E T.

3 †Qui enim hoc anno, vel mense promittit, tempus differenda obligatio-
nis gratia adiicit. l. præced. §. fin. & l.
cum tempus. ff. de reg. iur. Et ita in sui fauorem, quod vel ex eo patet, quod nisi tempus illud adiecisset, obligatus pure remaneret. l. quod in diem. ff. de

temporis initium quod speciatur.

4 solutio. *Vnde vt promissoris cōmo-
dis seruiamus, finem temporis inspi-
cimus, vt quandiu vel exiguum tem-
pus ex anni, vel mensis spatio super-

est expectetur. l. eum qui certarum, in princip. Et tunc demū recte agatur, cum ex toto annus, vel mensis fuerit elapsus. §. pen. de inut. stipula. in Inst. c. commissa, de elect. in vj. §. omnis, in fin. de verb. obligat. in Inst. Licit ad eiusdem promissoris utilitatē quemlibet diem, vel potius quodlibet eius anni momentum spectemus. l. quod quis. ff. de actio. & obligatio. Vbi vero dispositio sub annua obligatione concipitur, quoniam tempus credito-
ris fauore infertum est, nempe multipli-
candi debiti causa, non finem sed initium anni attenderemus. l. j. & l. in singulos. ff. de annu. legat. l. j. C.

Quan. di. leg. ced. nisi ex qualitate rei deductæ in obligationem de alio tem-
pore actum verisimiliter censeatur, vt quia anni fructus prædiorū pro-
misæ sunt, vel legati. l. firmio. §. pater,
ff. quan. di. leg. ced. quo casu ex re ipsa dilata solutio in tempus fructuum intel-
ligitur. l. interdum, aut in habitatio-
nem, vel mercedem disciplinarū cen-
tum legata essent. Neque enim tunc

spectabitur principium anni, sed tem-
pus quo pensiones ædium solvi do-
minis, mercedesque disciplinarū pen-
di præceptoribus consueuerunt. l. nec
semel. §. si in habitationem. ff. Quan.

di. leg. ced. Ergo secus, si gratia ex-
onerandi debito-

rem, præstatio per diuersa tempora multiplicaretur, si-
cuti si annua, bima, trima die legatum re-
lictum esset, tunc enim in fine cuiuslibet anni facienda esset præstatio. l. si cui legetur. ff. de leg. j. Quod tunc ma-
nifestum sit gratia hæreditis debitoris præstationem vnius debiti per tres annos diuisam. l. ij. ff. de annu. legat. Hinc quoque euidentis fit si decem aureos annuos quoad viuam stipuleret, purè facta obligatio intelligitur, vt merito confessim decem dari recte petam l. eum qui ita. §. qui ita, hoc tit. & §. at si ita, de verb. obligat. in insti-
tempus quippe in stipulatoris gratia multipli-
catum est, cui præterea dies in-
certus mortis additus fuit. l. j. §. dies.
ff. de cond. & demonstr. vnde noluit lex nec quidem prioris anni finē spe-
ctare, ne ludificetur obligatio morien-
te stipulatore ante finem prīmi anni.
l. si seruus. ij. §. fi. ff. de stipu. ser. mul-
tisque minus finem totius temporis,
cum ita inutilis redderetur cōtractus
stipulatori. l. Titio cum morietur. ff.
5 de usufruc. *Ex his præterea colligi-
tur ratio, cur si Stichum seruum an-
no duodecimo, posteaquā mortuus fuerit testator, liberum esse iusserit,
vel primo die anni duodecimi Sti-
chus liber fiat. l. si ita fuerit. ij. ff. de ma-
testa. Quoniam ibi verba ad Stichū honoratum relata erant; vnde in eius fauorem fit interpretatio. l. planè. §. fi.
ff. de leg. j. Quare crediderim, quod si testator fidei hæreditis commisisset, vt duodecimo anno Stichum seruum liberum faceret, in gratiam hære-
dis quodlibet eius anni momentum, vel potius finem totius temporis spe-
ctaremus, vt non ante ab eo recte pe-
teretur, vt hic, & l. quod quis. ff. de
action. & obligat. cum tunc verba ad

hær

*Ann. xij.
& in ann.
nos xvij.*

hæredem grauatum relata reperiantur. l. Lucio. vbi Accurs. & l. si ita. §. ff. de lega. Et qui xij. anno aliquid facere iubetur, omnibus diebus anni facere possit. d. l. si ita fuerit. ij. respon. Diuersum, si in annos decē, aut duos decim quis iam liber esse iussus, aut hæres dare damnatus esset, quo casu nulla facta distinctione nouissimo die legatum deberetur, vel libertas obtingeret. l. si in annos. ff. de cond. & demonstra. ¶ dictio namque (in) notat perfectionem temporis, aut alterius actus, cui adiicitur l. j. §. in flumine.

In dictio.

6

*Arbitrio
alterius co-
tractus re-
muti po-
test.*

ARBITRATV LVCI
Titij. Potest quæcumque conuentio in tertij (homini tamē liberi) arbitrium tēcōmitti, vt societas l. si coita. ff. pro soc. cemptio. l. fin. C. de contrahen. empt. locatio. l. si merces, in princip. ff. loca. adeo, vt matrimoniuū ipsum in parentis, aut alterius arbitriū recte conferatur. cap. super eo. &c. per tuas. de cond. appos. Sed & accidens contractus potest in alterius arbitrium conferri, vt hīc, & d. l. fi. etiam ipsius contractus, non vt pro captu suo, sed vt tanquam bonus vir arbitretur. l. hæc venditio, in princ. ff. de contrahend. empt. l. Thais. §. sorore. ff. de leg. ij. licet contractus substantia in personam contractus conferri nequic̄at. l. in vendentis. C. de contrah. empt. ¶ Hæc autem verba arbitratu Lucij Titij, ius significant; ideoc̄q; in seruum non cadunt. illa verba. ff. de verb. significat. cum in personam serui merum tantum factum resideat. §. sed cum factum, de stip.

*Arbitra-
tu Lucij,
verba ius
notant.*

ne. ff. de vi & vi arma. Hinc denique verus apparct versus, qui circunferatur vulgo.

Anno si debes, in fine teneberis anni.

Annua si debes, tunc inficties caput anni.

Reliqua quæ ad tractatum huius materiae pleniorē pertinēt, ego in commentariis ad hanc l. copiosius exequiūtus sum, ad quos tanquam ad aurum Midē lectorem relegandū duxi.

I O A N. C O R A S. V A L E N.

XXVII. OCTOBR.

1 5 4 6.

stip. seru. non item ius respectu cuius seruus habetur pro mortuo. l. quod attinet. ff. de reg. iur.

- G S I B I R E S T I T V I.** Stichum seruum, puta, aut fundum, quæ, verbi gratia, stipulator sibi cum fructibus restitui contendebat, promissore, id negante fortiter: quare rē totam, hoc est, fundi restitutionē arbitratu Titij ambo commiserunt.
- L. Si quis arbitratu.**
- 1 Arbitrio alterius conuentio committi potest.
 - 2 Arbitratu Lucij verba ius notant.
 - 3 Arbitratu Lucij verba in conditione resoluuntur.
 - 4 Mora posterior nocet.
 - 5 Arbitrium personam non egreditur.

XLIII. VLPIANVS.

I Q V I S A R B I-
tratu (puta) Lucii
Titii sibi restitui
stipulatus est, deinde
de ipse stipulator
moram fecerit quominus arbitratur. l. hæc venditio, in princ. ff. de contrahend. empt. l. Thais. §. sorore. ff. de leg. ij. licet contractus substantia in personam contractus conferri nequic̄at. l. in vendentis. C. de contrah. empt. ¶ Hæc autem verba arbitratu Lucij Titij, ius significant; ideoc̄q; in seruum non cadunt. illa verba. ff. de verb. significat. cum in personam serui merum tantum factum resideat. §. sed cum factum, de

stip. est, non velo leirato, sed utriusque allegationibus diligenter auditis merita causæ cupientem partium assertione pandi. l. fi. C. si per vim. Itaque noluit forte tamen stipulator exhibere, quo Titium instrueret, atque ideo arbitrus ipse cui planè de causa liquebat, bonum virum agens terminare controuersiam distulit, interimque periret chasmate fundis, aut stichus interem

teremptus est.

d PROMISSOR. Qui nō restituuit.

e NON TENETVR. Cūm enim

ex stipulatione restituere obligatus

sit, arbitratu Lucij Titij, & propter

moram stipulato

ris Titius nondū

arbitratus sit, pro-

missor ipse qui id

egit ne aliter resti-

tueret, quām vt

Titius arbitratus

esset. l. si coita. ff.

pro socio, & per

quē non stet quo-

minus arbitretur

Titius, cuiq; nihil est, quod imputari

possit, teneri non debet. * Ergo à con-

trario, si promissor moram fecisset,

quomodo Titius arbitraretur, dubio

procūl restituere teneretur, quando

illa verba, Lucij Titij arbitratu, in

conditionem resoluuntur. l. fin. C. de

contrah. empt. & ita restituere, si Ti-

tius arbitratur, videatur promisso.

Obligatus autem sub conditione cu-

rās ne obligatio existat: nihilominus

obligatur. l. in executione. §. si. quo-

niam habetur pro impleta conditio. l.

iure ciuiili. ff. de cond. & demonstrat.

poenam itaque si fortasse adiecta fuif-

set committeret promissor, cuius mo-

ra factum est, quomodo Titius arbri-

tretur. l. diem. §. proinde. ff. de recept.

arbitr. * Moram autem promissoris,

etiam post moram stipulatoris suffi-

cit interuenisse, quando equum dicat

Pompon. posteriorem moram noce-

re. l. illud. ff. de pericu. & commod. rei

vend. Nec verum est, quod tamē ple-

rique putant, contracta mora per sti-

pulatorem arbitrium finiri, ideoque

Titij arbitrari non posse, cūm aperte

lex sequens refragari videatur, in illis

verbis, si omnino non arbitretur, quæ plaz-

num demonstrant potuisse Titium

aliquo casu post stipulatoris moram

arbitrari; licet ad poenam se promis-

sor obligasset, isque moram fecisset,

arbitriū solueretur, cūm semel com-
missa poena amplius committi ne-
queat. l. si duo. §. fin. ff. de arbitr.

f S I I P S E. Lucius Titius.

g M O R A M F E C E R I T. Quia re-

quisitus noluerit
arbitrari, nun-
quid agetur (sub-
audi) vt alterius
boni viri arbitrio
res restituatur.

h G A' P E R S O-
na. Lucij Titij
scilicet, in quem
partes consense-
runt.

*Arbitra-
tu Lucij
verba in
condit. re-
soluuntur.*

3 Titius, cuiq; nihil est, quod imputari

possit, teneri non debet. * Ergo à con-

trario, si promissor moram fecisset,

quomodo Titius arbitraretur, dubio

procūl restituere teneretur, quando

illa verba, Lucij Titij arbitratu, in

conditionem resoluuntur. l. fin. C. de

contrah. empt. & ita restituere, si Ti-

tius arbitratur, videatur promisso.

Obligatus autem sub conditione cu-

rās ne obligatio existat: nihilominus

obligatur. l. in executione. §. si. quo-

niam habetur pro impleta conditio. l.

iure ciuiili. ff. de cond. & demonstrat.

poenam itaque si fortasse adiecta fuif-

set committeret promissor, cuius mo-

ra factum est, quomodo Titius arbri-

tretur. l. diem. §. proinde. ff. de recept.

arbitr. * Moram autem promissoris,

etiam post moram stipulatoris suffi-

cit interuenisse, quando equum dicat

Pompon. posteriorem moram noce-

re. l. illud. ff. de pericu. & commod. rei

vend. Nec verum est, quod tamē ple-

rique putant, contracta mora per sti-

pulatorem arbitrium finiri, ideoque

Titij arbitrari non posse, cūm aperte

lex sequens refragari videatur, in illis

verbis, si omnino non arbitretur, quæ plaz-

num demonstrant potuisse Titium

aliquo casu post stipulatoris moram

arbitrari; licet ad poenam se promis-

sor obligasset, isque moram fecisset,

i G I N S E R T V M E S T. * Arbitr-

ium personæ insertum, personam

non egreditur. l. in compromissis. ff.

de recept. arbit. vnde eo qui nomina-

tus est mortuo, aut arbitrari nolente,

nihil actum intelligitur. l. multa. ff. de

cond. & demonst. Inest enim contra-

ctui eiusmodi conditio: si talis arbri-

tretur. l. fin. C. de contrahend. emptio.

qua deficiente nihil agi constat. l. ce-

dere. ff. de verborum significat. Non

itaque res ad alterius boni viri arbri-

tratum redigetur, huic enim redu-

ctioni eo tantum casu locus est, quo

arbiter electus arbitratus est, sed ini-

què. l. si societatem. §. arbitrorum. ff.

pro soc. l. si libertus. ita ff. de operis li-

bertorum. Quid autē sit in ultimis vo-

luntatibus, tractatus est pertinens ad

l. j. ff. de leg. ij. vbi dicam.

*Arbitriū
personam
non egra-
datur.*

JOANNES CORASIVS

THOLOSAS VALENT.

XXVIII. OCTOB.

1546.

L. Et ideo.

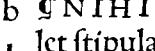
1 Effectus huius l.

2 Recedi non potest ab Arbitri persona.

3 Qualitates nullæ sunt non entis.

NON

a ON ARBITRETUR. Lucius Titius, cuius arbitratu debebat res restitui, quia antequam arbitretur decesserit. l. si coita. ff. pro soc.

b NIHIL VA-
let stipulatio. *Ef-
fectus huius l.est,
vt si neuter ex cō-
trahentibus morā
fecerit, sed ipse ar-
bitr Lucius Ti-
tius decesserit, pri-
usquam arbitre-
tur, aut morā ad-
hibuerit talem, vt
nullo modo sit arbitratus: stipulatio
qua quis stipulatus erat, arbitrio Lu-
cij Titij sibi restitui, est inutilis, & si
ne vlo prorsus effectu: * nec à perso-
na eius arbitri recedí poterit. l. præce-
den. Id'que siue arbitrium versetur,
circa substantia contractus. l. quod
sæpè. §. j. ff. de contrah. empt. l. fin. C.
eo. siue circa accidentalia: aut quali-
tates círcunstantes. l. si coita. ff. pro so-
cio. l. hæc venditio. in fin. princip. ff. de
contrah. empt. nam & quomodo ad
boni viri arbitriū reduceretur, quòd
nun

Arbitri
persona nō
deseritur.

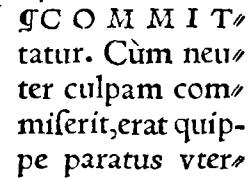
Filius fi-
pulando
quando pa-
tri querat

3 nunquam arbiter arbitratus est, *cūm
non entis qualitates sint nullæ. l. eius.
ff. de reb. cred. in accidentalibus illud
speciale fateor, vt postquam arbiter
nonest arbitratus, saluum sit parti, cu-

Qualita-
tes non en-
tis nullæ
sunt.

ius interest ius a/
ctiōis personalis.

c GADIECTA
sit. Si non stetero
arbitrio Lucij Ti-
tij.

d GOMMITTATU-
R. Cūm neu-
ter culpam com-
miserit, erat quip-
pe paratus vter-

que, & stipulator, & promissor, Titij
audire arbitriū, solusque qui arbi-
trari debebat moram fecit: quæ dam-
no partibus esse non debet, ne alteri
per alterum afferatur iniqua condi-
tio. Secus igitur si promissorem im-
pediisset Titium arbitrari. l. diem. §.
si quis litigatorum. ff. de reception.
arbitro.

IOAN. CORAS. VALEN.
XXVIII. OCTOBR.

1546.

a VODCVNQVE. In dā-
do tamen consistens, nam si
faciēdum aliquid filius, aut
seruus stipularetur: veluti,
1 vt sibi ire agere liceret, * non patri aut
domino, sed sibi
quæreret. l. stipu-
latio ista. §. hi qui.
vbi diximus, cum
facti is, qui in alte-
rius est potestate,
capax sit. §. sed cū
factum, de stip. ser-
uor. in Inst. Qua-
ratione, & in ad-
uentitiorum pro-
prietate idem ho-
die dicendum, cūm iure nouo C. quo
vtrum, eorum bonorum vsumfructus
patrī duntaxat quæratur. l. cum opor-
tet. C. de bon. quę lib. ergo si filius fam.
cir

circa hæc bona aduentitia nonnihil
sibi, vel simpliciter stipuletur, proprie-
tatem quæret, patri vero vsumfructū.
§. i. per quas pers. in Inst. licet si nomi-
natim stipuletur, patri totum illi quę-
ri, doct. commu-
niter putant. l. sti-
pulatio ista. §. alte-
ri. Contra quos ar-
bitror ipse indi-
stincte, siue sibi,
siue patri, siue im-
personaliter stipu-
letur, in iis rebus,
quæ sibi quæri
possunt, filiumfa.
non sibi, sed patri

quærere. §. idem iuris, de stip. seruor.
in Inst. Et quia stipulatio ex qualita-
te personarum stipulatum, & rerum
in stipulationem deductarum inter-

1

XLIVI. PAVLVS.

T IDEO SI O-
mnino non arbitre-
tur, nihil ualeat sti-
pulatio: adeò, ut &
si poena adiecta sit,
ne ipsa quidem committetur.

L. Quodcunque.

- 1 Filius fam. stipulando patri querit.
- 2 Vnuersalus dictio per rationem restrin-
gitur.
- 3 Emancipatus patri non acquirit.

X LV. VLPIANVS.

VODCVNQVE stipula-
tur is, qui in alterius pote-

- prestationem recipiunt.** l.iij. §. & harū.
l.iiij. §. Cato, hoc tit. l. si stipulatus. ff.
de vſu. l. plenum. §. equitij. ff. de vſu,
& habita. & quoniam cum pater legi/
timus sit administrator honorum ad/
uentitiorum. l. i. C.
de bo. mater. filius state est^b, pro eo habetur^c, ac si
stipulando patri,
cīrca ea bona vi^d ipse^e esset stipulatus^e.
detur ei vt admī/
nistratori stipulari : vnde sibi querit,
sicuti si sibi stipulatus esset : nā & ita
in eo qui procuratori suo dari stipu/
latur, Vlpia. respōdit. l. stipulatio ista.
vniuersa- 2 §. si quis ergo. † Hinc porrō patet di/
ctionem quodcumque, vniuersalem
distributiuam, quae sui natura nihil
excipit. c. solitae. §. nobis, de maior. &
obed. ad id tamen, quod per alias ll.
determinatur, & rationis est restrin/
gi. l. creditor. §. Lucius. ff. manda. l.
Lucius. §. impuberem. ff. de leg. ij. ne/
que enim est in iure nostro tam effu/
sa vniuersalitas, quae non ex persona/
rum, negotiorum, & rerum aptitudi/
ne restrictionem recipiat. l. vt grada/
tia. §. i. ff. de mun. & honor. quod &
ampliter excutiunt interpretes, in l. j.
§. nunciatio. ff. de no. oper. nunciatio.
Et nos in primo de iuris ciuilis arte
libro, plena manu diximus.
- b G I N A L T E R I V S P O T E**
state est. Ut filius qui stipulando pa/
tri, tametsi furioso querit obligatio/
nem. l. si filius. ff. rem pupil. sal. for. &
seruus, qui siue sibi, siue domino, siue
imper
- a C O n t r a f l u s** 1
post mortē
collati.
- I C V T I.** Superstitiosa
fuit antiquitas, † quae res/
puebat contractus post
mortem collatos. l. vnicā.
in princ. C. vt actio. ab hæred. & con.
hære. nolens ideo
quem post mor/
tem suā dari vtili/
ter stipulari, quē
admodum neque
post mortem eius
a quo stipulaba/
tur, sed neque
permisit eum, qui
in
- impersonaliter stipuletur, semper ac/
quirit domino. l. i. & toto tit. ff. de sti/
pul. seruor. est quippe vox filij, vox
patris. §. ei verò qui, de inut. stipulat.
quiñ & vna persona pater et filius in/
telliguntur. l. fi. C.
de impub. & vox
serui, vox domi/
ni. l. si seruus. ff. de
3 dam. infect. * Fit
autem ex hoc textu euidentis filium
emancipatum, cūm in nullius sit pote
state, patri non querere. l. debitor. in
fi. ff. ad Trcbel. Eadēm q̄ ratione nec
naturalem. §. i. de patria potesta. cūm
per liberam personam, quae neque iuri
nostro subiecta est, neque bona si/
de nobis seruit, obligationem nullam
acquirere possimus. l. si ita stipulatus.
§. Chrysogonus.
- c S P R O E O H A B E T V R.** Quan/
tum ad vinculum stipulationis, & vt
patri, dominōve acquiratur.
- d G A C S I I P S E.** Dominus scilicet,
aut pater in cuius potestate est stipu/
lator. l. si seruus. ff. de dam. infect.
- e G E S S E T S T I P U L A T V S.**
Quo casu, sine dubio stipulator pater
aut dominus sibi quereret. Sic igi/
tur, si filius aut seruus stipulatur, pa/
tri, vel domino querit, etiam si hoc
non adiiciat. §. si. in fi. licet quandoq̄
stipulatio seruū per suā personā adie/
ctionem reddatur inefficax, quę alio/
qui vtilis foret. l. ij. & l. si seruus meus.
ff. de stipula. seruo.
- in aliena potestate esset : vt seruum,
aut filium post mortem patris sui, aut
domini stipulari vtiliter : posteriores
autem Iurisconsulti, quoniam eis vi/
sum est ex contrahentium consensu
stipulationes effe/
ctū accipere, hunc
articulum emen/
dauerunt : vt hīc,
& apertius in §.
seq. cōstituentes,
vt siue post mor/
tem stipulatoris,
siue promissoris
stipul
- §. Sicuti.**
- 1 Stipulatio post mortem fieri potest.
2 Moriens quando mori dicatur.
3 Dispositio ens in quo funde/
tur supponit.
- I C V T I** ^a cum morie-

stipulatio recte cōcipiatur, cōceptāq; pro tenore contractus valeat. l. scru^z pulosam. C. de contrahenda stipula^z tione. §. post mortem, de inutili stipula^z latione, in Institutis. & ita ab hæredi^z bus, & contra hæ^z redes incipiāt a^z ctiones, & obli^z gationes, quod ve^z teres non conce^z debant, ne pro^z pter nimiam sub^z tilitatem verbo^z rum, latitudo voluntatis contrahen^z tum impediatur. dicta lege vnica, in fine.

b G C V M M O R I E T V R. Horum verborum proprietas vitæ tem^z pus amplectitur & idcirco summo iure videtur inutilis esse dispositio, sed melius est, inquit Vlpia. hæc verba benignius interpretari post mortem suam videatur testator disposuisse. l. qui duos. §. j. ff. de manumissis testamento, & nam & cum à TAURO philosopho Athenis quereretur quādo moriens moreretur, cum iam in morte esset, an tum etiam cum in vita foret plerosq; refert Gellius libro vj. noctium Atticarum capitulo deci^z motatio, nihil in eo tempore vitæ reliquise totumque illud quod mori dicitur morti vindicasse.

c G S T I P V L A R I P O T E S T. l. qui duos. §. primo. ff. de manumiss. testament. l. hæreditarium. ff. de bon. authorit. Iudic. possid. aut aliter contrahere. l. vnica. C. vt actio. ab hæred. & cui hæred. & Planè contrarium prima fronte videri poterat, cùm non fundetur super non ente dispositio. l. Seiæ. ff. de tutoribus & curatorib. & in tempus prohibitum quodammodo conseratur. l. quod sponsæ. C. de donation. ant. nuptias. morte omnia

Moriens 2
quādo mori dicatur.

Dispositio 3
supponit
ens in quo
fundetur.

soluente. §. disponat de nuptijs. co^z lumna sij. d G A L I E N A E P O T E S T A T I. Vt filij, & serui.

e G C V M M O R I E N T V R.

Ipsi, scilicet filij, vel serui, qui sti^z pulantur.

f G S T I P V L A R i possunt. Et pa^z tri, vel domino quærant, quod cunq; enim (dixit

hīc Vlpia. in princ.) stipulatur is qui in alterius potestate est, pro eo habetur, ac si ipse cuius ditioni subiectus est, esset stipulatus. Quare dubitan^z dum non est, quin utiles sit stipulatio propterea scilicet, quod moriente filio, aut seruo id quod stipulatus erat alter, ad patrem vel dominum peruenturum sit. l. si à pluribus. §. finali. ff. de legatis primo. Nec dixerit hīc quispiam filium, & seruum, qui post mortem stipulantur in tempus non permisum, quo vox in potestate futuri non sunt, conferre dispositio nem: in stipulationibus enim id tempus spectatur, quo contrahimus. l. si filiusfamil. Ex quo vires accipit sti^z pulatio, quanvis ex ea petitio sit suspenfa. l. ususfructus. ff. de stipulatio ne seruorum.

§. Si ita quis.

- 1 Pater stipulando filio, quam actionem querat.
- 2 Pater videtur filio vt hæredi stipulari.
- 3 Licet, dictio.
- 4 Personæ an variari iure possint.
- 5 Pater si pro se, & descendantibus feudum acceperit.

a **O S T M O R T E M.** Sanè post mortem dicit, quia si filiae simpliciter stipulatur non conferens in tempus sui iuris, sibi acquireret. I. dominus vbi diximus.

b **G V T I L I T E R** erit stipulatus. recessum est quippe ab antiquitate illa scrupulosa, quæ contractus post mortem compo sitos respuebat. I. scrupulosam. C. de contrah. stipul. §. post mortem, de inutil. stipulat.

& §. præcedent. vbi dixi.

c **G P R I M O C A S V.** Cum pater post mortem filiae suæ, sibi dari stipulatus est.

Pater fili pulado filio quam actionem quarat. **d** **G V T I L I S A C T I O.** *Quæ filiae ex æquitate accommodatur. I. Caius. ff. sol. matr. I. pater. C. de pact. conuen. cui directa per patrem queri nō potuit. I. si dos. §. si verò filia. ff. de pac. dotal. etiam postea hæredi patris existenti : quoniam ex postfacto id confirmari non potest. I. si tibi. §. si pactus. ff. de pact. per liberam autem personam, quoniam nihil queri potest. I. solutum. §. per liberā. ff. de pign. ac. I. si ita stipulatus. §. Chrysogonus, hoc tit. iis qui in nostra potestate sunt pacificando, prodeesse non possumus. I. & hæredi. §. nos autem. ff. de pact. nisi eis, vt hæredibus prospiciamus: veluti si pater filio hæredi stipulatur, quo casu directam eidem hæredi existenti acquirit. I. auus. ff. de pac. dotal.

Pater filio vt hæredi stipulatur. **2** *Quippe hæredibus nostris, vt nobis met ipsis consuli concessum est. I. si pactum. ff. de probation. I. cuius. ff. de pact. vnde & illis post mortem nostram stipulari posse utiliter contra scrupulum legis antiquæ receptum est. I. vnic. C. vt actio. ab hæred. in du blio autem conjecturam capimus, vo luisse patrem filio, vt hæredi stipula ri. I. si quis operas. ff. de oper. libe. tum propter parentum piam voluntatem

I I T A Q V I S stipulatus sit, post mortem^a meam filiae mœ dari: uelita, post mortem filiae mœ mihi dari: utiliter erit stipulatus^b sed primo casu^c filiæ mœ utilis actio^d competit, licet^e hæres ei^f non existat^g.

erga liberos, quibus omnia, cùm ex voto parent. I. nihil interest. §. j. ff. de bo. liber. eisdem vt futuris hæredibus prospicere videntur. I. nam & si parentibus. ff. de inoffici. testa. I. scripto.

in fin. ff. vnd. libe.

nam & apostolus dicebat, si filius, ergo hæres: tum vt omnem omni no effectum ha beat stipulatio. I. quoties. in stipulationibus hoc tit. Nec obstat hic text. in quo stipulatus erat pater fi lio, vt filio, quo

casu utilem tantum & eam ex æqui tate filio competere probauimus: vt hæc, & I. pater. C. de pact. conuen. quæ latius exequuntur interpretes in d. §. si pactus, & in I. quod dicitur. hoc tit. **g** **L I C E T.** *Id est, quanvis, est enim dictio licet aduersatua particula, de qua nōnulla legito, apud Archidiac. in c. ij. de iure iuri. in vj.

f **G E I.** Scilicet patri, quo in loco ob serua inculpatæ mutari personas. *pri mum namque loquebatur de se pater in prima persona, nunc verò in tertia, quare reprehensione caret instrumentum personas sic varias. c. dudum. de conuer. coniugato.

g **G H A E R E S E I N O N E X I** stat. Hinc nota ea, quæ filijs queruntur ex cōtractu patris, si maximè in filiorū personā obligationes sumat initium, filijs queri, etiā si heredes patris nō existant. *Quare, vt doct. vbiq; latissimè tradunt, si pater pro se & filiis descendētibus emphyteusim aut feudum acceperit, succendent filij in feudo, aut emphyteusi: tametsi heredes non sint, cùm eis vt filijs, non vt hæ redibus prouisum sit, vt hæc, & I. iuriurandi. §. si liberi. ff. de oper. liber. vnde poterunt filij si eis videatur, patris hæreditatem debitam forsitan obnoxiam, aut aliter damnosam recusa re, & feudum aut emphyteusim retinere, licet secus dici debeat, si conces sio

Licet, di elio.

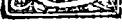
personæ an varien tur.

Pater si p se, & de scēdētibus fēndū ca piat.

sio facta fuisset simpliciter, nulla facta filiorum, aut descendantium mentio ne c. vnic. An agna. vel fil. defunct. in feud. aut cum expressione qualitatis hæredis, quia accepit pater pro se, & filiis hæredibus, vt que quippe casu non

non aliter filij admittentur, quām si hæredes instituti sint, & adierint hæreditatem. dictio capit. vnic. & l. si patroni. in princip. §. i. ff. ad Trebellian. cap. j. §. cū verò Conradus. qui feuda. poss.

a V M MORIERIS. Ut hac l. §. i. & §. ita autem, de inut. stip. in Inst.

b S I M O R I E R I S. Vt ro que quippe casu effectum habebit sti pulatio, que quo modocunque, & quandocunque morieris cōmittitur, nec erit hæc stipulatio pura, licet sub conditione omnino extitura composita, nempe mortis. l. j. §. dies. f. de cond. & demonstr. quod enim scriptum reliquerunt Iuris cōsulti eum, t̄ qui sub conditione sti pulatur, quæ omnino extitura est, purè stipulari videri. l. si pupillus. §. j. ff. de noua. dubio, pcūl obtinet in conditione omnino certa, & etiam de præsenti necessaria, vt si cœlum digito non tetigero. Atqui licet certū sit, omnem hominem moriturum, diem tamen incertum habet mors, d. l. j. §. dies.

Conditione omnino extitura.

Si et cum non differunt.

c N I H I L I N T E R E S T. t̄ Inter dictiōnēm si, & cum, non est differen tia, quippe inducit utraque conditiō nem. l. si Titio. §. j. ff. quan. di. leg. ced. l. qui promisit. ff. de cond. ind. licet in modo eam inducendi differant, quia dictio si, principaliter conditionem facit, dcinde tempus demonstrat: dictio verò cū, recta tempus premonstrat, secundariò conditionem. d. l. si Titio, in princ. Quò fit, vt dictio Si, ad voluntatem promissoris relata inutilem effic

efficiat stipulationem, non item dictio cū. l. centesimis. §. final. vbi hoc ipsum clarius explicō. t̄ Et hæc vera, cū dictio cum, actui alicuius verbī adiicitur, nam si inter res, aut perso

Cum dictio, na turā.

na locaretur, si cut Titio. Et, ex propria natura coniungere sine vlo conditione intellectu. l. si quis Titio. ff. de vſus fruct. accres. l. Titiae textores. §. penult. ff. de leg. j. l. illi. ff. de vſus fruct. lega. l. triplici. ff. de verb. signific. Adiecta quoque dictio Cū, actui verbi nonnumquam conditiō nem minimè fa

cit: vt cū adiectio admonitionem habet. l. si decem cū petiero; nam & idem in dictione Si, Vlpian. respondit. l. muto. §. j. ff. de tutel. aut ad executionem obligationis purè refertur. l. ex his. ff. Quan. di. leg. ced.

d A V T S I V E N E R I S. Omni quippe casu committitur stipulatio ita concepta, quandocunque, & quo modocunque veneris.

e A V T C V M M O R I E R I S. Nam & his duobus casibus semper mortis tempus spectamus. l. stipulatio. §. inter certam.

§. Filius.

1 *Filius semper patri stipulari videtur.*

1 3

NON AD*ii*ciat. Vt
patri de
tur, aut quæra
tur commodum
ex stipulatione; nihil enim interest si
bi, an patri, an verò impersonaliter, si
ne alterutrius adiectione filius dari
stipuletur. §. idem iuris, de stipul. ser-
uor.

Filius
quando pa-
tricen sea-
tur stipu-
lari.

ILIVS DARI PATRI
stipulari uidetur, & si
hoc non adiiciat^a.

uer. in Inst. Quo-
cunq; enim stipu-
letur modo, perin
de est, atq; si pa-
ter ipse sibi esset

stipulatus, vt hac l. in princ.

IOAN. CORAS. VALEN.
PENVL. OCTOB.

1546.

stipulatio
pura in
diem &
sub condi-
tione.

CENTESIMIS CALEN-
dis. Hor. est, Cal. centesimi
mens, cuiusmodi loquendi
ratio à fœneratorum consuetudine
ducta est, quia solebant olim in menses
fœnerari. I. lecta.
ff. x reb. credit.
*Vnde & illa sti-
pulatio intra quin-
tas calendas. I. j. §.
si quis simplici-
ter, & calendariū
appellauerunt li-
brum rationum,
in quo fœnerato-
res debitorum no-
mina describebat.
I. qui filium. I. no-
men, & I. vxorē.
§. qui legauerat.
ff. de leg. iij. I. nepotī. ff. de fund. instru.

Calenda-
rium.

Vsura cen-
tesima.

*Hac quoque ratione, cum duode-
cim pro centenario in singulos annos
soluebatur, centesimam vsuram dixe-
runt, quod centesimo quoque mense
sortem æquaret. Ex hac quoque con-
suetudine deductum puto, vt stipula-
tiones in Calendas conciperentur, &
licet ad centesimas perraro conferre-
tur stipulatio; quia tamen id accidit,
& etiam num evenire potest, eam at-
tingit hic Paulus, quem de centesimis
calendis loquentem fatuum est inter-
pret

pretari, vt annos centum intelligat,
cum Calendæ non annos sed menses
significant.

b **S**DILATA SOLVATIO. *Sti-
3 pulatio aut pure, aut sub conditio-

- L. Centesimis.
1 Calendarium.
2 Vsuræ centesima.
3 Stipulatio pura in diem, & sub cōditione.

X L V I. P A V L V S.

ENTESIMIS CA-
lendis^a dari utiliter
stipulamur: quia
præsens obligatio
est, in diem autem

dilata solutio^b.

stipulatio
pura in
diem &
sub condi-
tione.

(qua de agimus) cōstituitur, cum tem-
pus quo soluatur pecunia stipulationi
adiicitur: veluti, promittis mihi dare
aureos decem Cal. Nouembribus. Id
autem, quod in diem stipulamur sta-
tim quidem debetur, sed peti prius/
quam aduenerit dies non potest, vt
hic, & d. §. omnis. ad quem modū ex-
ponenda sunt Vlpian. verba dicentis
adiectum diē efficere, ne pecunia de-
beatur. d. §. quoties. Intellige enim
cum effectu exactionis, præsens ta-
men est, vt h̄c Paulus ait, obligatio.

stipulatio
facti, quā-
do trāseat
ad hāre-
des.

NON PO-
test. *quo-
niam eo
tempore explica-
ri à pmissore ne/
quit, & ita impos-
sibile

§. Id autem.
1 Stipulatio facti, quādo ad hāredes trāseat.

IDAVTEM QVOD IN
facto est, in mortis tem-
pus conferri non potest:

sibile in obliga-
tionem deductū
videtur. Nec ob-
stat, quod stipu-
latio etiam in faz-
ciendo consistēs,
ad

ad hæredes, & in
hæredes trāsmittā-
tur.l.veteris.C.de
contr. stip.nā hoc
verū si ea in psona prīncipalīs effectū
habe

ueluti, Cūm morieris Alexandriam
venire sp̄ndes.

habere potuerit.l.
sub hac,in fi. ff.de
actio.& obli.et d.
l.veteris,vers.cur.
enim,& c.licet de voto.& vot.redēp.

*stipulatio
non con-
fertur ar-
bitriopro-
missoris.*

I V N T. Cūm responderit
Vlpian. † inutilem stipula-
tionem , cuius conditio in
promissori's arbitrium con-
fertur.l.stipulatio non valet, et pro nō
dicto esse debeat,
quod dare nisi si
velis coginō pos-
sit.l.sub hac. ff.de
actio.& obli.nun
quam enim se vo-
liturum lex præ-
sumitur.l.cūm de
indebito. ff.de p̄
bat. Qua ratione
legatum in hære-
dis arbitrium po-
ni non potest.l.se-
natus. §.pen. ff.de
leg. j. l.fideicom-
missa. §. quāquā.
ff.de leg.inj.& sti-
pulatio si volue-
ris inutilis est, vt
hic in fi. Inter hæc
autē, nihil inter-
est,cūm volueris, aut si volueris.l.præce.
§.non solum.

b G C O N S T I T V A S. Hoc est, decla-
re te velle.

c G M O R I A R I S. Ergo à contrario, si
ante mortem constitueriste velle, vt
lis erit stipulatio.

d G Q V O D V E R V M E S T. Mor-
te quippe promissoris finita est eius
voluntas.l.iiij. ff.loca.c.si gratiosè, de-
2 rescript.in vj. † Cūmque mors omnia
soluat. §.deinceps, de nupt.col.iiij. am-
plius consilium suum non poterit de-
clarare.c.vnic. §.fin. Ne sed. vac.in vj.
Quæ declarandi facultas ad hæredem
minimè pertinet, vt hoc text. optimè
probatur. Accurs. in l. idem Pompo.
§.fin. ff.de rei vend.& in l. inter stipu-
lantem. §.j.hoc tit. licet in testimētis,
in

*voluntas
morte fin-
nitur.*

in quibus plenissima fit interpretatio.
l.in testamentis. ff.de reg.iur.c.cum
dilecti de dona.hærede grauato,cūm
voluerit priusquam se voluisse decla-
rasset mortuo , firma maneat disposi-
tio, ipsiusq; hæres

prestare teneatur.
l. fideicōmissa. §.
sic fideicommis-
sum. ff.de leg.inj.

e G I N V T I L E M

3 esse constat. † In-
utilis quippe est
stipulatio in arbi-
trium rci promit-
tendi collata con-
ditione. l.stipula-
tio non valet, licet
in voluntatem sti-
pulatoris recte cō-
feratur.l.si quis sti-
pulatus sit stichū,
sicut legatū in vo-
luntatem legata-
rij. l. si ita legatū.
§.illi. ff.de legat.j.

Sed cur non æquè ab initio inutilis
est stipulatio , cūm volueris , cum inter
has stipulationes duas , cūm volueris ,
& si volueris , nihil interesse dicat VI-
pian.l.præced. §.nō solum.Dic ratio-
nem esse,quia in stipulatione si volueris ,
obligationis substantia expressè
prīncipaliter & rata in promissoris
voluntatem confertur cōtra eius sub-
stantiam.l.stipulatio non valet.Stipu-
latione verò , cūm volueris , velatè tan-
tum tacitè, & in consequentiam tem-
poris,quod prīncipaliter per dictionē
Cūm, demōstratur.l.si Titio. ff. quan-
di.leg.ced. Plerunque autem contin-
git, vt quædam nominatim expressa
officiant,quæ si verbis tegantur, mo-
mētum aliquod sint habitura.l.si quis
Sempronium. ff.de hæred.inst.l.nō,

nunquam ff. de conditio. & demon.
& aliud iuris est, si quid tacite conti-
netur, aliud si verbis exprimatur. I. si
ita legatum. §. i. ff. de leg. j. Inde vul-
go factum, expressa nocent, non ex-
pressa non nocet. I. expressa. ff. de reg.
iur. Sic in testamentis dicimus inuti-
le legatum, si haeres voluerit. I. Sena-
tus. §. legatum. ff. de leg. j. non autem
cum voluerit. I. fideicommissa. §. sic
fideicommissum. & §. quanquam. &
I. vxorem. §. sceuda. ff. de leg. iij. Ergo
qui promittit, cum voluerit, volitum
se quodammodo premonstrat, licet
in certum tempus relinquit: quando
sit

sit voliturus distulisseque duntaxat
voluntatem in tempus videtur. I. ex
his. C. quan. di. leg. ced. Qui verò pro-
mittit dare, si voluerit, nihil ponit, sed
actum omnino per expressam condi-
tionem suspendit. I. si quis sub condi-
tione. ff. si quis omessa caus. testam. I.
cedere diem. de verb. fig. in suam vo-
luntatem aperte obligationem confe-
rens, quod fieri nequit. d. I. stipulatio
non valet.

IOAN. CORAS. VALENT.

V L T I M. O C T O B.

1546.

Nouatio
quando in-
ducatur.

a **T**IP VLA T V R. Sim-
pliciter ex causa, * quæ ante
stipulationē deberetur, etiā
non animo nouandi: satis
quippe inducitur nouatio, eo ipso
quod stipulatio
fit sub commis-
moratione prime
obligationis. I. nō
ad ea. ad fin. ff. de
condi. & demon.
I. sicut. ff. de adim.
lega. nisi appone-
retur incontinen-
ti iuxta contractū
solemnē puta, so-
cietatis. I. duo so-
cietatem. ff. pro-
soc. quod eo casu
magis, vt robur
addatur contra-
etui, quam vt vo-
luerit à principali
contractu statim
recedere infantili-
ter variantes præsumendum sit. d. I.
non ad ea. & I. illud. §. fi. ff. ad I. Aquil.

b **G**ILLIS CALENDIS. Ianuariis
puta.

c **S**NON HODIE STIPVL A-
ri. Ut præsens sit obligatio, seu præ-
sentī die pecunia debeatur. Contra-
rium tamen prima fronte videri po-
terat, ex quo enim neque dies, neque
conditio stipulationi adiicitur, pura
cens

L. Qui sic stipulatur.

1 Nouatio quando inducatur.

2 Stipulatio secunda idem continens quando que valet.

3 Qualitates in sequenti obligat. repetitæ cre-
duntur.

XLVII. VLPIANVS.

VI SIC STIPVLA-
tur*. Quod te mibi il-
lis Calendis^b dare opor-
tet, id dare spades?
uidetur non hodie
stipulari, sed sua die, hoc est Ca-
lendis^d.

dici non debeat stipulatio, qua de agi-
tur; in qua tamen hic eleganter tradi-
tum censeri repetitas * qualitates pri-
mæ obligationis, ad quam refertur. I.
si prior. ff. solut. matr. cum in locum
prioris subrogetur. I. j. §. si sub condi-
tione. ff. vt leg. no. cauea. intellige, nisi
facta qualitatis repetitione, reddere-
tur inutilis stipulatio. I. si dari. nō item
censetur in posteriore contractu re-
petita

stipulatio
secunda i-
dem con-
tinens.Qualitas
censetur
repetita.

petita q̄ualitas beneficij personalis, quæ priori inerat actuū in præiudicium noui creditoris. I. Nescennius. ff. de re iud. nisi verba aliud inferant, vel lutū, si maritus dotem promiserit nomine mulieris, à qua diuerterat, quo casu non plus, quam facere possit dōtis futurum esse Julianus respondit. I. si

si prior. dōtis enim verbum à marito prolatum id continet duntaxat, quod in iudicio dōtis mulier consequutura fuisset. I. Mæuio. §. ff. de leg. ij.

IOANNES CORASIVS
THOLOSAS VALEN.

I. NOVEMB.

1546.

V M P E T I E R O. Dubi tationem in hoc text. facie bant hæc verba, siquidem nihil interesse videatur, vrum dari stipuler, quo casu conditio inducitur. I. si ita

legatū. §. illi si vo let. ff. de legat. j. an cùm petiero. I. qui promisit. ff. de cōditio. ind. I. quod cunque. §. non solum, hoc tit. vtro bique enim eadē est cōditio. I. si Ti tio. ff. Quan. di leg. ced. Qui circa me stipulatore mortuo, priusquam petiisse, conditio defecisse vide batur: atque ideo ius petendi ea decem ad haeredem nequaquam per tinere. I. à testato re. ff. de condit. & demonstra.

b G M A G I S. * Hāc

Magis dictio. 1 dictionem non electiū, sed compa ratiū, & sic propriè contra doct. hic accipi video, vt vtrunque includatur, & admonitio, & conditio, licet alterum, scilicet admonitio magis, hæc enim verba, cum petiero, cōditionem habere manifestum facit hic text. in fidum ait, non videri defecisse conditio. Igītū aliqua fuit cōditio, in specta saltem figura verborum.

Reddendi verbum. c G R E D D A N T V R. * Hic perpen de verbum reddere, quod propriè retrodare significat, accipi simpliciter

pro dare, quod & Celsus comprobās ait, verbum reddendi quanquam significatum habet retrodandi, recipit tamen, & per se dādi significationem. I. verbum reddendi. ff. de verb. signifi.

d Q E T Q V A S I sine mora. Hoc est, his verbis stipulator ipse vi deor dūtaxat ad monere, & cōmo nefacere promis sorē, quod ne moram faciat, sed p̄ celerrimè cùm petiero, hoc est, ad voluntatem meam paratus sit dare, quod promisit. Moram autē promissor faceret, si postquam petiisse, licet extra iudicium dare dis ferret. I. denuncia se, in princ. ff. ad I. Iul. de adult. licet in stipulationibus quæ admonitio

nem non habent, ante acceptum iudicium non dicatur quis petere, sed petere velle. I. ampli. ff. rem rat. hab.

e Q V A' M C O N D I T O N E M. Ad hanc propemodum sententiam idem Vlpian. scripsit, * Hanc adiunctionem, quam præsides prouinciarū faciunt, Tuto rem do, si satisdederit, non conditionem in se habere, sed admonitionem, vt scilicet non aliter tutori gerere permittatur, quam si satisdederit. I. rem pupillo salutam fore cauerit. I. muto. §. ff. de tutel.

NON

Verba
quæ faciūt
conditionē
vel admo
nitionem.

X L V I I I. I D E M.

I D E C E M c u m p c tiero dari fuero stipulatus, admonitio nem magis^b quan dā quod celarius redundantur, & quasi sine mora^a quam conditionem^c habet stipulatio, & ideo licet decessero priusquam petiero, non uidetur defecisse con-

pro

*Condicio
nō ex ver-
bis sed ex
mente.*

F 4 **G**NON VIDE T V R D E F E /
cisse conditio. † Quæ licet spectata
verborum figura aliqua sit. l. si Titio.
ff. Quan. di. leg. ced. ex mente tamen
contrahentium nulla scripta stipula-
tioni intelligitur.
l. Titia hæredis. ff. ditio f.
de condī. & dem.
sed executionis
tempus ad voluntatē stipulatoris dun-
taxat demonstratum, quo videlicet
præstatio rei promissæ fieri debeat. l.
stichum qui. ff. de legat. j. l. ex his. ff.
Quan. di. leg. ced. Quare ex die stipu-
lationis effectum sumit obligatio, vt
præsens, id est, pura magis, quām con-
ditionalis esse credatur. l. si ita quis
promiserit, in prín. Poterit igitur hæ-
res stipulatoris decem petere, quæ nō
petit stipulator. l. veteris. C. de contra-
hen. stipul. quod non posset, si condi-
tionalis esset stipulatio, quandoqui-
dem ius implendi arbitrariam condi-
tionem, quam potestatiuam dicunt,
vt vulgo fertur non transeat ad hære-
des. l. centesimis. §. fin. hoc titui. l. à te-
statore. ff. de condit. & demonstratio.
cum in personis expressis in disposi-
tione pro forma debeat impleri. l. qui
hæredi, in princip. & l. Mæuīus. ff. de
condition. & demonstr. † Planè con-
ditiones quæ ex euentu pendent, mor-
tuis interim stipulatoribus, ad hære-
des transmittuntur. §. ex conditiona-
li,

*Condicio-
nes ex e-
mentis.*

5

li, de verb. obligat. in Inst. & in hære-
des promissoris transeunt. l. si quis si
Titius, quanvis legatum conditiona-
le, legatario pédente conditione mor-
tuo, ad hæredes ipsius minimè trans-
eat. l. vni. §. fin au-
tem. C. de cad. tol.
Inducique solet
hæc differētia ra-

*Condicio-
nalis stipu-
latio an
transmit-
tatur.*

tio *quia stipulatio velut duorum con-
sensu constans efficacius operari de-
bet quām legatū solius testatoris vo-
luntate munitum, Accurs. l. j. C. de
pact. DD. d. §. ex conditionali. Enim
uero nos quandoq; defendimus, Ar-
bitrariam quoque conditionē ad hæ-
redes migrate. l. si prædio. ff. de in dī.
addict. si enim per alium quamlibet
extraneum impleri potest. l. Arethu-
sa, in fin. ff. de stat. hom. l. fi. ff. de cond.
instit. cur nō & per hæredem qui de-
functi personam sustinet. §. j. de iure
iur. col. v. cum presertim finis propter
quem conditio adiecta est, non varie-
tur. l. hæredes. ff. de reg. iur. Nec obstat
Pauli, VIpianiq; leges. d. l. Cētesimis.
§. fin. & hæc l. si decē. quæ de cōditio-
ne personæ stipulatoris cohærenti lo-
quuntur, si petieris, si volueris, quam fa-
tor stipulatoris morte perimi, cū nō
soleat psonæ cohæretia transire in hæ-
redes. l. sicut. §. fi. ff. qui. mo. vsu amit.

JOAN. CORAS. VALEN.

I. NOVEMBER. 1546.

a **S** P O P O N
derit. Per
stipulatio-
nem vt sequitur,
quam spōdeo, &
spopōdi verbū
fatis demonstrat.
l. cum ad præsens.
ff. de reb. cre. cūm
& illud vnum o-
lim esset ex solen-
nibus stipulatio-
nis contrahendæ.
§. in hac re, never.
oblig. in Inst. vn/
de vbi lex refert
par

L. Cum filius fam.
1. Spondeo, verbum, stipulationem notat.
2. Pater & dominus quomodo de peculio
obligentur.
3. Dolus procuratoris dominum obligat.
4. Actio in patrem morosum datur.
5. Patris, & fideiussoris similitudines dif-
ferentiae quæ.

X L I X. P A V L V S.
C Vm filius fam. stichum da-
re respondebit^a, & cum
per eum^b stare^c quomi-
nus daret, decesserit stichus, datur
in patrem de peculio actio^d, qua-

partes se ex spon-
sione cōstruxisse,
id factum stipula-
tione aduersus a-
lios interpretor. l.
vni. C. de suffrag.

b G P E R E V M.
Scilicet, filium.

c G S T A R E T.
Quia interpellas-
tus à stipulatore
non dedit. l. si ex
legati.

d G D E P E C V/
lio actio. Licit iu-
re ciuili ex alieno
cont

Pater, &
dominus
quomodo
de peculio
obligatur.

2 contractu nemo obligetur, † adeò vt nec pater pro filio, dominus pro seruo obligari queat. & l.j. & toto tit. C. Ne filius pro patre. l. dominium. C. quod cum eo. cùm tamen pater filiosam. do minúscq; seruo pe cuniam concedit, cum qua negotie tur, æquum præ tori visum est, ex horum contractu patrē, dominū ve obstringi ac conueniri posse, cùm

ex ipsorum voluntate, qui peculium concesserunt filij, & serui contraxisse intelligantur: sed limitate respectu quantitatis concessæ in peculiu. Ideo induxit etiam Prætor, vt non insolu dum, sed quatenus se illa voluntas, & sic peculij quantitas extenderet patris dominive ex contractis per filios, & seruos obligaretur. §. actiones de act. in inst. Quia ratione cōstituit hīc Pau lus, vt ex mora filiosam. qui Stichum dare promiserat, Sticho mortuo, pa ter de peculio teneatur. † Hinc autem notabis dolum præsumptum procu ratoris, aut alterius administratoris, dominum obligare; dolo nanc com paratur inexcusabilis hæc mora filij. l. quod Nerua. ff. depos. & magna ne gligentia dolus est, scilicet præsum ptus. l. magna. ff. de verbo. signifi. quæ tamen patrem de peculio obligat: vt hīc, licet dolus verus in generali con cessione administrationis semper ex clusus intelligatur. l. creditor. §. Lu cius. ff. mandat.

e § Q V A T E N V S. Id est, inquan tum. l. in hæredem. ff. de dol.

f § O B L I G A T V S. Hoc est, eatenus seu intantum actio de peculio contra patrem dabitur, quatenus, seu inquan tum filius remanet obligatus ex sti pulatione: manet autem obligatus etiam mortuo Sticho, cùm in mora fuerit, & morosus interitu rei non li beretur. d. l. si ex legati. & l. quod te. ff. de reb. cred.

g § I N M O R A F V E R I T. Quia interpellatus nondederit. d. l. si ex le

gati causa.

h § N O N T E N E B I T V R FI lius. Qui moram non contraxit, cùm speciei debitor sit: ideóq; ea perēpta, ante moram liberetur. d. l. quod te. ff.

de reb. credit. nec quidquam facit, quod pater fuerit in mora: cùm is de peculio. vt fi deissor, filius ve rò qui promisit, vt principalis ob stringatur. l. eum

qui. §. an pater. ff. de fur. fideiussoris autem mora reo non obest. l. mora. §. fi. de vſur. licet è diuerso mora rei no ceat fideiussori. l. mora, vbi pono.

i § V T I L I S A C T I O. Datur in pa trem qui moram fecit, vtilis actio ex

4 stipulatu, † sicut contra fideiussore in. d. l. mora. §. fina. ff. de vſur. non etiam directa, cùm ea filius qui contraxit, duntaxat teneretur, in quo eranuit per mortem Stichi promissi, cuius interitu promissor filius sine contro uersia liberatus fuit. d. l. quod te. d. l. si ex legati. Vbi verò Stichum promis sum pater occidisset, quoniā filio de bitore liberato in cōsequē ipse quoq; dimititur, redderetur in patrem de dolo actio, nedum vtilis ex stipulatu, quemadmodum in eum fideiussore, qui promissum hominem occiderit. l. si fideiussor. ff. de dol. l. cum quis. §. si quis pro eo. ff. de solut. Nec harum actionum cōcursus impedietur, cùm vtraque sit extraordinaria actio. l. j. §. ait Prætor. cum ibi not. ff. de dol. Eli gere tamē debet stipulator, qua actio ne experiatur, an de dolo, altera qua rum electa, scire debet sibi regressum ad alia non futurum. l. quod in hæ redem. §. eligere. ff. de tributo. & l. cum filius. §. variis. ff. de leg. ij.

k § D I C V N T V R. † Quæ dicta sunt in patre, in simplici quoque fideiussore accipi vult Iul. Paul. nam & filij fideiussor pater intelligitur, qui pecu lium filio dedit. Aequiparantur ergo quandoque à lege pater & fideiussor, vt hīc, & l. cum qui. §. an pater. ff. de fur.

Pater mo rosus actio ni conueni ri potest.

Patri, & fideiussoris similitudi nes, ac dif ferentiae.

fur. quod non per omnia verum est, sed in casibus dūtaxat expressis. Etenim pater re ipsa, sine ullo verborum administratio, eo ipso tenetur, quo peculium filio concedit. §. actiones. de actione in instit. cum tamen fideiussor alius, nō nisi cum verborum solemnitate obligetur. l. v. §. satisacceptio. Et contra filium lata sententia mox datur executioni contra patrem. l. & si condemnatus. ff. de noxalib. actio. l. si filiosam. h. ff. sol. matrīm. In fideiussorem verò præsertim contractus non fit sine novo processu executio. l. grege. §. si cum defensore. ff. de pignoris. Denique pater statim conuenitur. l. iij. §. sed utrum. ff. de minor. non item fid

fideiussor hodie, nisi excusso principali, aut præsenti. C. de fideiussor. Et ideo hodie non obtineret, quod hic dicitur: vt si moram contraheret fideiussor ad instar patris, in eum daretur utilis actio, nō enim posset moram facere principali non discusso, quantum centies interpellatus (nisi eius l. beneficio renunciatum esset.) Etenim ubi nulla cadit petitio, ibi nulla mora fieri intelligitur. l. si pupillus. nec is moram contrahit, à quo pecunia propter exceptionem peti non potest. l. lecta. ad si. ff. de reb. cred.

IOAN. CORAS. VALEN.

II. NOVEMBR.

1546.

Fideiussor
an tene-
tur, si reū
impedit.

Fideiussor a factū rei 1 promittēs.

IDEIVSSOREM A Ccepero. * Qui simpliciter fideiussit pro reo, aut promisit se acturum, & curaturum ne præstes impedimentum, effeturumque per te non fieri, quomodo mihi ire age re liceat; utrobiusq; enim idem promissum intelligitur. l. ybi autem. §. qui à Titio, & fideiussorem factum rei promisso, cum factum alienum inutiliter promittatur. l. stipulatio ista in prin. etiam à fideiussore. l. sicut reus. ff. de fideiuss. non item de se, vt accipiendum est, vt scilicet fideiussor se facturum promiserit, cum non in aliud, quam principalis obligari possit. l. Græcè. §. illud, & §. si quis Stichum. ff. de fideiuss. sed (vt dixi) se acturum vt reus faciat, cuius rei utilis est promissio. §. si quis aliū de inutil. stipul. in instit.

b **G**P E R F I D E IV S S O R E M steterit. Id est, fideiussor me impedit, quomodo mihi ire agere liccat.

c **G**NEVTER TENETVR. Di recto

recto scilicet, non tu reus in primis qui non me impediisti, * quique ex facto fideiussoris non obligaris. l. mora. non item fideiussor impediens, cum is non promiserit se non impediturum, sed dum taxat acturum ne prestat reus impedimentum. Verum, quoniam mora sua unicus que nocere debet: lege, in condemnatione. §. penultimo. ff. de regul. iur. etiam fideiussori. l. si libertus moram. ff. de oper. libert. licet fideiussor im-

pediens directo ex stipulatione non teneatur: utilis tamen actio in eum dabit. l. mora. §. si. ff. de usur. vel quoniam meo iure me vetat uti, poterit ut quilibet aliis iniuriarum conueniri. l. qui pendente. ff. de act. empt. l. iniuriarum. §. si quis met. ff. de iniur.

d **G**V T E R Q V E. Et promissor per quem factum est quomodo mihi ire agere liceret, & fideiussor cui nocet factum principalis. l. mora. §. fin. ff. de usur. l. mora. hoc tit. et l. si à colono. §. si. ff. de fideiuss.

TVVM

a V V M F I E R I . Quomodo
nus, scilicet mihi ire agere
liceat.

p E R H A E R E D E M
fieri videtur. Etiam si alius me prohi-
beat.

b Q U A N V I S
absit. Tempore quo
præstatur impedi-
mentum, quia fin
ge familia hære-
dis eo absente, &
ignorante prohi-
buit stipulatorem
ire agere.

c G E T I G N O
ret. Defunctū per
stipulationē pro-
mississe, neque per
se, neque per hære-
dem suum fieri,
quominus stipula-
tori ire agere lice-
ret. † Hincq; nota
infixam esse ad eō
personæ hæredis
obligationem de-
functi, vt hæres quanuis absens, &
ignorans promissioni quam fecit de-
functus dicatur contrauenire, atque
ideo mero iure teneatur; quoniam au-
tem error alieni facti tolerabilis est. 1.
fin. ff. pro suo, atque ideo eorum igno-
rantia iusta, qui succedunt in locum
alterius. 1. qui in alterius. ff. de regul.
iuris, æquitatem fortiter pro hærede
qui ignorat pugnante, restituetur in
integrum ex clausula generali, si qua
mihi iusta causa esse videbitur. 1. j. §. fin. ff.
Ex quib. caus. maior. nam & hæredes
in ea qua sunt ignorantia, secundum
æquitatem se tueri posse, præmonstra-
uit Aristot. in III. de Anima. Cap.

d G E T I D E O . Quoniam absens est,
& ignorans.

e G N O N F A C I T Q V O D F I E-
ri ex stipulati oportet. Verbo facii,
non factū intellige, 1. vbi autē. §. qui id

quod, vt sensus horum verborum sit,
hæredem promissoris quanuis absen-
tem & ignorantem impedientem sti-
pulatorem, quominus liceat ei ire age-
re non facere, quod ex stipulati opor-
tet, id est, aliter fa-

cere quam pro-
missum sit. Ete-
nim impedit sti-
pulatorem, cum
eum non impedi-
ri, neque per se, ne
que per hæredem
suum defunctus

3 promisisset. † Nec
arbitretur hic q; s;
piam stipulatio-
nem non commit-
ti, cum ab hæredi-
non sit ex propo-
sito contrauentū,
sicut & in condi-
tionibus dicimus,
qua si fato imple-
antur, nō uidetur
obtemperatū vo-
luntati. 1. i. in fin.

ff. de condit. & demonstr. Etenim il-
lud in ultimis voluntatibus obtinet
quas exactè seruari, vt magis cōgruit
menti testantis, lex vbiique constituit,
nos de contractibus agimus, in qui-
bus cum strictè verba spectemus, ea
quoquomodo, siue data opera, siue
fortuit effectum habere satis est. 1.
cum seruus.

f G P E R P V P I L L V M S T E/
tisse. † Licet prohibeat ipse, aut alius
eius nomine, cum eius sit ætatis, vt nō
intelligat quid agat, & quid videat
ignoret. 1. j. §. fin. C. de fal. monet. nec
enim scire, neque discernere talis ætas
potest, non magis quam furiosus. 1.
pupillus. ff. de acquiren. hæred. Vnde
non facit moram debitor, qui ad pu-
pilli creditoris interrogationem non
soluit. 1. cum quidam. §. si pupillo. ff.
de vslr. Quod si nullum pupilli fa-
ctum consideraretur, quia tota dispo-
sitione ex persona patris, et usdēm q; fa-
cto descendenter, pupillo non subueni-
retur. 1. apud Julianum. §. j. ff. Qui ex

*Contrauen-
tū ex pro-
posito.*

*Pupillo
quādoque
non subue-
nitur.*

§. In hac.

N H A C S T I P V-
latione, neque per te
neque per hæredem
tuum fieri^a, per hæ-
redem fieri uide-
tur, quanuis absit^b & ignoret^c, &
ideo^d non facit quod fieri ex sti-
pulati oportet^e. Non uidetur au-
tem per pupillum stetisse^f ex hu-

caus. in pos. ea. l. fin. C. si aduer. ven. pign. Nec enim per ætatem cuiquam succurrit lex, nisi ab eo aliquid gestū sit. l. ait prætor, in princip. ff. de mino. Et si aduersus hæreditatem facientem committitur stipulatio, ex contractu defuncti. l. ad diem, multò magis contra pupillum, qui nullum aduersus gesta defun-

functi ex sua persona priuilegium habet. d. I. apud Julianum. §. i. g. EX HVIVSMODI STIPULATIONE. Neque perte, neque per hæredem tuum fieri.

h. GHAERES Erit. Et impedierit stipulatorē quo minus iret ageret, aut non prohibuerit impedimentum ab alio præstari.

- a. **O M I**nīs. Pamphilus putata.
- b. **S E T S E R**uus. Pamphilus promissus.
- c. **T D E C E S S**erit. Ante tamen diem in quem promissus erat.
- d. **T P E R E V M S T E T I S S**E. Et

I. PROMISSOR HOMINIS ante diem in quē promiserat interpellatus sit, & seruus b deceperit c: non uidetur per eum stetisse d.

IOAN. CORAS. VALEN.
III. NOVEMBER. 1546.

Et ideo interitus ad eum non pertinebit, cùm facta non opportuno tempore interpellatio nihil opere tur. l. si soluturus. ff. de solut.

- a. **R**ERTE NON FIERI. Quominus mihi ire agere liceat.
- b. **G**NON hoc. Tantummodo.
- c. **T V T F A C E R E P O S S I M**. Dādo operā ne filius, seruus, aut aliis de familia tua, quique à te prohiberi potest, me impeditat. l. in lege. ff. loca. l. iij. ff. de noxa. l. fluminum. §. quanquam. ff. de damn. infect.
- d. **T Q V A N T A** pecunia. * Verba sunt stipulationis emptæ hæreditatis, si enim mihi hæreditatem vendis, stipulator à te ita, **Q**uanta pecunia ex hæreditate Tity ad te peruenierit, dolō ve malo tuo factū erit quominus perueniret.

*stipulatio
empta ha
reditatis.*

N. ILLA STIPULATIONE, perte non fieri c, non hoc b significatur, nihil te faciendum est, sed vt omnies res, & mobiles, & immobiles continent, accipi debet. l. quisquis. ff. de leg. iij.

e. **T Q V I D E**git, Id est, qui curauit & effecit. **G**P ER VENIRET. Ut quoniam dolo malo fecit, quom

1. Stipulatio emptæ hæreditatis.
2. Pecunia verbum generale.
3. Officij necessitas.

L. In illa.

niat, restituere sp̄ondes? l. cum stipulatur. ff. de verb. sign. l. venditor ex hæreditate. ff. de hæred. vel act. vend. l. si creditor, in princip. ff. de pecul. * Cūm autem pecunia verbum generale sit, omnia omnino continens corpora. l. pecunia. ff. de verb. signi. l. iij. in fin. C. de const. pecun. c. totum. j. quæst. iij. non ad pecuniā numeratam duntaxat hoc loco referendum est, sed vt omnies res, & mobiles, & immobiles continent, accipi debet. l. quisquis. ff. de leg. iij.

*Pecunia
verbum.*

niat

quominus ad eum peruererit, & hoc emptori, eidēmque stipulatori præstari debeat. l. ij. §. sed & si quid. ff. de hære. vend. cùm illud quoque ad eum peruenisse intelligatur. l. si verò. §. perue- nisse. ff. solut. matri. & proinde ex stipulatione cōueniatur, sicuti si re ipsa ad eum peruenisset. l. j. §. pen. ff. si quis omis. caus. testa. Promisisse nāque in- telligitur, non tantum de eo quod ha- beret: sed & de eo quod habere po- tuisset. Quod si nihil p̄mitteret debi- tor, sed lege duntaxat nō alienare ad- stringa

stringatur, culpandus nō est, qui cum posset aliquid acquirere, non id agit, ut acquirat. l. qui autem, in princip. ff. 3 Quæ in frau. cred. + Nec obstat quod de tutore, & curatore, similibusq; ad- ministratoribus, quibus imputatur si quod possunt, nō acquisierint. l. quic- quid. C. Arbi. tut. nam ad id ex neces- sitate officij lege obligantur. l. pupillo rum. C. de admin. tutor.

JOAN. CORAS. VALEN.

III. NOVEMBR.

1546.

a **L I E N V M.** Idem si pro- prium, si tamē sine facto do- mini eripiatur in libertatē. l. si quis in graui. §. si ex stipu- latu. ff. ad Sylla. quod multis casibus quibus pro præ- mio seruus liber- fit contingere po- test memoratis ab imperatore, in tit. C. qui. ex cau. ser. pro præm. liber. idēmque censem- dum si principis voluntate ob insi- gne fortasse serui factum libertatē seruus acciperet, quod licet non fa- cile cōtingat, eue- nire potest. l. ij. ff. de natal. resti- tuendis.

b **G A D L I B E R T A T E M.** Sine mora, culpa & facto promissoris. §. si res legata. deleg. in inst.

c **G N O N T E N E T V R.** Sicut si ser- uus deceſſisset, cùm morti similis sit manumissio. l. si mihi alienum. ff. de solution. + Et quoniam libertas res inestimabilis. l. libertas. ff. de regulis iuris. nec pecunia lui nec reparari po- test. l. procurator. §. fin. ff. Rem ratam hab. Ea autem in obligatione consi- stunt, quæ pecunia lui præstarique possunt. l. statulib. §. illud. ff. de statul

2 statulib. + Et ita hinc habes quod de- bitor speciei quemadmodum perem- pta specie ante moram liberatur. l. quod te. ff. de rebus cred. l. si ex legati, hoc titul. ita re exempta è commercio hominum, vt hīc, & l. qui res. §. a- ream. ff. de solut. l. si alienum. ff. de legat. j. & §. si res legata, de leg. in inst.

L. Is qui.

1 *Manumissio morti similis.*
2 *Debitor specie exempta liberatur.*

L. IDEM.

S Q VI ALIE- num seruum pro- misit: perducto eo ad libertatem^b, ex stipulatu actione non tenetur^c, sufficit enim si dolo culpa uecareat^d.

d **G C V L P A'VE** careat. Nam & in alieno culpa ad- mitti potest. l. cū res. §. sed si alie- nus. ff. de legat. j. veluti si promis- sor solutionem moratus est. l. si seruum. §. si au- tem.

JOANNES CORASIVS
TOLOSAS VALENT.

III. NOVEMB.

1546.

L. In conuentionalibus.

- 1 *Conuentionales stipulationes.*
2 *Prætoriae stipulationes.*
3 *Prætorias solus Prætor interpretatur.*

in 2

*Manumis-
ſio similiſ
morti.*

*Conuentio a
nales stipu
lationes.*

ONVENTIONALibus. ¶ Conuentionales stipulationes sunt, quæ ex si multaneo partium cōsensu contrahuntur. §. conuentionales, de diuisio. stipula. in Inst. quarū Pompon. tot genera dicit esse, quot rerū cōtrahendarum. l. stipulationum. i. ad princ.

b G C O N T R A hentes dant. Pendent enim hæ stipulationes ex contracto negotio, hoc est, ex eo qd inter contrahentes gestum est. d.l. stipulationū. Vn-

de in his sicut in cæteris contractibus id sequimur, quod actum est. l. semper in stipulationibus. ff. de reg. iur. l. eum qui Cal. in princ. hoc tit.

Prætoria. c G P R AE T O R I A E S T I P U lationes. ¶ Id est, quæ à mero prætoris officio profiscuntur. d. l. stipulationum, in princ. vt damni infecti. d.l. & l.j. ff. de præto. stipulatio.

d G E X M E N T E P R AE T O RIS. Mens prætoris in stipulationibus præt

*Vacua pos
ſeſſio.*

ACVAM POSSES sionem. ¶ Vacua possessio dicitur, quæ ab alio neque corpore, neque animo: & ita neque naturaliter neque ciuiliter possidetur. l. ij. §. fi. ff. de act. emp. l. fi. vbi Accurs. C. vn. vi. etiam si res obnoxia sit seruituti. l. Mæuius. §. fundo. ff. de leg. ij. licet hoc casu libera dici nequeat. l. si profundo. C. de transactio.

b G T R A D I pro miserit. Ex causa finge venditionis.

prætoriis æstimanda est, vnde eius est interpretatio, si ambiguus sermo ac ciderit. l. in prætoriis. ff. de præt. stipu. e Q Q VI E AS PROPOS VIT. Et quam ob causam prætoriarum no men meruerunt.

d. l. stipulationū.

f G N E Q V E detrahere. Partibus, stipulatione præatoria rema nente. Sed si quid vel addi, vel de trahi, vel immu tari in stipulatio ne oporteat; præ toria erit iurisdi ctionis. l. j. §. fi. in ff. de præto. stip.

3 *cūm omnis eius stipulationis in terpretatio ex mēte prætoris pendeat. d.l. in prætoriis. Quod si partes non nihil detrahant, vel adiificant, vt pos sunt. l. si dictum in princ. ff. de euict. l. j. §. stipulatio duplæ. ff. de præto. stip. desinet esse præatoria stipulatio, & in speciem conuentionalis migrabit: nā & generaliter, cūm adiicitur vel de trahitur aliquid actui, actum vitiare constat. l. j. §. si quis simpliciter & no uū creari. l. ius ciuile. ff. de iust. & iur.

*Prætor so
lus præto
rias inter
pretatur.*

*Nudū fa
ctum.*

c G N O N N V D V M F A C T V M.

2 Id est, nudam rei traditionem. ¶ Cæ terum in promissione rem tradi sim pliciter diuersum est. l. si rem tradi. Et quod dicit Pompo. eum qui fundum tradi stipulatur,

vacuam quoque possessionem tradi intelligi stipulari. l. datio. §. j. ff. de act. empt. obti nct in contractu venditionis, cūm & in eo dominū translatio, si ven ditor dominus sit lex empt. in prin cip. ff. de act. empt. non etiam in sim pli

NON

1 QVIS vacuam pos ſeſſionem tradi pro miserit: nō nudum factum hæc stipula tio continebit, sed

cip. ff. de act. empt. non etiam in sim pli

placi stipulatione. d. l. si rem tradi. l. si stipulatus. ff. de usur.

- Causa bonorum.*
- d **G S E D C A V S A M B O N O**
rum. † Hoc est, effectū & utilitatem possessionis honorū, ut in lite de posse stipula tor semper super causam bonorum. l.
rior futurus sit. l. emptorem. §. j. ff.
de actio. empt. Hæc enim est propriè causa bonorum, ut auocari res non possit ab eo, qui accepit. l. si rem meā. ff. de solutio. In bonis quippe nostris rem habere intelligimus, quoties possidentes exceptionem, aut amittentes ad recuperandam eam actionem habemus. l. rem in bonis. ff. de acqui. r. cr. do. Nec ignoro aliter hæc verba creberrimè exponi, ut dominium notent vel

vel causam usurpationis, hoc est, ut accipiens dominus fiat, titulus habilis præcedat ad dominij translationem, & tradens dominium habuit. l. traditio. ff. de acqui. r. domi. l. ex empto.

in princ. ff. de act. empt. dominio vero non existente apud traditum,

conditionem acquirat usurpiendi. l. clavis. ff. de contrahend. emption. Sed mihi mea magis arridet interpretatio, ut quæ magis verbis conueniat, & apertioribus iuuetur textibus.

IOAN. CORAS. VALEN.

V. NOVEMB.

* 546.

a **C O M M O D I S S I M U M** est. Stipulatori præsertim, ne contra eum interpretatio fiat. l. stipulatio ista. §. in stipulationibus.

- Verborum multiplicatio.*
- b **S C O N T I** neantur. † Ne patet via sophistis cauillandi, & quia stipulationib. non comprehensa pro neglectis, & omisis habentur. l. quicquid ad strin- genda. Commodissimum itē est, plerunque nō necessaria dubitationis tollenda causa inferere, quibus licet superuacue aspersis iuris communis dispositio non impeditur. l. qui mutua, in princ. ff. mandat. l. quæ dubitationis. ff. de regul. ius. & anxie cavailliones vitantur. cap. non aestime- mus. xij. q. ij. nec mutat rerum substantiam, non necessaria verborum multiplicatio. l. pediculis. §. Labeo. ff. de aur. & arg. leg.

c **G D O L I A V T E M C L A V** sula. Generalis, que ad certum dolum non refertur. Etenim dolum malum abesse abfuturumq; solebant in contrac- tibus veteres simpliciter stipulari. l.

idem iuris, ubi dixi.

d **G A D E A** pertinet. Dunata-

e **G E T A D I N** certos casus. Id est, † non expres- sos, quibus dolus committi potest: nec enim dolis clausula, quæ stipulationibus sub- iicitur, ad eas partes stipulationis pertinet, de quibus nominatim cavitur. l. dolis

*clausula
doli.*

clausula. indeque vulgo effertur clau- sulam generalem ad specificata non referri. l. coharedi. §. qui patrem. ff. de vulgar. l. vxorem. §. felicissimo. ff. de legat. ij. dico in d. l. dolis. licet similia specificatis contineat: ideoque Vlpia. non est nouum, inquit, ut lex specia- liter quibusdam enumeratis generale

DOLI

m 3

subiicit verbum, quo specialia complectatur. I. si seruus seruo. §. inquit lex. ff. ad l. Aquil.

IOAN

- a LIAS. Id est, aliter.
 b SPECIES. ¶ Species fit g CORPORVM. Id est, specierū, species. ¶ quoties genus ipsum in certam demonstrationem con trahitur, ut si hominem, qui genus duabus. ff. commod.
- i. relictō hoc confuso nomine certo designem demonstrato, nempe Sticho. h CVIQUE DEBENTVR. Huius respōsi exemplum paulo post annecit Julian. in vers. veluti. Ratio nem autem eā es se puto, quoniam species inter se diversae, bonitatis sunt aut aestimationis. Et ideo ne alter hæredū, aut dominorum plus altero consequat. l. quoties. §. hæredes. ff. de hæred. instiit. nō numero rerū, sed per partes corporum fit diuisio. l. cūm Stichus. ff. de solut. Quæ ratio in generibus cessat, ea quippe eandē functionem & aestimationē inter se si non diuersa sint, recipiunt. l. i. §. mutui. ff. de reb. cred. compēsatio-
- c GALIAS GE- nera. ¶ Genus in iure ciuili variè acceptū, hīc propriè, & signifi canter stat notans id, quod sui natura incertum, confusum & informe plures sub se species continent, per quas certius fieri potest, vt homo genus est, plures in sese homines continens. l. Mæ uius. §. duorum. ff. de leg. i.
- d GINTER DO minos. Seruū com munis, qui species plures veluti Stichum, & Pamphilum stipulatus est.
- e GET INTER HAERIDES. Cūm liber homo, qui species stipulatus est, pluribus hæredibus relicitis decepsit.
- f PARTES. ¶ Quotæ seu quoti taturæ veluti dimidia tertia, quarta, & sic de similibus, neque enim intel ligendus est hic text. de partibus dis cretis & separatis, vt videlicet pars corporis Stichi peti possit: cūm ita facta specierum diuisio subiectum cor rumpat, ideoque partes huiusmodi peti nequeant. l. in commodato. §. duab.
- g CORPORVM. Id est, specierū, seu rerum in stipulationē deductarū.
- h CVIQUE DEBENTVR. Huius respōsi exemplum paulo post annecit Julian. in vers. veluti. Ratio nem autem eā es se puto, quoniam species inter se diversae, bonitatis sunt aut aestimationis. Et ideo ne alter hæredū, aut dominorum plus altero consequat. l. quoties. §. hæredes. ff. de hæred. instiit. nō numero rerū, sed per partes corporum fit diuisio. l. cūm Stichus. ff. de solut. Quæ ratio in generibus cessat, ea quippe eandē functionem & aestimationē inter se si non diuersa sint, recipiunt. l. i. §. mutui. ff. de reb. cred. compēsatio-
- Partes 3 quotæ & discretae.
- i. némq; idcirco admittūt. l. i. §. item si cūm me. ff. si pars hæred. pet. Ideoque numero stipulatio generū diuiditur. d. l. cūm Stichus, & l. si cētum, hoc tit.
- j GENE RA S TIPVL A mur. Veluti, duos homines vt in fin. explicat Iurisconsult.
- k GNV MERO FIT IN T E R eos diuisio. Vt singuli homines singulis hæredibns stipulatoris debeant, nō autē vtricq; heredū pars singulorū ho minum dimidia. Rationē iam scripsi.
- l. GELVTI. Proponit exemplum prīmī dīcti, cum scilicet species stipulamur, quo casu traditū est partes corporum

porum cuiq; de-
beri.

m G S I A V T E M
idem. Affert hoc
loco exemplum
dicti posterioris, cum genera stipula-
mur, quo casu responsum est; non

per

autem idem " duos homines" sti-
pulatus fuisset, singuli homines
singulis hæredibus eius debentur.

per partes corpo-
rum, sed numero
fieri diuisiōnem.
n G D V O S H O-

mines. In genere
non facta certiore hominum demon-
stratione.

a P E R A R V M. De ope-
ris libertorum agit h̄c Iu-
riscon. quas ita finiuit: vt
sint diurnum officium. l. j.
opera officiales & fabriles. ft. de oper. liberto. † Earum aliae officiales sunt, quæ personam domini, cui præstanda sunt officia, hoc est, ministeria res spiciunt, vt assur gere domino, co mitaricq; dominū.

l. si non sortem. §. libertus. ff. de condit. indeb. l. operæ in rerū. l. quod n̄ si, & leq; demum. ff. de oper. libert. Aliae sunt operæ fabriles à faciendo appellatae, quæ cùm plerunque in artificio consistat. l. fin. ff. de ope. ser uorum. Artificiales quoque dictæ sunt d. l. operæ, & sunt illæ, quæ ad

personale domini ministerium non referuntur: sed in labore & opera manuum (ad utilitatem domini tamen) fundatur: vt scribere librum, pingere tabulam. d. §. libertus. l. vt iuris iurādi. §. dabitur, & d. l. operæ in rerum. ff. de oper. libert.

b G E N E R A C O M P R E H E N-
duntur. In quibus diximus principio huius legis, non per partes sed numero fieri diuisiōnem.

c G S E D I N N V M E R V M C E-
dit. Verbi gratia, si communis seruus stipulatus sit à liberto operas plures,

vt scribere duos codices Iustiniani, pingere duas imágines Cæsaris, aut operas decem dierum, non per partes scripturæ cuiusque codicis, aut tabula, vel etiam singulorum dierum operarū diuisio fiat:

sed per numerū, vt vni ex dominis vnum codicē scribat, alteri alium, vni vnam pingat tabulam, aliam alteri, vt quinque diebus, vni domino, aliis quinque libertus operas præstet. l. libertus qui post. §. j. & fi. ff. de oper. libert. Et idem si dominus ipse à liberto operas plures stipulatus duobus hæredibus relictis decesserit, neque enim in partes operarū, sed in numerum cedet diuisio, vthīc.

P E R A R V M "sti-
pulatio similis est
his stipulationibus
in quibus genera
comprehenduntur,
& ideo diuisio eius stipulationis
non in partes operarum, sed in
numerum cedit". Quod si unam
operam seruus communis stipu-
latus fuerit, necesse est utriquedominorum partem operæ tantum
quantum in seruum habuerit pe-

d G Q V O D S I V N A M O P E-
ram. Veluti, scripturam vnius libri, pī-
cturam vnius tabulæ, aut operam v-
nius diei.

e G P A R T E M O P E R A E. Ergo
2 & deberi, & peti potest pars operæ, vt
hīc, & l. si quādo. ff. de ope. liber. cum
tamen sub eodem tractatu Pompon.
& Vlpia. responderint per horas par-
tem operæ solui non posse, quia id sit
officij diurni, generaliūscq; neque pro-
mitti, neque solui, neque deberi, nec
peti pro parte posse operam. l. operas,
& l. libertus qui post, illo tit. & idem

*opera
pars debe-
ri peti
potest.*

vt

m 4

Vlpianus absolute dixerit, operæ stipulationem diuidi non posse. I. stipulationes non diuiduntur. versic. idem puto. Ingens videtur inter has II. pru gna. Tu breuiter dic in dominis, & hæredibus ex parte petitionem operæ necessariò diuidam esse. Cùm enim non tota singularis debeatur, ne cessariò pro rata experiūtur, quod & hic aperit Julianum. dum ait, *Necessitatem est utriusque domini norum partem operæ* 1. *Facta personam non egrediuntur.* tantam quantam in 2. *Dignitatis nomen rem facit in successorem seruo habuerit petere.* Alioquin autem neque promitti, neque solui, nec peti, nec deberi potest opera pro parte. d.l. libertus qui post. §. i. & fin. eiusdemq; obligatio omnino diuisionem nō recipit. dicta I. stipulationes non diuiduntur.

f. G P E T E R E. Cùm enim, p ea parte duntaxat, operam quæsierit, inepte ad totam operam ageret, cui non in totum opera debetur. Quare agere volenti necessarium est partem operæ petere.

g. G A E S T I M A T I O N E M. Operæ quoque recipiunt æstimationem. I. si non sortem. §. libertus. ff. de conditio indebit.

h. G M A L I T. * Et ita, cùm hoc sit in meram liberti promissoris voluntatem positum indicat, vt omnes putant hic textus aperte obligatum ad factum, non cogi præcisè facere; sed æstimationem in pecunia numerata soluendo liberari. Sed cùm apud me diuersa opinio verior sit, non tantilum me mouerit hic text. in quo eam libertatem promissor libertus non ex natura obligationis facti, sed propter prestationis difficultatem ex dissensi patrōrum; quibus vñica debebat opera manantem, id quod pleniorē manu, in II. Miscellattigimus.

i. G L I B E R T V S O F F E R R E.

Fit quippe æstimatio per pecuniam numeratam, quæ sine cuiusquam in commodo semper sectionem admittit. I. ij. §. & harum, & I. in executione. §. primo.

k. G P A T R O N I.

Quibus opera debetur.

l. G V T H I S. P A T R O N I S.

m. G C O M M U N I T E R. Id est, in communione non separatum.

n. G E D A N T V R.

4. * Quid si operam promissam non item æstimationem libertus offerat, nec patroni

consentiant, vt communiter edatur? dubium hoc nemo pugnit, cùm tamen maximè sit necessarium. Ego dicere quod si opera præterita est, quod contingit post inductionem. I. si quis hac I. §. iudicium. ff. de oper. liberto. quoniā ea si officialis sit, iam dari non potest, & etiam si fabrilis sit, contraxit moram libertus ad æstimationem, & etiam pro parte conueniri poterit. I. nec patronis. C. de oper. libert. I. si quando. ff. illo tit. quæ ad id quod cuiusque patroni interest reuocabitur. I. loci. §. si fundus. ff. si seruus ven. alioquin si moram non fecerit libertus, cùm cogi non debeat creditor aliud pro alio recipere. I. ij. §. mutui. ff. de reb. cred. multò minus ipse debitor cuius causa fauorabilior est. I. fauorabiliores. ff. dereg. iur. aliud præstare, quād debeat cogi debet. Itaque tunc non puto in compellendum libertum qui operā promisit, eiusdem æstimationem persoluere, sed potius crediderim cogendos patronos agentes consentire, vt opera promissa communiter edatur.

IOAN. CORAS. VALEN.

V I. NOVEMBER.

1546.

SVC

b **S**V C C E S S O R I B V S eius. Scilicet, Titi adiecti. R E C T E S O L V I tur. Etenim adiectus nihil iuris habet, sed in eo merum factum residet: ideoque nec pignus accipit. l. si qui promisit. ff. de pign. nec fideiussorem. l. si mihi. ff. de soluti. nec quoquomo do ad acquisitionem obligationis, sed nudo facto recipie dæ solutionis destinatus est, quæ solutio & ipsa facti magis quam iuris est. l. consilio. ff. de cura furio. + Cum igitur que facti sunt, personam non egrediantur, ideoque ad hæredes minimè transeant. l. qui hæredi, in princ. ff. de condit. & demon. solutio in personā adiecti collata alteri nem pe

pe domino, aut hæredi fieri non poterit. l. si stipulatus, in princip. ff. de solutione. licet stipulationes regulariter transeant ad hæredes. l. veteris. C. de contrah. stipul. si tamen nomine pro-

prio quis adiectus

fit, vt & hic Ti-

² tius fuit: nam si sub dignitatis no-

mine, transiret sol

uendi facultas in

successorē digni-

tatis. l. annua. §.

Attia. ff. de annu.

leg. c. quoniā ab-

Facta non
egrediu-
tur per-
sona-

nam.

V M Q V I S sibi aut
Titio dari stipulatus
est, soli Titio non
etiā successoribus e-
ius "recte soluitur".

bas, de offi. dele. perpetuò quippe du-
rat dignitas, nec vlo tempore perit. l.
proponebatur. ff. de iud. c. si gratiōsē,
de rescript. in vj. c. liberti. ij. xij. quæ-
stion. secunda.

I O A N. C O R A S. V A L E N.

V I. N O V E M B R.

1546.

personas copulatas. l. reos. §. cum in
tabulis. ff. de duo. reis.

d G S T I P U L A R I. Parū habet hæc
decisio dubitationis, cum vna decem
(vt cum Iuriscon. loquar) ad vtrius-

que stipulatoris
personam referan-
tur, & non multo
antè responderit
Vlpia. quod etiā
si decem essent in
cuiusque personam
repetita, quia mihi
decem & Titio dece
stipularer, adhuc
semel tantum de-
berentur. l. stipu-
latio ista. §. eum
qui ita, quo loco
tractauit an inte-
gra decem, an tan-
tū quinque mihi
debeantur, quod in
personā tertij

L. Eum qui ita.

1 Vna decem.

2 Et copulativa.

L VI. IDEM.

V M Q V I I T A
stipulatur, mihi &
Titio decem dare spon-
des, uerissimile est
semper una decem
communiter sibi & Titio stipu-
lari, sicuti qui legat Titio & Sem-
pronio non aliud intelligitur
quam una decem communiter

stipulationem nō valere certum sit. l.
stipulatio ista. §. alteri. Tu ibi vide.

e G T I T I O, & Sempr. Decē subaudi.

DVO

vna decē. b G V N A D E "

1 cem. + Hic loquen-
di modus, vna de-
cem, vna quinque
et sic de similibus,
barbarus est visus
Vallæ, in III. Ele-
gantiarum, Iuris-
cōsultos, & quos-
cunque iuris stu-
diosos immodestè
taxās, de quorum
imperitia (inquit)
Quid multis di-
cendum cum pu-
tent recte dīci vna
quinque, quasi vna
sit nomen, nō ad-
uerbiūm.

c G C O M M U N I T E R S I B I E T
Copulati- 2 Titi. + Etenim copulatura, &, ora-
na, &. tionis vim pro virili distribuit inter perso

f **G D V O B V S** duobus legareſ. legare. Secus ſi dena T̄tio & Sē- pronio legata eſſent. I. ſi quīs testa- mento. in prin. ff. de leg. j. cuius rei ra- tionem posui in d. §. eū qui ita. Rur- ſus obtinet, quod h̄c dicitur, vbi co- pul

pulatim duobus legaretur, quo ca- ſu vnuſquīſque,

ad partem admittitur. I. ſi duobus. in princip. & I. ſi pluribus. ff. de leg. j. ſe- cus ſi separatiſ & insolidum. I. qui duos reos. §. ff. de leg. ij.

a **T T I T I V M.** Ad quem ſolum, quia promiſſor bo- na ſua peruenitura stipula- tionis tēpore existimabat, eam dūntaxat contractui adiecit, & cum h̄ereditis qua- litate obligauit. I. tale pactum. §. fi. ff. de pact. I. cūm pater. §. cūm exi- ſtimaret. ff. de le- gatis ij.

b **T P E T E R E** tur. Cum ſoliuſ Titij mentio fa- cta eſſet; inclusio autem vniuſ per- ſonæ aliarum ex- cluſionē arguat. I. cum prætor. ff. de iudi. I. maritus. C. de procur.

Pactū con- cumentum. **c** **T P A C T V M** cōuentū. *Quod tacitē resultat ex persona Titij h̄e- redis expreſſa in ſtipulatione, tacit-

to autem conſenſu conueniri poſſe palam eſt. I. ij. ff. de pact. neque verò putandum pactum cōuentum idem eſſe cum ſtipulatione; quādoquidem pactum conuentum ſignificant eam tantum cōventionem quæ propriūm contractus nomen non aſſumit. I. pa- cta conuenta. ff. de contrah. empt. §. præterea. de except. Conuentum ideo appellatum quod nō lege aliqua vim robūrque accipiat, ſed ſola conuen- tione ſuſtineatur; qđ & Cice. ij. Rhe- tor. ad Herēn. oſtendit. Sunt item pacta, inquit, quæ ſine legibus obſeruātur ex con- uentu quæ iuri präſtare dicuntur. nec quic- quam

§. Te & Titium.

1 *Pactum conuentum.*
2 *Heres quomodo defunctum repræſentet.*
3 *Heres vnuſ obligatione ſolui potest.*

E & Titium "hære- dem tuum decem datu- rum ſpondes, Titii perſona ſuperua- cuē cōprehensa eſt. Siue enim ſolus heres extiterit, in ſolidum tenebitur, ſiue pro parte eodem modo quo cæteri cohære- des eius obligabitur. Et quanuis conueniſſe uideatur ne ab alio hæ redequām à Titio peteretur b, ta- men inutile pactum conuentum cohæredibus eius erit d.

in buccam veneſit futile euomen- tes vel pactum cōuentum & pactum ſine adiunctione eadē eſſe per omnia falſō ſibi peruaderunt vel pacti con- uenti verbo contractum quemcunq; nomiñatum: atq; adeò pacta omnia quæ veſtīa vocant, contineri. Quæ omnia latius in tractatu pactorum diſputo.

d **C O H A E R D I B V S E I V S** erit. *Tenebuntur quippe omnes pro hæreditariis portionibus. I. j. C. ſi cer- petat. I. pro hæreditariis. C. de hæred. actio. quanuis Titius ſolus nomina- tus ſit; eius namque perſonam ſuper- uacuo

Heres pro- qua parte defunctū refeſrat.

2 uacuo expressam,dixit Iulian.¶ quan doquidem vbi sunt plures hæredes vnusquisq; defunctum pro parte sua duntaxat representat, pro portionib; verò cohæredum censetur extra neus. l. cum à matre. C. de rei vendic. in personam autem extranei conce pta stipulatio inutilis est. §. si quis a lium, de inutil. stipulat. Hæc quoque in stipulatione facti negatui obtinēt, vt si neque per te, neque per hæredem tūm Titum fieri, quominus mihi ire agere liceat stipuler, Titio prohibente cohæredes omnes nedum Titius

tius teneantur. l. Julianus, in prin. quo fit vt cohæredes à Titio indemnitatis cautionem rectè postulent. l. hæredes. §. in illa ff. famil. erciscum. ¶ Licet autem pacto vnuis hæredum grauari nequeat vt hic: à grauamine tamen liberari, & solui obligatione potest. l. attis. ff. de pacr. Neque enim vni ex hæredib; propicere vertitū est. l. cuius. ff. de pacf. dot. vt ita semper liberatio ni magis faueatur. l. Arrianus. ff. de act. & obliga. Reliqua quæ ad matrem huius §. pertinent, tā in d. l. auus, quām in l. continuus. §. fi. scripsimus.

Hæres Y-
nus dissol
ui potest
obligatio
ne.

stipulatio
sibi aut al
teri disiun
ctiū.

a **V T F I L I O.** Et ita loquitur ¶ hic text. cùm stipulatur quis sibi, aut alteri disiunctiuè, quo casu ille alter adiectus censemur ad solutionem recipiendam; illi q; etiam inuito stipulatore, cui soli quæ sita est actio, rectè soluitur. l. a. l. iud. & l. fin. C. de solutio. Cùm autem coniunctim quis sibi & alteri stipulatur, adiiciatur ille alter ad obligationem, sed quoniam inutiliter concipiatur in persona alterius stipulatio. l. stipulatio ista. §. alteri, pars tantum stipulatori debetur, quæ per alienam inutiliter in obligatione deductam non augetur.

Disiuncti-
na posita
inter per
sonas.

l. si mihi & Titio. ¶ At verò dices idē utroque casu videri, cùm alternativa posita inter personas honoratas, in coniunctam resolutur. l. cùm quidā. C. de verbo. sign. solutio. non obtinet ea lex vbi facta ea interpretatione menti loquentis verisimiliter aduersaremur. l. cùm pater. §. pen. ff. de leg. ij. l. donationes. §. pen. ff. de donation.

b **G S T I P U L E T V R.** Utroq; quippe pe

pe casu censetur stipulator, nō acqui rendæ obligationis gratia, sed solutionis causa, vel filij, vel extranei personam adhibuisse. l. sed si filiofa. §. fi. ff. de constit. pecu. licet fauore nuptiarum vtilē actionē adiecto quādoq; lex quæri velit. l.

Caius. ff. sol. mat. nec est nouum in dotis gratiam aliquid specialiter constitui. l. Pomponius. ff. famil. erciscund.

c **G V E L E M A N** cipato filio. ¶ De quo non improbabiliter dubitari poterat, cùm non in eodē statu resperiatur. l. liberos. §. i. ff. de capit. dīmin. & cùm quis sibi aut Titio dari

stipulatur, nō aliter Titio solui possit, quām si in eodem statu maneat, quo fuit cùm stipulatio interponeretur. l. cum quis, in princip. ff. de solutio. sed illud obtinet, vbi mutatur status in deterius; facile quippe præsumit lex mandatum à creditore reuocari, vbi dexterorē aduertit adiecti conditionē fieri, præterquam, vbi talis res in contractum deducitur, cuius solutio per annos multiplicatur, vt in usufruct.

1. Stic

Mandatū
solutionis
quādo re
uocatum.

§. Qui sibi.

- 1 Stipulatio sibi aut alteri disiunctiuè.
- 2 Disiunctua posita inter personas.
- 3 Mandatum solutionis recipienda, quando reuocatum.

VI S I B I A V T F I L I O suo dari stipulatur, manifestè perso nā filii in hoc complectitur ut ei rectè soluatur: neque enim interest sibi aut extraneo cuilibet, aut sibi aut filio suo quis stipuletur: quare uel manente eo in potestate uel emancipato filio rectè soluitur. Nec ad

stipulatur, nō aliter Titio solui possit, quām si in eodem statu maneat, quo fuit cùm stipulatio interponeretur. l. cum quis, in princip. ff. de solutio. sed illud obtinet, vbi mutatur status in deterius; facile quippe præsumit lex mandatum à creditore reuocari, vbi dexterorē aduertit adiecti conditionē fieri, præterquam, vbi talis res in contractum deducitur, cuius solutio per annos multiplicatur, vt in usufruct.

1. Stic

I. Stichum. §. vsumfructū. ff. de solut. Quod si in melius mutet status, nulla causa est, cur reuocatum mādatum solutionis recipiendæ interpretemur: veluti, cū adiectus filius fam. sui iuris factus est. hoc §. nisi quo casu mutat status Terui per manumissionem. I. si is qui rem. §. Julianus. ff. de furt. I. si quis seruo. ff. de solut. Reuocatur quippe mandatum, nō tantū morte mandatis, sed & mandatarij. §. recte, demand. in instit. atque manumissioni morti similis est. I. si mihi alienum. ff. de solutionibus.

- d **G S I B I A C Q V I R I T.** Pater filio stipulādo sibi acquirit, secundū quod ill. permittunt. I. dominus ubi dixi.
- e **G C O N I V N C T A S V A P E RSONA.** Patris, videlicet, cuius persona personæ filij coniuncta est, cum pater sibi, aut filio dari stipulatur.
- f **G S O L V T I O N I S C A V S A.** Pater stipulando sibi, aut filio personam filij nō adiicit; vt ei quærat obligationem, sed ad solutionē duntaxat recipiendā, hoc text. præterquam si pater dotem sibi, aut filiæ reddi stipuletur: censetur quippe post mortē suā filiæ querere obligationem. I. vxore. §. testamento. iij. ff. de leg. iij. tum propter officiū paternum dotandi filias. I. qui liberos. ff. de ritu nuptia. I. fi. C. de do. promissi. propter ius, quod filia mortuo patre in dotē solidā habere potest.

I. iij.

I. iij. §. quod si in patrī. ff. sol. matrim. Quod eo casu dubitationem nullam habet, cū pater expressè casus separat, quia sibi in vita, & post mortem filiæ dotem restitui stipulatur. I. pater cum filiæ. ff. de pact. dotal.

ré pertinet, quod qui filio suo dari stipulatur, sibi acquirit^d, quia coniuncta sua persona stipulator efficit, ut non acquirendæ obligationis gratia, sed solutionis causa^f personam filii adhibuisse intelligatur^g. Quod si soli filio suo qui in potestate sua sit, dari quis stipulatus sit, non recte filio soluetur: quia filii persona obligationi magis^h quam solutioni applicaturⁱ.

possit. I. stipulatio ista. §. alteri.

- h **G O B L I G A T I O N I M A G I S.** Patri per eum quærenda.

i **G S O L V T I O N I A P P L I C A**tur. Toties, inquit Iurisconsultus, quod filio pater stipulatur, sibi stipulatus intelligitur, cū ipse sibi stipulatus non est. I. stichum. §. quæsum, tūm q̄ filius non solutioni, sed obligationi adiicitur; vnde non potest ei recte solui, vt hic, cūm non resideat in persona eius obligationis, nec solutioni adiectus sit. Et sic non præcedat sufficiens materia, vt filio solui possit. Se-
cūs igitur, si non ex patris contractu, sed ex ipsius filij facto quæsita esset patri obligatio, quo casu haberet solutio in persona filij fundamentum, & ideo ei recte solueretur. I. si unus, in princip. ff. de pact. I. quod seruus. ff. deposit.

- a **B E M.**
 Annua subaudi.
 §. atq̄ ita, de verb. oblig. in Inst. + nā hæc verba, quo ad viuam, & similia an-

verba no-tantia an-nuam præ-stationem.

- 1 Verba annuam præstationem importatia.
 2 Obligatio ad tempus non constituitur.
 3 Mora perpetua obligacionem.
 4 Seruitus ad tempus nō imponitur.

Vi ita stipulatur; decem²

annuam præsta-tionem importat, non tantum in vltimis volūtatisbus. I. legatum. ff. de annu. legat. sed & in contractibus. I. epi

- a** epistola. §. fin. ff. de pact. **e** **G P A L A M E S T.** Ex illi verbis, quoad viuam.
- b** **G C O N F E S T I M.** Non expectato fine primi anni, nō enim tempus illud quoad viuam, differendæ actionis causa insertum est in gratiam stipulato-
ris, sed quo potius multiplicata per annos præstatio intelligatur. l. si cū præfinitione. ff. quan. di. leg. ced. simulq; præsens ostendatur esse re spōsum. l. liber ho-
mo. §. decem, hoc est, purè facta obli-
gatio. d. §. at si ita posse: nanque ludicari stipulatio moriente paulo post stipulatore, si in tēpus aliud dis-
ferretur petitio, vt dixi in l. qui hoc anno.
- c** **G P A C T I C O N V E N T I.** Ex sti-
pulatione ad personam stipulatoris coactara tacitè resulantis, vt in §. te & Titium, eiusdem l. declaraui, neq; enim putandum est pacti conuenti verbo, stipulationem venire, vt ibi-
dem ostendī.
- d** **G S V B M O V E N D V S E S T.** i
Obligatio non constituitur. **2** †Cūm à contrahentibus actum sit ta-
citè, ne ab hærede stipulatoris peteret, cūm stipulatus fuit quandiu vixerit. Licet autem ad tempus obligatio nō constituatur. l. obligationum ferè. §. placet. ff. de actio. & oblig. sed suapte natura perpetua sit, quia ad tēpus de-
beri non possit. l. nemo potest de leg. j. d. §. at si ita, si tamen obligationi tem-
pus adiectū sit, ultra id tempus agēti pacti conuenti, vel doli exceptio ob-
stabit. l. seruitutes. i. j. in princip. ff. de seruitu. l. palam. §. item queritur. ff. de dol. exception. meritò hæres eius, qui quoad viueret stipulatus erat, ex-
ceptione pacti summouebitur. d. §. at si ita.
- f** **G C A L E N D.** Ianuar. Lege in Ca-
lend. vsque Ianuar. intellige igitur, hoc casu, promissa decem menstrua-
fuisse, vsque in Calendas Ianua-
rias.
- g** **G P O S T C A L.** petere. Cum obli-
gatio suapte natura perpetua, vt ante diximus tem-
pore non conclu-
datur. dict. §. plau-
cet.
- h** **G S V M M O V E-** h
*Mora per-
petua ob-
ligatione.* bitur. † Nam con-
trahētes id egisse, ne post Cal. pete-
re ex verbis sti-
pulationis palam
est. Intellige ta-
men, nisi promis-
for in mora ante
tempus fuisset. l. si mandato. §. ille il-
li. ff. manda. vt quia non præstisset
quod certo die se præstaturum pro-
misera. d. l. si mandato. §. Paulus, ij.
Per manus quippe traditum est, mo-
ra debitoris obligationem perpetua-
ri. l. iterum. §. lequitur.
- i** **G N A M E T.** Confirmat primā de-
cisionem hoc similī.
- k** **G S E R V I T U S P R A E D I I.** Que-
neque ex tempore, neque ad tempus
constitui potest. l. seruitutes, i. j. in prin-
cip. ff. de seruitu.
- l** **G E X C E P T I O N E S V M M O-**
uebitur. Facit quippe contra pactum
hæres, † qui seruitute prædiū vult,
cūm tamen contrahentes egerint, ne
hæres constituta seruitute vteretur.
Licet autem stricto iure seruitus ad
tempus constitui non possit. d. l. ser-
uitutes, si tamen tempus adiicitur ex
bono & æquo per pacti, vel doli ex-
ceptionem occurritur, vt illuc Papin.
tradit contra commenta seruitutem
vendicanti.
- m** *Seruitus
ad tēpus
non impo-
natur.*

a **I**HIL dif-
fert. Stipu-
lationes
Calendis & ante
Calendas, nihil dif-
ferre docet h̄c Iu-
lian. quod ampli-
ter

Q Viita stipulatur, ante Calē.
proximas dare sp̄ondes: nihil
dittert ab eo, qui Calendis dari
stipulatur.

ter à nob̄is extitit
declaratum, in l.
qui ante Calen-
das, vbi Vlpian,
idem docet. Qua-
re inculcare non
expedit.

a **S** I N E V S V S F R V
ctu habet. Quia ususfru-
ctus alterius est.

b **V** S V M F R V C T V M
sibi dari. Ab eo, qui usumfructum
habet.

*Res pro-
pri qua
dicatur.*
c **G** S T I P V L A
tur. Dubium fa-
ciebat, * quia res
propria eius dici-
tur, qui proprieteta
tem etiam sine u-
susfructu habet. l.
j. §. j. ff. ad Syllan.
§. j. in fin. de h̄cre.
instit. vnde Iulius
Paul. recte dici-
mus (inquit) totū
fundum nostrum esse, cuius ususfru-
ctus alienus est. l. recte. ff. de verb. si-
gnif.

§. Qui proprietatem.

1 **P**ropriares que dicatur,

2 **R**eipropria stipulatio an valeat.

VI P R O P R I E T A.
Q uam sine ususfructu ha-
bet *, recte usumfructu
dari b stipulatur. id enim in obli-
gationem deducit quod non ha-
bet sed habere potest d.

d

gnif. atqui rem suā sibi dari nemo uti-
liter sibi stipulatur. l. nemo, j. in princ.
Sol, quatenus ex re nostra nob̄is de-
est, recte in re propria stipulamur, vt
possessionem seu rei restitutionem. l.
j. §. fina. & l. i. ff.
de condic. trit. d.
l. nemo, in princ.
merito usumfru-
ctum, qui toti sun-
do deest. l. qui u-
sumfructū, stipu-
lamur recte.
G S E D H A B E-
re potest. Ergo
stipulatur quis
inutiliter, quod
non habet, nec ha-
bere potest. l. multum interest, vbi
posui.

a **V** N D V M S E M P R O
nianum. Quo casu, & pro-
prietatem, & usumfru-
ctum eius fundi, proculdu-
bio stipulatus yideo. l. qui usumfru-
ctum, cum ytrun-
que fundi verbo
contineatur. l. si a-
iij. ff. de ususfruct.
legat.

b **G** A B A L I O.
Titio puta.

c **G** N O N N O
uabitur. Cum se-
cunda stipulatio
minus contineat.
d. l. qui usumfru-
ctū, & l. si pupil-
lus. §. fin. ff. de no-
uatio. * Nec ob-
stat quod eo casu,
vt

vt leges illæ aperiunt, nihil agatur per
secundam; quia hoc obtinet, vbi po-
sterior stipulatio cum eadem persona
facta est. d. l. qui usumfructum. secus
si cum diuersa, vt h̄c: & si instes in-
teruentu personæ
noue, hoc iure no-
uationem fieri. §.
præterea. Quib.
mod. tol. oblig. in
Instit. fateor, vbi
eadē omnino res,
& tantundem in
vtranque obliga-
tionē deducitur,
secus si minus in
posteriore conti-
netur, vt h̄c.

d

G Q V I A N E C
soluedo. Vult ita
ratiocinari Iulia.
non

*Nouatio
quando
fiat.*

IA TE S T I P V-
latus fuero fundum
Sempronianum*, dein
de eundem fundum
detracto ususfructu
ab alio b stipuler: prior stipulatio
non nouabitur, quia nec soluen-
do fundum detracto ususfructu

non plus potest ad tollendam obliga-
tionem secunda stipulatio iure noua-
tionis, quæ facta est solutio, quam ve-
ra exsolutio, & præstatio rei debitæ.
Atqui si promissor fundi præstaret
fundum, detracto
vſusfructu, non li-
beraretur. Igitur
nec posteriore p-
missione facta de
fundo vſusfructu
deducto, debet q
fundum simplici-
ter ante promise-
rat, liberari.

Fundus. e **G L I B E R A R E R I S.** + Fundum
2 quippe promisisti, cuius verbo vſus/
fructus ncedum proprietas cōtinetur.
d.l. si alij. ff. de vſusfruct. legat. d.l. qui
vſumfructum: nisi igitur pleno iure
fundum effecerit stipulatoris, in nulla
obligationis parte exoneraris. l. si ita
stipulatus. §. Titius.

f **G V S V M F R V C T V M P E-**
tam. Cūm promittendo fundum, vt
ante dixi, vſumfructum quoque pro-
mississe videaris. l. qui vſumfructum.
Quare si fundum, detracto vſusfru-
ctu, solutas, non satisfacis stipulationi.
dict. §. Titius. Abest nanque mihi sti-
pulatori vſusfructus. Quare vſum/
fructum recte petam, vt hīc, & l. non
quocunque. §. final. ff. de legat. primo.
Res eius 3 + Quibusdam tamen videtur non v-
sumfructum, sed fundum totum pe-
tendum propter iuris regulam, quæ
quandiu aliquid rei iuris deest, adhuc
tamen ipsam rem petendam censeret:
vt puta, fundum possum petere, licet
mihi traditus sit, si ius quoddam cau-
tionis supererit. l. etiam. ff. de solutio.

l. Julianus. §. final. hoc titul. Quæ sen-
tentia stricto iure defendi potest, cum
promissor fundi soluens fundum de-
tracto vſusfructu, in nulla obligatio-
nis parte exoneratur. l. si ita stipula-
tus. §. Titius. Titius tamen & æquius
videtur, vt cum Iurisconsul. hīc dica-

mus, non totum fundum, sed fundi
vſumfructum (qui considerato effe-
ctu, neglectāq; iuris subtilitate solus
remanet in obligatione) petendum.
Nam & regula, cuius aduersarij me-
minerūt procedit,
vbi ius aliquod
extrinsecū: puta,
euictionis deficit.
d.l. etiam, & d.l.
Julianus. §. final.
eo quippe casu to-
ta res petitur, cūm
ius illud totā rem
respiciat, nos vbi

in promissæ rei portionis solutio-
ne cessatum est loquimur, quo casu
ad id tantum agi potest, vt hīc, & di-
cta l. non quicunque. §. fin. cum pars
rei seipsam, non etiam rem totam
respiciat. l. si stipulatus. §. qui decem.
ff. de solut.

g **G F V N D V M D E D E R I S.**
Integrum cum proprietate & vſus/
fructu, qualem promisisti; an Titius
quoque liberabitur, à quo eundem
fundum detracto vſusfructu postea
stipulatus eram.

h **G L I B E R A B I T V R.** Id enim,
quod mihi is Titius debebat, ad me
peruenit, & mihi nihil abest: nec
quod solutum est repeti potest. Qua-
re contingit liberatio. l. quoties id. ff.
de solutionibus, & quoniam duæ
causæ lucrativæ circa idem non con-
currunt. l. omnes. ff. de actionibus &
obligationibus. l. Meuius. §. duorum.
ff. de leg. ij.

§. Si hominem.

- 1 *Mora nulla, vbi nulla petitio.*
- 2 *Nouatio, quando interuenit nouæ personæ non fiat.*
- 3 *Conditio retrotrahitur.*
- 4 *Acceptilatio correum liberat.*

- a **H** OMINE M. Certum, Sti-
chum finge.
b **S** S V B C O N D I T I O /
nc. Si rex italicam intret.
c **G** E T I S. Stichus.

d **G** P O S T M O /
ram Titij. A quo
Stichum pure stipulatus fueram.
Sed dices, quo pa-
cto moram pen-
dente conditione
potuit facere Sti-
chus, cum interim
ab eo Stichus pro-
missus non po-
tuerit peti. l. pecu-
niā. ff. de rebus
credit. I. cūm filius
famil. §. final. hoc
tit. maximē pro-

* Alij
pendente
legunt.

vbi nulla
petitio ibi
nulla mo-
ra.

pter spem nouationis futuræ, cūm sci-
licet conditio extiterit. l. quoties, in
princip. ff. de nouatio. * Et dīci soleat
nullam esse moram, vbi nulla est pe-
titio. l. si pupillus, hoc tit. l. lecta. §. sed
cum sortis. ff. de reb. credit. nam mo-
ram ante secundam stipulationem à
Titio contractam dīci non potest: ea
namque per sequētem obligationem
licet cōditionalem purgaretur. l. quo-
ties. §. j. ff. de nouation. vnde rei pro-
missæ interitus Titium liberarēt. l.
quod te. ff. de reb. credit. l. si ex legati,
hoc tit. Sol. si Stichus pure semel pro-
missus post moram ab iisdem contra-
hentibus in conditionalem obligatio-
nem deducatur, purgatur mora. d. l.
quoties: cum inducatur nouatio sal-
tem in euentum conditionis. §. præ-
terea. versic. sed si eadem. quib. mod.
tol. obligat. & ita extinguatur prima
obligatio. l. j. ff. de nouation. ideoque
mora manere nō possit. l. qui decem.
§. si cūm mihi. ff. de solut. l. parui. ff. de
condict. fur. & quod si ante moram,
cūm sub contraria conditione pro-
missio facta censeatur, impedit pen-
dens conditio petitionem. d. l. pecu-
niā. atque ideo moram. d. l. si pupil-
lus. Carterum si diuersi promissores
sint: quia ab uno pure stipulatus sim,

deinde ab alio sub conditione eādem
rem stipuler, contra primum, tametsi
pendeat conditio agere potero & con-
tracta ante mora per sequentem stipu-
lationem conditionalem non purga-
tur, vt hīc nulla

*Nouatio
quādo in-
ducatur.*

I H O M I N E M * 2 sit*: quippe noua
tio licet noua per-
sona interuenierit,
cūm minus in se-
cunda contineas-
tur. §. præcedēt. si
non re, saltem tem-
pore. §. plus autē,
de actio. in insit.
e **G** C O N F E /
slim. Statim abs-
que eo, quod te-
near conditionis
euētū expectare:
nec est hoc casu

mora Titij primi promissoris purga-
ta per sequentem stipulationem con-
ditionalem, minūsque prohibeōr pen-
dente conditione, si ante non egerim,
experiri: cum stipulatus fuerim à di-
uersis promissoribus à Titio nempe,
& à Seio, vt ante declarauī.

G M I H I O B L I G A T V R. Cūm
non supersit res eo tempore, quo con-
ditio impletur. l. quoties, in prin. ff. de
nouatio.

G A C C E P T V M F E C I S S E M.
Hoc est, Titium acceptilatione libe-
rassim, quam acceptilationem inuti-
lem siūsse plerisque vīsum est*: cūm
existens cōditio retrorahatur, perin-
dēq; habeatur, ac si illo tempore quo
stipulatio interposita est, sine condi-
tione facta esset. l. potior. §. vīdea-
mus. ff. qui pot. in pig. hab. Existente
autem conditione, quoniam fit noua-
tio primæ obligationis. l. quoties. in
princ. ff. de nouatio. §. præterea. quib.
mod. tol. oblig. stipulatio prior extin-
guitur. l. j. ff. de nouatio. Quare acce-
pto fieri non potuit obligatio, quæ
nulla retro singitur. l. Seiæ. ff. de tuto.
& curato. Sed vera non est hæc sen-
tentia, cūm acceptilationem vtiliter
factam negari non possit, licet eius ef-
fectus ex futuro euentu pendeat: nam
si def

*Retrora-
bitur con-
ditio.*

si deficiat conditio effectum procul dubio habebit, Titiūsq; primus promissor ea liberabitur. Si verò existat, quia nouata tum erit prima obligatio, atque ideo extincta, inutilis facta, & sine effectu reddetur acceptatio; cùm solutionis exemplo liberare soleat. I.j. & l.in dīem ff.de acceptilat. liberatio autem supponit obligationē. l. decem, quam in

primo promissore nullam fuisse lex merito interpretatur. Licit autem acceptatio diem, aut conditionem expressam non recipiat. l. actus legitimis ff.de reg.iur. suspēdi tamen facile potest effectus acceptilationis.

h GE X I S T E N T E C O N D I T I O N E . Et viuente Sticho promisso.

i G O B L I G A R I P O T E S T . Contrarium prima fronte videbatur, cùm Seius ad eandem rem, nempe ad Stichum, ad quam Titius obligatus esset. & ita Titio facta acceptatio

Acceptatio correū liberat.

a stipulatio nis conditio nalis effec tus. AER. dem ob ligatum. **1** Conditionaliter intellige propter spem, quæ est debitum iri. §. ex conditionali, de verborum obligatione. in Institutis. Pendente namque obligatione proprie & pure obligatus dicinon potest, cùm nondum nata sit obligatio. l. cedere diem. ff. de verborum significatione. Quod autem hinc dicitur promissore mortuo hæredes ex stipulatione conditio

conditione obligari potest. Idcirco hæc tam uariè quod hominem mortuo definit esse res^k in quā Seius obligaretur: acceptilatione autem interposita superest homo quem Seius promiserat.

correum Seium liberet l. si quis decedens. §. j. ff. de lib. legat. non quoniam Scio accepto latum sit, sed quoniam velut soluisse videtur is, qui acceptatione solutus est. l. si ex pluribus. ff. de acceptilationi. Sol. non sunt hinc duo correi, cùm non concurrant eodem tempore in obligatione eiusdem rei, sed diuerso tempore sint assumpti, emergit quippe obligatio

in altero, cùm in altero cessat.

k Q D E S I N E T E S S E R E S . Ergo non debuit obligari Seius, cum & obligatus liberaretur. Interitu namque speciei debitor ante moram liberaatur. l. quod te. ff. de reb. cred. l. si ex legati, hoc titul. nec hoc casu retrotrahi potest existens cōditio, cùm res extare desierit. l. qui balneum. §. Titia. ff. qui pot. in pig. habe. l. fi. ff. cōmu. prædio.

I O A N . C O R A S . V A L E N .

X. NOVEMB.

1546.

L. Si quis.

1 Conditionalis stipulationis effectus.

L V I I . I D E M .

 I Q V I S si Titius consulfactus erit, decem dare s'poderit, quantum pendente conditione promissor moriatur, relinquit hæredem obligatum^o.

dicta l. si decem.

I O A N . C O R A S . V A L E N .

X. NOVEMBR.

1546.

n 3

ditionali teneri, in casuali conditio ne obtinet, non item in arbitria. l. si decem. imputandum quippe esset stipulato ri, qui eam cum potuerat non impleurit. l. à testato re. ff. de conditio ne & demonstra tione. Quæ res locum habet magis idoneum, in

vſusfruſtum
a
Eius non eſt
pars fundi.

I M I L I S E S T EI
qui partem. Tertiā, quarā
tam, aut dīmidiam puta.
† Ergo vſusfructus non eſt

parsfundī. I. rectē dicimās. ff. de ver
borum significā
tionib. I. & per
iūſiurandum. §.

illud. ff. de acce
ptationib. vt o
stendi, in I. testa
mento, in fi. C. de
impuber. Etenim
nullum simile eſt

idem. I. quod ner
ua. ff. depos. præ
terea cūm res cor

poreas partes in
corporales habe
re nequeat, fun
dus autem res sit
corporalis. I. j. §.
quædam. ff. de re
diuſio. I. quæſtio.

I. fundi. ff. de ver
bor. ſignific. vſus
fructus verò res
incorporea. d. I. j.
§. incorporeas,
qua fronte dici po
test vſusfructum
partem fundi eſte.

Melius itaq; dixerimus in multis ca
ſibus, vſusfructum partem dominij
eſſe. I. iiii. ff. de vſusfruct. Vſusfructus
enim cum proprietate plenarij do
minij ius conſtituunt. Et cūm dicit
idem Iul. Paulus vſusfructum non
dominij, ſed ſeruitutis partem eſſe. d.
I. rectē, de vſusfructu à proprietate ſe
parato, quem formalem vocant, lo
quitur.

b G D E I N D E F V N D V M T O
Stipulatio 2 tum. † Quo caſu nouat posterior ſti
pulatio priorem; Ideo ex ſecunda nou
ante ad totum fundum agitur, non
etiam ex prima ad partem. Quocirca
idem dicit Iulius Paul. ſi primò quis
vſusfructum, deinde fundum ſtipu
letur; vt cūm posterior ſtipulatio plus
contineat, prima nouetur, ex qua ideo
non agatur, ſed ex ſecunda ad totum

fundum. Cūm enim plenior ſit, potior
eſſe debet. I. ſita ſcriptum. ff. de hære
iñſtit. Ergo ſi ſtipulanti ſecunda ple
nior, hoc eſt, ut ilior non eſſet; tametſi
re plus continere videretur, non fieret

nouatio primæ. I.
ſi diuortio.

c G S I V S V S
fructus detrahi
tur. Nam qui fun
dum dare promi
ſit, eū pleno iure
ſtipulatoris effice
re debet. I. ſi ita ſti
pulatus. §. Titius,
tam respectu pro
prietatis, quām v
ſusfructus, cūm
vtruncq; fundi ver
bo, veniat. I. ſi alij.
ff. de vſusfructu
legat. Ideo q; ſol
uens fundum de
ducto vſusfructu
non liberatur. I.
eum qui ita. §. ſi
à te.

d G D E I N D E
3 partem. † Quo ca
ſu nihil agitur per
ſecundam ſtipula
tionem, quæ cum

minus contineat non nouabit primā,
quod adeò verum eſt, vt nec quidem
hoc caſu interuentus nouæ personæ
nouationem operetur. I. eum qui ita.
§. ſi à te; nam veriſimile non eſt cre
ditorem voluisse à priore obligatione
pleniore, & magis ſibi commoda re
cedere. I. cūm de indebito. ff. de proba
tio, ſed ſcripturam pleniore, & uti
liorem ſequi voluisse. I. ſi ita ſcriptū.
ff. de hæred. iñſtit. niſi ſpecialiter ex
4 preſerit, vt ſequitur. † Sed obſtat for
tiſſime, quia hoc iure videtur noua
tionē ſemper fieri, cūm noui aliquid
in posteriore ſtipulatione adiicitur,
quod in priore non erat, etiam detra
hendo. I. fi. C. de nouatio. & d. §. præ
terea. Veriti hoc contrarium docto
r, comminſcuntur hic nescio, quām tē
porum diſtinctionem. Ego ſoleo di
cere,

*Nouatio
quandoq;
noua perso
na non in
ducitur.*

*Nouatio
prima ob
ligatio
nū an per
posteriore.*

L. Qui vſusfructum.

- 1 Vſusfructus, non eſt parsfundī.
- 2 ſipulatio ſequens quando nouet priorem.
- 3 Nouatio quando nouæ personæ interuen
tu non inducatur.
- 4 Nouatio prime oblig. non fit per ſecundam
minus continentem.
- 5 Nouatio non fit niſi exprimatur.

L VIII. P A V L V S.

V I vſusfructum fun
di ſtipulatur, deinde
fundum, ſimilis eſt ei
qui partem "fundū
ſtipulatur, deinde
totum fundum": quia fundus dari
nō intelligitur, ſi vſusfructus de
trahitur. Econtrario qui fundum
ſtipulatus eſt, deinde vſusfructū,
ſimilis eſt ei qui totum ſtipulatur,
deinde partem. Sed qui actum ſti
pulatur, deinde iter, posteriore ſti
pulatur, deinde iter, posteriore ſti

mínus contineat non nouabit primā,
quod adeò verum eſt, vt nec quidem
hoc caſu interuentus nouæ personæ
nouationem operetur. I. eum qui ita.
§. ſi à te; nam veriſimile non eſt cre
ditorem voluisse à priore obligatione
pleniore, & magis ſibi commoda re
cedere. I. cūm de indebito. ff. de proba
tio, ſed ſcripturam pleniore, & uti
liorem ſequi voluisse. I. ſi ita ſcriptū.
ff. de hæred. iñſtit. niſi ſpecialiter ex
4 preſerit, vt ſequitur. † Sed obſtat for
tiſſime, quia hoc iure videtur noua
tionē ſemper fieri, cūm noui aliquid
in posteriore ſtipulatione adiicitur,
quod in priore non erat, etiam detra
hendo. I. fi. C. de nouatio. & d. §. præ
terea. Veriti hoc contrarium docto
r, comminſcuntur hic nescio, quām tē
porum diſtinctionem. Ego ſoleo di
cere,

- cere, nec quidem hoc iure nouationē primæ obligationis induci per secundam minus continentem, vt hīc, & l. eum qui ita. §. si à te, hoc tit. & d.l. si pupillus. §. fin. ff. de nouation. nisi posterior sub prioris cōmemoratione fiat. d. §. præterea, & d. l. fin. tūncq; ideo, quia commē morando priorē, ab ea partes aper- tē recedere vide- bantur. l. sicut. ff. de adi. lega. l. non ad ea. ff. de cond. & demonstr. Sed & hodie nos hoc iure vt̄ credide- rim. l. qui sic stipu- latur, vbi posui.
- e G N I H I L A G I T. Eo quod sua nihil intersit, cū actum ex prima stipulatione habeat, et qui actum habet, iter habet: eoque vt potest, & sine iumento. l.j. §. j. ff. de serui. rusticō. prædior. diuersum igitur si quis iter pri- mō, deinde actū stipuletur: aliud nanque magis stipulatur. l. si pupillus. §. fin. ff. de nouatio. Quare ea posterior stipulatio vt̄ plenior sequenda erit. l. si ita scriptum. ff. de hæred. instit. cū eam effectum habere stipulatoris maxime intersit. l. si dari.
- f G D E I N D E Q V I N Q V E S T I- pulatur, nihil agit. Licet enim fiat nouatio, cum quātitas in posteriore stipulatione adiicitur; non tamen si de- trah
- trahatur. cūm tune noui nil habeat se- cunda stipulatio. §. præterea. Quib. mod. tol. oblig.
- g G F R V C T V M. Id est, ius utendi fruendī re aliena. l.j. ff. de vsusfruct.
- h G V S V M. Hoc est, ius utendi sine fructu. l.j. & §. ff. de vsu & habitat.
- i G N I H I L A G I T. Cum deduc- tum in secunda stipulatione con- tineatur in pri- ma: etenim fru- ctui vsus inest. d. l.j. ff. de vsusfruct. & l. per seruū. §. vsusfructus. ff. de vsu & habitat.
- k G N I S I IN OMNIBVS. prædi- ctis casibus.
- l G S P E C I A L I T E R E X P R E S- serit. Hodie hoc est generale, vt nul- la vñquam fiat nouatio, nisi partes hoc expressè agant. l. fi. C. de nouatio. §. penult. Quib. mod. tol. obligat. in institu. quare inanis videtur hodie de nouationibus disputatio.
- m G E X P I R A N T E. Iure nouationis.
- n G E X S E C V N D A. Duntaxat nō item ex prima, quę iam vi nouationis expirauit & extincta est. l.j. ff. de nou.
- o G T A M I T E R Q V A'M V S V S. necnō qnq;. Referto singula singulis.
- IOAN. CORAS. VALEN.
XI. NOVEMBER.
- 154

Nouatio
non fit nisi
exprima-
tur.

- a V I S sti- pulat. Nec die statuta, aut adueniente conditione pro- missor soluit.
- b G E I V S. Olei deducti in stipu- lationem.
- c G D I E S O B L I- gationis venit. † Ut æstimatio talis

- L. Quoties.
1. æstimatio à quo tempore ducatur.
 2. Mora eo momento nō contrahitur, quo oblig.
 3. Captio rei.

- I D E M L I X.
- VOTIES IN DIEM quel sub conditione oleū qs stipulatur, eius bæsti- mationē eo tempore spectari oportet, quo dies obligationis uenit,

talis præstet, qua- lis eo tempore fuit; non autem vt au- geatur. l. si Calen- dis. ff. de re iudic. licet alij contra: nam & hīc Iulius Paulus æstima- tionem spectari dicit eo tempore, quo dies obliga- tionis uenit, non

n 4

Æstima-
tio à quo
tempore du-
catur.

igitur alio. Et in l. Aquilia speciale esse videmus, ut quanti plurimi res fuit, siat condemnatio. I. ait lex. ff. ad l. Aquil. Quo sit evidens aliud in nostro casu, aliisque omnibus regulariter respondendum,

exceptis quibus tunc enim ab eo peti potest alio-

dam quos in l. vi-

nū. ff. de reb. cred.

aggregauimus si

mūlque explicuimus distincte, quan-

do contractus moræ indicij accepti,

vel rei iudicatae tempus sit spectandum

qd' hic iculcarē, si arbitrarer expedire.

d G P E T I P O T E S T. Sed nunquid statim tunc moram contraxisse pro-

missor videbitur, eo videlicet tempo-

re, quo dies obligationis venit, quod

in aduentu diei dubium non est; cum

is in mora debitorum cōstituat. l. ma-

Mora non 2 gnam. C. de contrahēn. stipul. *Cāte-

rūm non idem in conditionis existen-

tia,

tia, cum ea obligationem enasci fa-

ciat. l. cedere diem. ff. de verb. signific.

eamq; puram reddat. l. fi. §. Titius. ff.

de vulg. l. necessariō. §. i. ff. de pericul.

& commo. rei ven. absurdum autem

fit eodē momen-

to exoriri obliga-

tionem, & morā

contrahi. l. pro-

missor. §. i. ff. de

constit. pecunia. l. quod dicimus. ff. de

solutio. quæ sententia nec iniuria ple-

risq; displicuit, cum aperte huic tex-

tui repugnet, & l. euictis agris. ff. de

vñ. qd' pseque, vt hīc p rec̄tiores.

e G A L I O Q V I N. Si diceremus non

spectari æstimationem eo tempore,

quo dies obligationis venit.

f G R E I C A P T I O. Id est, deceptio.

l. si fundo. ff. de act. emp. quā p̄priè in

cōtractib. extra cōtract. verò insidias

ficeri vulgo traditū est. l. j. ff. de minor.

I IV. S tem poris. Nō alterius e» tiam posterioris.

*Vnde satis col ligi potest, non augeri hanc æsti mationem, sed simpliciter talem præstari, qualis eo tempore fuit, vt dixi l. præce denti. & plenius in dicta l. vñum.

b G P E R V E N I R I P O T V E rit.

L. IDEM ERIT.

1. Aestimatio à quo tempore fit.

2. Locus tacitum tempus continet.

I D E M L X.

I Dem erit, & si Capuae cer tum olei pondus dari quis sti fulatus fit, name eius temporis fit æstimatio cum peti potest: peti au tem potest, cum primum in locum perueniri potuerit^b.

IOAN. CORAS. V ALEN.

IX. NOVEMB. 1546.

Testandi libertas non constringitur.

S I H AE redem me non feceris. *Et ita à præcedenti conditio ne incipit stipula- tio, quæ per indirectum aufert libertatem testandi, metu videlicet poenæ, ideo non sec

L. Stipulatio hoc modo.

1. Testandi libertas constringi non debet.

2. Premisse inuitare licet testantem.

3. Pactum futuræ successionis.

IVLIANVS L XI.

S TIPVLATIO HOC modo concepta, si ha redem me non feceris^a, tantum dare spondes, inutilis est:

secundum bonos mores interpolis ta. l. Titia in prin. Multò magis sigi tur improbaretur stipulatio, que di recto liberam testamenti factio nem auferret, vt hoc modo conce pta, promitto te facere

*Premij
spe licet in
utare te-
stantem.*

2 facere hæredem. l. ex eo. C. de inutil. stipul. ¶ Licet autem pœnæ vinculo testandi libertas obstringi non possit, vt h̄c, spe tamen præmij ad institu- tionem inuitari, quem posse aduersus alios crediderim cum Pet. in l. cùm donationis. C. de transfection. cùm nulla lege prohibitum reperiatur, nisi cum institutio captatoria esset, vel in fraudem senatus consulti. l. ille autem. ff. de hæred. instit. l. i. in fin. ff. de his quæ pro non script. hab. vt in ea spe cie, si Mæuium instituat, Titius hæres esto, hoc enim in sententiam S. C. incidere dubium non est. d.l. ille autē, in fin. Aliud enim si testator cū Mæuio colludat, vt postquam eum scripsit hæredem, Titius alias ipse tabulas recitet: quibus Titio ne obolum quidem relinquat. Præterea si spe lucri ad matrimonium quemq; allefacta concessum est. l. Titio centum. §. j. ff. de condit. & demonst. quod tamen pœnæ vinculo obstringi eius moribus repugnantibus nequit. l. Titia, in princ. cur & non spelucrī ad institu- tionem aliquem inuitare licebit.

b **TQVIA CONTRA BONOS**
pactum 3 *futura sue
cessione.*

mores. ¶ In honestum est pacifice de hæredit

reditate viventis. l. ij. §. interdum. ff. de vulga. pactionib; q; testandi po- testatem (qua nihil aliud est quod ma- gis hominibus debeatur. l. j. C. de sacr. eccles.) costringere. l. si fratres. §. idem respondit. ff. pro soc. l. cum dona- tionis. C. de trans- actio. & h̄c. sub- est enim captadæ mortis votū. l. ff. C. de pact. Atqui generaliter nouimus stipulationes, & alia quæcunque pa- cta contra honestatem, & bonos mo- res nullius esse momenti. l. generali- ter, vbi dixi, hoc tit. l. pacta, quæ con- tra. C. de pact. adeò vt nec quidem fu- reiurando firmentur. l. si quis inquili- nos. §. fina. ff. de leg. j. Cum enim non oporteat iuriandum turpitudinis vinculum, aut iniurias esse. c. quin- tauallis, de iureiurando. c. cum iuramen- to, de homi. non debet obligare con- tra bonos mores interpositum. c. non est obligatorium, de regul. iur. in vj. Reliqua quæ ad huius l. tractatum pertinent, excusio plenissimè in opu- sculo meo pactorum futuræ succes- sionis.

IOAN. CORAS. VALEN.

XII. NOVEMBER.

1546.

*Seruus
semper
querit do-
mino.*

a **E T A N T E D O M I-**
no. Ne ab alio quoquomo-
do pecuniam stipularetur.

G O B L I G A T D O M I-
no promissorem. ¶ Initio seruus stipu-
latus domino ac-
quirit. l. quemad-
modum, in princ.
ff. de iur. dot. Am-
plius Vlpian. non
modò ex stipula-
tione, sed & ex a-
liis omnibus penè
causis per seruos
nobis inuitis ac-
quiri respondit. l.
etiam inuitis. ff. de
acquir. rer. dom.
Hæc enim acqui-
sitio

L. Seruus vetante.

E R V V S V E T A N-
te domino, si pe-
cuniā ab aliquo sti-
pulatus sit: nihilo-
minus obligat do-
mino promissorem.
•

*Seruus
ex omni causa domino acquirit.*

Beneficium quando in inuitum conferatur.

LXII. IVLIANVS.

*Beneficium
quando con-
fertur in
inuitum.*

fitio nobis non recta cōtingit, sed per
indirectum, & per medium serui per-
sonam. l. si sponsus. §. generaliter. ff. de
donat. int. vir. & vxo. Ergo h̄c dire-
cte licet per liberos homines nobis no-
lentibus non que-
ratur liberalitas. l.
hoc iure. §. nō po-
test. ff. de donat.
Atque ideo nemí-
ni inuito hæredi-
tas, aut bonorum
possessio acquira-
tur. l. ij. §. inuito.
ff. de bonor. pos. l.
nec emere. C. de
iur. delib. ¶ recla-
mantem semper re-
gula, in inuitum
non

non confertur beneficium. l. in iusto. ff. de reg. iur. Per medium tamē alterius personam, & ita per obliquum quae ritur: vnde & alius pro me soluendo creditorī, aut promittēdo me liberat. l. j. §. penult. in fin. ff. de exerci. action. l. si stichum. §. fin. in fin. ff. de solutio. l. soluendo. ff. de nego. gest. l. soluere. ff. de solutio. Quod non tam constitutum censeri debet, vt faciliores sumus ad liberationem. l. Arrianus. ff. de action. & obligatio. quam quod principaliter interstit creditoris pecuniam

niam debitā recipere, aut mutare personam debitoris. Per mixta itaq; creditoris persona, & utilitas facit in iustum conferri liberalitatem. d. §. generaliter, quae aliās nolenti minimē quereretur. d. §. non potest, neque enim seruendum aliter lex putauit iustē debitoris voluntati, vt de comodis creditoris detraheret, vel vt ei potius officeret. l. in fundo. ff. de rei vendicat.

IOAN. CORAS. VALEN.

XII. NOVEMB. 1546.

sive, di-

a **S**IVE. + Dicitio Sive, disiunctio sua coniunctio est, quae si possunt natura inter verba aequivalencia, stat expositiuē: idōque sensum coniungit, licet verba disiungat, vt in eo exemplo *Alexander sive Paris Helenam rapuit.* l. ad protegandam. C. de inli. dan. tuto. vbi vero inter verba, aut orationes diuersas ponitur, quod regulariter contingit, utrumque disiungitur, vt hic, & alibi saepe.

b **G F A C T V S** fuerit. Decem dare respondes.

c **G V T R A** prius. Siue prior nauis venerit, siue *Titus* titus ante consul factus fuerit.

d **G C O M M I T T I N O N P O** test. Licet ex altera causa existat condition, altera enim non utrāq; inerat stipulationi. l. cū quārebatur. §. j. ff. iudi. sol. + Et generaliter dicimus, vbi duæ cause ad idē tendunt, effectū celerior consumit, vt hic. Non itaq; amplius committetur poena semel commissa, nisi id actū sit, vt in singulas causas toties committatur. l. si duo. §. fin. ff. de recep. arbit. actū autē intelligitur, si stipulatio non ad poenā, sed in id quod inter-

Causa ce-
lerior con-
sumit.

L. Si ita quis.

1. *Sive, dictio.*

2. *Causa celerior consumit.*

APHRICANVS LXIII.

SI ITA QVIS STI-
puletur, siue ^a nauis
ex Asia venerit, siue
Titius consul factus
fuerit ^b, vtra prius
conditio extitisset, stipulatio com-
mittetur, & amplius committi non
potest ^d: sed enim ^c cum ex duabus
disiunctiuis conditionibus altera
defecerit ^f: necesse est vt ea quae ex-
titerit ^g, stipulationem huiusmo-
di committat ^h.

e **G S E D E N I M.**
Ostendit hæc dicitio Aphricanū
hic aduersari precepit. Aduersar-
tur autē ita, quo-
niam licet traditū
sit existentiam v-

nus ex disiunctiuis cōditionibus im-
pedire ex altera postea existente stipu-
lationem committi, defectus tamen
vnius, hunc effectum non operatur.

f **G D E F E C E R I T.** Veluti, quia *Titius* mortuus sit, quem propterea con-
stat consulem fieri non posse.

g **G E X T I T E R I T.** Post alterius defectū.

h **G C O M M I T T A T.** Id est, faciat committi.

IOAN. CORAS. VALENT.
XIII. NOVEMB. 1546.

EX

- a** X HAC D I E. Interpo^se GEORVM QVOQVE A N^o sita stipulationis. †Etenim norum. Trium, videlicet. pronomen hoc, demonstra f G IN ID TEMPVS. Existentis tiuum est, præsentis tempo conditionis.
- Hoc, di-
ctio.
ris. l. i. in princ. ff. de no. oper. nuntia^s g STALIS SIT. Vide quæso, quām innixè cupiant Iu
duorū. ff. de legat. risconsulti, & ni
ij. Secus ergo , si tantur legis scru
adiectū effct pro^s 1 Hoc, pronomen. sum patefacere,
nomen demōstra 2 Conditio ad quod tempus retrorahatur. clarum, apertū &
tiuū futuri : quia 3 Affectionis obscuritatis taxatur. facilem omnibus
dixisset Aphrica^s reddere. †Rem eⁿ
nus ex illa die, tūc nīm à se non ad
enim tempus exi modum obscurè
stentis cōditionis tractatā , veritus
significaretur. hic Aphrica. ne le
b G D E N A. Id est, cōsiderat cōsiderat
decem. l. cū duo. ff. de in di. addict.
dixi in l. stipula^s tio ista. §. eū qui.
c G H V I V S T E M
poris. Mediū inter
stipulationem, &
conditionis euenu
tum.
d G N O N I M M E
ritō dubitatur.
Condition ad quod
tempus re
trorah
tur. *Imò videtur im
meritō dubitari,
cūm hoc in con
ditionibus perpe
tuū sit, vt ad tē
pus contractus
nempe stipulatio
nis interpositē re
trō ducantur. l. necessariō. §. quod si
pendente. ff. de pericul. & coimmo. rci
ven. cūm enim , inquit Caius, extitit
semel conditio, perinde habetur, ac si
illo tempore quo stipulatio interposi
ta est, sine conditione facta esset. l. po
tior, in fin. princip. ff. Qui pot. in pign.
habe. sol. cōditio retrorahitur ad tē
pus actus cōfeci, respectu obligatio
nis, quæ ab ea die effectum sumit, non
item respectu præstationis, quæ post
existentem conditionē: & ab eo duno
taxat tempore facienda est, in obliga
tione præsertim annua , ne nīmum
& contra voluntatem grauetur pro
missor.
- L. Huiusmodi.
- I D E M L X I I I .
- f** VIVSMODI S T I
pulatio interposita
est, si Titius consul fa
Etus fucrit, tūc ex hac
die "in annos singulos
dena b dare sp̄ondes: post triēnum
conditio extitit: an huius temp
oris nomine agi possit, non imme
ritō dubitabatur ^d. Respondeo eā
stipulationem utilem esse: ita vt in
ea eorum quoque annorum qui
ante impletam conditionem in
tercesserint, præstatio in id tem
pus f collata intelligatur, vt sen
tentia eius talis sit ^g, tūc ^b cūm Ti
tius consul factus fuerit, in annos
singulos etiam præteriti tēporis
habita rationē dena præstentur ⁱ.
- g** T V N C. Hic articulus tunc tem
poris, extremitatem significat. l. si is.
§. fin. ff. de cond. & demonstr.
- h** G D E N A P R A E S T E N T V R .
Et ita cum post triennium conditio
extiterit, triginta pro præterito tem
pore peti poterunt. l. si ita stipulatus
fuerō, si Titius, in princ. hoc enim ca
su, & similibus fit præstatio post puri
ficatam conditionem totius temporis
præteriti ex die celebrati actus. l. si cui
legetur, in fin. prin. ff. de leg. j. De vſu
ris

Obscuri
tatis affe
ctatio ta
xatur.

ris quoque conueniri potest, ut ad diē non soluta pecunia, quod competit vſurarum nomine ex die interposita stipulationis præstetur. I. lecta. §. f. ff. de reb. cred. nīsi pro tempore, quo cœſatū est, mīores vſiræ, nēpe, q[uo]d in cunces cucurriſſent, & de maioribus, videlicet, ſemissibus adhuc cœſet conuentum. Tunc enim, quia quincun-

ces cum ſemissibus vſurarum modum legítimum excederent, ſic reſ temperabitur, vt in futurum dūtata ex die cessationis cœſant vſiræ. I. cum quidam, in princip. ff. de vſur.

IOANNES CORASIVS

TOLOSAS VALENT.

XIII. NOVEMB.

1546.

*Actus im
pertinens
nō vitiat.*

NEC VITIA BVN T obligationē. * Nec enim vītiant ſcripturas, quæ ſuperabundant. I. non ſolent. ff. de reg. ſur. I. testamentum. C. de testa- ment. Contrā tam plerisq[ue] vide ri potuſiſet, quod dicit ſoleat actum īpertinentem, & extraneum, ſtipu- lationem vitiare. I. cōtinuit, in prin- cip. Sed dic illud obtinere, ybi per actum illum non pertinentem ad alia negotia diſces. ſum eſt, quia con- trahentium alter aliud agere coe- pit. I. ſi ex pluribus, in princip. ff. de duō reis.

Arma virū; cano. Principiū eſt per- uulgati vers. Ver- giliani, qui cū ad ſtipulationem ni- hil prorsus perti- neat, ſed ridiculē potius insertum ſit, promiſſorem non habuiſſe anīmum obligandi videba- tur, atque ita ſtipulationem iutilem. I. obligationum ſubtantia. §. fin. ff. de action. & oblig.

b GVARIE TVR. Spectata verbo- rum figura, nec enim intelligendum eſt, partes mente variasse, ut vniſ de vna re, aut persona, alijs de alia ſenſiſet; tunc enim dubio procul vitiare- tur

tur ſtipulatio. I. j. §. ſi quis ſimpliſter, hoc tit. perinde ac ſi ad interrogatum respōſum non eſſet. §. ſi de alia, de in- util. ſtipulatio.

c NON OBESSE PLACET.

Cum in corpus conſenſum ſit, li- cet in denomi- natione eſſet diuer- ſitas.

d G N A M S T I/ pulanti. Adfert exemplum prīmi membrī, cum in rei, quæ promi- titur, appellatione variatur.

e DENARIOS.

* Denariorum di- uersa fuſſe gene- ra ſcriptores tra- dunt, hīc de dena- rīj Romanis VI- pīanum ſenſiſſe auſtumo, qui ſin- guli denos aſſes efficiebant: vt & nouiſſimē Gu- lielmuſ Budaeuſ maxiſum ſeculi noſtri ornamen-

tum, in ij. de aſſe demonſtrat.

f G A V R E O S. * In iure ciuili, quod nunc habemus, non vna (inquit Bu- dæus in v. de aſſe) aurei aſtimatio eſt, vt multi exiſtimant, ſed pro tempore aliquid ſtatuentium principum fa- ciunda, à quo non multum abhorreſ Alciat. in diſpunctio. aureum doceſt, apud Vlpianum, decem librarum no- strarum ſummam aſtimatione red- dere,

dere, non ut vulgo existimant, qua^r
tuor libras.

g S E D E T S E R V O. Adfert
exemplum cūm in personæ appellatⁱ
tione variator.

h G L V C I O D O.
mino suo. Qui
Tītius quoque di
cebat, hoc est
Lucius Tītius.

i G I D E M S I T.
Vocabatur enim, ut diximus, Lucius
Tītius.

uo^a stipulanti Lucio domino
suo^b, si Tītio qui idem sit^c datu
rum te spondeas, obligaberis^d.

ff. de leg. i. sed & eo easur, quo res ipsa
præsens demonstraretur, non noceret
in appellatio nō nomine error, ut hoc
textu adductus Accurs. & alij docēt
veluti, si dicam hunc equum spone
des: cum sit bos,
aut hunc Pam
philum seruum?
cūm Stichus ap
pelletur: fungitur
quippe vice pro

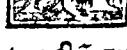
prijs nōminis, tam certa demōstratio.
In nō in prin. ff. de hēre. insti. qran
do nō intersit an proprio nomine res
appelletur, an ad digitum, vel oculū
demonstretur. l. certum. ff. de reb. cre.

IOAN. CORAS. VALEN.

XIII. NOVEMB.

1546.

a D E B I T O R E S V O.
Quī finge Pamphilum ser
uum debebat.

b G E X E C U T I O. Hinc no
ta actū qui non valet, non mereri exe
cutionem.

c G D A N D A. Sic
enim fieret fraus

L. Si minor.

eadem ratione consentire manumis
sionis serui sibi debiti. + Quare existi
mauerim & illud hoc text. verissi
mum, ut sicut minor non potest rem
suam immobilem alienare, sine de
creto. toto titu. C.
de præd. mino. ita
nec sibi debitam.

Minor
quā rem
alienare
prohibea
tur.

Aelia Se
tialex. 1 legi + Aelia Sen
tiæ, quæ districte
prohibuit, ne mi
nores xx. annis
proprios seruos
manumitteret. §.
eadem. l. quisbus
ex caus. manum.
non lic. in instit.
cōsilio minorum,
quasi parum fir
mo in hunc mo
dum resistens. l. si
minor. ff. de seru.
exportan. Noue
rat enim eos, qui
eam ætatem agunt
facile circumueniri, seruulorumque
blandimentis, & adulatioñibus capi,
& ita facultates suas leuisbus ex causis
diminuere. Ergo vult hic text. mino
rem, qui lege prohibetur ante xx. an
num seruos manumittere non posse,
eadem

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

1 Lex Aelia Sentia.
2 Minor rem sibi debitam non alienat.
3 Maior, minoris verbo non continetur.

L. Si minor.

a **D**ECEM SALVA FO^re. Sic legendum, non ut vulgo corrupti codices habent, *Rensaluumfore*: nam de stipulatione rem saluam fore, cum sit pratoria stipula^{tio}, & habemus specialem titulū, non est vetissime Iulianum. h̄c impertinenter stare.

b **G**VALET. Contraū prima fronte videri poterat, quod h̄c nee se daturum, nec facturum promissor spondeat: contra propriū stipulationis. l. v. §. stipulatio, sed impersonaliter promittat, decem salua fore, à quo salua futura sint, non exprimens. *Constat autem impersonalitatem ex parte promissoris, stipulationem vitiare, auth. si quando. C. de constit. pecun. §. ad hoc aliud, vt cùm de appellat. cog. col. viij. & de se quemque promittere oportere. l. inter stipulanten,

*Impersonalitas an
vitiat stipul.*

tem, in prin. Sol hic promittit factum propriū, cùm promissione intelligatur se curaturum, vt decem salua sint. L. quoties. n. & d. l. inter stipulantem in princ. & quod de impersonalitate

oppositum, tamē eti doc. recipiūt, verum non est. vt luculentē proba ui, in l. stipulatio ista. §. si quis ita. Quare frustra ad earum distinctionē recurreremus, aut est impersonalitas ex parte

promissoris in verbo promissiuo, vt tunc vitiatur stipulatio. d. authent. si quando, aut in verbo exequitiuo, & valeat vt h̄c. §. sequenti. *Est autem verbum dari, exequitiuum præcedens obligatoriū verbū, promitto. l. f. §. Labeo. ff. de reb. credit.

*Dari ver.
bum ex-
equitiuum.*

L. Illa stipulatio: i. f. 1. Impersonalitas an vitiat stipulationem.

2. Dare, verbum exequitiuum.

IVLIANVS LXVII.

ILLA STIPULATIO, decem salua fore, promitti, valet b.

a **T**IPVLATVS SIT. Quia, finge stipulationis verbā: Titius ita concepit, promittis mihi te curatum, vt decem mihi dentur.

b **I**DEC E M P E ter. * Præcisè à promissore, hoc est, nō poterit Ideo stipulator intendere, oportere per promissorē decē darī. l. fin. §. Labeo, vbi idē casus scribit. ff. de reb. cred. Diuersum, si quis se soluturū cōstituit. l. promissor. §. f. ff. de constit. pecun. Diuersum item, si quis promiserit facere, quod mihi darentur decem: neque enim tunc sufficeret ex-

*Promissor
quando li-
beretur.
dande ex-
promisso-
rem.*

§. Eum qui.

1. Promissor quando exprimissorem dando liberetur.

VM QVI decē dari si. bicurari stipulatus sit^a nō posse decē petere^b, quoniā possit promis for reū locupletē dando liberari^c

prom

promissorem dare, sed ipsa decem præstanta essent. l. si haeres iussus, in princip. ff. de leg. j. quandoquidem, vt illic Caius docet, nemo facere potest, vt ego centum habeam, nisi mihi de-

derit. Hinc nota magis præcisam verbū faciendi, quām curandi si gnificationem. l. verbum facere. ff. de verborum si gnificatione.

CLIBERARI. Ad eundem sensum Celsus ex sententia Labeo, nis. in d. §. Labeo,

ait eum, qui decem dari curari stipulatus est, idcirco non posse decem dari oportere, intendere; quia etiam reū locupletem dando

dando, promis-
for liberari pos-
sit, quo significa-
tur non esse cor-
gendum eum accipere iudicium, si
reum locupletem offerat.

d GLABEO AIT. Cuius sen-
tent

Labeo ait. Idemq; & Marcellus
lib.vj.Digestorum refert.

tentiam Celsus
quoque refert in
dicto. §. La-
beo.

IOAN. CORAS. VALEN.

XV. NOVEMBR.

1546.

a I POENA M. Decem au-
reorum finge.
CREDIDISSES. Hoc
est, mutuò dedisses; creden-
di nanque verbum licet generale sit. l.
j. ff. de reb. credi.

Plerunque tamen
ad mutuū ex sub-
iecta materia ne-
cessariò contrahi-
tur.

b **G CERTA** est.
Cùm poena certa
dationem certæ
quantitatis conti-
neat, & obligatio
dādicata sit. l. vbi
autem. §. penult.
nā & ex ipsa pro-
nunciatione appa-
ret, quid, quale,
quantumq; sit in
stipulationem de-
ductum. l. stipula-
tionum quædam
certæ.

c **GET V TILIS.**

pœna ad- 1 * Contra videbatur, cùm adiecta obli-
iecta in v-
surarum
fraudem. gationi quantitatis pœna, in fraudem
vsurarum incerta præsumatur. l. Iu-
lian. §. ibidem. ff. de action. empt. l.
cùm allegas. C. de vsur. Sed illud obti-
net vbi pœna ad creditoris commo-
dum adiicitur: nam si in favorem rei
addatur, vt h̄c, non potest quoquo-
modo pœna vsuram sapere, cùm vsu-
ra solius creditoris improbatam vtis-
titatem respiciat.

d **G SPONDES.** Nec pœnam stipula-
tus sum, si mihi non credidisses.

Promittens 2 **mutuum** **dare.** * Obstat: quia
h̄c stipulatio promitto me pecuniam
creditorum, hoc est, mutuaturum, da-
tion

tionem contineat, cùm per dominium
demus, hoc est, dominium transfera-
mus. l. ij. §. appellata. ff. de rebus credi.
atqui stipulatio dandi certa est. l. vbi
autem. §. fin. Cæterum fallax est hæc

argumētatio, cùm
in hac stipulatio-
ne non deducatur
datio principalis-
ter, sed purum fa-
ctum; nempe con-
tractus mutui, qui
vt & alij omnes
facti est. l. cōsilio.
§. fin. ff. de cura. fu-
rio. Ergo qui pro-
mittit se creditu-
rum, factum pro-
mittit, quia promi-
ssisse intelligitur se
initurum contra-
ctum mutui, in cui-
ius cōtractus exe-
cutiōe, licet emer-
git obligatio dan-
di, non tamen hoc
attendimus, sed

quod principaliter agitur. l. si quis nec
causam. ff. de reb. cred. sicut nec tradi-
tio, quæ facti est. l. si rem tradi & ne-
cessaria, vt ex contractu dominium
transferatur. l. si ager. ff. de rei vendic.
cùm veniat ad executionem obliga-
tionis dandi præambulæ, reddit eam
incertam. Sed perpetuò dicimus, eum
qui promittit se daturum rectâ datio-
nem in stipulationem deducere, pro-
inde stipulationem certi esse, contine-
rēq; vt dominiū stipulatoris omnino
efficiatur. d. l. vbi autem. §. fin.

f **G QVOD MEA INTEREST.**
3 * Ergo vult h̄c text. apertè, id quod
interest, incertum esse, non igitur mi-
serit.

*Interest
incertum.*

L. Si pœnam.

- 1 Pœna quando adiiciatur quantitati in fran-
dem vsurarum.
- 2 Promittens mutuare, factum promittit.
- 3 Interest esse incertum.
- 4 Tempus debitori modicum datur.

P A V L V S L X V I I I .

I POENA M^o stipulatus fuero, si mihi pecuniam non credidisses, certa est & utilis stipulatio. Quod si ita stipulatus fuero, pecuniam te mihi crediturum spondes, incerta est stipulatio, quia id venit in stipulationem quod mea interest.

rum, si lcx vbique dicat ad id actionem incerti esse. I. liber homo. §. fin. hoc tit. I. si. ff. si quis in ius roca. non ier. nam explodenda est eorum sententia, qui censent id, quod interest certi condicione peti, & lege & ratione carens, violansque omnino legum verba, dum album pro nigro exponens incerti, id est, certi interpretatur. Quia de re ampliter doc. in I. certi condicione, in prin. ff. de reb. cred. At verò in textu nostro dices, cum etiam si mutuatū fuisse à me debitore pecunia confessim peti potuisse. I. eum qui. i. §. quoties, non potest dici mea interesse. I. non vi detur. ff. de acquir. pos. Respondeo satis mea interesse, vt interim meis comoditatibus seruam. * Quod enim vulgo

Tempus modicum indulgetur debitori. Impossibilitas excusat à pena.

a **O**R T V V S. * Siue tempore stipulationis interposita, qui casus dubitationem nō habet, siue post. I. si deceperit, in prin. ff. qui satisd. cogant. excusat nanque superueniens impossibili tas à poena. I. si ve-henda. §. idem iuri. ff. ad. Rhod. de iac. Si tamen contingat respettu rei, quae est in obligatione, vt hīc. Secus si in re tantum posita in conditione. I. in ilia, vbi dixi. Rursus quod hīc dicitur homine mortuo poenam non committit, sanè accipiendum est, si mortuus sit citra moram, vel culpam debitoris, alioqui secus. I. si eum. §. i. ff. si quis cautio. nam cum in oditum morosi, homo mortuus vivere, vt & alia res perempta extare fingatur. I. si seruum. §. sequitur, & §. fin. non statu homine ad poenā agi poterit. I. inter stipulatorem. §. stichum.

b **G**R E I IMP OSSIBILIS. Hoc est, rei quāam impossibile est exhibere.
c **G**OMMITTE TVR. Impossi-bilium quippe nulla est obligatio. I. impos-

vulgò dici solet, pecuniam quae præsenti die debetur, statim peti posse, cum aliquo temporis temperamento intelligendum est. I. quod dicimus. ff. desolutio. Indulget nanque lex debitoris modicum saltem tempus, non minus decem dierū, aut longius, vt pro gratitate negotij iudex arbitrabitur. I. promissor. §. i. de consti. Nec videntur partes egisse, vt credita pecunia statim repetatur. I. qui sic. ff. de solut. cum contrahant partes, vt suis necessitatibus subueniant. I. i. ff. de contrah. empt. quem finem ex contractu momentario assequi nequeunt. I. fin. §. fi. C. de bon. quae lib.

IOAN. CORAS. V ALEN.

XVI. NOVEMBER. 1546.

Poenae contractu nullo non debetur.

impossibilium. ff. de regul. iur. I. fi. C. quae sen. si ap. rescin. I. impossibilis, vt dixi hoc tit. * Cum itaque principalis obligatio de sistēdo homine, propter impossibilitatem, quae suberat ab initio, vel postea emergit, corruat, rectè dicit Vlpian. poenam non committi. I. non dubiū. C. de leg. Eadem quippe ratio est destruendi accessoriū, quae principale. I. si quis in quilibos. §. fin. ff. de leg. i. nam si ratio cessaret in accessorio, maneret illud primaria obligatione perempta. I. & si is. C. de præd. mino. Quocirca licet stipulatio alteri fiat inutiliter, quia stipulatoris non intersit, & inuentae sint stipulationes, vt quis quod sua intereat stipuletur. I. stipulatio ista. §. alteri, & §. alteri, de inutil. stipulatio. in Inst. Poenam tamen, si alteri non detur, potest quis stipulari. d. §. alteri. Licet enim nullo probabili commodo stipulator afficiatur, quod detur alteri, sentit tamen commodū, si ipse poenam consequatur. Planè quod dicimus stipulationem hominis mortui etiam

V L P I A N V S L X I X.

I H O M O M O R-tuus^a sisti non potest, nec poena rei impossibilis^b committetur^c,

etiam respectu poenæ inutilem obtinet: siue facta sit stipulatio inter eos, qui ignorauerunt hominē mortuum esse. l.j. §. si id quod. ff. de action. & oblig. siue inter scientes, quandoquidem nihil agere eos existimandū, qui rem impossibilem in obligationem dederūt. l. cūm hæres. §. j. ff. de statuli. l. non solum. ff. de actio. & oblig.

d Q V E M A D M O D U M . Ad confirmationem eius, quod dixit de stipul

Populares qui.

P O P V L A R I M E O . Id est, socio amico & familiaři meo eiusdem gentis & populi: nam & Isidorus Glabrio, Phœniciax, splendidissima Tyriorum colonia, vnde Vlpianus origo fuit. l. j. ff. de cens. oriundus quoque fuisse hinc demonstratur. Terentius in Phormione, *amicus summus meus & popularis Getta.* Populares ergo dicuntur de vno populo amici, vt duo Tholosani.

b G E V M . Isidorū Glabriōnem.

c G D E C E S S I S . set. Mulier quæ nubebat, & dominum dederat.

d G I N F A N T I . Eiusdem forte mulieris ex priore matrimonio filio.

e G E T D E C E S S E R A T . Mulier prædicta.

f G A C T I O N E M N O N E S S E . Manebit tamen salua actio ad dotem mulieri, aut hæredibus eius: licet stipulatio infantis effectum non habeat. l. certi condic̄tio. §. quoniam, in fin. ff.

g de reb. cred. + Nec obstat, si dicas per stipu

quemadmodum si quis Stichum mortuum dari sibi stipulatus, & si datus non esset, poenam stipula- retur.

pulatione consistente in faciendo, inducit Vlpian. simile stipulationis in dando consistentis.

e G S T I P V L A R E T V R . Quo casu poena, vult dicere Vlpian. propter impossibilitatem non committeretur, nisi casus ille impossibilis emerget post contrac- tam morā. l. inter stipulatēm. §. stichum, & l. si seruum. §. sequitur.

I O A N . C O R A S . V A L E N .

XVI. NOVEMB. 1546.

*stipulatio
inutilis an
nonet oblī
gat.*

stipulationem etiam inutilem, obligationem primam nouationis iure tolli. §. præterea, circa princip. Quib. mod. tol. oblig. in Inst. hoc enim obtinet, si stipulatio naturaliter saltem valeat,

alioqui secus. d. §.

præterea, vers. non idem iuris, atqui hoc casu nostro stipulatio cūm careret cōsensu, nulla omnino fuit. l. j. §. adeo. ff. de pact. etiam respectu naturalis obligatio- nis, quæ ex consensu nascitur. l. stichum. §. natu- ralis. ff. de solutio-

g G F A R I . Id est, loqui, & verba proferre, inde fasti, & nefasti dies, ut in commenta- riis. l. j. in princip.

explicuimus abunde.

h G S T I P V L A R I N O N P O T E- rat. Infans, quoniam fari non potest, non stipulatur. d. l. j. in princ. Quod si fari potest, tametsi eius ætatis sit, ut non intelligat quid agat, recte stipula- bitur. l. seruum. ff. Rem pupil. sal. for. quod propter utilitatem, ut illuc Caius scribit, benigniorēq; interpretatione receptum est: nam stricto iure infans

o 3

etiam, qui fari potest, hoc est, proximus infantiae, qui recte incipit loqui, qualis est, qui septimum aut octauum annum agit, non tamen utiliter stipulatur. §. pupillus. de inutil. stipulat. in
Instit.

Instit. quæ omnia paulò plenius ex-
cussi, in d. 1.i.

JOAN. CORAS. VALEN.

XVII. NOVEMB.

1546.

Pœnā ad-
ycente con-
tractū cō-
modiſi-
mum.

a V M Q V I D. In stipulatio-
nibus in quibus factum ver-
satur, siue id in faciendo con-
sistat, siue in non faciendo, optimum
est pœnam subiicere: * nam pœna

ri volumus.

non subiecta in-
certum est, quid
debeat is qui con-
tra promisit, fece-
rit, quoniā enim
futurum est, vt in
id quod interest
condemnetur. I. si
pœnam. Quantū
autē interlit pro-
batio difficultis est.
I. fin. ff. de prætor.
stipul. onerabitur
admodum actor
cui necessum erit
planū facere, quan-
ti sua intersit. §. fi-
de verb. obliga. in
institut. ad vitan-
das igitur tales dif-
ficultates, pœna
subiicienda est;
quomodo autem
addenda sit, tra-
dit hic Vlpian.
familiariter do-
cens, quomodo
sint concipiendæ
pœnales stipula-
tiones, respectu
facti, vel non fa-
cti, quod expli-
catius adhuc Ve-
nuleius tractat in I. continuus. §. pe-
nult.

b G S T I P V L A M V R. Id est, stipula-
ri

c G N O N E R I T. Pœnæ nomine
(subaudi) decem aureos dabis.
d G C V M N E Q V I D F I A T. Sti-
pulari volumus.

e G S I C. Id est, hoc
modo.

f G F A C T V M
2 sit. * Tunc pœ-
næ nomine de-
cem aureos dare
spondes, quod
si in stipulatio-
nem plura facta
deduxerim, quo-
rum quædam in
faciendo, quædam in
non faciendo con-
sistunt: sic pœ-
næ clausula sub-
iicienda erit; si
ita non feceris, aut
si quid aduersus ea
feceris, decem au-
reos mihi pœna no-
mine dabis. I. con-
tinuit. §. penul-
timo.

Pœnalis
stipulatio
quomodo
concipi-
da.

I D E M L X X I.

V' M Q V I D " vt
fiat stipulamur ^b,
pœnam sic recte
concipiemus, si ita
factum nō erit^c, cùm
quid ne fiat^d sic^e si aduersus idfa-
ctum fit^f.

L. Stipulationes non diuiduntur.

- 1 Actus iudicatur secundum naturam rei deductæ.
- 2 Vsusfructus cur diuiduus.
- 3 Vsus cur diuiduus.
- 4 Facti pars in contractum deduci nequit.
- 5 Obligatio rem restitui diuidua.
- 6 Obligatio dandi diuidua.
- 7 Interesse, quandoque diuiduum.
- 8 Obligatio facti, an præcisa.
- 9 Sententia, quandoque difformis libello.

IOAN. CORAS. VALENT.

XVII. NOVEMB.

1546.

NON

Diuidū 1 dicitur secundū naturā rei.

a **O N R E C I P I V N T.** **Nam vt actio mobilis, vel immobilis iudicatur, secundum naturam rei in ea deductæ. §.j. de non alien. col. ij. ita & stipulatio diuidua, et indiuidua.*

I.ij.§. & harū, & l.iii.§.Cato, & v-trobique dixi. Interpretandum igitur, quod dicimus stipulationem diuiduam respectu rei diuisibilis in eam deductæ; nā in sui conceptio-ne indiuidua semper dici debet, cū ex consummatione formam, & perfectionem recipiat. I. si is qui quadringenta. §. quædam. ff. ad l. falc. & in imperfectis pars demonstrari non possit. I.ij. in princ. ff. de præto. stipula. cùm nihil actum esse credamus, dum aliquid agendum superest. I. cùm Syllanianum, in h. C. de his qui. vt indig. præterea, quoniā tunc cum contrahitur, facti est. l.v. §. stipulatio, vt & cæteri contractus. I. consilio. §. fina. ff. de cura. furio. facta autem diuisionem non recipiunt, vt hac l. & l. in executione. §. secunda.

b **G C A E T E R A R V M' Q V E S E R-** uitutum. Præter vsumfructum, qui & diuidi potest, non sicut cæteræ seruitutes indiuiduae sunt. I. j. §. si vesus fructus. ff. ad l. falcid. Cuius rei ratio non sat nostratisbus liquet. * Ego à iurisconsultis vsumfructum dupliciter accipi scio, pro iure ipso vtendi. I. j. ff. de vesusfruct. & pro actuali fructuum perceptione. I. si vesusfructus. ff. de iur. dot. in prima significatione, vel inuiti fateri cogimur indiuiduum esse, exemplo cæterarum seruitutum. d. §. & harum. & hīc: cùm sicut reliquæ seruitutes incorporalis sit, qui nec tangi, nec videri potest, nec palpari. I. j. §. fin. ff. de rer. diuīsio. Quod si ad alteram apellationem vsumfructū referamus, vt scilicet perceptionem designat fru-

ctum. d. l. si vesusfructus proculdu-bio diuiduus est. d. l. j. §. si vesusfructus cùm & pro parte fructus colligi percipi possint; nam frui quidem, inquit, Iul. Paulus, pro parte possumus.

l. vesus pars. ff. de vusu & habit. Ea- dem ratione dici- mus cæterarū ser- uitutum commo ditatem temporibus, & mensuris diuīsionē recipere. I. si partē. ff. de seruit. rustic. præ dio. I. arbor. §. fin. ff. commu. ditii. I. Lucio. ff. de aqu. quot. & æsti. hoc enim, non ad ius

seruitutis, sed ad modum vtendi respi-cit. l. iii. §. j. ff. de serui. At verò dices, cur ergo Iuriscons. à seruitutibus ex-cepérūt vsumfructū. d. l. j. §. si vesusfructus. ff. ad l. falcid. si codem modo diuisionem seruitutes cum vesusfructu recipiebant. Respōdeo, quia hoc amplius est in vesusfructu, vt in sua com-moditate, nempe, in fructibus diuīsionem etiā naturalem admittat. Aliae verò seruitutes, non nisi per men-suras & tempora. * Hinc quoque pa-tet, cur vesus indiuiduus sit, quia vt in d. l. vesus. Iurisconsul. ait, vtī pro parte non possumus, hoc est vtendi cōmo-ditatem pro parte percipere, nam qui fundi vsum habet, fructu fundi dun-taxat vtitur, pro quotidiani vesus ne-cessitate. I. j. ff. de vusu. & habita. §. illo tit. in Inst.

c **G S T I P V L A T V S S I T.** Erit nanc̄ hæc stipulatio facti indiuidua, sicut stipulatio seruitutis. Rationem in §. Cato, scripsimus, ne solutionem in diuersis rebus fieri contingat. I. in executione. §. pro parte. * Nec mihi placet, quod omnes tradūt initio par-tē facti in stipulationē deduci posse, veluti, partē foueae purgari. I. j. §. j. ff. de aqu. plu. arc. Aut partem fundi tra-di. Hæc enim in stipulationem dcducta non partis, sed totius nomine cen-

Vsus cur indiui-duus.

Pars facti non dedu-citur in cō-tractum.

seri dicunt: nam quí mihi partem su-
di tradere promittit, non partē facti,
sed totum factum promittit, licet de
parte fundi actū sit. Sunt tamen qua-
dam facta, quorum effectus & vtili-
tas scinditur; quia

tantum vtilitatis
facti pars afferit in
parte, quātum to-
tum in toto, atq
ideo diuidua cen-
sentur. l. in execu-
tione. §. secunda,
veluti, *amplius nō*
agi, & rem ratam
haberi. d. §. Cato, & d. l. in executione.
§. quod si stipulatus.

Obligatio
rem resti-
tui, indiu-
dua.

d **G F V N D V M T R A D I.** Hoc tex.
planum fit † obligationem rem tradi,
individuam, & obligatione, quia hæ-
redes singuli insolidum obligātur, &
solutione; quoniam pro parte res ex-
solui, hoc est, tradi nō potest, quid au-
tem in obligatione rem restitui doc.
plurimum affligūtur, à quibus tamen
crebrò existimatū est, eam licet so-
lutione diuisionē non recipiat, quan-
do non nisi pro solido (vt est apud
Marcel.) res restitui possit. l. si duo. ff.
de pos. obligatione tamen sectionem
admittere, cùm non insolidum vnuis-
quisque hæres, sed pro portione tan-
tum hæreditaria teneatur. l. in condi-
ctione. ff. de condic̄. fur. l. iij. §. hæres.
ff. commod. l. si plures. ff. de vi, & vi
armata. Ego verò non video, cur à
traditione debeamus restitutionem
sciungere; cùm & is tradere dicatur,
qui restituit. l. verbum dandi. ff. de
verbis. signific. Quocirca puto veris-
simum utramq; obligationem in per-
sona principalis omnino individuā,
vt hīc. l. j. §. si duos. ff. depos. l. si vt cer-
to. §. si duobus. in fi. ff. commo. l. ean-
dem. in prin. ff. de duob. reis. in perso-
nam autem hæredum, qui non solent
ex facto defuncti, nisi pro portioni-
bus hæreditariis teneri. l. si tibi homo.
§. si fundus. ff. de leg. j. utramque obli-
gatione diuiduam l. in conditione.
ff. de cond. fur. nisi respectu eius, qui
solidæ rei tradendæ, aut restituendæ

facultatem haberet. l. iij. §. hæres. ff.
commod. cùm enim solidum ad eum
peruenerit, insolidum teneri debet. l.
si plures. ff. de vi & vi armata præter-
quam cùm res hæredis tradenda esset.

dicit. §. si fundus.
ea quippe ad hæ-
redem peruenisse
dici non potest,
cùm nunquā fue-
rit defuncti, licet
specialiter testan-
ti concederit lex,
vt de re hæredis
sicut de propria

disponat. l. vnum ex familia. §. si rem.
ff. de legat. iij. solutione verò, si species
sit, quæ tradi, aut restitui debet: quo-
niam non nisi pro solido res præstari
commodè potest in diuidua erit. d. l. si
duo. ff. depos. Quod si quantitas cùm
& ea sine creditoris incommodo pro
parte præstetur. l. ij. & harum, & l. in
executione. §. j. diuidua quoque solu-
tione censebitur. dicit. l. si duo. in prin.
& ita hunc articulum nouè explico.

e **G V E L O P E R A S.** De quibus
dic, vt scripsi in l. in stipulationibus. §.
operarum.

f **G C O R R V M P I T S T I P V L A-**
tionem. Hoc est, finem, effectum &
vtilitatem stipulationis, qua exposi-
tione patet eos grauiter falli, qui pu-
tant hanc rationem, idem quod dictū
continere: vult itaque Vlpia. memo-
rata stipulationes seruitutum facto-
rum operarum, aliorūque id genus
non diuidi, quia horum diuissio cor-
rumpit stipulationem, hoc est, com-
modum & effectū eius. Si enim mihi
(verbi gratia) insulam ædificare pro-
miseras, & extractis muris cesses, aut
relictis pluribus hæredibus decedas,
damnosum mihi esset admodum, si
vel tu nolles ad ædificiū alterius pro-
cedere, sed eius partis ex edificatione,
vel hæres tuus liberari.

g **G V B I Q V I D.** Sunt hæc, & quæ
sequuntur usque ad versi. ideo verba
Iurisconsulti Tuberonis apud Cel-
sum, ubi quid fieri stipulamur, si non fuerit
factum, pecuniam dari oportere. Quod di-
ctum

ctum volui, ne quispiam cum non nullis existimet falsò verba esse stipulationis.

h **G FIERI S T I P U L E M V R.** Simpliciter non adiecta poena si non fiat; puta, insulam fabricari.

i **G S I N O N** fuerit factum. Quod in stipulatione conuenierat quia non fuerit fabricata insula.

k **G P E C V** niam dari oportere. Hoc evenit

(dicebat Celsus) in omnibus faciendi obligationibus, ut qui non facit quod promisit, in pecunia numerata condemnetur, quanti stipulatoris interest. si quis ab alio. §. fin. ff. de re iudica.

l **G IDE O'Q V E.** Quia pecuniam numeratam dari oportet.

m **G D I V I D I S T I P U L A T I O** nem. * Cum obligatio dandi pecuniam partis præstationem recipiens, diuidua sit. l. ij. §. & harum & l. in executione. §. j. hinc autē habes, quod licet principalis obligatio indiuidua sit, obligatio tamen ad estimationem, aut id quod interest in locū eius subrogata est indiuidua; cum ad pecuniam, & ita ad diuiduum contrahatur. d. §. primo. & obligatio diuidua, aut indiuidua intelligatur, secundum naturam rei in eam deductae, vt hīc, & d. l. ij. §. & harum. & l. iiij. §. Cato.

n * Eo porrò casu id quod interest, in diuiduum censetur, quo cùm principali ad indiuiduum puta ad factū agatur, non iure obligationis, sed officio iudicis in executione sententię accessoriè venit. l. ij. §. & ex his, vbi Bart. & alijs, oportet quippe accessoriū principalis naturam sequi. ca. si super gratia, de offic. deleg. in vj. c. accessoriū, deregul. iur. eo. lib.

o **G P O S S E D I C I.** Hoc casu, cùm factum non est, quod in stipulatione conuenierat, atque ideo in pecunia numerata fieri debet condemnatio.

nem facti. Id est, secundum quod factum estimatum fuerit.

p **G D A N D A M E S S E P E T I** tionem. In pecunia numerata, verbi gratia, si insulam fabricare mihi pro-

miseris, nec feceris, hoc factum pecunia estimabitur, finge quinque gētis aureis iuxta quam estimatio nem, ego stipulator contra te ad quingētos aureos agere potero; tan-

tique condemna-

Facti obli-
gatio an
præfisa.

s beris. d. l. si quis ab alio. §. fina. & ita vtrumque & factum & estimatio factum post moram est in obligatione. l. j. ff. de act. empt. l. fi. ff. si quis in ius voca. hoc est, poterit agere ad factum stipulator, aut ad factū estimationem. l. si insulam. si hoc magis ei placuerit. l. stipulatio. §. siue autem. ff. de no. ope. nuntiat. non tamen poterit cogi (vt omnes existimant) promissor facere, sed præstando, quanti petitoris interest liberabitur, vt hīc, & d. l. si quis ab alio. §. fi. ne quedam seruitutis species in homine libero inducatur. l. j. & ij. ff. de lib. hom. exhib. Quam sententiam veram non esse perspicuum feci in ij. Miscella. ca. ij. cum non in debitoris, sed in creditoris omnino gratiā inductum sit, vt si non fiat, quod promissum est, in id quod interest agi possit. d. l. stipulatio. §. siue autem, tantique sequatur condemnatio. d. l. j. ff. de act. empt. d. l. si quis ab alio. §. final. & hīc. Quocirca si ea via omissa petitori placent ad factum agere, eique sit utilius, iniquum esset onere faciendi promissorem qui factum explere potest, liberari. l. fideicomissa. §. fi. ff. de leg. ij. sic enim frustratio, & mora, quam non impunitam esse oportere Papiniān. respondit. l. in fideicommissi. §. fin. ff. de usur. ei prodesset: ex propriaque culpa præmiūm consequeretur, contra omnem & legis, & naturae æquitatem. l. siue hereditaria. ff. de negot. gest. In obligatione vero dādi in qua recep-

obligatio
dandi di-
vidua.

Interest
quandoq;
indiui-
duum.

*sententia
quandoque
diformis
libello.*

receptum est debitorem dare precisiè, hoc est dominium stipulatoris facere omnimodo teneri. l. vbi autem. §. fin. doctores censem, nec post moram, nec post interitum aestimationem, aut id quod interest in obligatione succedere, sed rem ipsam etiam extin- etiam peti debere. l. si seruum. §. si. que quoniam præstari non potest, iudicis officio fit condensatio in estimationē. l. Julianus. ff. de confess. Licet autem regulariter sententiam libello confor-

mem

a **S**TIPVLATVS SIT. A' redemptore, qui certo pretio opus faciendum locauerat, ut insulam fabriscari, aut scribere librum.

b **G**CALENDAS MARTIAS primas. De pri- mis superiuacuò mentionem facit, qui enim Calend. Martis simpliciter stipulatur, de proximis sensisse intelligitur. l. qui ante. & leum qui Calend. in princ.

c **G**O P V S . P E R sectum non erit. Verbigratia scri- ptus liber, aut ædi- ficata insula.

d **G**Q V A N T I id opus erit. *hoc est inquit doc. quanti stipulato- ris intererit opus factum fuisse. l. iij. §. in eū. ff. de damn. infect. quām expositionem ipse non admisserim cum hæc verba *Quanti id opus erit*, ad veram rei aestimationem, non etiam ad id quod interest, quod plerunque rei pretium egreditur, re- gulariter referantur. l. vñc. §. fin. ff. si quis ius dic. l. arbitrio. in prin. ff. de do. l. prætor. ij. §. hæc autem. ff. vi. honor. rapto. l. inter hec verba. ff. de verb. sig. ergo qui facere promittit opus, & si perfectum non erit, quanti id opus erit, censetur operis reliqui duntaxat

§. Si quis ita.

1. *Quanti ea res erit.*

2. *Ante diem quando ad factum agi posuit.*

promississe aestimationem. d. l. vnic. §. fi. cum simil. Et quoniam ante diem scire non possumus, quid faciendum superest, non nisi lapso tempore iniiri potest aestimatio.

e **G**DARI. Quæ- ritur, subaudi, quando dies pro- missionis cedat, hoc est, incipiat nasci obligatio. l. cederediem. ff. de verb. sig.

f **G**DIBM. Hic respondet.

g **G**LOCATVM est opus. Et stipu- latio contrafacta, intelligendū quip- pe est, vt & con- textus verba des- monstrat eodem tempore post lo- cationem celebra tam stipulationē, quæ ad roborationem præcedentis contractus adiecta fuit.

h **G**POST CAL. MARTIAS. Id est, postquam venerint Martiæ Calendæ.

i **G**QVIA NEC CONVENIR. Adfert rationē, cur hoc casu nō cedat dies stipulationis à tempore operis lo- cati, seu contractæ stipulationis, quia si ex eo die cederet ante Cal. Martias promissor, vt ip̄e conueniretur. Atqui in specie proposita reis promittendi ante Martias Cal. conueniri nō potest.

k **G**ANTE CAL. MARTIAS. Fin

Finitas, inquit doct. cum tempus producendū sit debitori, in cuius gratiam appositum est. I. cum tempus. ff. de regul. iur. & verba dulcia contra stipulatorem interpretanda sint. I. stipulatio ista. §. in

stipulationibus.
Quia in re scriptis non consen-

tio, ut dixi in illo: qui

ante Calendas:

I. S P O T F R A T I
Censetur etenim, qui ante Calendas stipulat, Calendas ipsius stipulari. I. qui ante, & I. eum qui. ii. §. qui ita. ii. Qui autem Calendas stipulatur, ante Calend. experiri nequit;

tamen si certum sit promissum exple-
ri non posse, sed expectandā dies est, in quā tota obligatio collata intelligi-
tur. I. in illa. I. si ita stipulatus esset abs-
te. I. existimo. §. si. & I. insulam intra-

m. G F V L C I R. I. Id est, muniri, sub-
strui, eidēmque necessaria substantia-
lia aptari,

n. G S T I P U L A T V S S I T. Simpli-
citer non adiecta die, quā opus insulæ fulciendæ perfici deberet, non etiam
inserta poena: nam & id quod inter-
est, cum Iul. Paul. placet poenam ap-
pellare. I. fin. ff. de eo quod cert. lo. si in-
sula fulta non esset, & ita à precedentī
responso differt dupliciter, respectu
dies, scilicet, & respectu poenæ; in hoc
enī vers. planè neutrum expressum
est, nec dies, nec poena; sed simpliciter
opus promissum, in superiorē vero
responso facta est vtriusque expressio.

o. G D E N I Q V E. Legē deinde.

p. G A G I P O S S I T. Sed ubi iam coe-
perit mora insulæ fulciendæ fieri, dies
cedet obligationis, atque ideo recte
agetur, ut hic in fin.

q. G I N S V L A M F I E R I. Quis sim-
pliciter stipulatus est, nam adiecta die
aut poena si ante certum tempus insu-
la facta non esset. Locum tamen ad-
iectum intellige, cuius si non fieret
demonstratio, inutiliter quis insulam

fieri stipularetur. I. non utique. §. si quis
insulam. ff. de eo quod cert. loc.

r. G F A B R I C A R I P O S S I T.

s. Subaudi, expectandum erit. Viden-

Ante diē,
quādo pos-
sit ad fa-
ctū agi.

t. àuctem hæc dico responsa versicu-

lo planè, superiorē
contradicere: sed
si utrumque locum
diligenter obserua-
ueris, nihil pugna-
tiæ est. In præcer-
denti rianque re-
sponsō, non sim-
pliciter opus fieri
promissum erat,
sed adiecta die, &
adiecta poena: si
opus, illa dicitur
non esset. Itaque

dies (qui in debitoris gratiam semper
insertus intelligitur. I. stipulatio ista.
§. inter certam) expectādus erit, cùm
in eum tota obligatio sit collata. I. in
illa, hīc vero sine die, & simpliciter in-
sulam fulciri, aut fabricari promissum
est, quo casu licet diem tacitè lex sub-
intelligat. I. interdum, nō tamen idem
quod expressus operabitur, cùm alio
ter exprimatur, quām insit. I. Titia. ff.
ad I. falc. potest quippe longior dies à
partibus inseri, quām à lege subaudia-
tur. I. j. §. Si conueniat. ff. depos. Nec
obstat Pompon. responsum, in I. si ita
stipulatus esset abs te, dicentis eum,
qui dominum adificari stipulatus est,
non ante ex ea causa agere posse:
quām tempus præterierit, quo posset
insula adificari, nam illud, ut ibidem
scriptum, obtinet: cùm experiri vult
stipulator ob non perfectum opus, ad
totum (ut aīunt) interesse. Ad partis-
culare vero, ob non inceptum opus,
statim agi potest: cùm morā pro-
missor incepit facere, ut hīc, & I. con-
tinuit. §. item qui insulam, & I. exis-
tim. §. fin. Committitur quippe sti-
pulatio in id, quod interest agentis,
hac I. §. Celsus. Quare ex ea stipula-
tione poterit stipulator, prout eius in-
tererit. I. si procurator. ff. rem ra, hab.

JOAN. CORAS. VALEN.

XX. NOVEMBER. 1546.

INT

a N T E R D V M. Sanè dicit interdum, nā regulare est, vt præsentī die pecunia debeat; cùm in contractu dies non apponitur, l.eum qui Cal. §. quoties, hoc tit.l.

si dies. ff. quan.di.
leg. ced. l.in omni-
bus. ff. de reg. iur.

b S P V R A S T I I
stipulatio. + Stipu-
latio pura dicitur,
cui neque tempus
ad differendā per-
titionē, neq; con-
ditio ad differendā
obligationem ad-
iicitur: sed presen-
ti die parit petitio-
nē, vt pmittis sui
chū, promittis x.
aureos & his simi-
lia. §. omnīs, de
verb. obl. in Inst.

c S E X R E I P S A.
Hoc est, ex natu-
ra, & vī rei dedu-
ctæ in stipulatio-
nēm, licet non ex
verbis. l.quoties. ff. de oper. liber.

d S I N V T E R O. Ancillæ, Arethu-
seputa. l.j. in fi. ff. de cond. & demōst.

e S F R V C T V S F V T V R C O S. Fun-
di Tusculani.

f S D O M V M AE D I F I C A R I.
Tholosæ, Valentia, aut in alio loco
demonstrato, sine cuius adiectione
inutilis esset, vt sæpè dixi stipulatio. l.
non vbique. §. si quis insulam. ff. de eo
quod cert. loc.

g S I N C I P I T A C T I O. Hoc ad
quinq; casus hīc scriptos æqualiter
referendum censeo. l.iam hoc iure. ff.
de vulg. vt non ante nascatur actio,
quam per rerum naturam præstari
possit, quod in stipulationem dedu-
ctum est, dicit enim hīc Iurisconsul-

**Tunc, di-
ctio.** **2** **tus, + tunc incipit actio.** Et notum est ar-
**Dies quā-
do impe-
diat ortū** **3** **ticulum tūc, temporis extremitatem**
actionis. significare. l.si iis. §. fin. ff. de cond. &
demon. + Dies igitur tacita & à leg.
sub intellecta nativitatem actionis im-

pedit. l.si ita stipulatus essem abs tel.
existimo. §. fi. & clarius hic, licet dies
à contrahentibus id non operetur, ne-
que enim est impedimentum ortui actio-
nis. l. qui mandatum. ff. mand. tam
et si differatur, ex

partium conuen-
tione petitio. §. o-
mnis, de verbo. ob-
li. in Inst. ob id q;
dicat Iurisconsul.
malè experiri ēū,
qui ante diē agit.
l.j. §. fin. ff. quan-
di. vsusfruct. leg.
ced. vtroque verò
casu fateor, cùm
pura sit stipulatio.
d. §. omnīs. ortam
merd iure, vel ab
initio obligatio-
nem. lege, centesi-
mis. in principio.
Quod & in omni-
bus huius tex. ex-
emplis verum pu-
to, cùm omnia æ-
qua determinatiō-
ne concludantur.

d. l.iam hoc iure. Quāvis doct. omnes
id negent in his, quæ tacitam conuen-
tionem continent, vt cùm seruus ha-
reditarius stipulatus est, aut quod in
vtero, fructus ve nascituri promissi
4 sunt. l.j. ad fi. ff. de cōd. & demō. + Si-
cuit enim expressa l.cedere. ff. de verb.
sig. ita tacita cōditio (inquit) nativ-
itatē suspendit obligationis. Acc. in
l.itē quā. §. fi. ff. de pact. Sed mea sen-
tentia verior est, cùtt stipulationē hū
iūsimodi quæ tacitā conditionem con-
tinet Iuriscon. hic purā dicit, & tacita
hæc conditio actuū nullo modo red-
dat conditionalē. l.conditions extrin-
secus. ff. de cond. & demonst. ideō q;
transmissionem legati non impediat.
l.cūm illud aut illud. §. j. ff. quan. di.
legicet. tacitūnq; in conditionibus
non sit patis cum expresso virtutis. l.
nonnunquam. ff. de cond. & demon.

h S C V M E A. Res in stipul.deducta.
S P R A E S T A R I P O T E S T. Quia
partus

Condition
quæcūq;
impedit
nativitatem
actionis.

partus ab Arethusa editus est, fructus in fundo Tusculano nati, aut tantum temporis præterit, quāto domus ex ædificari potuit. Sic enim singula singularis referenda sunt.

k. G C H A R T A

gīnem potest.

Quod tempus tacitè complexum, iudicis, aut boni viri arbitrio definiendum est, ut per pulchrè Venuleius common

strat, in l. continuus. §. cum ita, in iudiciis certè res expeditior est: in quibus lex certū tempus diffiniuit, nempe in singulos dies vīginti millia passuum. l. j. ff. si quis cautio.

O P E

a. E R V V S H A E R E D I
tarius. Qui & hærediti fūturo sine proprij nominis expressione, & hæreditati facenti rectè stipulatur. l. seruus hæreditarius. j. & ij. ff. de stipula. seru-

b. G S T I P U L A tus sit. Simpliciter dari centum, quo casu dubio procul valet stipulatio. l. si unus. §. fin. ff. de pact. ex eo tempore tamē effectum plenum capiens, quo adibitur hæreditas. l. si seruus hæreditarius. ff. de stipul. seruor.

c. G N I S I A D I ta hæreditas sit. Cum non ex die contractus, sed ex diē aditæ hæreditatis agi possit. d. l. si seruus.

d. G Q V A S I C O N D I T I O N E M. Si hæreditas adeatur.

e. G I D E M I E S T. Ut nullam vim habitura

1. G O P E R A S. Siue certas, siue incertas. Hoc quippe casu non cedit dies priusquam indixerit patronus stipulator, quas, & quando velit sibi praestari, illo verò casu, cum scilicet cer-

tæ promissæ sunt, non ante cedit dies, quām condixerit locum, & tempus liberto, quo dentur operæ, nec præstitæ sint, cùm ex modo patroni li-

bertus operas edere debeat. l. cùm patronus, & l. quoties. ff. de oper. libertorum. De his operis libertorum, quādam dixi, in l. in stipulationibus. §. operarum.

O P E

bitura sit stipulatio, nisi hoc casu dominus reuertatur, sicut nec superiore, nisi adiretur hæreditas.

f. G I N S E R V O. Stipulante domino captiuo.

g. G A P V D H O
stes est. ¶ Si seruus domino capto ab hostibus nomina tim centum dari stipuletur, valet stipulatio: cæterum nullam vim habitura est, nisi dominus ab hostibus reuertatur: nā eo apud hostes decedente nullius momenti videbitur fuisse stipulatio. l. si seruus comunitatis. ij. §. seruus capto. ff. de stipul. seruor. cùm enim lex Cornelia eum prima captiuatis hora mortuum fingat, do-

§. Si seruus.

i. Seruus quando recte stipuletur domino capto ab hostibus.

I. S E R V V S H A E
reditarius stipulatus sit^b, nullā vim habitura est stipulatio, nisi adita hæreditas sit^c: quasi conditionem habeat. Idem est^d in seruo eius, qui apud hostes est^e.

§. Si Stichi.

1. M o r a p u r g a t i o . usque ad quod tempus.

2. D e b i t o r q u a n t i t a t i s r e p e r d i t a , a n libera-

mīo defuncto dari, & ita inutiliter stipulatus censebitur. l. eius qui. §. quod si stipulatus. ff. de reb. cred.

p

a **O S T M O R A M.** A' se contractam, quia interpellatus opportuno loco & tempore, non soluit. I. mora. ff. de vſu.

b **G P V R G A T**
moram. Vnde si rem interire contingat, periculo liberabitur. I. quod te. ff. de reb. cred. & I. si ex legati, hoc tit. Admitetur autem haec purgatio moræ, vſque ad senten-

*purgatio
mora ad
quod vſq;
septus fias.*

tiam, modo illud ipsum quod petitū est, offeratur. §. fin. de perpet. & tempor. action. in Instit. neque enim cognitus est litigare, qui soluere paratus est. I. si reus. ff. de procura. Id que non verbo, sed re. I. sed si alia. ff. de constituta pecun. facta rei debitæ in iudicio oblatione. I. si rem. §. finali. ff. de pignor. action. (aut si extra iudicium offerendo reus purgare velit) eiusdem obsignatione. I. obsignatione. C. de solutionib. Licet eo casu, quo aliud à petitō offertur: velutí, cum reus à quo poena, aut id quod interest petitur, offert, principale ad factum purgare moram ad litis contestationem, vſque duntaxat concessum sit. I. si insulam, quo loco plena manu, quæ ad tractatum purgationis moræ pertinent excusiemus.

c **G C E R T E.** Infert de specie ad quantitatem, hoc modo, si debitor species, qui semel moram contraxit, & ita in culpa fuit, postea offerendo moram purgat: vnde conuentus de interitu, exceptione dolii creditorem, cui posterior mora nocere debet. I. si serum: §. sequitur. merito repellat. I. ilud. ff. de pericul. & commo. rei vend.

Debitor
quantita-
tis quādo
liberetur.

2. *Pariter dicendum est debitorem quantitatis, qui pecuniam obtulit, quam creditor sine causa accipere refusauit, amissa pecunia exceptione dolii proposita, potentem postea creditorem exclusurum. Quāquam aliquando interpellatus non soluerit. I.

qui decem, in principiis de solutione. nam & tunc creditoris factio quodammodo accidisse videtur, ut pecuniā debitor perderet. I. si opera. ff. de exception. dol. neque æquum est teneri eum pecunia amissa, qui non teneretur, si creditor accipere voluisse. d. I. qui decem, vtroque casu igitur cum eadem æquitas emergat, exceptione dolii perdita est. I.

j. ff. de exception. dol. licet aliqui quantitatis debitor tota etiam substantia casu amissa non liberetur. I. incendium. C. Si certum petatur: debitor quippe generis est, quod perire non potest. I. in ratione. §. incertæ. ff. ad I. Fale.

G E I. Creditori videlicet, postea pertinenti.

e **G P E C U N I A M O B L A T A M.** Et deinde sine culpa debitoris amissam.

f **G N O L V E R I T.** Sine iusta causa. dict. I. qui decem: nam si iustam habet causam recusandi, quia non opportuno loco vel tempore debitor contulisset, non esset inculpandus creditor, qui pecuniam oblatam recusasset. I. si soluturus. ff. de solutionibus.

IOAN. CORAS. VALENT.

XXII. NOVEMB.

i 5 4 6.

L. Stipulationum quædam, ii.

1. *Actio duplex ex stipulatione.*
2. *Certum per se, & per relationem idem.*
3. *Aureorum verbo qui.*
4. *Triticum Aphricum.*
5. *Modius.*
6. *Campania.*
7. *Amphora, & Capitolina amphora.*

QVAE

V A E D A M I N C E R/
tæ. Hoc necessariò expli/
candum fuit, vt intelliga/
mus, quæ actio ex stipula/
tione dicitur: nam si certa sit stipula/
tio, conditio cer/
tificatio competit. l. certi/
conditio. ff. de
reb. credit. §. j. de
verbis. obliga. in
Institut. si incerta
actio ex stipula/
tu. l. si quis certū.
ff. de reb. cred. &
quoniam stipula/
tio ratione incer/
titudinis dilatio/
nem nōnū quam
capere solet. l. præcedenti, in prin.

Certū per se.
b S P R O N V N T I A T I O N E. Hoc
est, ex verbis à contrahentibus prola/
tis, idem tamen intellige, si per rela/
tionem ad aliud. l. sequ. versic. sed qui
vinum, quandoquidem par est ali/
quid † per se certum esse, vel per rela/
tionem ad aliud. l. hæc venditio. §.
huiusmodi. ff. de contrah. empt. l. asse
toto. ff. de hæred. instit. l. ait prætor. §.
j. ff. de re iudica. & l. iij. C. de sentent.
quæ si. cer. quan. l. certum. ff. de re. cre.

c Q V I D. Substantiam notat.

d Q V A L E. Signa, hoc est, differen/
tias, rem ex omni parte certam facien/
tes, eandē ad indistinctū contrahendo.

e Q V A N T U M ' Q V E. Quantita/
tem demonstrat. Cæterum existimam/
dum non est horum trium concur/
sum necessarium ut certa sit stipula/
tio, præterquam in stipulatione eorū,
quæ in pondere vel mensura constat,
in aliis quippe sufficit eatenus aliqua
ex his adesse, quatenus reluceat certi/
tudo, vt in stipulatione speciei, quid/
ditatem, hoc est, substantiam & qua/
litatem ex ipsa pronunciatione appa/
rere satis est: veluti si promittas ho/
minem stichum, aut fundum Tuscu/
lanum, vtrobicq; quidditas monstra/
tur, quia homo vel fundus, & qualis/
tas; quia Stichus, aut Tusculanus. In
stipulatione pecuniae numeratae suffi/
cit quidditatis, & quantitatis expres/
sionis.

a Actio du/
plex ex stipula/
tione. 1. si certa sit stipula/
tio, conditio cer/
tificatio.

sio, vt promitto decem aureos, desi/
gnatur h̄c in primis quantitas, puta
decem, deinde quidditas, & substan/
tia puta aureos, qualitatem expime/
re necessarium non est; † licet enim

Aureorum
verbo qui
aurei ve/
niant.

P A V L V S L X X I I .

T I P V L A T I O N V M
quædam certæ sunt,
quædam incertæ: Cer/
tum est quod ex ipsa
pronunciatione^b appetet quid^c,
quale^d, quantum^e sit, vt ecce au/
rei decem^f, fundus Tusculanus^g, ho-

regione vterentur homines dupli/
forma aureorum, sicuti Tholosæ au/
reis solis, & paruis vtimur, de exi/
guioribus censembitur. l. semper in sti/
pulationibus. ff. de regul. iur. l. minus.
ff. de leg. iij. tum quod in stipulationi/
bus soleant verba contra stipulato/
rem accipi. l. stipulatio ista. §. in stipu/
lationibus, tum quod generaliter tra/
ditum sit, in obscuris non quod ma/
ximum est, sed quod minimum per/
petuò sequendum. l. semper in obscu/
ris. ff. de reg. iur. planè si quis ea, quæ
pondere aut mensura constant stipu/
letur: veluti, vinum, frumentum,
oleum, aut quid simile, tria hæc con/
currere oportet, vt certa sit stipulatio,
quid, quale, quantum: veluti in exem/
plis tex. nostri, si stipuler tritici aphri/
ci optimi, modios centū, aut vini cā/
pani optimi, amphoras centum, hic
rectè tria illa concurrunt: quidditas,
seu substantia, quæ his verbis demon/
stratur, tritici, aut vini optimi: qualis/
tas per ea verba Aphrici, aut Campani:
i: Quantitas quia c. modij aut am/
phoræ promittantur. Quod si alterū,
puta, qualitas deficeret, incerta esset
stipulatio. l. seq.

f G A V R E I D E C E M. Ecce h̄c
quid, & quantum, quid, Aurei, quan/
tum, decem.

g G F V N D V S T V S C V L A N V S.
Perpende h̄c quid, & quale. Quid,

- f**undus, Quale, Tusculanus.
h **G H O M O S T I C H V S.** Hic quoq; apparet quid & quale. Quid homo, Quale Stichus.
- i** **G T R I T I C I A P H R I C I .** + Trītici apherici, quod illic optimum naſceretur, ll. ſæpe meminerunt, de quo ſic Plinius in xvij.naturalis hīſtoriae ſcribit. Tritici genera plura queſeſcere gentes, Italico nullum euidem compaſſauerim candore, aut pondere, quo maximè decernitur Montanis modo comparetur Italiæ agris extēnum in quo principatum tenuit Bœotia, deinde Sicilia, mox Apherica.
- k** **G O P T I M I .** Hoc reddit ſtipulatiōnem certam. l. ſeq. vbi dico.
- l** **G M O D I I C E N T V M .** In hac ſtipulatione certitudo per omnia tria demonstratur, per quid, trītici, per quale, apherici, per quantum, Modij centum.* Modium autem apud Romanos non diſparem fuſſe ei mensuræ, quam Bœotium ſeu boyſellum noſtrates vocant, ex Budæo in v. de aſſe ad inonemur.
- m** **G V I N I C A M P A N I .** + Campania regio eft Italiae, quam nunc Toscanam vocant, campus omnes (inquit) ſtit Strabo in v. geographiae) omnes felicitates ſupcrans, in quo vina naſci optima veteres quoque ſcripferunt, vt non mirum ſit, ſi de vino campano lex noſtra verba faciat.
- n** **G O P T I M I .** ſe-
cuſi boni. l. ſeq.
- o** **G A M P H O**
ræ centum. Hoc quoquē caſu cer-
ta eſt ſtipulatio ex
concurſu omnium trīum, quia in ea,
quid, quale, quantūmque deductum
eſt, quid vini, quale Campani, quan-
tum amphoræ c. + Eſt autem ampho-
ra genus vaſis vīnarij octauam par-
tem eius, quod modium vīni dicimus
continenſ authore Budæo in v. de aſſe: verū quae in Capitolio aſſerua-
batur maioriſ capacitat̄ erat, ac pro-
inde ſcriptores historiarum Maxi-
mini incomparabilem bibendi eden-
di que vīm expreſſuri, amphoram vī-
ni Capitolinam, vno die illum ſæpe
perſiccaſſe, carniſ verò libras quadra-
ginta, & nonnunquam ſexaginta de-
uorasse, memorant.

Ampho-
ra capito-
lina.

JOAN. CORAS. VALEN.

XXIII. NOVEMB.

1546.

- a** **V I D ,**
quale, quā
tūm̄q; ſit.
Explicabīs hæc
verba, ut in l. præ-
ced.
- b** **G S I N E P R O**
pria appellatione.
Quia ſtipulor fun-
dum ſimpliciter
non expresso pa-
rticulari nomine
fundi, quo caſu ra-
tione incertitudi-
nis ſtipulationem
nullam eſſe con-
ſtat. l. cum poſt. §.
gener. ff. de iure
dot. & l. ita ſtipu-
latus,

L. Vbi autem,

- 1 Debitor quandoque ſoluit quod maioriſ eſt
preiij.
- 2 Condicio certi, quando pro mutuo detur.
- 3 Comparatiui natura.
- 4 Doct̄or celebrior doct̄iſimus preſumi-
tur.

VLPIANVS LXXV.

- b** I AVTEM NON
apparet quid, qua-
le, quātūm̄q; ſit in
ſtipulatione, incer-
tam eſſe ſtipulatio-
nem dicēdum eſt, ergo ſi quis fun-
dum ſine propria appellatione b

latus, in prin. hoc
tit. Nec hic text.
contrarium vult,
licet dicat ſtipula-
tionem huiusmo-
di incertam eſſe.
Planè ſi de vno
ex pluribus fun-
dis eiusdem nomi-
nis. Seianis finge
ſtipulatio conce-
pta eſſet, quia fun-
dū Seianū, ſine a-
lia demōstratiōis
nota ſtipularer, v-
tis eſſet ſtipula-
tio. l. qui ex pluri-
bus viſi fuſius hoc
ipſum tractabo.

SIN

c g S I N E Q V A L I T A T E . Hoc est , sine affectione bonitatis tritici . l. fideiussor . ij. ff. mand. quantitate tamen expressa . l. Triticum , veluti si stipulatus sim frumenti modios decem simpliciter , non adiiciendo boni vel optimi , quo casu promissor vilis simum etiam , & pessimum dādo , se liberare potest . d. l. fideiussor . At verò dices , cur ergo stipulatio huiusmodi designata certa quantitate , incerta dicitur , si promissor liberatur soluendo vilissimum : & ita primum gradum malitiæ tenetem : * Respondeo quia variari præstatio potest voluntate debitoris . § . qui il lud qui potest ex soluere bonum , melius , & optimum : hanc autem solutionem , licet non sit verisimile fieri à debitore . l. cùm de indebito . ff. de probation . potest tamen accidere , cùm nonnumquam eueniat , vt promissori facilius sit soluere , quo maioris pretij est . § . huic autem , in fin. de actionib. in Institutione .

*Debitor
soluere potest pretio
sum.*

*Conditio
certi quan
do pro mu
tuo detur.*

d G C E R T A E R E I S I G N I F I catiua . * Hinc quidam dixerunt non dari certi condictionem pro mutuo , nisi quo casu res optima constans pondere , numero , vel mensura , mutuo data est ; nam alioqui non dicitur peti certum , vt hic , & certi condicio non datur , nisi ex causa & contractu ex quo certum petitur . l. certi condicio . ff. de reb. credit . sed decepti sunt , vt & ante nos annotatum est ab aliis : nam cùm de repetitione rei mutuatæ transcuratur , contractus præcedens mutui

deducitur , ex quo qualitas limitatur & determinatur : quia rem in eadem bonitate reddi oportet . l. cùm quid . ff. de reb. cred . Certum autem quid esse sufficit per relationem . l. ait præ-

tor . § . j. ff. de re iudicata . l. ij. C. de sen . quæ si cert . quan . cùm ea vice particularis expressionis fungatur . l. certum . ff. de reb. cred .

e G I P S V M quoque bonum sit . * Comparativum positivum naturam , & significatum retinet .

f G B O N I T A tis habet . Decisa fuit hinc aliquando quæstio , si statutum constitutum causas graues optimis , aut excellentes doctribus committi , non poterit aliis dirigi commis-

sio , quam qui supremum gradum , & primum locum in eruditione tenent : quoniam autem probatu difficillimum est , * qui sint doctorum doctissimi ad famam , & crebriorem hominum opinionem scriptores merito recurri volunt , atque ita spectandum esse , in qua præsumptione sint , qui in ea regione commorantur . l. cùm de lanionis . § . asinam . ff. de fund . instru . si verò statutum vellet delegari causam bonis , aut melioribus doctoribus optimis quoque posse committi hic text . perspicuum facit .

Comparatiuum.

*Doctor
quis do-
ctor pre-
sumatur.*

§. Fundi.

z Stipulatio vsusfructus quando certa , vel incerta .

- a **C**ERTI, Tusculani puta.
 b **G**EDVX S S E. Cūm ex ipsa pronunciatione non apparet, quale, & quantum sit deducatur in obligatione; ignoratur enim quot et quales fructus sit stipulator ex fundo perceperitus. I. præced. ¶ Est igitur stipulatio vſusfructus fundi incerta, & ideo actione ex stipulatu non etiam conditione certi agendum crit. I. certi conditione, & I. si quis certum. ff. de reb. cred. §. i. de verb. obligatio. in Instit. licet autem stipulatio vſusfructus fundi incerta sit, vt hic, obligatio tamen

vſusfructus stipulatio an certa.

tamen vſusfructus pecuniae puta xv. millium est certa. I. tribus. ff. de vſusfructus. ea. rer. que vſi consu. cūm rei, hoc est, pecuniae in qua constitutus est vſusfructus, dominiorum in fructuarium transfe-

ratur. I. si tibi. j. & ij. & I. fi. ff. illo tit. ideo obligatio dadi intelligatur. §. fin. huius I. quam certa esse constat. I. præce. & d. §. fi. quod non continet in vſusfructu fundi, quem qui debet non tam da

re quā facere, hoc est, pati ius ipsumque fruendi praestare tenetur. I. ij. §. dare. ff. de vſusfructus. I. corruptionem. C. de vſusfructus.

V N D I C E R T I
 si quis vſumfructu stipulatus fuerit incertum intelligitur in obligatione deduxisse ^b, hoc enim magis iure vtimur.

- a **N C E R T A M . E S S E** hanc stipulationem. Quia incertum sit an qui, quales, & quanti nascerentur. I. sed & si restituatur. §. fi. ff. de iudi. & vbi non apparet ex ipsa pronuntiatione quid, quale, quantumque in obligationem deductum sit, & in certa est stipulatio, vt hac I. in princ. hoc tamen casu, certi conditione, non item actione ex stipulatu agendum erit, cūm non nisi renata actio detur. I. interdū. in prin. & I. inter stipulatum. §. sacram. Tum autem certum petitur. Quos circa certi conditione proponenda. I. certi conditione, & d. I. si quis certum. ff. de rebus cred.

incerta stipulatio.

cred. licet si fructus, nō vt fructus, sed vt id quod interest petantur, actione incerti ex stipulatu agendum sit. I. si stipulatus. ff. de vſi. cūm id quod interest incertum sit, atq; incerti actione exigatur. I. fin. ff. si quis in ius voca. I. ij. C. de inut. stipulat.

- b **G I N T E L L I G I T U R.** Licet enim non sit certum ex ipsa pronunciatione, quid in stipulatione deductum sit, per relationem tamen ad id quod est in horreo relucet certitudo. I. haec venditio. §. huiusmodi. ff. de contrah. emptio. I. assē toto. ff. de haered. inst. ¶ At qui paria sunt, ali quid per se certū esse, & per relationem ad aliud. I. ait prætor. §. i. ff. de re iudic. I. ij. C. de

Certū per se & per relationem.

de sen. quæ si cer. quan. quod appara-
tu ad nauseam vsque producō scri-
ptores hic comprobant.

c G I N C E R T V M I N O B L I /
gationem deducit. Hoc statim in ver-

sicu. quanuis istæ
species doctores
corrígunt, qđ
nec structuræ ser-
monis conuenit,
nec verisimile est:
cūm nemo se sta-
tim corrigeret p̄r-
sumatur. l. nā ad
ea. ff. de cond. &
demonstra.

d g Q V A N V I S.
Quanvis 3 * Coniunctio est
aduersatiua. l. j. §.
§. ff. de eo per quē
fac.er. l. j. §. si cui.
ad si. ff. vt leg. no.
caue. quam nulli-
bi præcedētia cor-

rigere legi. Quocirca mīrum videri
non debet, si à doctoribus dissen-
tiam, qui hoc loco dictiōnem Quanvis,
stare correctiū putant; hoc enim nec
rationi recte loquendi congruit, nec
ad verisimilitudinē accedit, cūm vt
dixi, conjectura capienda non sit, iu-
risconsult. sese confessim correxisse.
Quærenda nobis itaque ratio diffe-
rentiæ inter stipulationem vīni, triti-
ci, aut olei, quod in horreo est, & sti-
pulationem quod mihi Seius debet,
vel quod mihi ex testamento debes:
cur videlicet in hanc incertum, in il-
lam certum deducatur. Ego rationē
esse puto, quia in stipulatione eius
quod in horreo est, certitudo nullo
velamento contegitur, sed coniecto
in horreum oculo statim demonstra-
tur, in stipulatione verò eius quod
debetur, vel à Scio, vel ex testamento
non item cūm debiti probatio ad oculū
non demonstretur, sed ex texti-
bus aut instrumentis opus sit. Quæ
etiam controverti plerūq; videmus,
nec omne quod testamento relictum
est, confessim deberi dicitur, permul-
ta enim accidere possunt, quæ vel le-

gatum omnino tollant, vel aliqua ex
parte diminuant, vt æs alienum, &
4 Falcidia. † Hinc patet secus esse vbi
de ea re iudex pronuntiaret, quia ali-
quem sic condemnaret, vt quod ha-

beret ex testamen-
to Mæuij, resti-
tueret Titio. l. ait
prætor. §. j. ff. de
re iudic. l. iij. C. de
sent. quæ sine cer.
quant. idque pro-
pter authoritatē
rerum iudicata-
rum. l. seruo inui-
to. §. cūm prætor.
ff. ad Trebel. quæ
pro veritate acci-
piuntur. l. inge-
nuum. ff. de stat.
homin. omniq; con-
trouersiæ finē
imponunt. l. j. ff.
de re iudic.

e G I S T A E S P E C I E S. Ultimæ vi-
delicet, quod Titius mihi debet, &
quod mihi ex testamento debes.

f G V I X. Id est, difficulter. Cūm enim
in prædictis duobus casibus eadem
videatur esse ratio, quæ in prima spe-
cie de vīno quod in horreo, non facile
videbatur decisionem illarum ab hac
separandam, vt in hoc certum, in illa
incertum deductum temerè dicere-
mus.

g G P R O P O S V I M V S. In versi. sed
qui vīnum.

h G O C C V R R I T. Simile cuius ar-
gumento videbatur dicendum in his
duabus vltimis speciebus, quod mihi
Seius debet, & quod mihi ex testa-
mento debes, sicuti in prima specie de
vīno quod in horreo est, incertum
deductum videri.

i G F I D E T V A E S S E I V B E S.
L. græcè in princ. ff. de fideiutto. §. si
quid autem, illo tit. in insti. h̄c autem
contractus sic generaliter conceptus,
valet: quia licet certus non sit per se,
quia tamen ad obligationem princi-
palem relatus ad certitudinem dedu-
cit, quod, vt iam s̄pē diximus, suffi-

vñrarum 5 *stipulatio-*
n modus
adīciens. cit, effectum habet. * Non est itaque,
 quod quidquam opponatur h̄ic de
 vñris, quarum stipulatio non tenet,
 si certus modus nō adīciatur. l. quod
 in stipulatione. ff. de vñ. etenim vñ/
 ræ illic, nec per se, nec per relationem
 ad aliud certæ erant. Ne autem hic
 versic. & hoc simile, interpretationi
 nostræ

nostræ aduersari videatur, considerandum est certum hac in specie alia ratione dīci, ea nempe, quod ea quæ principali obligatione continentur, in fideiūfforia nominatim repetita censeantur. l. sciendum, & l. Titia. §. idem respondit, hoc tit. §. fin. de fideiūffor. in instit.

Faciū con-
tinet non
factum.

a **V**T IN NON F A^o
 ciendo. * Cūm faciēndi verbo non factum quoq; com-
 prehendatur. l. in fraudem.
 ff. quæ in fraud. credit. §. si vxor, de
 nupt. hæc verba,
 aut in non faciendo,
 otiosè adiecta vi-
 dentur, satis quip-
 pe erat dixisse,
 quod in faciendo: nā
 & eo sermone nō
 faciēndū demon-
 stratur. l. i. j. in prin-
 cip. Sed illud lata
 quadam signifi-
 catione, licet pro-
 pria verum est:
 quam Iuriscons.
 nonnunquā con-
 trahunt: vt h̄ic,
 atque ita hæc duo
 separant, vt aliud
 à facto nō factum
 existiment. l. quo-
 tiens. j. §. j. ff. de
 seruit. vt & ado-
 ptionem ab arrogatione, licet gene-
 ralis adoptio arrogationem conti-
 neat. l. i. j. ff. de adoptio.

Facta cur
incerta.

b **S**INCERTVM STIPVLARI
 2 videtur. * Factum enim priusquam
 expleatur, nullum est. l. si is qui qua-
 draginta. §. quædam. ff. ad l. Fal. tota
 quippe eius perfectio à futuro pen-
 det. l. operæ in rerum. ff. de oper. liber.
 merito incertum. l. sed & si restituua-
 tur. §. fina. ff. de iudic. & §. illud huius
 l. cūm nihil de præsenti in obligatio-
 ne deducatur. l. quod in stipulatione.

ff. de

§. Quid quod.

VI ID Q V O D
 in faciendo, aut in
 non faciendo^a con-
 sistit stipulatur, in-
 certum stipulari vi-
 detur^b. In faciendo veluti, fossam
 fodi, domum ædificari^c, vacuum pos-
 sessionem tradi. In non faciendo, ve-
 lut per te non fieri quominus mibi per
 fundum tuum ire agere liceat: per te
 non fieri quominus hominem mibi He-
 rotēm habere liceat.

C F O S S A M
 fodi, domum edif-
 icari. * Sed cur
 hæ stipulationes
 fossam certæ men-
 suræ fodi domum
 designatae forme,
 & in certo loco
 ædificari incertæ
 dicuntur: cūm ex
 earum pronun-
 tiatione appareat,
 quid, quale, quantum
 sit in obli-
 gatione deductū.
 l. præced. Respō.

quia in faciendo consistunt, facta au-
 tem omnia cūm ex futuro pendeant,
 nec nisi consummata aliquam ha-
 beant formam. d. §. quædam. iure me-
 ritóque incerta dicuntur. d. l. sed & si
 restituatur. §. fin. ff. de iudic. licet ex
 pronuntiatione stipulationis appa-
 reat, quid, quale, quantumq; sit in sti-
 pulationem deductum: nā hæc red-
 dunt stipulationem certam in dando
 consistentem. l. præcedent. non etiam
 si in faciendo, vt h̄ic, ratione quam
 mox docuimus.

R E S

- a **R** E S C E R T A E D E S I gnantur. Qua ratione di cendum videtur stipula tionem certam esse. l. præc. sub alternatione nonnihil dicit, aut confitetur, incertum exprimit. l. prætor. §. quod autem ff. de iure iurand. *Alternatio quando viciet aut noceat.*
- b **G** I N I N C E R T O E S T. Cum ha beat electionem reus, an hanc, vel illam rem præsta re velit. l. plerum que. §. ff. de iur. dot. Q'ia ratione dici debet incerta stipulatio in qua sententia Vlpian. p'clivior est, cum enim electio (vt diximus) debito ris sit, quid stipulator cōsequatur, incertum est. §. huic autem, de act. in Instit.
- c **G** O V'M Q V I S. Stipulator, hic au tem propositam quæstionem sol uit Iurisconsult. distinguendo.
- d **G** I N C E R T U M Stipulatur. *Nam & vt alibi idem Vlpian. censuit, qui sub
- §. Qui illud.**
- 1 Alternans incertum exprimit.
 - 2 Alternatio quando viciet aut noceat.
- Q** VI I L L V D A V T illud stipulatur, veluti decem auct hominem stichū, vtrum certum an incertum deducat in obligationem non imme ritò queritur: nam & res certæ de signantur^a, & vtra earum potius præstanda sit in incerto est^b: sed & cum quis^c sibi electionem con stituit adiectis his verbis, vtrum ego velim, potest videri certum stipulatus, cum ei liceat vel hominem tantum, vel decem tantum inten dere sibi dari oportere, qui verò si bi electionem non constituit, incertum stipulatur^d.
- §. Qui illud.**
- Q** VI I L L V D A V T illud stipulatur, veluti decem auct hominem stichū, vtrum certum an incertum deducat in obligationem non imme ritò queritur: nam & res certæ de signantur^a, & vtra earum potius præstanda sit in incerto est^b: sed & cum quis^c sibi electionem con stituit adiectis his verbis, vtrum ego velim, potest videri certum stipulatus, cum ei liceat vel hominem tantum, vel decem tantum inten dere sibi dari oportere, qui verò si bi electionem non constituit, incertum stipulatur^d.
- Alternas exprimit incertum.**

Vsurarū nomine quæ re gressant.

- a **S** O R T E M. Centum puta. eam tamen stipulationem vsurarum validam esse velit hic Vlpian.
- b **S** U S V R A S Q V A S cuncq. *Siue menstruas, si ue annuas & siue trientes, siue quadrantes, siue semisses, siue censimas. Nec audiendi sunt, qui quascunq; vsuras hoc loco accipiunt de his quæ generaliter quantitate certa non adiecta p'missæ sunt, concepta quippe sic stipulatio, nullius est momenti. l. qd' in stipulatione & l. tutor. §. ff. de vsur. sicut sententia. l. in summa. §. qui sortis ff. de re iudic. eam
- §. Qui sortem.**
- 1 Vsurarum verbo quæ.
 - 2 Stipulatio vsurarum incerta.
- Q** VI S O R T E M^a stipu latur & vsuras quascun que^b, certum^c & incertū^d stipulari videtur: & tot stipulatio fa stipulatione, quoniam certum est, quid, quantumque debeatur, certi condic^e
- Stipulatio vsurarū incerta.*

cōdictione actor
experiri poterit.l.
certi condicōne ff. de reb. cred.
e QVOT SVNT RES. Duæ autem sunt res, sors, & vſura; duæ igitur erunt stipulationes.l.j. §. sed si mihi. l. scire

scire debemus,
vbi scripsi. l. Ti-
tia. §. final. & l. pluribus in princ. vna
sortis, & alia vſurarum. l. centum ca-
puę, versic. neque enim. ff. de eo quod
cert. loc.

Dare,

D A R I. * Dare est apud Iuris consultos, dominium trans ferre. §. sic itaque, de act. in Inst. nisi subiecta materia repugnet: quia talis sit, quæ dominij translationem respurat. l. insilam. ff. de præscript. verb. vt si verbo dono in locatione commodato, de posito, & alio id genus contractu contrahens vtere tur. l. si yno, in princ. ff. loca. aut verbum dare ad personas referatur, quæ transferre dominium nō possint. l. si quis ita. §. seruus ha rediſ. ff. de statu lib.

Factum
quando ſi
pulationē
incertam
reddat.

G C E R T I E S S E. * Cūm ex eius pronūtiatione appareat, quid, & quæ deductū sit in obligationem. l. præced. dices dare est accipientis facere. §. sic itaque, de actio. in Insti. quod non explicatur solo contractu, sed necessaria est traditio. l. si ager. ff. de rei vendicat. quæ facti est. l. stipulationes nō diuiduntur, vers. Celsus, atqui quod in faciendo consistit incertum est. §. qui id quod. Respōſ. vbi factum principale in stipulatione versatur, illud stipulationem incertam efficere. d. §. qui id quod. Sed si veniat ad execu tionem duntaxat, effectus stipulatio nis in dando consistentis nō attendi. l. si quis nec causam. ff. de reb. credi. vnde licet traditio (sine qua domi nium nō transfertur. l. traditionibus. C. de pact.) facti sit. l. si rē tradi quo niam tamen ea accedit contracruī, vt ad executionem translationis domi nij nihil ex prima causa cōtractus im

mutabit, Clem. j. de præb.

S E F F I C I A T V R S T I P V L A toris. Hinc vulgò colligitur † obligatum ad dandum, præcisè teneri trans ferre dominium. l. si ita. §. si ff. de con trah. emptio. §. sic itaque. de act. in Inst. ideocq̄ nec stipulator id quod interest petere po terit, sed rē ipsam dari promissam. l. si seruum. §. final. nec promissor id quod interest pre stando liberari, vt hīc: præterquam in cōtractibus in nominatis. l. natu

ralis. §. j. ff. de præscrip. verb. qui pro pter eorum fragilitatem vt dicunt, nō præcisè cogunt. l. si pecuniam. ff. de condic̄. cau. da. si tamen ex his præ scriptis verbis agatur ad implemen tum. d. l. naturalis. §. j. nam si condi cione ob causam ad repetendum id quod datum est, ageretur, in his etiā præcisa effet dandi obligatio. l. j. in fi ff. de rer. permuta. ne absurdum con tingat in potestate non impletis con tractum me inuitio rem meam conse qui. l. cum seruus. ff. de condic̄. cau. da. Rursus obligatio dandi alteri pre cisa non est. l. liber homo. §. §. fin. cum magis factum, quam datio in stipula tionem deductum intelligatur. Ac curs. in l. Iulianus, in princ. ff. de actio. empt. præterea nec obligatio dandi, quæ admixtam habet obligationem rē restituī, vt in donatario causa mor tis, qui si rem donatam alienauerit, cum conualeſcente donaturo rem re ſtituere debeat, pretij condicōnem donator habebit. l. si filiosam. j. l. illud:

§. j.

Dare qui tenetur an trans ferre de beat domi nium.

modo efficiatur stipulatoris quo-

rū

§.i. & i. si is qui. ff. de donat. car. mor. Denique si promissor rem legis dispositione, aut facto superioris dare impediatur utilitate publica suadente ad aestimationem agendum esset. l. si quis in graui. §. si ex sti pulatu. ff. ad Sylan. Porrò autem hinc non probari protritam illam regulam, in obligatio ne dandi quem præcisè cogi quandoque animaduerti: cum appensu diligenter hic textus hoc non dicat, sed de natura obligationis tantum agat, quæ cur contineat omnimodam dominij translationem, certa dicitur. Quocirca suaderetur melius vulgaris hæc traditio Vlpiani responso. l. si ita

ita distrahatur, in fin. ff. de contrahen. emption.

d **G Q V O Q V O M O D O.** Nō attenta forma dationis, sed effectu duntaxat considerato. Quoquomodo enim transferatur dominium, modo irreuocabiliter transeat, hoc est, ita ut res ab eo cui datur auelli non possit. l. non quocunque, in princip. ff. de leg. j. stipulationi satisfiet, siue per se, siue per alium, siue per traditionem verā, siue per fictam id contingat.

**I O A N N E S C O R A S I V S
T O L O S A S V A L E N T.**

XXV. NOVEMB.

1546.

*Nova bu
is textus
declarati
o.*

a **P** E R S O N A L I S E S T. Et ideo quicquid alij omnes dicant, non transit ad hæredes. l. non solum. ij. §. tale. ff. de libera. leg.

*Electio
quando in
seruum ca
dat.*

b **G S E R V O.** Sic stipulati. * In seruum autem cadit hæc electio, cùm liberæ voluntatis, & ita meriti facti. §. sed cùm factum de stipu. seruor. in Inst. licet electio ius significans in eum non cadat, veluti quæ in arbitriū suum cōfertur. l. illa verba. ff. de verb. sign. cùm ea non liberasit, sed habeat in se mysteriū, vt tanquam bonus vir arbitretur. l. j. ff. de leg. ij. cuius argumento scribit hic à Lutheri sententia non multum abhorrens, quod quanvis in nobis respectu bonorum operum sit libera voluntas, arbitrium tamē liberum, quod in se meriti pondus habet, in nos non cadit.

L. Si stipulatus.

P A V L U S L X X V I .
I S T I P U L A
tus fuerim, illud aut illud quod ego voluero hæc electio personalis est : & ideo seruo, vel filio talis electio cohæret. In hæredes tamen transit

*Electio nō
migrat de
persona in
personā.*

des, cùm cohærentia personæ morte extinguantur. l. si quid in annos. §. ff. Quib. mo. v. suis fruct. amit. l. non solum. §. tale. ff. de libera. leg. Hinc patet electionem in qua ius versatur, alteri cedi posse. c. causam quæ. c. quia propter, & c. in causis, de elect. & c. si quis iusto. illo tit. in vj. atque ita non cohærere personæ. d. §. tale.

c **T C O H A E R E T.** Vnde licet stipulatio

O B L I

*Heres ius
electionis
nō habet.*

d **T O B L I G A T I O.** Alternatiua, cùm omnes stipulationes ad hæredes & in hæredes transmittantur. l. vete^oris. C.de contrah. stipul. + electionem autem non transire contextus huius literè indicat aper te, & persuadet inuincibilis ratio: quia quæ cohærent personæ, cum persona ipsa intereunt, atque ideo in hæredes non transmittuntur. d.l. non solum. §. tale, & d.l. sicut. §. fin. Qua ratione nec olim optio ad hæredē legatarij transmittebatur, licet noua Iustiniani constitutio licentiam hæredi legatarij dederit seruū optare, quem legatarius in sua vita non optauit. l. illud. ff. de optio. leg. §. optionis, de legat. in Inst. Electionem itaque in specie text. nostri ad hæredes non transire interpretor, alij licet omnes contrarium putent. Et ita hunc text. aduersus

obligatio, ^d & ^e ante electionem mortuo stipulatore.

uersus alios omnes accipio. Nec ob stat. l. si sic. §. fin. ff. de leg. j. in quo stipulator, quod ei debebatur legauerat. Cùm itaque ei electio deberetur, tenetur præstare hæres vtilitatem electionis legatario.

Quemadmodum igitur, si testator rem alienā sciēter legasset, non pos-

set legatarius agere cōtra dominum, sed duntaxat contra hæredem, vt rem redimeret, vel præstaret estimatio nem. l. non dubium. §. fin. ff. de legat. iij. l. cùm rem. C. de leg. §. non solum, illo tit. in Inst. ita non intelligas habiturum legatarium electionem contra promissorem, cùm hæc electio personæ cohæreat, quæ cedi non potest, vt hic; sed contra hæredem, cōtra quem ei liberum erit, illud vel illud persequi.

4 e **G E T.** + Id est, etiam.

a **S T I P V L A M V R.** Ab eo, qui nobis ex præcedenti contractu aliquid dare, vel facere debet: puta ex venditione, aut ex locatione. l. si à colono.

*Tempus
præsens fu
turum non
comprehen
dit.*

b **S D E D V C I** tur. + Tempus præsens, futurum nō comprehendit siue in cōtractibus, vt hic, & d.l. si à colono, siue in ultimis voluntatis bus. l. si ita scriptis set. ff. de legat. iij. l. cùm illud. §. j. ff. Quan. di. leg. ced. in quibus tamen maius dubium erat propter latissimam, quæ in his fieri solet interpretationē. l. in testamentis. ff. de regul. iur. c. cùm dilecti, de dona. Ut tamen naturæ actus, & subiectæ materiæ seruia, præsens tempus ad futurum refertur: veluti, cùm lex punit eum qui delinquit:

§. Cùm stipulamur.

1 *Tempus præsens futurum non comprehendit.*
2 *Ius futurum, quando in iudicij veniat.*
3 *Oportet verbum.*

quit: futuris quippe negotiis lex formam dat. l. lege ij. ff. de legat. c. fina. de constit.

c **G N O N V T I N I V D I C I I S** etiam futurum. Hæc verba interpre-

tibus ambigua visa sunt, sed recepius et verius est, vt eorum is sit sensus, quod in stipulationem per verba præsentis temporis conceptam, id in stipulationē duntaxat deducatur, quod debetur præsenti die, non etiam, quod in futurum deberi potest, vt hic, & l. si à colono; licet in iu-

diciis diuersum non uno casu constitutum sit, in hiis enim tametsi dici soleat futuri temporis contractus ad iudicem non spectare. l. j. §. j. ff. de vñsr. neque videri in iudicium venisse, quod accidit post iudicium acceptū. l. non potest

Futura
quādō re-
niāt in iu-
dicis.

a potest & l. non quemadmodum ff. de iud. permultis tamen casibus iura futura in iudiciis includuntur, & veniunt, vt in petitione hæreditatis. l. si hæreditatem. & l. si quo ff. de pet. hære peculio. l. quæ situm, in princ. ff. de pecul. aliisque iudiciis vniuersalibus, quod eorum natura sit futura, nedum præsentia comprehendere. l. Lucius. ff. de fun. instruc. & pignoratitia. l. si rem. §. ff. de pig. act.

b G V E R B U M
oportet, verbum.

3 oportebit. *Quod tā præsens, quādō futurum tempus significat. l. verbum oportebit. ff. de verb. sig. quare multo magis vtrumq; tempus demonstrabitur, vbi verbum oportebit, verbo oportet adiicitur, vt hīc, & d.l. si à colono.

c G P R A E S E N S I N D I E M V E.
Quæ verba cūm adiiciunt contrahentes, aperte ostendunt futurum quoq; debitum in stipulationem deduxisse. d.l. si ita scripsisset. ff. de leg. ij.

Q V A E

Pœna ad-
iecta in
fraude v-
surarum.

a V B P O E N A. *Intra modum usurarū legitimū, quem si contrahentes egredentur, in fraudem usurarum pœna dationi quantitatis adiecta censeretur, atque ideo quatenus ultra legitimas usurpas pro missa effici, iniuti liter contrahentur. l. Julianus. §. ibidem. ff. de act. empt. l. cūm allegas. C. de usur.

b G M O R T V O
promissore. Sorte nōdum exsoluta.
c G C O M M I T
tet pœna. *Quæ propt

f G Q V A E I A M D E B E T V R.
Propter verba præsentis temporis, quæ ad futurum referri nequeunt. d.l. si ita scripsisset, & d.l. si à colono, & d.l. cūm illud. §. j. ff. quan. di. leg. ced.

g G O P O R T E T
oportebit. Tunc enim vtrumque tempus, & præsens futurum demonstratur, vt iam diximus.

h G P R A E S E N S
in diémue. Quo etiam casu eius denter futurum tempus nedum præsens comprehenditur. d.l. si ita scripsisset. Porro in dispositionibus simplicibus, & in definitis ad præsens tempus duntaxat actum referamus. l. Rutilia. ff. de contrah. empt. l. si ita ff. de aur. & arg. leg. quod moderni hīc, & in l. verbum erit. ff. de verbo. sig. multifaria miltisque modis comprobant & declarant.

I O A N. C O R A S. V A L E N.
XXVI. NOVEMB.

1546.

propter moram debetur, atqui diei lapsu, sine vlla interpellatione mora contrahitur. l. magnam, in fin. C. de contrahend. stipul. tam contra maiorem, quādō contra minorem. l. æmilius. vers. putabā.

Mora la-
psu diei co-
trahitur.

L. Addicm.

- 1 Pœna adiecta in fraudem usurarum.
- 2 Mora diei lapsu contrahitur.
- 3 Hæredi quando non subueniatur.
- 4 Difficultas an excusat.

I D E M L X X V I I.

D D I E M S V B
pœna pecunia promissa: & ante diem mortuo promissore, committetur pœna: licet non sit hæreditas eius

ff. de minor. tam etiam contra debitorē ipsum (qui in memoria sua seruare debet ea, quæ promisit, nō autem petere, vt ab aliis sibi manifestetur. d. l. magna. in fin.) quādō contra hæredem: licet ignorantem. l. cūm filius fam. §. in hac. Quare si

q

contingat diem solutionis adita non dum hæreditate effluere, cōtra futurū quoq; hæredem poena committetur, vt h̄c, & l. f. ff. de naut. fœno. nec obstat quod Vlpian. scripsit hæreditati faceti, vt nec personis indefensis adita^d. frustationem non

nocere. l. is cui. §. cessatū. ff. vt in poss. leg. nā obtinet in poena interpellatio ne hominis cōmittenda, in quam ini quā esset incidere, vbi non subest persona, quę interpellari posset. l. sciendū, & l. mora. ff. de vſu. l. qd' te. ff. de reb. cred. nos de poena solo die lapsu com mittenda tractamus, in quā transacta die incidit non tantum debitor. d. l. magnā, & l. i. j. C. de iur. emphyte. Sed & facēs hæreditas, siue poena ex con uentione partium debeat, vt h̄c, & d. l. f. siue ex dispositione legis. l. debitor. ff. de nego. gest. + hoc quippe casu poena non facto hæredis committi tur; sed facto defuncti ex cuius cōtra ctu descendit. l. apud Iulianum. §. j. ff. qui. ex caus. in pos. eat. merito nō sub uenitur hæredi. l. fin. C. si ven. pig. nisi iusta causa aditionē hæreditatis distulisset, quo casu succurreret eidem lex ex clausula generali, *Si qua mihi iusta causa videbitur*. l. j. in fi. & l. sed & si per prætorē. §. hæc autem. ff. ex quib. cau. maior. & ita scriptorū hic sententia de fendī potest, qui cēsent poena cōmissa in specie huius tex. contra hæreditatē iacentem hæredem restituēdum esse.

Accurs.

S V B con ditione.
Si nauis ex Asia venerit, aut alia extrinseca & casuali: nā si sub conditione quę dīrectō emā cipationem respōceret, quam intrin secam vocant, sti pulatio, sine dolo malo concepta es set, filio quārere tur

Filio quā do quāratur actio ex stipula tione.

L. Si filius famil.

- 1 *Filio quando ex stip. queratur actio.*
- 2 *Argumentum de cōtractu ad testamēta.*
- 3 *Filio quando queratur commodum cōtractus.*

P A V L U S L X X V I I .

I FILIVS FAMIL. sub conditione^a sti pulatus emancipatus fuerit, deinde extiterit condi-

tur actio tempore conditionis, non etiam contractus spectato. l. & hæredi. §. filia. ff. de pact. l. fi. ff. de sti pulat. ser. idēm q; si conditio esset arbitraria, siue potestatiua. l. si debitori. §. j. ff. de fidei usso. cūm ea non retrotrahatur. l. potior in princip. ff.

Accurs. in l. in alterius ff. de regul. iur. creditore verò mortuo, si nemo fuit, q; pecuniā solueret, nihil est quod debitorī imputetur. l. pecuniā. §. j. ff. de vſu. ideo perpetuo securus erit debitor. l. si fundus. §. fi. ff. de leg. com mī.

**Difficultas anex-
cuſet.**
d G H A E R E D I T A S E I V S A D I /
4 ta. + Obstac, quia superueniēs difficultas, & à mora & à poena semper excusat in cōtracti. l. si vehēda. §. idē iuris. ff. ad l. Rhod. de iact. in iudiciis. l. i. j. §. si quis in iudicio. ff. si quis caut. in arbitriis. l. apud Celsum. §. si in arbitrū. j. ff. de exce. do. nō solū præterea in obligationib. faciēdi. d. §. idē iuris, & d. §. si quis in iudi. l. j. §. si fratri. ff. de collabono. etiā si factū iuratū esset. c. breui, de iure iur. sed & in consistentibus in dādo. l. quod te. ff. de reb. cre. & in his siue tractetur de datione speciei. d. l. qd' te, & l. cūm seruus. ff. de leg. j. siue de datione quantitatis. l. quib. dieb. in prin. ff. de cōd. & demō. c. significāte, de pign. licet difficultas non impedit contrahi obligationē. l. cōtinuus. §. il. Iud. Cur ergo h̄c hæreditate nō dum adita poena contra futurum hæredem cōmittetur? Sol. hoc operat in specie tex. nost. adiectio diei, p q; mora gra uior cōtrahit, vt h̄c, & l. f. ff. de naut. fœ. qua de re plenius scribo ī d. §. illud.

IOAN. CORAS. VALEN.

XXVII. NOVEMB.

1546.

ff. Qui potiores in pignore habentur.

b G D E I N D E E X T I T E R I T
conditio. Sequita emancipatione.

c G Q V O C O N T R A H I M V S.

*Argumē
tum à con
tractu ad
testamen
tum.*

* Sed cùm argu
mentū à cōtractu
ad vltimā volun
tatem bonum sit.
I. seruum filij. §.
eum qui. ff. de leg.

j. cur in legatis diuersum dicimus,
non dispositionis, sed existentis con
ditionis tempus spectari. I. quæ lega
ta. ff. de regu. iur. I. si vxor. C. de cond.
insert. Dicerem quòd cùm contractus
ex consensu legem accipiāt. I. j. §. si
cōueniat. ff. depos. exindeq; subsistat
& sortiantur effectum. I. contractus.
C. de fid. instrum. principium, hoc
est, actus gesti, perfecți, & absoluti
tēpus merito inspicimus, vt hic. Quæ
vero in testamentis scripta sunt, non
statim effectum habent, magisq; ex
post

post facto, quām ab initio consensum
desiderant, nempe vt defuncto testa
tore relictum accipere quis non dedi
gnetur, quod in conditionalibus, non
nisi conditione impleta potest conti
nere. I. cedere diē.

ff. de verb. signifi
proinde tēpus in
hīs cōditionis spe
ctamus. d. l. quæ
legata, & d. l. si

vxor. A' quibus non abhorret Philo
sophi sententia dicentis, actus agen
tium magis operari ex aptitudine su
scipientis, quām ex influentia causæ
efficientis. * Illud denique notandum
quærī commodum contractus filio,
vbiunque aliquid ad eius executio
nem factus sui iuris fecisset, ex quo e
tiam extraneo actio daretur. I. si verò
non remunerandī. §. si filio. ff. mand.
& d. l. si debitori. §. j. Reliqua ad de
clarationem huius textus pertinentia
posuimus, in I. si rem meam.

Filio quan
do quara
tur cōmo
dum con
tractus.

a V M F V N D V M. Hunc
text. scriptores diffīclimū
prædicant, cùm eo nihil pla
nius sit & apertius.

b G F R V C T V S. Pendētes, vt sequen
tia verba, qui sti
pulationis tempo
re fuerunt expli
cant. * Hi enim

propriè alij sunt à
fundo, cuius ver
bo id tantum lex
venire vult, quod
solo continetur. I.
quæstio, & I. fun
di. ff. de verbo. si
gnific. nam & ab
eo nomē sumpsit,
quod fundari su
per eo quæq; res possit. Quare in sti
pulationibus in quibus verba strictè
interpretamur. I. quicquid astringen
dæ & eum qui fundum promisit, fru
ctus qui in fundo stipulationis tem
pore fuerunt, quos pendentes voca
mus, promissile non intelligemus, vt

hīc, etiam si cōtractui emptionis sub
dita sit stipulatio. I. ratio. §. j. ff. de act.
empt. nam licet in emptione fructus
veniant, vt statim dicam, ex emptō ta
men ad eos non ex stipulatione agi
debet, vt ibi.

3 * Nec obstat, qd
vulgò dīci solet,
fructus pendentes
rei partē esse; vel
potius vnam rem
cum fundo. I. fru
ctus pendentes. ff.
de rei vendicat. I.
fina. §. fructus. ff.
Quæ in fraud. cre
dito. hoc enim lar
ga quadam inter
pretatione accipi
endūm; ideāq; & Caius improprio
verbo videtur, in d. l. fructus, usus est.
Dicendum igitur in actione reali fun
di verbo fructus pendentes benigna
interpretatione contineri. d. l. fructus,
cùm naturale sit, eum qui dominium,
fundū habet, quicquid ex fundo su

Fructus
pendentes
an pars
fundis.

§. Cum fundum.

1 Fundus quid.

2 Fructus qui promisi censeantur.

3 Fructus pendentes an pars fundi.

V M F V N D V M
stipulatus sum, nō
ueniunt fructus b q
stipulationis tem
pore fuerunt.

endūm; ideāq; & Caius improprio
verbo videtur, in d. l. fructus, usus est.
Dicendum igitur in actione reali fun
di verbo fructus pendentes benigna
interpretatione contineri. d. l. fructus,
cùm naturale sit, eum qui dominium,
fundū habet, quicquid ex fundo su

*Fundus
qui censean
tur pro
missi.*

pereft sequeſt, & comitari. l. ſolum. §. i.
ff. de rei vendica. idemq; in odiū fraudatorum, qui creditores decipere tentarunt. d. l. fi. §. fructus, ne propter eorum dolum lucrum ipſi ſentiant, & actor damno afficiatur. l. fin. ad princ. ff. de eo per quem fac. er. In emptione verò, & cæteris bona fidei iudiciis (in quibus ex bono & æquo lata fit interpretatio) ut veniat, quicquid venire æquum eſt. §. in bonæ fidei, de actione, in Institut. fructus qui tempore con-

contractus fuerunt venire, ſi nō aliud conuenit exploratum eſt. l. Julianus. §. ſi fructibus. if. de actione. empt. nam & propter fructus fundus plurim emptus intelligitur. l. ſi quod ex Pamphila. ff. de leg. h. vt merito ex cauſa. emptionis ſint restituendi. l. videamus. §. ex cauſa. ff. de uſur. l. fructus. C. de actione. empt.

IOAN. CORAS. VALEN.

XXVII. NOVEM.

1546.

a R A E S E N T I S. Et intel- ligentis. l. i. C. de erro. aduo. præfens quippe non vide- tur eſſe, qui non intelligit. l. diem. §. coram. ff. de arbitr.

b Q C A V T U M. Stipulatione con- uentionali, quia extra iudicium ego procurator præ- ſentis Titij ita ſum à te stipula- tūs, Promittis mihi te Titio daturum de- cem, hæc enim ſti- pulatio, quæ ſi fa- cta fuifet Titio abſente abſcē- fitione Titio inuti- lis eſſet. l. poſſeſſio: §. fin. ff. de ac- quirēnd. poſſeſſo.

nunc propter præſentiam Titij domini, eidem quærit uilem actionem, vt hic:

c. G D O M I N O C O M P E T E R E. Sine cefſione. Quo intelligimus idē operari præſentiam domini, quantum procuratoris cefſionem, qua utiles duntaxat actiones in domīnum transferuntur. d. §. fin. & l. ſi procura- tor quādo actionē do- mino qua- ras.

Procura- 1. torem. §. final. ff. mandat. * In ſtipula- tor quādo tionibus porro iudicialibus quæritur actione utiles, ſine cefſione domino ſequent. in princip. ff. de procurat. l. i. §. final. ff. Quod cuiusque vniuersita- & l. in omnibus. ff. de prætor. ſtipulat.

In

In extra iudicialibus ſecus, niſi domi- nus ſit præſens, vt hic; aut procurator ex re domini ſtipuletur. l. procurator ex re. ff. de procurator.

d. g N E M O A M B I G I T. Hinc &

ex aliis plerisque locis leuitatis ſcrip- tores arguitur, q; legislatoris po- testatē adeo con- ſtringunt, * Ut nullā legē edi ve- lint, quæ nō ſit du- bitabilis. Quod latius alibi præ- monstraui. An- notabis præterea, ex hac l. actus po- fe exerceri in per- ſonam procurato- ris domino præ- ſente. l. ſi dictum.

§. ſi præſente. ff. de euiction.

IOAN. CORAS. VALEN.

XXVIII. NOVEM.

1546.

V L P I A N V S L X X I X.

I P R O C V R A- tori præſentis ſue- rit cautum ^b, ex ſti- pulatu actionē uti- lem domino com- petere nemo ambigit^d.

L. Quoties in ſtipulationibus.

1. Ambiguum, obscurum & apertum.
2. Amphibologica oratio.
3. Obscurum.
4. Verbum omne an ambiguum.
5. Actus interpret. vt. valeat.

AMB

*obscurū,
ambi-
guum,
apertū.*

a **A** MBIGVA ORATIO.
† Scriptum aut apertū est,
aut ambiguum, aut obscurū.
Apertum, quod plaznum, certum, clarum, et líquidum est.

Ambiguū, quod
in duas partes ra-
pi potest, vnde Ci-
cero I. ad Heren.
Ex ambiguo sen-
tentia nascitur, cū
scriptū duas, aut
plures sententias
significat. Quod

& Quintilian. de Amphibolo. scri-
bit. Ideo Paul. in ambiguo sermone,
inquit, non vtrunque dicimus: sed id
duntaxat, quod volumus. I. in ambi-
guo. ff. de reb. du. & Proculis in V.
Epistolarum. Qui ambiguè loquitur,
inquit, id loquitur, quod ex his, quæ
significantur sensit. I. nepos. §. j. ff. de
verb. signi. Ambigua dicitio est, quæ
cunque æquiuoca, vt canis, quæ mar-
rinum pisces, animal latrabile & sy-
dus cælestis significat. Ambiguū quo-
que verbum dicitur, quod in diuersas
partes accipi potest. I. vtrū. ff. de petit.

Amphi- 2 hēre. I. in ambigua. ff. de legi. † Oratio
bologia. quoq; amphibologica ambigua est. vt
Aio te Aecida Romanos vincere posse.

Et Terent. in Andria dixit,
Ego me amare hanc fateor.

N A M ἀμφιβολία illuc esse Donatus
Grammaticus asserit. Obscurum di-
citur, cuius sententia omnino latet. I. si
legatario. §. fin. ff. de fideicommis. li-
ber. I. semper in obscuris. ff. de reg. iur.

obscurū. 3 † Obscurum itaque non ex incerta
verbi, aut orationis significatione di-
citur, sed magis ex eo, quod de agen-
tis mente sub verborū inuolucro ex-
pressa non appareat. Ambiguum au-
tē ex verbo aut sermone, qui in duas
aut plures partes resurgit. Vnde inter
ambiguum & obscurum illud inter-
est, quod in ambiguo plura se ostendan-
t, quorum quid potius accipien-
dum sit ignoratur. In obscuro nihil
quod attendatur se ostendit, aut pa-
rum. Cæterum vbi parum est quod
apparet, obscurum fit ambiguo simi-
le. Id autem hoc exemplo viri non in-

docti demonstrāt, si aliquo trivio ex-
cipiar, vbi contexto densitate nebulæ
cælo, nihil viarum eluceat, obscurus
hic locus est: vnde ne pergam cb-
scuritate impeditur. Cæterum, vbi

aliquantulum ra-
refcere nebulæ in/
cipiunt: non nihil
ipse quoq; principio
videre, quod ta-
mē vtrum via sit
adhuc est mihi in-
certum, hoc est,
obscurū ambiguo

simile, dilucentem autem cælo, iam
omnium viarum deductio clara fit:
sed quō pergere debeam non obscu-
ritate teneor, sed ambiguitate dubito.

4 † Porro Chrysippus omne verbum
ambiguum natura esse ait, quoniam
ex eodem duo vel plura accipi pos-
sunt. Cōtra Diodorus Crono, nullum
verbum ambiguū esse existimauit,
nec quisquam ambiguū dicit, aut
sentit, nec aliud dici videri debet: quā
quod se dicere sentit, qui dicit. At
cum ego, inquit, aliud sensi, tu aliud
acepisti, obscurè magis dicitū quā
ambiguè videri potest. Ambigi e-
nīm verbi natura illa esse debuit: vt
qui diceret duo, vel plura diceret, ne-
mo autem duo vel plura dicit, qui se
sentit vnum dicere, vt est apud Gell.
in XI. noct. Atticar.

b 5 G IN T V T O S I T. † Hoc est, res
de qua agitur magis valeat quām per-
reat. I. quoties. ff. de reb. dub. I. diuus.
ff. de vsl & habitatio. Sic enim sem-
per homines egisse videntur, vt sua
iudicia non impugnant, sed confir-
ment. I. iij. ff. de testam. milit. Obser-
uata tamen natura actus. I. si vno, in
princip. ff. loca. nam vbi sermo duas
sententias exprimit, ea potissimū ac-
cipitur, quæ rei gerendæ aptior est. I.
quoties idem. ff. de regul. iur. & vt ne
delictum hac interpretatione infera-
tur. I. meritō. ff. pro soc. Accipiendam
quippe Celsus censuit in ambigua vo-
ce, significationem quæ vitio caret.
I. in ambigua. ff. de legib. turpēque
sensum lex semper reicit. I. quintus.
ff. de donat. int. vir. & vxor. I. etiam.

*verbum
omne an
ambiguū.*

*etius ve
valeat in-
terpretari
debet.*

Ceod. tit. Quod si res sine captione,
& turpitudine inuestigari nequeat
eligidum est, quod iniuritatis minimū habet, & turpitudinis. I. si pro-
curat

curator. ff. de excep. do. I. quoties nō
hil. ff. de regul. iur.

IOAN. CORAS. VALEN.
XXVIII. NOVEM. 1546.

- a **L** I V M S I S T I. Siue in
iudicio, siue extra iudicium.
b **G** N E C A D I I C I T
poenam. Si eum nō stiterit.
c **G** V E L S E R V V M S V V M.

Seruus nō potest esse in iudicio.
†Hoc ad stipulationem de iudicio
sistī referri non potest, cū seruus in
iudicio esse nequeat, neq; agen-
do, neque defen-
dendo. I. quoties.
ff. si quis caut. I.
seruus. C. de iudi-
cio. Quō fit, vt ad
uersus receptam
interpretationem
hic text. de stipu-
lationibus quoq;
extra iudicialibus
accipi debeat: nec
me fallit quibus
dam casibus ser-

L. Quoties quis..
1. Seruus in iudicio esse nequit.
2. Obligatio facti in id quod interest.

I D E M L X X X I.

V O T I E S Q V I S
aliū sistī^a promittit, nec
adiicit poenam^b: puta uel
seruum suū^c uel hominē liberū^d:
quāritur an committatur stipula-
tio: & Celsus ait: & si non est huic
stipulationi additū nif steterit poe-
nam dari: in id quanti interest sistī
cōtineri^e: & uerū est quod Celsus
ait^f: nā qui aliū sistī promittit, hoc
promittit se acturum^g ut stet.

- d **G** H O M I N E M L I B E R V M. Si
sistī promittit.
e **G** C O N T I N E R I. * In quacunque
obligatio² stipulatione facti committitur stipu-
lato

g **G** I D S E A C T V R V M. Et ita al-
terius factum non promittit, sed suū,
quo patet non aduersari decisioni hu-
iūs. I. quod per manus traditur nō ob-
ligari eum, qui alium facturū quid
promisit. ff. si quis alium, de inut. sti-
pulat. in Institut. IOAN. COR.
VAL. XXIX. NOVEM. 1546.

Vtilitas. 1. a **T** I L I^a
tatem.
†Vtili-
tas no-
tæ significacionis
commodū signi-
ficat. I. j. ff. de neg-
geliſt. contractiore
tamen vocabulo
euitationem da-
mni, seu id quod
interest, vt hīc, &
I. Julianus. ff. ad exhib.

§. Si procurator.

1. *Vtilitas.*
2. *Procurator cōfetur nomine domini agere.*
3. *Quanti ea res est.*

S I PROCVRATOR
sistī aliquē sine poena
stipulatus sit, potest
defendi non suam, sed
eius cuius negotium gessit, utili-
tatem^b in eam rem^b deduxisse^c,

RE M

b **G** R E M. Id est,
stipulationē. Rei
nanque verbum
generale, pro sub-
iecta materia con-
trahimus.

c **G** D E D V X I S-
se. Vt id quod in-
terest stipulatoris
(sicut in superiori
respōso) compre-
hensum intelliga-

*Procura-
tor cōfes-
tur nomi-
ne domini
agere.*

2. *tur. I. si procurator. rērat. hab. * Probat
autem*

autem h̄ic tex. procuratorem consti^{tutum}, qui experitur, censeri procura^{torio nomine domini agere}, cūm ad domīnum pertineat negotiū. l. in causā. §. fina. cum l. seq. ff. de procur. quod alibi plena manu attigimus.

d **G ID'Q V E.** Ut in stipulationem deductū intelligatur, quod interest stipulatoris.

Quanti ea res est. **Q Q V A N T I E A R E S E S T.** H̄ec verba, *Quanti ea res est*, solent ad veram rei aestimationem, de qua agi^{tur} referri. l. prætor. §. h̄ac autem. ff. v̄ibon. rapt. l. arbitro. ff. de dolo. non etiam

etiam ad id quod interest, quod plerunque rei pretium egreditur. l. Iulianus. §. fin. ff. ad exhib. Quandoque tamen etiam id quod interest, continet. l. iiiij. §. in eum. ff. de dam. infect.

et h̄ic. Quam rem apparatus multo tractant scriptores, in l. inter h̄ec. ff. de verborum significat. & ipse

loco magis idoneo excussi.

G S T I P U L A T I O P R O P O natur procuratoris. Emendato sic lis^{teram}, *Stipulatus proponatur procurator.*

I O A N . C O R A S . V A L E N .

X X I X . N O V E M . 1546.

a **T I P U L A T U R.** Qui enim rē stipulatione promittit, cogitur stipulatoris rem facere. l. si ita distrahatur. §. fin. ff. de contrah. emption. l. vbi autē. §. fi. hoc tit.

*Quod autem stipulatoris est, amplius eius fieri nō potest. §. sic itaq^b de act. in Inst. & non potest, nisi ex una causa domini contingere. l. iij. §. ex pluribus. ff. de acqu. posses. ergo nemo rem suam utiliter stipulatur, vt hic, &

l. scire debemus. §. i. cūm stipulationes introductae sint, vt quis quod sua interest stipuletur. l. stipulatio ista. §. alteri. Atqui domini (vt probatum est) rem suam stipulari nō interest. Quod si interesse eius aliquo pacto possit, utilis erit stipulatio, vt cūm rem meā à fure. l. scire debemus. §. si à fure, aut ab alio mihi restitui stipulor. hac. l. interest quippe mea ratione possessio nis. l. iij. de tritica. l. si in emptione. §. rei suæ. ff. de contra. emp. idem si rei meæ dominium à me quandoq^b reuocari potest. l. in bello. §. si quis seruum. ff. de

de capt. nam & in legato eadem sententia obtinuit, vt propria res quæ legatarij non est, irrevocabiliter legari possit. l. non quocunq^b. §. si ex bonis. ff. de leg. j. sub conditione quoque sti

pulatio rei propria recte concipiatur. l. si rē meā vbi plenē dico.

b **G N O N I N V** 2 tiliter. * Aliud enim est à re ipsa pretium rei. l. si alij. §. fin. ff. de v̄susfruct. l. prope modum. ff. de verborum significazione, quō sit, vt in his particula

ribus non succedat pretium loco rei. l. venditor. iij. ff. de hæred. vendit. l. qui vas. §. fin. ff. de furt. vnde qui pretium stipulatur, rem stipulari non intelligitur. l. fundum Cornelianum. ff. de nouat. Cessat igitur ratio, cur quis rem propriam prohibetur stipulari.

c **G R E S T I T V I.** A' promissore qui eam detinet.

d **G V I D E O R.** Sensurus nanq^b sum commodum possessionis ex huiusmodi stipulatione. d. l. iij. ff. de triti. & d. §. rei suæ, atque ideo effectum habere debet, cūm mea intersit. d. §. alter

q 4

ri. ergo dices semper stipulatio rei p/
prię valebit, cum enim in dubio inter/
pretada sit stipulatio, ut magis valeat,
quā peat. l. quoties. j. credendū erit eū,
qui rem propriam stipulatur, de resti/
tutione eiusdem utiliter sensisse: vt
hīc,

hīc, quod ego facile admitterem, vbi
apud promissorem res esset, cūm ad
factum restitutionis verisimile sit se/
se partes retulisse, ne inanē actū fecis/
se videantur. d. l. quoties. l. diuus. ff. de
vſu & hab. & l. quoties. ff. de reb. dub.

- a **M** O M O. In specie promissus
stichus puta.
b **T** E N E T V R. Promis/
sor, nisi offerendo moram
purgauerit. l. interdum. §. fin.

*Mora effe
dico.*
e **G** S I H O M O
viveret. † Etenim
adhuc homo pro/
missus, licet mor/
tuus, peti potest,
cūm propter mo/
ram viuere singa/
tur. l. si seruum. §.
final. licet in con/
dēnationem fiat
æstimatio, cūm
homo prestari nō
possit. l. si homo
mortuus: cūm au/
tem per promis/
sorem factum sit,
quominus dare

tur homo; promissoris fore detrimen/
tum constat. l. quod te. ff. de reb. cred.
Inde generaliter traditum, speciem
debitam post moram debitoris peri/
culo perire. d. l. quod te. l. si in Asia. §.
final. ff. deposit. & hic etiam, vt com/
muniter existimatum est, si eodem
modo species apud creditorem inte/
ritura fuisset. l. si filiofamil. §. si post
diuortium. ff. solut. matrimon. Quia/
re hāres, qui fundum dare damnatus
est, post morā tenetur; † tametsi chas/
mate, hoc est, hiatu & voragine terrae
fundus ille legatus, perierit. l. cūm res.
§. ff. de legatis. j. potuit enim distra/
xisse debitam speciem actor, si soluta
fuisset, & pretium esset lucratus. l. il/
lud.

§. Si post moram.

1 *Mora facit vt res perempta petatur.*
2 *Chasma.*
3 *Iusta causa excusat à mora.*

I POST MORA M
promissoris homo
decesserit: tenetur^b
nihilominus perin/
de atque si homo vi/
ueret^c: & hic morā videtur fecisse
qui litigare maluit, quam resti/
tuere^d.

to. d. l. si plures. §. fi. tunc enim verum
est, quod illīc scribit Paul. *æquum es*
se fatalem interitum non esse periculō
debitoris, qui non ad sui utilitatē con
traxit, sed ad actorem pertinere.

d **T** Q V A M R E S T I T U E R E.
3 † Sine causa: nam si iustis rationibus
adductus litigare maluerit, moram fe/
cisse non videtur. l. sciendum, & l. si
quis solutioni, in princ. ff. de vſu. l. qui
sine dolo. ff. de regul. iur. nec enim de/
bet reus temerē ius suum indefensum
relinquere. l. illud, ad princip. ff. de pe/
tio. hāredit.

*Intra cau/
sa excu/
sat.*

IOAN. CORAS. VALENT.
XXX. NOVEMB.

1546.

FINIS SCHOLIORVM
Tituli de Verborum obliga/
tionibus.